

diocris in victu, assidua in claustro, in publico rara, A
 tentata psalmis, et muta fabulis, in capitulo confi-
 tens et humilis, in choro serena [cod. Gem. seria]
 et simplex, in altari gravis et matura, in labore uti-
 lis et discreta, in dormitorio sancta et matura, in
 refectorio sobria et faceta; in incessu, statu et in
 omnibus motibus tuis, ut legis in Regula tua, nihil
 habens quod cujusquam offendat aspectum, sed sic-
 ut tuam deceat sanctitatem, ut in omni denique lo-
 cutione et in omni actione et in omni loco et tem-
 pore. erga omnem personam aptata sis et circumspe-

cta; quatenus semper et ubique et tibi parca, [cod.
Mel. pura] et proximis sis prompta, et Deo sis de
 vota.

Anima. Fateor, bene et congrue omnia dixisti,
 Beatus qui sic viveret, ut tu hic exhortaris.

Ratio. Sic itaque hæc dicta sint, ut nec ei qui de
 his verius profundius et nitidius dicere novit in ali-
 quo præjudicium faciamus: nec nos, si aliter aliquid
 diximus, superbe excusamus nec correctionem nobis
 onerosam [cod. *Mel. impensam*] tumide respua-
 mus. Amen dicant omnia.

ANNO DOMINI MCLII-MCXIC.

GODEFRIDUS VITERBIENSIS

NOTITIA

(FABRIC., *Biblioth. med. et inf. Lat.*, t. III, p. 69)

Godefridus Viterbiensis (1), presbyter Conradi III qui an. 1152 diem obiit, Frederici I et Henrici IV, qui an. 1190 habenas capessivit imperii, capellanus ac notarius, post longinqua variaque per xl. annos itinera, locuplete linguarum rerumque comparata notitia, scripsit *Memorias sæculorum* (2) sive, ut aliis nuncupatum est, *Pantheon*, sive Chronicon universale, prosa partim, partim metro, ab orbe condito usque ad A. C. 1186, divisum in sectiones xx, et dicatum Urbano III papæ ab anno 1185 ad 1187. Primus edidit Basilius Joannes Heroldus, Basileæ 1569, in-fol., deinde Joannes Pistorius in limine tomi secundi *Scriptorum de rebus Germanicis*, Francofurt. 1584, et Hanov. 1613, in fol., novissime V. C. Burchardus Gotthelf Struvius in repetita Pistorianæ sylloges editione, Ratisbonæ 1726, in-fol., in qua accesserunt variae lectiones codicis membranacei Norimbergensis. Partes quinque postremas sive sectionem xvi, xvii, xviii, xix, xx, hujus Chronici, in quibus plura ad res Italiæ spectantia, celeberrimus Muratorius inseruit tomo septimo *Theauri Scriptorum Italiæ*, p. 346, emendatioraque et integriora quædam dedit ex Chronico anonymo bibliothecæ Estensis, cujus auctor ex Pantheo profecisse se confessus fuerat. Aliud ejusdem Godefridi opus ms. in Biblioth. Casarea, quod aliquot post Pantheon annis scripsit et Henrico VI regi Romanorum et Teutonicorum dicavit, inscribitur *Speculum Regum*, de genealogia omnium regum et imperatorum, Trojanorum et Teutonicorum a tempore diluvii, usque ad Henricum VI, secundum Chronica Venerabilis Bedæ presbyteri, Eusebii et Ambrosii. Vide Lambecium t. II, p. 774, ubi pars epistolæ ad Henricum imp. Quibus usum auctoribus, quarum gentium res persecutum in Pantheo Godefridum, edocet præfatio ipsius ad Urbanum III papam.

(1) Neutiquam *Vitebergensis*, de quo dubitabat Baronius ad annum 1186, num. 22, neque *monachus Dominicanus*, ut Bernardo de Luemburgo per-

suasum. Vide Jacobum Quetif. t. I, p. 740.

(2) Non *Memorias Sanctorum*, ut legas apud Vos-
 sium.

GODEFRIDI VITERBIENSIS

PANTHEON

SIVE

MEMORIA SÆCULORUM

(Edidit clarissimus MURATORIUS *Script. Ital.*, tom. VIII, prætermisissis iis quæ ad Veteris Testamenti historiam et prima post Christi nativitatem sæcula spectant.)

LUDOVICI ANTONII MURATORII PRÆFATIO.

Godefridus, seu *Gotfridus*, cujus Chronico exi-
 mius locus in Collectione nostra debetur, Viterbii
 in urbe Italiæ natus est ac, propterea *Viterbiensis*
 titulo a reliquis ejus nominis distinguitur. Hanc ei
 patriam concordati calculo tribuunt eruditi, Baronio
 excepto qui, ad annum Christi 1186, eum appellat
*Gotifridum Viterbiensem (ut vulgo fertur) sive Vitem-
 bergensem.* Cur hanc dubitationem de Gotfridi pa-

tria movēit doctissimus cardinalis ignotum mihi est. Certe in epistola dedicatoria ad Urbanum III papam, ut in editis libris habetur, ille se *Gotfridum sacerdotem indignum* inscribit, et ubi ms. codices contra non militent, Italiæ ac Viterbio non est auferendus hic scriptor. Animadvertendum tamen, Gotfridum scriptum reliquisse, se *puerum* in Bambergensi Ecclesia educatum, ibique primarum litterarum studii vacasse. In Chronici parte xvii ubi agit de secundo Henrico et de *civitate et Ecclesia Babenberga*, hæc habet: *Ego, qui ibi prima documenta grammaticæ artis didici, tanquam eorum alumnus cætera versibus declaravi. Tunc in carmine addit:*

Prisca fuit puero mihi Babenberga magistra.

Accedit quod Godefridus scribe sive notarius fuit trium imperatorum, nempe Conradi III, Friderici I et ejus filii Henrici VI. In ejusmodi munere verisimile videtur Germanum potius quam Italum hominem a Germanis imperatoribus fuisse adhibitum. Verum ne ista quidem satis sunt ut Godefridum Italiæ nostræ eripiant. Regnantibus enim in Italia Teutonicis Augustis, præter communes, complures aliæ intercedebant causæ cur Italici homines in Germania sæpe versarentur, atque illuc propterea deferri puer potuit Godefridus noster in Italia natus. Hic autem linguæ non minus Germanicæ quam Latine gnarus, imperatori Germanico rite inservire potuit. Rem ergo dicam: Nisi aliud decernat mss. fides, historicum hunc Viterbio, atque Italiæ relinquemus, et præcipue cum in Chronico mss. Estensis bibliothecæ, quod circiter annum 1320 conscriptum puto et cui in Collectione nostra suus erit locus, is evidentissime *Gothefridus Viterbiensis* appelletur.

Ut supra innui, Conradi III, Friderici I et Henrici VI notarius fuit Godefridus. In nonnullis Friderici I diplomatis apud Ughellum et Margarinum, et alios, subscribit *Godefridus imperialis aulæ cancellarius, vice Philippi Coloniensis archiepiscopi, Italiæ archicancellarii*. Au Godefridus iste aliquid rei habeat cum historico nostro divinare non ausim. Hæc solum de seipso habet Viterbiensis Chron. parte xvii, antequam de Henrico IV agat: *Nota me Gotfridum hujus libri auctorem, capellanum et notarium fuisse regis Conradi tertii et Friderici imperatoris, et filii ejus Henrici sexti, quorum temporibus hæc omnia cis citraque mare per annos quadraginta sunt perscrutatus ex omnibus armariis et Latinis, et barbaris, et Græcis, et Judaicis, et Chaldeis*. Hæc autem verba Basilii Jonnii Heroldo, qui primus Historiam hæc publicis typis imprimendam curavit, occasionem dederunt scribendi in Præfatione ad ipsam, Godefridum nostrum *Latine, Græcæ, Hebrææ, Chaldeæ multarum quoque aliarum barbararum linguarum gnarum fuisse et peregrinatione omni terra totoque mari per totos XL annos exercitatum, omnium quas undique adiit gentium bibliothecas excussisse*. Parcat mihi Heroldus: ille mihi hoc in loco buccas nimium inflare videtur. Ex Godefridi verbis minime elucet miranda adeo tot linguarum in eo peritia, idque ævo illo in eruditione infanti miraculum quodvis superasset. Neque vero Viterbiensis omnem terram *totumque mare per totos XL annos lustrasse* credendus. Equidem longe minori labore cum animi, tum corporis illum fuisse usum puto, ut se erudiret suamque nobis Historiam relinqueret. Tanti certe ponderis non sunt ea quæ narrat neque tam peregrina, ut se tot linguas, atque etiam barbaras, fuisse instructum ac omnium gentium bibliothecas excussisse persuadere nobis parum credulis possit. Romani illorum temporum ad eruditionis historicæ gloriam comparandam sat erat Chronicon Eusebii in alicujus bibliothecæ angulo reperisse. Sed veniamus ad ipsum Chronicon Godefridi.

Pantheon inscriptum ab ipso fuit, quippe ibi de

A omnibus mundi principibus agitur. Ampullosum sane vocabulum et quod fortassis auctori ipsi tribuendum non est. Nam Vossio teste De historic. Latin. lib. II, cap. 54, *a nonnullis citatur hoc titulus*: *Memoriae sanctorum, ut a Pignorio accepti*. Sed falli hic aut Pignorium monentem aut Vossium perperam legentem opinor. In Præfatione ad *Manipulum Florum*, quem in ista Collectione evulgabo, Gualvanus de la Flamma, scriptor xiv sæculi, inter libros, quibus est usus ad suam texendam Historiam, *Gothifredi* Chronicon citat, nuncupatum *Memoria sæculorum*. His verbis indicari Godefridum nostrum, quæ subinde ex eo libro afferbantur dubitare me non sinebant; ac propterea facile intelligas eum revera titulum libri fuisse, non autem *Memoriae sanctorum*. Adde Peregrinum Priscianum Ferrariensem, scriptorem multæ eruditionis, qui, circiter annum Christi 1490, *Annales Estensium* adhuc mss. litteris mandabat. Hic citat *Gothifredum Viterbiensem in libro quem Memoriam sæculorum appellavit*. Ex quo patet jam tandem apud veteres, vel antequam typis excuderetur, Chronicon Gotfridi *Memoriam* potius *sæculorum* quam *Pantheon*, fuisse inscriptum, ipsumque auctorem *Viterbiensi* civitati attributum. Exorsus autem est Godefridus pro more temporum rudium Historiam suam ab initio mundi eamque perduxit usque ad pontificatum Urbani II, cui etiam opus ipsum dicavit. Desinit ergo in annum Christi 1186, ut Baronius antea animaldvererat. Cæterum partim soluta oratione, partim metro, res gestas cum sacras, tum profanas, scriptor iste persecutus est, ac potissimum lusit ille versibus leoninis, rhythmis in medio aut fine sibi respondentibus, insulso interdum lusu.

Hic autem lectores monitos velim in Estensi bibliotheca asservari antiquum Chronicon in codice membranaceo ms., auctore aronymo, præferens hunc titulum: *Incipit Liber de Temporibus et Ætatibus ad perpetuam rei memoriam. Breve compendium collectam ex variis Chronicis et per ordinem digestum de Temporibus, in quibus sederunt certi pontifices Romani et imperatores, etc.* Hinc excerpti ego quæ ad Regiensi civitatis Historiam pertinent, in Lac Collectione item legenda. Multos versus delibavit scriptor ille ex Godefridi nostri Historia, quam is laudat sub nudo solum nomine *Chronicæ*. Mihi vero cum ipsa edita Historia codicem istum conferenti apparuit, non paucos ex his versibus dissidere ab editis; imo occurrerunt multi in eodem ms. qui a vulgatis editionibus absunt, cum tamen omnes eundem Godefridum parentem habuisse videantur. Specimen dabo. Ita ibi legitur de Diocletiano:

Diocletianus pariter cum Maximiano Imperium tenuere simul nullo mediano.

Unus eis fuerat victus et una caro.

Hi contra Christum reparant speciale duellum,

Undique Christicolis pariunt per climata bellum,

Quos cum morte premit, omnia scripta cremant,

Hi duo sunt primi, qui gemmas veste tulerunt,

Nec prius in pedibus, nec vestibus ista fuerunt,

Purpureos dominos ante fuisse ferunt.

In editis Godefridi libris confusa est series imperatorum, ut videre est potissimum in Maximiano et Diocletiano, locatis ante Gordianum, Philippum, Decium, etc. Si quis cum suprà allatis versibus editos conferre velit, dissimilitudinem continuo deprehendet. Alterum exemplum suppeditabit nobis carmen de *Constantino imperatore*, quod ita in Estensi codice se habet:

Nunc Constantinus, si vera referre velimus,

Veres Christicola fuerat pro tempore primus.

Credidit hoc Oriens occidusque sinus.

Ipsè tenens aratrium respexit ab ordine retro.

Eusebius post mersit eum baptisate tetro.

Fine malo claudit quæ bene coepta peto.

Credidit in Christum populusque recepit ad ipsum;

Ludo dedit licitum patulo prædicere Christum.

Condidit ecclesias laude, favore suas :
 Arrianista manens miscet certamine tandem,
 Nam scelus Eusebii vitam pervertit eandem.
 Loge : Tripartita gesta leguntur ita.
 Hunc alienigenam sibi Roma creavit alumnum,
 Cui dedit imperii solum per sæcula summum,
 Qui quasi morte ream post viduavit eam.
 Fraude, dolo proceres subtraxit ab Urbe Latinos,
 Et quasi captivos mox esse coegit Achivos,
 Constituens Romam rebus et arte novam.
 Transtulit imperium, Danais dedit ipse favorem,
 Dans alienigenis quem Roma tenebat honorem,
 Romula destituens, Græcula regna colens.
 Spurius hic fuerat, quem prætulit aurea Roma.
 Interimens dominum, fertur rapuisse coronam.
 Cum foret ante bona, nunc mala fama volat.
 Roma suis studiis, etc.

Et hæc quidem specimina de variantibus in carminibus Godefridi lectionibus. Nunc eorum quæ B in editis desiderantur, exemplum dabo. Cap. 86, codicis Estensis ostenditur, unde Theotonici venerunt ante adventum Christi.

Jain satis est Romæ regum recitasse decores ;
 Me vocat ad Priami juven s mea musa labores,
 Cujus progenies grandia gesta movet, etc.
 Ad Priamum redeo de quo generosa propago
 Karolus est genitus, cujus et acta dabo.
 In duo dividimus Trojano semine prolem :
 Una per Italiam sumpsit diademata Romæ ;
 Altera Theotonica regna beata fovet.
 Karolus in Berthæ Pipini semine vestre
 Hæc duo continuat, conceptus utroque parente,
 Romuleus matre, Theotonicusque patre, etc.
 Tum agitur de Priamo juniore, et de Antenore, qualiter a Troja destructa in Germaniam venerunt, et de eis principes et reges thestonici sunt oriundi.
 A Priamo Priamus juvenis, patiente sorore,
 Sorte nepos oritur, patrio recolendus honore,
 De cujus prole promere musa volet, etc.

Hinc refertur quo tempore Sicambri, id est Trojani, invaserunt Germaniam et tunc vocati sunt Germani. Nonnulli ex his versibus editi sunt Chronici parte x, sed hæc omnia fabulosa. Sequitur in ms. : Qualiter Germani et Romani facti sunt amici.
 Dum fortuna duces tanta virtute decorat, etc.
 In sequenti capitulo habetur : Qualiter Germani deleverunt Alanos, propter quod etiam vocati sunt Franci.
 Interea gens terribilis, cui nomen Alani,
 Tendit ad interitum, quæ mea musa canit, etc.

Capitulum centesimum primum est de terminis veræ Franciæ. In subsequentibus capitulis agitur de gestis post mortem Cæsaris. De Cildiberto rege Francorum in civitate Maguntia. De Mirobeo rege Francorum. De Lothario, Celperico, Glothario, Dagumberto, Ildrico. De antiqua consuetudine Francorum, ubi leguntur hi versus :

Fertur apud Francos tunc consuetudo fuisse
 Ut unus portare vices regis potuisset.
 Major et ille domus munere ferret onus.

A Nomen id officii nescit per metra moveri,
 Fiat ut ad placitum quærît mea musa mereri.
 Sic mihi possibile promere carmen erit.
 Sic major domus placita ratione vocetur,
 Qui regis portare vices regimenque meretur
 Et tenet, et repetit regis ubique decus.

Pipinus dux, etc.

Sequitur de Pipino Grosso duce Francorum, patre Carli Martelli.

Dux ex Alfeida genuit non conjuge natum,
 Karlum Martellum vulgi ratione vocatum, etc.

Post hæc habetur de Pipino Nano duce Francorum, filio Martelli, qualiter adeptus est regnum in civitate Maguntia.

Dum regimen patriæ Nanus Pipinus haberet,
 Rex tamen Ildricus vacuus, vilisque sederet,
 Nanus Apostolico scripta subacta feret.

Reliqua leguntur in editis, sed in multis dissimilia a lectione codicis nostri. Cur autem tanta diversitas occurrat inter Godefridi versus non aliam divitiarum causam possum, nisi quod aut ipse Historiam suam jam editam, tempore procedente, ad limam revocavit et politiores versus effecerit quales certe sunt editi; aut quisquam alius, e vivis sublato Godefrido, hunc laborem pro illo suscepit.

Primus ergo, ut supra innui, qui Pantheon, sive Historiam Godefridi, publica luce donavit, fuit Basilius Joannes Heroldus, Basileæ an. Chr. 1559. Tum idem opus Francofurti an. 1584, ac deinde Hanovriæ an. 1613, in Collectionem Germanicorum scriptorum illatum est a Joanne Pistorio. Verum ne sibi quæso persuadeat bonus noster Godefridus me Collectioni huic integrum velle nunc inserere Chronicon suum. Quæ ille habet ante Christi Nativitatem equidem non sperno; sed tum quod fabulis non carent, tum etiam quod eruditus nulli ferme usui esse possunt, ego rursus edere minime sustinui. Habeant

C illa qui velint e præcedentibus editionibus. Quod solum ex ea parte retinere volui illa sunt quæ Chronici parte xvi habentur, utpote ad Italiam pertinentia et propius ad sæculum v juxta institutum nostrum pertingunt. Suprest et alterum Godefridi nostri opus, a Chronico supra laudato diversum, quod nondum lucem vidit mss, in Cæsarea Vindobonensi bibliotheca, teste Lambecio, Comment. de biblioth. Vindob. Lib. II, cap. 8. Ejus titulus est : Speculum regum, sive de genealogia omnium regum et imperatorum a diluvii tempore ad Henricum VI imperatorem. Demptis iis quæ a Godefridi ætate nimium absunt ac aliunde petere præstat, literariæ rei interesset et hunc libellum e tenebris ereptum publici juris facere. Nam præterquam quod nullus tam ineptus est Historiarum scriptor, qui sæculo quo scripsit ac duobus aut tribus etiam præcedentibus aliquid lucis non asserat, Godefridus certe ex ingenio et eruditione commendandus est, et D in aula imperatorum exercitatus multa nos docere posset, quæ aliunde frustra exspectaremus. Atque hæc sufficiant de Godefrido Viterbiensi.

AD DOMINUM PAPAM URBANUM

HUJUS NOMINIS TERTIUM

GODEFRIDI VITERBIENSIS EPISTOLA AC PROÆMIUM.

Summo et universali papæ Urbano tertio, domino et patri suo reverendissimo, Gotfridus Viterbiensis

sacerdos indignus, seipsum in omni obsequio et obedientia subiectissimum.

Dum sacrosanctæ matris nostræ Romanæ Ecclesiæ culmen inspicio et ejus eminentiæ considero majestatem, illud ante omnia necessarium esse intueor, ut, sicut ipsa omnibus noscitur præesse principibus ita omnes reges et principes, et universæ orbis Ecclesiæ doctrina ejus et regimine adornentur, et ab ea, tanquam a fonte justitiæ, totius sapientiæ regulis instruantur; quia nullum Scripturarum elogium noscitur esse authenticum, nisi ab ejus sapientiæ fluminibus sitientibus propinetur. Quare, si quod historiarum opus nova per aliquem institutione conficitur, ratio suggerit ut antequam in publicum deveniat, apostolico examini præsentetur; quatenus, si acceptione dignum esse perpenditur, ejus mandato et judicio approbetur et ab eo vires auctoritatemque recipiat, cui terrena et cælestia divinitus sunt commissa.

Eapropter, reverendissime pater, hoc opusculum longo tempore simplicitatis meæ studiis aggregatum et de Veteri et Novo Testamento atque de omnibus fere historiis in unum volumen sub compendio redactum, ad honorem Dei et emendationem, seu approbationem sanctæ Romanæ Ecclesiæ, ante vestrum examen perferre disposui vestræque gratiæ præsentare curavi; ut, si auctore Deo per vos fuerit approbatum, ad alias Ecclesias ulterius derivetur et non solum clerici, sed etiam reges et principes habeant hoc opus a vestræ sanctitatis auctoritate. Impossibile enim est perfecti regiminis et regni potestatis excellentiam convenienter attingere his qui mundi cursum et originem, aut Scripturarum dogmata ignorant. Imperator vero aut rex qui cæteris principibus potestate præponitur, si fuerit philosophiæ nescius, errare sæpius quam regnare videtur; quia dnm in causis reipublicæ sapientia indiget, cogitur eam ab aliis frequenter emendicare, et ex hoc aliena sæpius quam sua cernitur virtute regnare. Omnes namque reges debent rerum statum et justitiæ disciplinam cognoscere, quam sola bruta animantia ignorant. Oportet etiam eos Creatori de his omnibus reddere rationem, quia ipsi cum legibus sint absoluti, non in legem, sed in Deum potius videntur peccare: unde dicitur: *Tibi soli peccavi*. Cum ergo reges non in leges, sed in Deum peccent, et Dei solius vestroque examini reserventur, antiquorum regum vitam et gesta atque historias oportet eos cognoscere; ut causæ præcedentium fiant eis in posterum cautio futurorum. Ipsi quoque principes, inter alia beneficia sanctæ Romanæ Ecclesiæ, gaudeant se hunc historiarum libellum de fonte sanctitatis vestræ suscipere; cujus instructi adminiculo, poterunt subjectos sibi populos rationabiliter gubernare.

Hoc autem opus, non tantum in prosis, sed versibus adnotavi; ut lectores ejus, si aliquando pro-

sas legendo fuerint fatigati, cum versus sequentes inspexerint, consonantia et delectatione metrorum ad legendum ulterius provocentur; illi autem qui versus forte non intelligunt, prosarum saltem lectionibus delectentur.

Intentionis autem nostræ est in hoc opere, ab ipsa prima rerum créatione incipere, imo ante omnem creationem, scilicet a divina essentia, quæ est ante tempora, de qua frequenter quæritur: Ubi erat tunc Deus? et in quo mundo? et quid operabatur? et quomodo est trinus et unus Deus? et cujus erat Dominus, dum nulla erat creatura? et quomodo Spiritus Domini ferebatur super aquas? et hujusmodi alia. Item de angelis, de cælis, de planetis et elementis atque de creatione hominis: et deinceps universum Vetus et Novum Testamentum omnesque historias gentium, regum et regnorum sub compendio perlustramus, quæ omnia per capitula in ordine disponemus.

Nomen autem auctoris libri est GOTTFRIDUS, quod interpretatur, *Pax Dei*. In lingua namque Teutonica, *Gott* dicitur Deus, et *frid* dicitur pax. Ideoque hoc nomen huic operi satis convenire videtur, cum in hoc libro Vetus Testamentum cum Novo, Latine historię cum barbaris, et prosæ cum versibus, sub uno volumine, tanquam invicem pacificans, concedet.

Æstimo autem in causis hujusmodi, sicut mos est fieri, nonnullos æmulos invidiæ livore torqueri; qui, priusquam librum conspiciant, priusquam magnam rerum copiam cognoscant, fient mihi non æquitatis iudices, sed operis detractores. Adversus quorum insidias talem, ad defensionem mei voluminis, constitui armaturam, ut, per singula pene libri capitula, singula sint auctorum nomina, in testimonium præsignata: quæ et lectoribus auctoritatem exhibeant, et meipsum a detrahentium immanitate defendant.

Itaque super Vetus Testamentum hos habeo auctores: Mosem, Esaiam, Josephum, Danielem et alios prophetas, Jesum, Sirach, David, Salomonem, Esther, Judith, Esdra et Machabæos.

In Novo autem Testamento auctores hos inducimus: omnes apostolos, Clementem papam, Dionysium Areopagitam, Origenem, Joannem Chrysostomum, Athanasium, Hieronymum, Augustinum, Ambrosium, Gregorium aliosque nonnullos Ecclesiæ doctores.

Super historias vero gentilium, habemus etiam: Josephum, Dionem, Strabonem, Orosium, Hegeppum, Suetonium, Solinum, Julium Africanum, qui prima Chronica conscripsit sub Marco Crasso (2*).

De Chaldæis quoque habemus Berosum, qui omnia Chaldæorum scripta defloravit.

De Ægyptiis, inducimus Manethon historiographum et chronographum Ægyptiorum. Habemus

(2*) Sub Antonino Helagabalo Julius Africanus vixit. Huic Antoninum alii de Marco præter rem

accepere Antonino. Aliis, ut nostro, Marcum gentilius, Marcus Crassus in mentem venit.

etiam ab Ægyptiis, Mochum, Estium (3), et Hieronymum : Ægyptium, historiographos famosissimos.

Materia igitur totius libri est, universum Vetus et Novum Testamentum, et universi imperatores, reges et regna, quæ fuerunt vel sunt ab initio mundi usque ad tempora nostra, quorum omnium notamus originem et finem, nomina, ætates et gesta.

Sola itaque nomina regnorum, ad majorem evidentiam, in præsentî procæmio duximus subroganda :

(4) Babyloniorum regnum,
Assyriorum,
Indorum,
Ægyptiorum,
Argivorum,
Lacedæmoniorum,
Thessalorum,
Sicyoniorum,
Lydiorum,
Amazonum,
Macedonum,
Hebræorum,
Græcorum,
Italorum omnium.
Francorum,
Theutonum,
Lombardorum,
Hunnorum,
Gothorum.

(3) Lege *Hæticum* e Josepho.

A Visigothorum,
Ostrogothorum,
Anglorum,
Britonum,
Pannoniorum
Atheniensium,
Medorum,
Trojanorum,
Romanorum, regum et consuum.
Sicanthrorum,
Senonum Gallorum,
Saxonum,
Suevorum,
Siculorum,
Cretensium,

B Scytharum,
Avarorum, hoc est Ungarorum priorum.
Vinulorum, qui sunt in confinis Asiæ et Europæ,
super Mæotidas Paludes.

Vandalorum, et Sardorum regnum.

Item, de Sibyllis vaticinibus.

Similiter post omnes reges posuimus etiam historias imperatorum; item omnium pontificum Romanorum gesta et annos, et menses, et dies nominaque eorum, a beato Petro, usque ad venerabilem Urbanum tertium papam, et usque ad dominum imperatorem Fridericum primum et ad filium ejus dominum regem Henricum sextum, feliciter. Amen.

(4) Ordo hic confusus.

GODEFRIDI VITERBIENSIS

PANTHEON.

PARS DECIMA SEXTA.

IMPERIUM TRANSFERTUR AD GRÆCOS.

De Maxentio imperatore, filio Maximiani.

Milites prætorii, Maxentium, de quo supra diximus, Maximiani imperatoris filium, Romæ imperatorem augustum creaverunt. Cujus pater Maximianus, qui jam imperii dignitatem reliquerat, cum audisset Constantinum Gallis imperare, transit in Gallias intendens Constantinum dolo circumvenire, qui a filia sua, uxore Constantini proditus, et a Constantino fugatus, in Massilia est occisus.

Galerius autem imperator, dum in Christianos per decem annos persecutionem crudeliter exerceret, tandem a Domino castigatus, dissolutis intror-

C sus visceribus, vermes superius eructabat. Desperatus itaque a medicis, pœnas illiusmodi, judicio Dei, in ultionem sibi datas esse cognovit. Unde et a persecutione Christianorum jussit cessari. Ipse autem paulo post, cum eodem dolore, vitam finivit.

Interea Maxentius imperator Romæ nimiam severitatem in civibus exercebat. Atque, inter alia facinora, uxores senatorum aliorumque nobilium Romanorum violenter ad suam libidinem rapiabat easque publice abutebatur. Ipsos senatores, objecto eis falso crimine, proscribat. Magicis artibus utebatur intantum ut prægnantes feminas viscerari

præciperet et locum infantis in ventre prospiceret. Ubiq̄ue, factis præantationibus magicis, futura sibi faciebat prædici. Igitur adversus eundem soelertissimum tyrannum Constantinus jam amicus factus Christianorum; cum a Romano populo clam vocaretur et ipse ad hoc præparasset exercitum, erat anxius atque sollicitus quo modo sine gravi hominum strage Maxentium vinceret. Nocte autem soporatus, signum crucis igneo fulgore nitentis, ad orientem per visionem in cælo conspexit; atque admiratus quid hoc esset, dum causam perquireret, angelos ad se audit loquentes: *O Constantine, in hoc vinces!* Mane autem facto, vocat ad se milites Christianos, et cognito illud signaculum Christianæ fidei fuisse, gavisus est valde super visione, frontem suam signo crucis Christi munivit, seque futurum Christianum promisit, si victoriam obtineret. Orabat autem, ut sine strage Romanorum civium, a Deo victoria præstaretur. In quo etiam Deus eum mirabiliter exaudivit.

Cum enim Maxentius navis juxta pontem Milvium in modum muscipulæ, ad decipiendum ignarum militem callide collocasset, Constantino autem jam in prælio apparente, Maxentius de victoria omnino desperasset; cito, quasi spiritu dæmoniaco incitatus, urgentibus hostibus ad pontem Milvium fugit, et in ipsa machinamenta navium, quæ hostibus præparaverat, repente prosiliit ibique in Tiberim submersus vitam finivit. Nullus præter eum ex utroque exercitu legitur in eodem prælio periisse. Cumque Constantino Romæ, cum ingenti gaudio pararetur triumphus, jussit non sibi, sed Domino Jesu Christo victoriam recognosci. Crucem autem in curru triumphali præcepit constitui et adorari. Postea Constantinus a Sylvestro est baptizatus. Quod autem de lepra ejus legitur videtur apocryphum, quia in nullis libris authenticis, neque in chronicis reperitur.

Nota quod anni a tempore Petri apostoli, Principis apostolorum, usque ad Sylvestrum papam, sunt ducenti nonaginta novem et duodecim dies. Melchias autem papa mortuo, successit Sylvester, a quo in basilica Lateranensi baptizatus est Constantinus. Rursus etiam, sicut in multis ac diversis chronicis legimus, sicut etiam Historia tripartita innuere videtur, ab Eusebio Nicomediensi episcopo in villa, quæ dicitur Aquilona, rebaptizatus fuisse narratur. Tres quoque filios ejus postea eodem errore legimus deviasse.

Cætera de Maxentio versibus proponuntur. Alia plura de Constantino scribimus, quæ præsentî pagina supponuntur.

Constantinus factus Christianus pacem omnibus Ecclesiis reddidit. In quo facto Licinius augustus, collega ejus, consensit. Ambo itaque imperatores communiter legem faciunt ut Christus qui Urbem a tyrannide Maxentii liberavit, ab omnibus colatur. Item ipsi ambo, Galerio Maximino imperatori, qui tunc Orientem tenebat, super eadem causa scripse-

runt. Galerius autem in tabulis æneis prius edictum perpetuum dederat ut Christiani ubique punirentur. Recepto vero amborum edicto imperatorum, consensit; et ne amplius pro fide Christiana aliquis puniretur per omnia loca scripto imperiali præcepit. Reddidit etiam causam, quia Christiani quanto magis puniuntur, tanto plus crescunt. Mandat etiam ad cultum deorum nullus, nisi propria voluntate, cogatur. Post pauca, Galerius Maximinus Licinio augusto, rupto fœdere, bellum indicit. Ex qua causa, multis tam urbibus quam provinciis prodigatis, tandem venit ad prælium; ubi cum Galerius exercitum suum fundi conspiceret, turpiter aufugit. Inde reversus ad propria, omnes sacerdotes suos tanquam deceptores interfecit. Postea cum gravissimis morbis a Domino se affligi perciperet et mortem cerneret imminere, sera pœnitentia motus, Deum Christianorum confitetur, et pro eo scribit hoc modo:

Imperator Cæsar Galerius Maximus, Germanicus, Sarmaticus, pius, felix, invictus, augustus. Indesinenter curam provincialium nostrorum gerentes, utilitatibus eorum consulentes, quæ ad commune et publicum bonum spectant nunquam desinimus providere. Unde cognitum esse omnibus non dubito quod ex decreto augustorum imperatorum Diocletiani et Maximiani parentum nostrorum ab officialibus imperii prædæ et direptiones multæ sunt factæ. Igitur, ut in posterum omnis metus Christianis, et ambiguitas auferatur, hujus nostri edicti lege sancimus ut omnibus hominibus innotescat licere omnibus his qui Christianam sectam religione veneratione, per nostræ indulgentiæ largitatem, ut unusquisque, quemadmodum vult et prout animo libet, religioni Christianæ solemnitateque deserviat. Sed et domos orationum, id est Dominicas ædes, pro voluntate eorum permittimus. Illud etiam hac lege sancimus, ut si quæ domus vel agri vel quælibet prædia, ex bonis Christianorum ante imperatorum jussionibus ad jus fisci fuerint sociata, si qua comparata etiam ab aliquo sunt vel distracta vel dono donata, hæc omnia in antiquum jus Christianorum præcipimus revocari et propriis dominis universa restitui.

Respice, lector, hæc fuit mutatio dexteræ Excelsi. Post hæc Galerius, propter diversos morbos ac diuturnos, luce oculorum privatus, finem vitæ recepit. Licinius autem imperator, collega Constantini, qui prius Christianis sese benignum exhibuit, omnes Christianos a palatio exclusit et persecutionem omnibus intentavit. Contra quem Constantinus exurgens, vicit eum præliis diversis, primo in Pannonia, deinde sæpius terra marique devictum ad deditiōnem coegit, tandemque occidit.

Hic transfertur imperium a Roma in Byzantium.

Igitur Constantino absque socio monarchiam obtinente, Ecclesia diutissime tribulata respirat, plena in omnibus pace recepta. Tunc Constantinus gene-

ralissimum fecit edictum, ut per totum mundum Christiana religio teneatur.

Tunc imperator Sylvestro Romano pontifici regalia insignia concessit; et ipse, ut majorem Ecclesiis daret quietem, curiæ tumultum amovit seque cum omni pompa sua Byzantini in regionem Græcorum transvexit. Ex qua donatione videtur Romanæ Ecclesiæ Roma cum Italia et Gallia fuisse a Constantino collata

Imperii vero fautores asserunt Constantinum non ita regnum dedisse, sed Romanos pontifices tanquam summi Dei sacerdotes, ob divinam reverentiam in patres elegisse, ut ab eis debeant benedicti eorumque apud Deum orationibus adjuvari. Adji- ciunt etiam approbationem; quia Constantinus, cum inter filios suos orbem divisisset, uni dedit Orientem, alteri Occidentem et tertio Ptolemaidem cum Babylonia. Quam rem honestus princeps non fecisset, si regna occidentalia, cum quibus et Italia comprehenditur, Ecclesiæ contulisset. Theodosio etiam aliisque multis religiosis imperatoribus, Romanam cum regnis occidentalibus in sortem venisse ac tenuisse affirmat. Ad hæc, imperiales disputa- tores Evangelia inducunt, ut illud: *Reddite quæ sunt Cæsaris, Cæsari, et quæ sunt Dei, Deo* (Matth. xxii, 21). Item: Dominus ipse tributum pro se et pro Petro persolvit (Matth. xvii, 23-26). Paulus etiam dicit: *Cui honorem, honorem* (Rom. xiii, 7); *quia omnis potestas a Deo est* (Ibid.). Hoc dicens ipse Paulus tunc non Petrum intellexit in verbo, sed impiissimum Neronem, qui totius orbis tenebat imperium. Introducunt etiam Augustinum dicentem: Quo jure possides villam? Divino aut humano? Divino quia Domini est terra et plenitudo ejus. Si humano? Ergo a regibus. Si dicis: Quid mihi et regi? Respondet: Quid tibi et possessioni?

Ecclesiæ autem defensores ita respondent: Christus Ecclesiam suam mundanis possessionibus, quæ regalia dicuntur, voluit honorari. Non est credendum quod Deus Ecclesiam suam, quam sanguine suo redemit, cui misit Spiritum sanctum, Paracletum de cœlis, aliquo spiritu erroris decipi permisisset, ut ea quæ non debuit possideret. Multi enim viri probatæ vitæ regalia hactenus tenuerunt, qui cum his regnum Dei acquisisse creduntur.

Aliis etiam modis quamplurimis posset probari, quod et Constantinus Ecclesiæ regalia juste contulit, et Ecclesia licite suscepit. Si enim quæritur unde reges hæc habeant? respondent: Dei ordina- tione et electione populi. Quod si Deus hæc tri- buendo regibus, injuste non fecit, quanto magis juste fecit Deus ordinando ut a regibus, quibus ipse dedit, ad personam Ecclesiasticam transferrentur? Sicut Deus voluntatem populi ad ordinandum regem sub uno consensu disponit, ita etiam prin- cipis voluntatem ad largiendum Ecclesiæ regalia pro- vocavit. Cor regis in manu Dei. Omnisque potestas

A a Deo est. Ergo et Ecclesiæ potestas in terris a Deo est. Igitur et Deus regem habere regalia, juste dis- posuit; et princeps juste dedit Ecclesiæ; et Eccle- sia licite digæque suscepit.

Ego autem, ut de sensu meo loquar, utrum Deo magis placeat gloria et exaltatio Ecclesiæ, quæ hoc tempore est, aut humiliatio quæ primitus fuerat, confiteor me ignorare. Videtur multis quidem pri- mus ille status sanctorum; iste felicior. Assentio autem matri nostræ Romanæ Ecclesiæ, quæ fundata est supra petram, id est Christum; credo quod cre- dit; sentio quod sentit; æstimo possidenda quæ possidet. Quod enim Ecclesia nullo errore decipi possit, inde credendum est quia portæ inferi non prævalebunt adversus eam. Quod autem fides ejus manet in æternum, inde credendum est, quia dixit Christus: *Ego pro te rogavi, Petre, ut non deficiat fi- des tua* (Luc xxii, 32). Cætera super his quæstioni- bus, majoribus nostris solvenda relinquimus. Pauca tamen versificæ adhuc de Constantino dicemus.

Item de eodem Constantino imperatore, tricesimo quarto ab Augusto.

Rex Constantinus, si scribere vera velimus, Verus Christicola fuerat sub tempore primo,

Novit et hoc Oriens, occiduusque sinus, Annis bis denis, rex cum diademate sedit, Eusebius binis annis tunc papa resedit,

Insuper et mensem, ter quoque quinque dies, Sub Constantino Sylvester papa notatur, Fertque, quater senis, minus anno, pontificatum,

Atque decem menses fert, totidemque dies, Baptizavit eum Sylvester, idemque fatemur: Arius hunc post hæc corruptus, et inde dolemus; Schismate namque suo commaculavit eum.

Hoc fuit in villa, quam rite vocant Aquilonam, Quando rebaptizans fœdaverat ipse coronam, Scripta Tripartita testificantur ita.

Præsulis Eusebii manibus Nicomediensis, Turpe tulit lavacrum rex, turpia dogmata sensit;

Tres quoque silioli sic sapere sui, Rex Constantinus proceres in fraude Latinos, Duxit ab Italia slerique coegit Achivos,

Constituens Roman rebus et arce novam.

D Transtulit Imperium Græcis, tribuitque favorem, Dans allenigenis, quem Roma tenebat honorem, Itala destituens, Græcula regna colens.

Cardinis Imperii tunc partibus enumeratis, Terna tribus tribuit regalia climata natis,

Tresque tribus jubet his participare datus, Occiduos primo, Græcos dedit ille secundo, Ternus habet Babylon, Ptolemaidaque jure rotundo;

Taliter instituit quidquid in orbe fuit, Ipsis temporibus crux sancta reperta levatur, Helena sancta fuit, cujus studiis veneratur,

Ut sit nomen latus (5) crux benedicta caput, Cum Constantino Marcus quoque papa resedit, Cui binis annis populus Romanus obedit,

(5) F. per hyperbaton: *sic latus ut nomen*, etc.

Octo sibi menses adde decemque dies.

Inter Sylvestrum Petrumque dies numerando,
Colligo tercentos, minus uno circiter annos,

Si numerando decem jungo, duosque dies.

*De tribus filiis Constantini, scilicet Constantio,
Constantino et Constante, tricesimi quinti ab
Augusto.*

Anno ab Incarnatione Domini 341 Constantinus, filius Constantini suscipit imperium, cum duobus fratribus suis, Constantio et Constante, tricesimus quintus, ab Augusto. Iste a quodam presbytero, Arii discipulo deceptus, in Arianam hæresim incidit. Arius eodem tempore ab Alexandro episcopo ab urbe Alexandria, propter suum errorem, erat ejectus. Eusebius autem episcopus Nicomedie, qui Ariano veneno erat infectus, imperatori Constantino juniore suadet, ut concilium celebretur, et Ario ibi audientia concedatur. Itaque tam Arius quam Alexander ad concilium in palatium Constantinopolitanum vocantur. Ubi Alexander, tota nocte in oratione persistens, causam Ecclesie Domino commendabat. Mane facto, Eusebius Arium ad ecclesiam vocat. Qui dum eundo illuc, humane necessitatis causa, ad secessum declinat, justo Dei iudicio, viscera quibus fetidum errorem portabat in locum fetidissimum visceratus, per inferiorem corporis meatum emisit et mortuus est.

Fautores Arii cum pudore et confusione fugerunt. Attamen rem gestam imperatori celantes, per eunuchos cæsaris contra Catholicæ fidei doctores insurgunt.

Post paucos dies Alexander moritur. Cui Athanasius est substitutus: qui ferventis ingenii et in negotiis ecclesiasticis vigilantissimus, non solum contra hæreticos subtilis, sed etiam contra imperatorem stetit pro Ecclesia fortissimus agonista. Cujus virtutes et labores et fructus qui scire desiderat, legat Historiam Tripartitam.

Constantinus, dum contra Constantem fratrem suum bellum informat, juxta Alsam fluvium, non longe ab Aquilegia, a ducibus ejus occiditur. Constantius, occiso Constantino, solus Orientem tenuit; Constans autem tenuit Occidentem. Itaque hæretici Ariani metuentes ne forte, si Athanasius adeundi principem acquireret facultatem, ipsum imperatorem catholica fide ac religione imbueret, ipsi ad imperatorem prius accedentes, circumveniunt eum, mentientes Athanasium esse virum sceleratum et flagitiosum, ostendentes ei manum cum brachio cujusdam Arsenii, quam dicebant Athanasium ad exercendam artem necromanticam, instinctu dæmonum, a corpore ipsius Arsenii abscidisse. Ad hæc jussu Cæsaris synodus apud Tyrum congregatur, ubi Athanasio ducto in causa, astiuit prædictus Arsenius, habens utramque manum: quo comperto, hæreticorum mendacia cognoscuntur et ipsi mirabiliter erubescunt. Nec tamen Constantius imperator, et ipsi hæretici a persecutione Athanasii quiescunt; imo eum ad fratris sui Constantis imperium

A transire compellunt. Ipse autem ab imperatore Constante satis humane susceptus et honorifice habitus, et in cathedram suam postea potenter remissus est. Mansit autem tunc ibi in Ecclesia Treverorum, cum Maximo ejusdem Ecclesie episcopo. In quo loco, fidem Catholicam, scilicet *Quicumque vult*, scripsisse asseritur.

Eo tempore Liberius ab imperatore Constantio in exsilium truditur, et Felix suus diaconus, ei ab hæreticis subrogatur. Inter hunc Liberium et Sylvestrum medius sedit papa Julius. Iisdem temporibus Victorinus rhetor et Donatus grammaticus Romæ clari habentur. Floruerunt tunc in Ecclesia Dei gloriosi pontifices Paulinus Treverensis, qui Maximo successit, Dionysius Mediolanensis, Eusebius Vercellensis et Hilarius Pictaviensis: qui omnes propter testimonium fidei Catholicæ in exsilium tunc missi fuerunt. Ex quibus Hilarius scripturarum suarum variis monumentis Gallicanam Ecclesiam adornavit.

Constans imperator adversus Saporem regem Persarum vario eventu novem prælia gessit. Novissime autem indiscrete congressus, fugit; et postea in oppido Elenæ, juxta Hispaniam, dolo principis, nomine Magnentii, occisus est. Idem Magnentius apud Augustodunum invasit imperium. In Illyrico vero milites quemdam Veteranionem senem creant imperatorem. Constantius interea fratrem intendit ulcisci; unde Veteranionem senem primo purpuram deponere compulit. Postmodum etiam cum eo acriter dimicavit. Magnentius autem victus apud Lugdunum seipsum occidit; et frater ejus Decennius, quem ipse in Gallia Cæsarem creaverat, laqueo seipsum suspendit. Cætera de tribus filiis Constantini Magni et de Ario pauca versifice ponimus.

Item de filiis Constantini versifice narratur.

Cum Constantino Constans tenet omnia frater,
Catholicos qui persequitur tota feritate,

Regibus Eusebium Arianista placet.

Contra Catholicos dum disputat Arius arte,
Naturæ secreta petens, divertit ab arce,

Qua male dum crepitat, viscera pressa crepant.
Præsul Athanasius et Hilarius, absque ruina,
Ordine catholico reparant modo dogmata prime,

Ordo quibus cleri catholicandus erit.

D Constans cum fratre sedet annis bis duodenis,

Magna salus cleri tunc Marcus papa resedit,

Cujus et Ecclesiis regula dogma dedit.

Hic octo menses et binos perficit annos.

Bisque decem vixisse dies præsul venerandus

Fertur et in populo mira dedisse suo.

Papa sedet Julius Constante sedente beatus,

Udenis Romæ tenet annis pontificatum,

Ter ternos menses papa decemque dies.

Constans cum fratre semper fuit Arianista.

Exsilio Julium papam transmisit ob ista.

Constans morte perit, papa solutus erit.

Nunc quoque grammaticæ summus Donatus in tra,

Hieronimo cum discipulo docet edere Partes,

Nos quoque discipulos concedet esse suos.

De Juliano apostata, imperatore tricesimo sexto ab Augusto.

Anno ab Incarnatione Domini trecentesimo sexagesimo quarto, Julianus post Constantium suscepit imperium ab Augusto tricesimus sextus. Constantius eum, dum adhuc viveret, creaverat cæsarem; qui prius ab imperatoribus fuerat clericus et lector ordinatus: sed postea a militibus seductus, cingulum militare suscepit.

Julianus a Constantio cæsar creatus, cum de Germanis et Alemanis magnifice triumphasset elatusque de prosperis successibus in quoddam templum intrasset, corona quæ ibi pendeat cecidit forte super caput ipsius; quo viso, milites per hoc signum prædicant sibi imperium a diis auguratum. Hoc itaque augurio et priori prosperitate levatus Julianus, imperii nomen usurpat, ac fidem Christi omnino contemnit.

Constantius interea contra Persas parat exercitum, sed fraude Juliani compertus, Romam ad civile bellum revertitur; sed non pervenit, quoniam in ipsa via diem suum clausit, anno sui imperii vigesimo quarto. Julianus igitur augustus creatus, prima fronte quasi facta prædecessorum suorum arguens, præcepit ab exiliis episcopos revocari; deinde arte potius quam violentia Ecclesias debilitare intentat. Nam quasi religionis intuitu, dicebat clericos a ludis et a militia, postremo ab omni terrena possessione arcendos, tanquam eos quibus lex evangelica dicit: *Nisi quis renuntiaverit omnibus quæ possidet non potest meus esse discipulus* (Luc. 14, 33): *templa paganorum præcipit aperiri; fastigia imperialia * ut coqui, eunuchi, tonsores et cursus publicos equorum et mularum, tanquam philosophus imperat amputari. Lectionibus nocte vigilando atque scribendo, in die vero in senatu scripta sua recitando operam dabat: unde et philosophos prorsus amplexus, solus post Julium imperator philosophus dicebatur. Scriptis autem suis imperatores et etiam Christianos, admodum lacerabat.*

His diebus erant in Ecclesia Dei episcopi religiosi et clarissimi, Miletus Antiochenus, Maris Chalcedonensis, Basilii Cæsariensis, Gregorius Nazianzenus. Ex quibus præfatus Maris episcopus Chalcedonensis, dum Julianus Fortunæ sacrificaret, restitit ei in faciem: qui philosophica moderantia usus suaviter arguit episcopum, his verbis: *Neque Galilæus tuus te potuit a cæcitate curare.* Cui sic respondit Maris episcopus: *Ego pro cæcitate mea gratias ago Deo meo, quia hoc in me propterea factum est, ut te impium apostatam non viderem.*

Item de Juliano.

Julianus, secundum Pythagoram, dicebat in se spiritum Alexandri Magni requievisse. Ipse quoque, ad instar Alexandri, totum orbem sibi subjugare pararat. Qua intentione dum cum exercitu ad expugnandam Persidem pergeret, et in eundo Basilio Cæsariensi episcopo subaque Ecclesiæ minaretur post peractum bellum Persarum in reversione sua mor-

tem inferre, ipse dum in prælio vertitur, telo de cælo misso penetratur; qui dum telum ab alto contra se venire videret, non corde penituit, sed obstinatus Christo impropertavit, dicens: *Vicisti Galilæe, vicisti!* Solebat enim Christum semper Galilæum vel Nazaræum vocare.

Legitur autem in Vita sancti Basilii quod Deus sanctum Mercurium, cujus arma tunc in ecclesia Cæsariensi post memoria ejus pendebant, in prælium ad occidendum Julianum inisset. Nam et ipsa arma, in illa die in ecclesia requisita, ibi non erant; die vero sequenti, in ecclesia more solito sunt inventa, sanguine humano conspersa et tanquam de prælio nuper reversa. Quæ omnia inferius versifico posuimus, ut in eis lector magis delectaretur. Verumtamen quia Porphyrius et Calixtus aliique ipsius Juliani fautores sapientiam, pietatem atque philosophiam ejus prædicant et commendant, et iniquitates ejus silentio prætereunt, nos, qui veritatem sine adulatione vel odio prosequimur, de Juliano flagitiis, subscripta ejus opera nefanda narramus.

Post mortem Juliani, simulacra, magica arte instituta et inventa, Socrates in Tripartita Historia narrat, hæc dicens: *Cumque mortuus fuisset Julianus, et impio pius imperator successisset, ingredienti principes in templum, viderunt mulierem per capillos suspensam, extensas manus habentem.* Cujus uterum aperuerat Julianus, ut in hepate ipsius mulieris inspiceret si de Persis posset victoriam adipisci. Hoc nefas inventum est in loco qui dicitur Carris. In Antiochia vero, plurimas arcas aiunt in palatio fuisse repertas, humanis capitibus plenas, et in puteis multorum submersa corpora virorum, unde et in Antiochia tam Christianos quam paganos in theatris et plateis de morte Juliani sceleratissimi mirabili tripudio præfatus scriptor asserit exultasse. Jovianus tamen corpus Juliani in Tharso Ciliciæ honorifice sepelivit. Quod corpus, sicut in Vita Sancti Fabiani legitur, rex Persarum, Saper nomine, jusserat excoriari et de ipso corio, colore coccineo colorato, cathedram sibi ad opprobrium Romanorum parari. Cætera de Juliano versus insinuabunt.

Item de eodem Juliano imperatore versifico demonstratur.

Clericus imperium suscepit apostata Romæ, Cui Julianus erat baptismatis ordine nomen,

Ille scelus patriæ pravus ubique fovet.

Ipse Hierosolymis jam templa jubet reparari, Jussit Hebræorum populos hinc inde vocari.

Lege facit Mosis sanguine thura dari.

Sic odio Christi, templum jubet ordine sisci, Cumque parant templum prisca statione magistri, Illico Judæis obviat ira Dei.

Templa tremunt, pavimenta ruunt et tigna sub illis Ignibus e cælis pereunt exusta favillis,

Exsiliunt lapides, area sola manet,

Ignis extemplo globus est emissus in illos, Incendens homines, vestes, caput atque capillos,

Astantesque viri jure cremantur ibi.

Hæc ne fortuito mala provenisse putentur,
Signa crucis confixa sibi gestare videntur,
Gestant Judæi corpore signa Dei.

Julianus apostata divino telo necatur.

Rex abit ad Persas, ubi dum pugnare paratur,
Sancti Mercurii mucrone cadens penetratur,
Sicut et his titulis gesta reporto tibi.

*Is morte ita præventus, non potuit efficere ea, quæ
jam contra patriam divi Basilii, et etiam contra
ipsum Basilium decreverat.*

Noverat ipse sibi bellum campestre parari,
Ad quod dum properat fertur plerumque minuari
Exitium patriæ Basilioque dari.

« Ibo reversurus, dixit, satagamque redire,
Basilium tunc pontificem mandabo perire,
Et populum pariter me remeante dic. »

Territus antistes populum vocat, atque precatur.
Sancta Dei Genitrix patriam sibi quo tueatur,
Audit et in cælis verba sonare Dei.

Dixit enim Christus : « Julianum perditte regem ; »
Prorsus enim sanctam satagens disperdere legem,
Imperat ut populi dogmata sancta negent.

« Mittite Mercurium secum pugnare duello ;
Quippe minatus erat, si posset vincere bello,
Perdere tunc populum, Basiliumque meum. »

Ensis in ecclesia clypeusque manere solebat,
Quo bene Mercurius vivens sua bella gerebat.
Nunc ibi nec clypeus nec suus ensis erat.

Hæc quia sic desunt, potuit cognoscere præsul,
Vindice Mercurio, regem fore corpore læsum],
Sicut et audierat voce tonante Jesu.

Interea quidam vir de certamine venit :
Hic ait : « Advenit miles de culmine cœli,
Mercurius, regi vulnera lethæ dedit. »

Arma per Ecclesiam populus dum bellica quærit,
Sanguine regali poterant conspersa videri,
Quæ medio cleri nemo videbat heri.

Sic per Mercurium Deus interimit Julianum,
In sanctos Domini furiantem more ferarum,
Sicut et in scriptis gesta priora canunt.

*Julianus imperator cruorem suum spargit contra
cælum, Christo palmam præbens victoriæ.*

Fluxit et a latere validus de vulnere torrens,
Quem manibus cæsar spargebat in æra longe,
Attentusque magis, dum moreretur, ait :

« O Nazarene, vicisti, magne, minorem.
Ecce triumphanti proprium tibi reddo cruorem. »
Sic miser interiit, tartara regna fovens.

*Item de Juliano, quomodo rex Persarum fecit eum
excoriari, sicut legitur in Vita sancti Fabiani.*

Regis Romani cæsum corpus Juliani,
Persarum rex more boum jubet excoriari,
Cumque sibi corpus protraheretur, ait :

« Hoc corium nunc semper erit nobis ad honorem,
Fiat ut æterno sic Roma subacta pudore,
Legeque mancipii serviat ipsa mihi.

Sit species corii, rubeo vicina colori,
Indeque sit cathedra conformis, et apta decori,

A Unde dolens poterit Roma dolore mori. »
Post annos binos Juliani vita recedit,
Damasus Hispanus tunc Romæ papa resedit,
Annos bis septem qui sibi sine dedit.

Hisque duos menses superadde diesque decenas,
In quibus hæreticos detestatur Manichæus,
Post quoque Siricius papa repressit eos.

Annis quindenis idem quoque papa resedit,
Mensibus undenis Manichæa volumina cædit,
Quos et ab ecclesiis depulit ipse suis.

*De Joviano imperatore, tricesimo septimo ab
Augusto.*

Anno ab Incarnatione Domini trecentesimo sexa-
gesimo sexto, Juliano mortuo et milite posito in
summo discrimine, Jovianus natione Pannonius,

B vir Christianissimus, votis omnium petitur ad im-
perium. Qui dum se Christianum esse et ob hoc
gentibus diceret se imperare non posse, ipsi se pro
ejus amore Christianos esse firmabant.

Jovianus itaque tricesimus septimus ab Augusto
imperator creatur. Iste propter pericula Romani
exercitus sædus cum Sapore rege Persarum, Ro-
manis quidem inglorium, sed temporari instanti per-
utile composuit. Ubi tradito quodam oppido, cum
superiori parte Mesopotamiæ, milites caute redeunt;
deinde princeps catholicus, episcopos a Constantio
in exsilium missos revocavit, templa idolorum
claudi præcepit eorumque sacerdotes fugavit.

C Post hæc Athanasium episcopum, ut eum Catho-
lica fide imbueret scripi, rogavit. Qui, sub sigillo
et consensu omnium episcoporum Ægypti, scripsit
et misit ei fidem Nicæni concilii : id est, *Credo in
unum Deum, Patrem omnipotentem, Creatorem, etc.*
Has litteras imperator gratanter suscepit et fidem
Catholicam edictis imperialibus roboravit; et ut
omnes qui sacras virgines rapere, aut violarent,
aut qui eas impudice aspicerent capite punirentur
mandavit. Postea eum in Antiochia Athanasius vidit
et de fide Catholica plenius informavit.

Imperator autem in domo super calce delinita,
cum essent prunæ appositæ, nocte suffocatus est,
ætatis suæ anno tricesimo tertio, imperii sui mense
octavo.

Cætera versificæ gesta referre placet.

D *De eodem Joviano imperatore, versificæ
subinfertur.*

Gloria Romulei solii fit nunc Joviani,
Mente Deum coluit, nec culmine regnat ihahi,
Sicut et his titulis fistula nostra canit.
Dum rogat hunc populus Romanum sumere sceptrum,
« Cultor, ait, Christi sum, vobis prorsus ineptus,
Christum credo Deum, vos reprobatis eum. »

Cætus ait : « Cupimus propter te credere Christo,
Quem dudum reprobatæ pudet pro regè sinistro ;
Idola despiciamus ; te duce præsto sumus.

Te decet imperium, ulli nos diadema paramus,
Nos etiam jam Christicolæ te rege notamur.

Suscipe dum petimus te, tibi nosque damus. »
Vita fit ipsius duodenis utilis annis,

Congrua Christicolis, multumque nociva tyrannis, A
Tunc quoque Siricii præsulis hora fuit.

Annis Siricius ter quinque sedere notatur,
Mensibus undenis plus temporis annumeratur,
Insuper et vitæ ter dedit octo dies.

De Phoca cæsare, tricesimo octavo ab Augusto.

Phocas ter denis feliciter imperat annis,
Cum quo tres papæ Romæ fuerant venerandi,
Primus Anastasius præfuit ille pius.

Annis hic binis sub Phoca cæsare vivit,
Ad cathedram Petri post Innocentius ivit,

Annis ter quinque præsul et iste fuit,
Atque duos menses viginti quinque diebus,
Tertius est Zozimus sub Phoca cæsare præsul,
Viginti menses fert totidemque dies.

De Valentiniano imperatore, tricesimo nono ab Augusto. B

Anno ab Incarnatione Domini trecentesimo sexagesimo septimo, Valentinianus cum fratre Valente, natione Pannonius, stirpe mediocri oriundus, animi vero et corporis magnitudine commendabilis, et moribus urbanus, ab Augusto tricesimus nonus, consensu militum in Nicæa sumpsit imperium. Iste, dum Julianus augustus templum ingrediens Fortunæ sacrificaret, ministrum sacrificii pugno percussit; propterea Julianus, cui talia displicebant, eum a militiæ dignitate removit. Deus autem justus Judex, qui dixit: *Centuplum accipies*, pro militia ei reddidit imperium.

Valentinianus Valentem fratrem suum elegit ad imperium. Anno imperii sui quarto, Gratianum filium suum fecit imperatorem.

Eodem tempore apud Atrebatas, vera lana cum pluviis mista visa est e nubibus descendisse. Valentinianus Auxentio Mediolanensi defuncto, convocata episcoporum synodo, statet alium ordinari, ubi Ambrosius præsens, adhuc catechumenus, ab omnibus postulatur. Unde imperator, eum baptismi gratiam primitus consecutum, præcipit presbyterum ordinari. Interea imperator Valens, cum primitus Catholicus esset, suasu Eudoxii episcopi Constantinopolitani, et ab uxore propria seductus, incidit in hæresim Arianam, et ad hoc jurejurando se alligavit atque a præfato episcopo Ariano est iterum baptizatus.

Eo tempore Valentinianus fortissimam gentem D Saxonum, Francorum terminos invadentem, bello repressit. Ipse autem imperii sui anno undecimo, apud Brictionem oppidum, diem obiit. Cætera de Valentiniano versus habent.

Item de Valentiniano versibus enarratur.

Imperat ecce Valens cum fratre Valentiniano,
Gothorum socii sunt sub dogmate vano,

Arianista suis cæsar uterque fuit.

Hos mala Gothorum lex, legibus auxit eorum,
Istria rura colunt, maculant diadema decorum,

Exspoliant patriam, diripiuntque forum.

Annis undenis vixisse Valentinianum

Scribimus et fratris annos quasi quinque notamus:

Hæreticos ambos dicimus atque malos.

A Nunc Cælestinus ter ternis præsidet annis,
Adjicitur mensis, bis quinque dies numerandi,
De quibus in serie denitur una dies.

His quoque temporibus stat Xistus papa secundus,
Annis ter denis viget ejus dogmate mundus,

Plusque decem residet præsul et octo dies

De Valente imperatore, quadragesimo ab Augusto.

Anno ab Incarnat. Domini 373, Valens, quadragesimus ab Augusto, Orientis rexit imperium. Gratianus autem et frater ejus junior Valentinianus in Occidente regnabant. Valens itaque, ut diximus, Arianus, legem dedit ut monachi ad militiam cogerebantur. Unde multi monachi per Ægyptum, terreni regis contemnentes imperium, martyrio cotinuantur.

B Valens per artem necromanticam perscrutatur quis post eum sit regnaturus, arte dæmoniaca sunt ei litteræ istæ quatuor demonstratæ. th. e. d. a. Ipse autem ab illo die, omnes quos istas litteras in capite nominis potuit reperire, præcepit occidi. Unde factum est ut Theodosius comes, pater Theodosii, qui postea imperium tenuit, ab eo præceperetur occidi. Qui prius baptismi gratiam apud Carthaginem consecutus, percussori sponte jugulum præbuit. Interea Gratianus imperator Catholicus apud Argentarium Galliæ oppidum, cum paucis Romanorum detrimento, triginta millia Alemanorum bello prostravit.

Eo tempore controversia oritur in regno Gothorum, inter Phridigernum et Athalaricum. Phridigernus cum esset debilior, ab imperatore Valente auxilio impetrato, Athalaricum in fugam convertit. Unde Phridigernus, amore Valentis imperatoris cum gente sua fidem Arianam suscepit.

Gothicæ litteræ hoc tempore fuerunt inventæ.

Eo tempore Gultas [Ulphilas] Gothorum episcopus, litteras Gothicas adinvenit et per eas in summa idiomata Litteras divinas convertit. Non multo post, tempore Gothorum elapso, gens terribilis Hunnorum advenit, quæ gens, secundum scripta Jornandis, ipsorum interpretis et actoris, ex incubis et meretricibus est procreata, infra Mæotidas Paludes, quæ sunt in confiniis Asiæ et Europæ. Hæc gens, conductu unius cervæ transmeantis, transivit inaccessibleibus prius illas paludes. Ubi usque adeo gentem Gothorum perterruit, ut rex Gothorum Hermanaricus, qui multas jam gentes devicerat, timore Hunnorum seipsum interfecisset, anno ætatis suæ 410. Gothi post mortem regis sui Hermanarici, animo fracti, a Valente imperatore petunt habitationes, quas imperator eis largitur in Thracia; ubi Gothi a quodam duce ad convivium dolo invitati, cum ipsi priusquam venirent dolum præsensissent, eos omnes qui eos invitaverant morte consternunt et, tota ipsa regione igne ferroque destructa, diffunduntur ubique. Contra quos Valens prociactum parans, ab Antiochia movens, pœnitentia ductus, episcopos catholicos præcepit ab exilio revocari. Pugna in Thracia inter Gothos et Romanos conse-

ritur. Ubi dum Romanus fugit exercitus, imperator Valens, sagitta sauciatus, in cuiusdam parvissimæ villulæ casam fugit, ut latens vitam reservet. Quem insequentes Gothi, simul cum casa, igne consumunt, anno imperii sui decimo quinto; post mortem vero fratris sui anno quarto, Mortuo Valente, Gratianus qui cum eo regnabat, cum fratre suo Valentiniano juniore tenet imperium.

De Gratiano imperatore, quadragesimo primo ab Augusto.

Cæsar Romanus diadema tenet Gratianus, Tunc erat Ambrosius sub Christi dogmate clarus, Martini Turonis exstitit ampla salus.

Qui cupit Ambrosii per dogmata sanctificari,

Qui sibi Martini miracula vult numerari,

Non ego sufficio, viderit ille magis.

Anni bis ternis vixit cæsar Gratianus,

Tunc Pontianum papam vixisse notamus,

Ilunc annis quinque menseque, stare patet.

De Theodosio imperatore, quadragesimo secundo ab Augusto.

Anno ab Incarnat. Domini 385. Gratianus (est autem Gratianus ab Augusto quadragesimus secundus) volens reipublicæ suo tempore subvenire, Theodosium, natione Hispanum, virum fortem et religiosum, purpura induit, et imperatorem Orientis creavit. Theodosius tam virtute quam prudentia gentem Gothorum devicit; et Athalaricum regem Gothorum Constantinopolim ad se vocavit. Ibi tunc Athalaricus obiit. Gens autem Gothorum, visa mansuetudine principis, voluntarie seipsam imperio Romano supposuit. Theodosius Arcadium filium suum socium imperii elegit.

Gratianus a Maximo in Britannia imperium usurpante, occiditur; et frater ejus Valentinianus ab Italia fugatur, qui ad Theodosium veniens, benigne receptus est.

Anno ab Incarnatione Domini trecentesimo octogesimo octavo, Gratiano interfecto, Theodosius quadragesimus primus ab Augusto imperium Romanum solus obtinuit.

Erant tunc in Ecclesia Dei viri sanctissimi, Martinus Turonensis episcopus, Ambrosius Mediolanensis, Severinus Coloniensis episcopus, Hieronymus presbyter, Augustinus catechumenus, a beato Ambrosio tunc baptizatus.

Theodosius contra prædictum Maximum tyrannum movens exercitum, in partibus Aquilegensium occidit eum. Deinde cum filio suo Honorio parvulo, Romam venit, ibique rempublicam ordinavit. Valentiniano regnum Occidentis reliquit. Ipse autem Constantinopolim remeavit.

Porro Valentinianus, dum in Galliam revertitur, fraude cuiusdam Arbogasti et Eugenii (ut quidam asserunt), laqueo est suspensus. Eugenius ab Arbogasto imperator ibi creatur. Quidam dicunt, Valentinianum præ nimio dolore hoc genus mortis sibi intulisse. Morte Valentiniani comperta, Theodosius in Eugenium tyrannum parat exercitum.

Tunc etiam scripsit in Ægyptum ad Joannem monachum, Eutropium eunuchum, et eventum rei a viro ipso sanctissimo requisivit. Cui vir beatissimus, plenam victoriam promisit. Theodosius, confisus in Deo, pergit, et Gothos contra tyrannos ante se præmittit. Quorum decem millia ab Arbogasto interimuntur: procedit imperator, et cum in Alpibus hostibus occurrisset, ibique Arbogastus in eminentiori loco positus, ut meliorem pugnandi opportunitatem videretur habere, Theodosius tota nocte prostratus in precibus, mane in Domino confisus, congregitur et gloriose triumphat. Ibi Eugenius captus occiditur. Arbogastus interfecit seipsum. Theodosius autem rebus omnibus bene dispositis, anno undecimo post mortem Valentiniani, apud Mediolanum vitam finiens, in Domino requievit. Cætera de Theodosio versibus explicamus.

Item de eodem Theodosio imperatore, versifico narratur.

Fulget Theodosius diademate post Gratianum,

Concilium reficit Constantinopolitanum,

Arius insanus spernitur ore, manu. [sant,

Fanaque templa ruunt nunc prorsus, et idola cæsarica scriptura perit, igne manaque repressa,

Dogmata Catholica cæsaris aula parat.

Vixit Theodosius annis quasi bis duodenis,

Atque duos ultra Lucius tunc papa rededit,

Tres annos vivit, mensibus octo sibi;

• Insuper adde decem pro ratione dies.

Constantinopoli fertur caput esse Joannis, Scriptaque Hieronymi, quæ multis contulit annis, Bethlehemita donus misit in omne solum.

Item de Theodosio et Arcadio imperatoribus.

Arcadius cum Theodosio diademate fulget,

Ecclesiæ nunc Catholicæ censura resurget,

Ordo bonus cleri nunc caput orbis erit.

Seriliter Arcadius annis quater octo sedere,

Cornelius papa tres annos fertur habere,

Insuper adde decem de ratione dies.

Fama Joannis tunc claruit anachoretæ,

Ut foret audita defunctis reddere vitam,

Constantinopoli sunt sua membra sita.

De Arcadio et Honorio fratribus, imperatoribus, simul regnantibus, quasi quadragesimus tertius ab Augusto.

Anno ab Incarnatione Domini 390, Honorius Occidentis, et frater ejus Arcadius Orientis, post mortem patris sui Theodosii sortiuntur imperium, ab Augusto quadragesimo tertio loco; adhuc Damaso papa Romæ, Theophilo in Alexandria, Joanne Hierosolymis, Flaviano Antiochiæ, et Nectario Constantinopoli præsidentibus.

His diebus quidam monachus, nomine Dirimachus, ab Oriente Romam veniens, dum ludum gladiatorum tanquam insaniam sedare voluisset, a circumstantibus est lapidibus obrutus et necatus. Quo comperto, Honorius imperator eum inter beatos martyres censuit computari; et pro eadem cau-

ca, ludum gladiatorum, ne amplius sic heret, interdixit.

De Joanne Chrysostomo.

Eo tempore Joannes Chrysostomus, qui interpretatur *os aureum*, apud Constantinopolim episcopus est ordinatus. Temporibus Honorii et Arcadii, viri sanctissimi Martinus et Ambrosius de hoc seculo migraverunt.

Gothi, cum ab imperatoribus munera quæ tempore Theodosii accipere consueverant, habere non possent, consilio Rufini patricii, discedunt à curia, et regem sibi creant. Rufinus postmodum detectus, propter commissum dolum, ante portas urbis Constantinopolis decollatur: caput ejus cum manu et brachio ejus dextro, ad inproperium et ludibrium per omnes vicos urbis circumfertur. Arcadius vir mitis et quietus, anno decimo quarto post obitum patris sui Theodosii, vitam finivit, et imperium Orientis filio suo octenni Theodosio reliquit, Anthemio prefecto tunc ipsum puerum regente. Ipse etiam Anthemius muro fortissimo regalem cinxerat urbem. Cætera de Honorio et Arcadio versus habent.

Item de Arcadio, et Honorio imperatoribus versificæ narratur.

Cæsar Honorius imperat omnibus Arcadiusque,
Magnus in Epiro legitur tunc signa dedisse

Præsul Donatus, forma beata Patrum,
Namque spūto datur ille suo superas draconem,
Exspuit in faciem serpentis, ca statione,

Ut sibi nec virus, nec modo vita foret.

Ponderis in carne serpens datur hic habuisse,
Quod satis octo boum juga ducere non potuissent,
Tunc Augustini dogmatis hora fuit.

Nunc veniunt Hunni, Gothi, veniunt et Alani,
Væ fuit Hispanis, Gallia pressa cadit.

Tempore quindenæ tunc vixit Honorius annis,
Simplicius papa totidem tunc vixerat annis,

Addeque plus septem de ratione dies.

Honorius, defuncto Arcadio, imperat solus, quadragesimus quartus ab Augusto.

Anno ab Incarnatione Domini 412, defuncto Arcadio, Honorius ab Augusto quadragesimus quartus tenet imperium Occidentis. Gothi cum rege suo Alarico, dum Honorius esset Ravennæ, per Dalmatiam et Venetiam digressi, in confinio Æmiliæ castrametantur; terram ad inhabitandum superbe ad imperatores poscentes. Addunt etiam, quia si gratis habere non possent, ipsi ultro tollerent. Imperator accepto consilio, terram circa fines Hispaniæ, quæ tunc imperio erat rebellis, tradidit eis. Ad quam possidendam dum Gothi proficiscuntur, Stilicus patricius, socius Honorii, eos fraudulenter insequitur, prælioque cum eis commisso, militem perdidit: ipseque aufugit.

Hac de causa Gothi ad iram permoti, ad Æmiliam unde venerant, subito revertuntur; totaque ipsa provincia igne ferroque vastata, ad urbem Romanam procedunt; quam etiam trepidantem irrum-

punt, datisque præceptis, ne ecclesiæ violentur, aliquantis Urbis partibus concrematis, prædam mirabilem tollunt. Interea papa Innocentius, ne pœnas ipsius Urbis aspiceret, tanquam Lot justas remotus a Sodomis, Ravennæ morabatur.

His diebus pagani improperabant Christianis, dicentes: Romam temporibus paganorum crevisse, Christianorum autem tempore decrevisse, eique propter Christianitatem insolita pericula imminere. Ob quam causam, beatus Augustinus tunc composuit librum De civitate Dei. Orosius tunc historias suas texuit. Hieronymus ecclesiasticam historiam ab Eusebio episcopo Cæsariensi compositam transtulit.

Hæc autem tam terribilis irruptio Urbis facta est per Alaricum regem Gothorum, anno ab Urbe condita, millesimo centesimo sexagesimo quarto; anno autem ab Incarnatione Domini quadringentesimo decimo quinto. In eadem præda Wandalorum, soror Honorii, Placidia, capta est, quam Ataulphus postea est in matrimonium sortitus.

Interea quidam princeps Constantinus imperium Galliarum invadens, Constantem filium suum, monachum, cæsarem fecit. Sed paulo post, pater apud Arelatum, filius vero apud Viennam, regno vitæque privantur.

Gothi autem Romanorum victoriâ glorificati, per Campaniam, Apuliam et Siciliam, in Africam ire proponunt. Cumque in confinio Brictorum incaute sese mari committunt, multos ex sociis perdidit. Rex Alaricus eorum, tunc ultimum diem clausit; quem Gothi intantum luxerunt, ut annem nomine Barentum, juxta civitatem Cosentiam, de alveo derivarent; ipsoque rege Alarico cum multis militum copiis ibi sepulto, omnes captivos, qui hujus facti conscii erant, occiderent; et postea annem ad suum alveum revocarent. Gothi propter mortem Athalarici redire proponunt, atque Ataulphum regem sibi creantes, Romam redeunt, ibique ea quæ reliquerant, depopulantur. Ataulphus vero rex Gothorum, amore uxoris suæ Placidie, quæ erat soror Honorii imperatoris, a sinibus Romanorum discedit, et in Gallia prope civitatem Narbonensem, ubi hodie villa Sancti Ægidii dicitur, in loco qui usque hodie palatium Gothorum vocatur, conedit, supra Rhodanum fluvium; a quo loco per Constantium comitem postea pulsus, in sinibus Hispaniæ cum Gothicis resedit.

His diebus sub Innocentio papa, corpora sanctorum Stephani protomartyris, et aliorum sanctorum revelata sunt Luciano presbytero, sub Joanne episcopo Hierosolymitano. Non multo post tempore, sub Bonifacio, qui Zozimo successori Innocentii fuerat substitutus, Hieronymus presbyter obiit, anno ætatis suæ xci in Bethlehem. Defuncto papa Bonifacio, Coelestinus sedit in Urbe. Hucusque Orosius Chronica sua perduxit.

Honorius imperator tricesimo primo imperii sui anno (quorum annorum, duos cum patre, tredecim cum fratre, reliquos cum filio fratris sui regnaverat) itomæ obiit.

De Honorio et Theodosio imperatoribus, versifico.

Rursus Honorius et Theodosius imperat aula,
Gothica pessima gens rapit omnia flumine Sauna,
Wandalus Hispanos opprimit ense malo.

Occupat, et captam violat gens Gothica Romam,
Destruit ecclesias, torpescit in Urbe corona,
Omnia diripiunt quæ valere bona.

Rex triginta tribus Theodosius imperat annis,
Tunc non pervixit præsul Sisinnius annum,
Præstat parva decem vita duosque dies.

Item de Theodosio juniore imperatore, quadragesimo quinto ab Augusto.

Anno ab Incarnat. Domini 428, Theodosius junior, quadragesimus quintus ab Augusto, patruo mortuo solus habet imperium. Hujus virtutes in Tripartita Historia, omnibus suis prædecessoribus præferuntur. Inter quas et hæc commemoratur, quod, ad instar Alexandri Magni, dum in exercitu fervore solis, et pulveris, atque itineris nimietate fatigatus, nimia siti laboraret, poculum aquæ jucundissimum sibi oblatum, nè ipse præ aliis solus haberet potandi refectionem, bibere recusavit.

Tempore istius floruerunt Joannes Cassianus eremita, qui collationes, id est Vitas Patrum conscripsit. Et sanctus Germanus Altisiodorensis episcopus.

Hucusque Theodoricus episcopus, et Socrates, et Sozomenus viri disertissimi, historias produxerunt; quæ postmodum in unum volumen redactæ, et a Cassiodoro senatore, per Epiphanium Scholasticum, a Græco in Latinum translatae, a tribus memoratis auctoribus Tripartitæ Historiæ sunt nominatae.

Tempore istius imperatoris Theodosii junioris, Wisogothi, id est Australes Gothi, habitabant in Gallia. Ostrogothi vero, id est Occidentales Gothi, ex quibus Avars, id est Ungari, Pannonii et Longobardi descenderunt, transeunt Danubium. Ostrogothi prius in Pannonia fuerunt commorati, postea in Thracia per XLVIII annos habitaverunt; deinde ad Occidentem venerunt.

Wandali autem sociatis sibi Germanis, cum duce Modigialo, Hispanias occupaverunt.

Eo tempore Bonifacius comitatem Africæ ab imperatore accepit; qui in Hispaniam transiens, Wandalis totam Africam subiecit; qui universam terram vastantes, urbem Hipponensem, cui tunc præerat beatus Augustinus, obsidione præcingunt. Beatus autem Augustinus, ne urbis suæ videret excidium, migravit ad Dominum, ætatis suæ anno septuagesimo sexto. Romani autem tradentes Wandalis tertiam partem Africæ, pacem eum eis fecerunt. Rex autem Wandalorum Gensericus Arianus, Christianos alligens, episcopos in exsilium misit; et invadens Carthaginem, multis divitiis et ornamentis ecclesiasticis spoliavit.

Anno Imperii Theodosii junioris tricesimo, terræmotus horribilis Constantinopoli fuit; propter quem ibi divinæ commutationis cantatum est primitus: *Ἄγιος ὁ Θεός, ἰσχυρὸς, ἀθάνατος, διέσωσεν ἡμᾶς*: Hoc est,

A sanctus Deus, sanctus, fortis, sanctus, immortalis, miserere nobis. Hoc canticum dum a toto populo, cum Proculo suo episcopo caneretur, illico terræmotus cessavit: unde ab imperatore, et sorore ejus Pulcheria, tunc præceptum est promulgatum, ut hoc canticum per totum orbem de cætero caneretur.

De Attila, et ejus origine.

His diebus Attila Hunnorum rex, occiso fratre suo Bleda, Thraciam et Illyricum cepit vastare. Cui Theodosius, datis septem millibus libris, promissis etiam singulis annis mille libris, a suis finibus exire persuasit: ipse vero Theodosius, paulo post apud Constantinopolim diem suum finivit, XLII imperii sui anno; anno autem post mortem patris sui vigesimo sexto. Cætera de Theodosio isto versus B narrabit, et alia sibi contemporanea.

De eodem Theodosio imperatore, versifico narratur.

Theodosio solo regnum retinente minore,
Transit ab Hispanis gens Vandala plena furore,
Africa conteritur, totaque capta dolet.

Catholicus fuerat populus qui dicitur Afer,
Afrorumque fidem subvertit Vandalus acer,
Unde fides Christi pauca remansit ibi.

Quomodo diabolus apparuit Judæis in specie Mosi
Sub specie Mosi loquitur nunc dæmon Hebræis,
Devote qui suscipitur satis a Phariseis,

Qui dare dona Dei pristina spondet eis.
Insula Creta fuit, cui prædicat ille futura,
Omnia quæ narrat, promittit eis valitura,

Spondet eis patriam conciliare suam.
Per mare transite, sicco pede (dixit) abite.
Atque Hierosolymam, ne præveniente, redite.
Omnia quæ scribi vultis, habetis ibi.

Cumque per æquoreos fluctus conducit Hebræos,
Turba simul sequitur, spes magna fovet Phariseos.
Impetus æquoreus quam cito claudit eos.
Parsque reservata, quam non maris obruit unda,
Fit cito Catholica Christi baptismate munda,
Cætera quæ perit piscibus esca fuit.

De Martiano et Valentiniano imperatoribus, quadragesimis sextis ab Augusto.

Anno ab Incarnatione Domini 453 Martianus consilio Pulcheriæ sororis Theodosii jam defuncti, XLVI, ab Augusto, imperium Orientis suscepit; adhuc regnante Valentiniano in Occidente, qui erat XLV, ab Augusto, Martiano igitur et Valentiniano imperatoribus, Attila rex Hunnorum, subjugatis sibi fortissimis gentibus Ostrogothorum, et Gepidarum, aliisque diversis populis, totam Macedoniam, Mysiam, Achaiam, et Thraciam pervagatur. Odiebat autem Attila Romanos, propter antiquam eorum dignitatem. Odiebat etiam Wisogothos, propter eorum fortitudinem; ntrosque etiam opprimere intendebat. Sed ambas gentes simul invadere, Romanos scilicet, et Wisogothos, non volebat; timebat enim ne adversus eum utrique sociarentur, unde et eos per suam versutiam ab invicem sejungere, et in alterutrum concitare conabatur. Proinde Valentiniano

Romanorum imperatori in dolo scribebat, se contra Romanos agere nolle, sed contra Wisogot'os. Scribebat etiam Wisogothis, nihil contra eos agere, sed contra Romanos.

Eutius autem tunc patricius Romanorum, fraudem Attilæ præcognoscens, Theodorico regi Gothorum ex persona Valentiniani imperatoris scribit monens diligenter, ut contra Attilam immanissimum tyrannum, totius orbis invasorem, ipse cum Romanis conveniret. Igitur Attila indicit Wisogothis bellum. Wisogothi autem per legatos rogantes Romanos, Eutium patricium accipiunt in auxilium. Hic Eutius autem, ascitis sibi Francis, et Sarmatis, et Burgundionibus, Saxonibus, Ripariolis, Brionibus, multisque Celticis ac Germanicis nationibus, Wisogothis succurrit.

Attila vero cum Aldarico rege Gepidarum, et Viamire rege Ostrogothorum, innumerisque regum nationibus movet procinctum. Itaque in campis Catalauniæ uterque exercitus sedet. Attila in interioribus visceribus pecorum per Pythones eventum rei perquirat; sequæ vincendum intelligit. Sed ex altera parte principem omnium potentiorum esse casurum, in fœdissimis præsignis auguriisque præsensit. Attila pugnam aggreditur, Romani tunc eminentiorem locum habebant. Itaque ab hora nona usque in noctem, acerrimum bellum protenditur. Theodoricus autem rex Wisogothorum, sicut Attila in auguriis præviderat, in bello occubuit. Attila vero in fugam versus, victum se prodidit, sed noctis beneficio potuit occultari. Mane facto, Wisogothi regem suum requirunt; sed mortuo invento, iterum in hostes irruere cum Thurismundo filio regis occisi disponunt.

Eutius autem patricius, timens, ne forte, si Hunni penitus delerentur, Gothi extunc in nimiam gloriam elevati, Romam opprimerent, dicit ad Thurismundi filium Theoderici: Si fratres tui mortem regis cognoverint, regnum invadent. Tu ergo velociter domum revertere, ne in solio regni debeas a fratribus præveniri. Taliter a patricio seductus juvenis, relictis hostibus, domum festinanter abiit. Deprehensum est postea quod Attila, viribus suorum destitutus, de subselliis suorum ignem sibi magnum præparaverit. In quem, si in eum hostes irruerent, volebat immergi. Refert eorum scriptor Jornandes quod in eodem famosissimo prælio ceciderint 165,000, ex utraque parte; exceptis 152 millibus, qui in congressu Francorum et Gepidarum priori nocte cœruerunt.

Thurismundus, occiso Theoderici regis filio, a suis rex creatus, consilio Eutii patricii Tholosam civitatem suam ingreditur.

Attila recedentibus Wisogothis, securus jam factus, versus Romam iter convertit, et in via obsidione cingit urbem Aquilegiam, metropolim Venetiarum. Quam longo tempore obsessam, cum vincere eam se posse non crederet, atque de recessione jam cogitaret, quadam die circa muros urbis deambulans, videt ciconias pullos suos parvulos ex nidis extra

A civitatem portantes. Ubi advocans milites ait: « Iste aves futuram civitatis cladem perpendunt, propter quod etiam filiolos exportaverunt. » Hæc aiens, milites ad eversionem loci fortius animavit. Unde instructis machinis variisque tormentis, urbem repente devicit, et usque adeo desolavit, ut prioris formæ ædificii vestigia non valeant inveniri. Asserynt multi quod urbem vacuum invenerit, quia cives per mare, quod est eis contiguum, reliquias sanctorum in Venetias, cum omni suppellectile, navigio detulerunt. Ibi que deinceps perpetuo habitantes, Veneti, quasi advenæ sunt nominati. Unde inter Gradenses, qui priores ipsius loci habitatores, et Aquileienses, de patriarchatu usque hodie controversia versatur.

B Exercitus Attilæ ibi tantus fuit, quod suis clypeis aggerem ad similitudinem rotundi montis, ob futuram memoriam Attilæ, comportavit. Alii vero dicunt eum per cæsarem Julium fuisse congestum. Ego Gotfridus montem illum vidi meis temporibus benè munitum et inhabitatum.

Attila postmodum talibus elatus eventibus, omnes Venetias circumeundo vastavit. Atque in Liguriam procedens, Mediolanum et Papiam crudeli animadversione depopulatus est. Attila de Liguria tendit Romam, cui Leo papa longe occurrit; et, ne Urbis noceat, precibus impetravit. Illud etiam Attilam ab Urbis accessu maxime refrenavit, quod Alaricus, prior rex Gothorum, postquam Romam exspoliavit, subitanea morte decessit. His itaque de causis Attila frenum retro convertit, et ad propria remeavit.

C Interea Valentinianus, virtutem Eutii præfecti æmulatus, eum cum Boetio senatore, præcepit occidi. Eapropter et ipse paulo post ab inimicis est interfectus, anno imperii sui tricesimo. Quo mortuo, Maximus uxorem ejus Eudoxiam sibi copulavit, et imperium usurpavit. Deinde Gisericum regem Vandalorum ad Urbem vocat. Romani, Vandalorum adventu perterriti, ulciscuntur in Maximum, eumque necantes in minutissima frusta decidunt. Ipsi autem metu Vandalorum fugientes, Urbem relinquunt.

D Gisericus rex, Urbem quasi vacuum ingreditur; papa Leo ingredienti occurrit in porta, eumque ab incendio Urbis, et occisione civium abstinere præcatur. Rex barbarus Urbem ingressus, omnem prædam rapuit, Eudoxiam cum duabus filiabus abduxit; atque per dies xv in Urbem oratus, ab incendio et occisione civium abstinuit, sicut papa rogavit. Facta est hæc secunda ab Alarico Romanæ urbis captivitas, per violentiam Vandalorum, anno ab Urbe condita 1214. Postea Gisericus filio suo Transmundo filiam Valentiniani principis in matrimonium copulavit.

Attila vero ab Italia in patriam reversus, nuptias celebrat, et eadem nocte per fluxum sanguinis de naribus inebriatus expirat. Iste est Attila, metus orbis, flagellum Dei, superbus incessu, oculos furiosos circumferens, amator belli, manu propria temperatus, consilio validus, supplicantibus exora-

bilis, propitius cunctis in fide receptis : forma brevis, pectore lato, minutis oculis, capite grandiore, rara barba, canitie conspersus, sinus naso, colore tetro.

Undecim millium virginum tempus et martyrium.

Auctor Jornandes scribit, in exercitu ejus fuisse quinque centum millia. Attila undecim millia virginum apud Coloniam simul martyrio coronavit. Nicasius episcopum Rhemis occidit. Martianus imperator paulo post a suis fraude necatur, anno imperii sui septimo.

Item de eodem Martiano imperatore, versifice narratur.

Nunc cæsar Martianus stetit ordine primus,
Nunc rex Gothorum dat prælia Theodericus,
Quem timet Italicus pro feritate situs.
Obtinet Hispanos, belloque premit Catalanos,
Siciliæque Pharo posuit tentoria pravo,
Omnia diripuit vulnere, Marte, manu.

De papa Leone.

Sex annis Martianus vixit numerandis,
Primus papa Leo viginti præfuit annis.
His menses denos jungite, bisque duos.

De Simplicio papa, et Felice.

Simplicius Romæ post primum papa Leonem
Suscipit Ecclesiæ digne recolendus honorem,
Annos quindenos vita beata fovet.
Adde dies septem, quibus hic non vixit inepte.
Felicitis papæ post annos exprime septem,
Undenos menses, octo decemque dies.
Tempore Felicitis fuerat rex Theodericus,
Impius, impatiens, Gothorum ductor iniquus,
Nomine Christicola, re scelerosus erat.

De Gelasio papa.

Gelasius papa stat tempore Theoderici,
Et sub Zenone Gothorum dogmata vicit,
Annis bis binis, mensibus octo fuit.
Ter ternosque dies detulit ad requiem.

De Leone Bissa Græcorum imperatore, quadragesimo septimo ab Augusto.

Anno ab Incarnatione Domini 440, Leo Bissa apud Constantinopolim Orientis suscepit imperium, XLVII ab Augusto. Qui filium suum Leonem, socium imperii elegit; Occidentis vero imperium Mauronius apud Ravennam accepit, qui juxta Tastonam civitatem, quarto regni sui anno occisus est. Post hunc Severus sine jussu Augusti apud Ravennam tunc regnum invasit. Qui etiam quarto anno Romæ diem obiit. Leo imperator Zenonem, generum suum, Orienti præfecit. Leo imperator cum Ostrogothis pacem componens, Theodericum filium Theodemari (scilicet Veronensis) de quo Theutonici sæpissime miram narrant audaciam, obsidem recepit cum octo esset annorum. Leo Leonem filium Zenonis generi sui, qui Orientem tenebat, imperatorem fecit. Ipse autem obiit undecimo imperii sui anno. Zeno imperator Orientis Romam veniens, a populo et a senatu gratanter receptus est.

A De Zenone imperatore, quadragesimo octavo, ab Octaviano Augusto.

Anno igitur ab Incarnatione Domini 476, Zenon, natione Isaurus, quadragesimus octavus ab Augusto, imperium sortitur. Porro Occidentale imperium, id est Romanum, nepos ejus tenuit. Quo a regno paulo Orestes patricius filium suum, Augustum dicendum, imperatorem Occidentis creavit.

Interea Odoacer, natione Rutenus, ex ultimis finibus Pannoniæ, cum Turilinguis, et Cyris, et Herulis gentibus, ad invasionem Romanorum movit exercitum. Cui dum Orestes patricius in terminis Liguriæ occurrit, visa manu ejus, perterritus fugit, et in Ticinum se contulit. Quem Odoacer insecutus, capta urbe, occidit, atque inde per totam Italianam milite fuso regium nomen usurpat. Iste Odoacer, a terra sua egressus, dum per inferiores Noricas partes, vel Pannoniæ superiores, transiret, virum Dei Severinum, Ravennatem episcopum, qui verbum Dei prædicans, ad radicem montis cellam construxerat, adiit; eumque de eventu rerum consuluit. Qui spiritu prophetiæ, omnia quæ post evenerunt, ei prædixit.

Augustus (proprium nomen est) prædictus, filius Orestis patricii, patre suo, eodem scilicet patricio, jam occiso, et patria capta ac devastata, imperialem purpuram sponte deposuit, undecimo mense regni sui. Odoacer, jam nullo sibi resistente, urbem Romam ingreditur ut hostis, sibi subjectam tanquam rex ubique disponit. Postremo, tota Italia servitio suo per quatuordecim annos mancipata fuit, et tanquam dominus eam gravi servitute depressit. Cætera de Zenone versus habent:

Item de Zenone imperatore, versifice narratur.

Zeno pater patriæ dum regna paterna teneret,
Inclutus ejus erat Leo filius, unicus hæres,
Militia validus, prælia sæpe gerens.
Ille necem quæsisse patris; falso reputatur,
Zeno pater cui dicta patent, jubet ut moriatur,
Mater ab oppositis obviat arte satis.
Carcere detento mater tristissima nato,
Curat ei similem juvenem supponere fato;
Filius evadit clam, sed ille cadit.

Æstimat ergo pater morti succumbere natum,

Servat eum mater, ficta specie monachatum,

Annis ter quinque clausus habetur ibi.

Filius ipse Leo vulgi ratione vocatur.

Præcipitur: quicumque Leo dictus moriatur,

Permanet edictum cum feritate ratum.

Annis quindenis dum sic Leo clausus habetur,

Astrologus cum grammaticis satis arte docetur,

Philosophus juvenis totus in arte fuit.

Nutrit avem mater, humano more loquentem,

Plangere quæ didicit juvenem, cum matre dolente:

Heu! Leo, mi nate, gloria nostra jacet.

Victima paschalis Zenone sedente paratur,

Psittacus in medio plangit, luctus renovatur:

Heu, Leo, dixit avis, cur Leo nate peris?

Claro sermone dum nominat ipse Leonem,

Corda ducum pietate movet, renovatque dolorem,
 Et regina sedens, plorat ut ante solet.
 Zeno miratur, cur turba ductum lacrymatur
 Quærit, et iratus, quæ causa, quis ille reatus,
 Qui modo primatum turbat utrumque latus?
 Mater ait: Cognosce magis, te Zeno timeri,
 Cur plorat, cur turba dolet, timet ipsa fateri,
 Noscere si mavis, jam tibi narrat avis.
 Zeno refert, tu (quæso) mihi monstra rationem,
 Quem juvenem deplorat avis tua, quemve Leonem;
 Viscera namque mea psittacus iste movet.
 Edictum quod protuleras (ait illa) recedit,
 Te solum, si forte velis, sententia lædit,
 Esse mihi licitum dicere, Zeno dedit.
 Nosce tuum natum falso damnasse relatu,
 Vivere monstratur qui creditur esse necatus,
 Tu pater, hic natus, me genitricæ, datus.
 Pulchrior est Venere, sapiens, validissimus armis,
 Summis principibus charus, spes unica parvis,
 Quem decet imperium jam retinere tuum.
 Si cupis ergo duces paschalia festa tenere,
 Me mihi, vel tibi te lectum si quæris habere,
 Ablue peccatum, rem pietate gere.
 Esto pater, feritate carens, serva rationem,
 Mitte, pater, natum dignare vocare Leonem,
 Ipse Deus jubet hoc, curia tota monet.
 Cessat ut illa loqui, primatum curia surgens,
 Dat pedibus prostrata preces, regenque perurgent,
 Tum prece, tum lacrymis, gaudia ferre suis.
 Motus ad ista pater, dum curia tota rogaret,
 Esse mihi natum, dixit, non ipse putarem,
 Sileo nunc, vivit, opto petita dare.
 Annis bis denis, Zenonis gloria sedit,
 Alter Anastasius tunc Romæ papa resedit.
 Annus ei spatium solus in orbe dedit,
 Undenos menses, vicesiesque diem.
 Symmachus est papa cum principe Theoderico,
 Sedit et Hormisdæ sub eodem præsul iniquo,
 Nunc et Anastasii cæsaris hora venit.

De Anastasio imperatore, quadragesimo nono ab Augusto.

Anno ab Incarnatione Domini 491, post primum regem Francorum Pharamundum, regnabat super Francos Clodovæus, cujus tempore Zeno imperator moritur, anno imperii sui xvii, cui succedit Anastasius XLIX, ab Augusto; conjugem autem accepit Ariadnem.

Regnante igitur Anastasio in Oriente, Theoderico vero Ariano Romam premente, Symmachus et Laurentius pro papatu in Urbe contendunt; cui controversiæ cum effusione sanguinis multorum, tam clericorum quam laicorum, tribus annis protelata, Theodericus, synodo vocata, finem imposuit. Nam Symmachum, saniori consilio electum, in papatu firmavit; Laurentium depositum, in civitate Lucerna fecit episcopum. His temporibus rex Vandolorum Transmundus, Giserici filius, propter fidem Catholicam ccxx episcopos in insulam Sardiniam exsilio tradidit.

A Ipsis diebus in Africa quidam Olympius Arianus, sedens in balneo, dum superbe blasphemaret in Christum, igneo gladio est de cælo percussus. Alius quidam cum ab Ariano quodam episcopo baptizaretur, dicente ipso episcopo: « Baptizo te in nomine Patris, per Filium, in Spiritu sancto; » illico aqua tota de fonte disparuit. Hoc viso, is qui baptizandus erat, ad Catholicam Ecclesiam confugit, et baptismum suscepit.

Interea imperator Anastasius Clodovæo regi Francorum per epistolas obtulit consulatus ordinis dignitatem. Ipse vero imperator ab hæresi Euty-chiana propter admonitionem papæ Hormisdæ non recedens, imperii sui anno vicesimo octavo fulmiæ ictus, interiit. Clodovæus autem rex Francorum, anno tricesimo regni sui, vita decessit, et Lotharium filium suum, cum tribus aliis filiis reliquit, qui regnum inter se diviserunt.

Item de Anastasio imperatore, versifice narratur.
 Cæsar Anastasius per Gothos bella perurget,
 Hæreticus Theodericus nunc opprimit Urbem,
 Nec potuit Gothos tollere Marte suo.
 Nunc duo pontifices ipsis patuerunt tyrannis,
 Laurentius Symmachusque sedent plenis tribus an-
 In quibus errorem Gothica turba fovet. [nis,
 Catholicas nunc ecclesias gens Vandala claudit,
 Cujus et errori regio devicta subaudit,
 Fana per Ecclesias Arianista parat.
 Transmundus rex ipsorum feritatis amicus,
 Pontifices dedit exsilio transgressor iniquus,
C Centum pontifices carcere Sardus habet.

Miraculum in blasphemum Arianum.
 Blasphemare Deum dum cernitur Arianista,
 Fulgure de cælis mox lingua peruritur ipsa,
 Hæc ubi lingua luit, cætera turba fugit.

Miraculum in baptismo Ariani cujusdam.
 Dum baptizare quemdam cupit Arianista,
 Unda parata sibi subito disparuit ipsa,
 Obstupuit juvenis, consulitque sibi.

De Justino imperatore, quinquagesimo ab Octavo Augusto.

Anno ab Incarnat. Domini 519, in Francia regnante Lothario, filio Clodovæi, cum tribus fratribus suis, Justinus senex, natione Isauricus, vel Hlyricus, quinquagesimus ab Augusto, suscepit imperium, consentiente senatu.

His diebus rex Hildericus, filius Transmundi, quem mater ejus Eudoxia docuit esse Catholicum, universos episcopos in exsilium a patre suo relegatos benigne revocavit.

Justinus imperator etiam zelo Catholicæ fidei hæreticos persequabatur: ad quem Theodericus Arianus Joannem papam transmisit, denuntians, quia nisi Justinus a persecutione Arianorum cessaret, ipse Christianos vellet affligere. Justinus, precibus papæ Joannis inclinatus, assensit, ipsumque papam cum honore dimisit; quem Theodericus et Boetium prius necari præceperat; propter quæ

scelera, Theodericus ab hac luce subito raptus, imperii sui xxx, disparuit: et juxta dialogum beati Gregorii, a quodam sanctissimo eremita visus est, a Joanne papa et Symmacho, quos ipse occiderat, in Ætna monte corporaliter in ignem præcipitari. Quod autem quidam dicunt, ipsum Theodericum fuisse Hermerico Veronensi et Atilæ contemporaneum, non est verum. Constat enim Attilam longe post Hermericum fuisse, Theodericum etiam longe post mortem Atilæ, cum esset puer octennis, Leoui imperatori in obsidem datum fuisse. Theodericus dum ei mors immineret, filium filię suæ Amalsiudæ, nomine Athalaricum, puerum decem annorum, Gothicis principibus commendavit, cui et imperium tunc Romæ reliquit; exorans Gothos, ut senatum et populum Romanum diligerent, et principem sororis suæ Justiniano relinquens imperium, octavo imperii sui anno migravit a sæculo.

Item de eodem Justino imperatore versificè narratur.

Justinus senior meruit nunc sede levare,
Jussit pontifices et ab exsilio revocari,
Ecclesias aperit, flumine, rure, mari,
Justinus septem feliciter imperat annis
Tempora nunc veniunt papæ numeranda Joannis,
Hic annos binos vixit in orbe suo.

Addere ter ternos menses curemus ad annos
Octo, decemque dies, etiam ratione notandos.

Nunc quoque Gothorum fervet in orbe dolus

De Felice papa.

Tertius est Felix Justini tempore papa,
Quatuor annorum cui tempora sunt reputata,
Insuper et menses tres ratione vacant.

De papa Bonifacio.

Et Bonifacius est Justini tempore præsul,
Annorum cui binorum vix tempus habetur,
Vigintique dies dant sibi digna quies.

De Justiniano imperatore, quinquagesimo primo ab Augusto.

Anno ab Incarnatione Domini 527, Justinianus, ab Augusto quinquagesimus primus, sumpsit imperium, regnantibus in Francia adhuc filiis Clodovæi. Iste Christianissimus, imperium quasi jam mortuum prudentissime suscitavit, rempublicam reparavit, de Persis per Belisarium patricium magnifice triumphavit; leges ante editas, nimietate diffusas, in compendium conformavit: atque, inter alia infinita Ecclesiarum beneficia, ecclesiam Sanctæ Sophiæ, id est Sapientiæ Divinæ, quæ est Christus Filius Dei, in Constantinopoli, miro opere et ornamento construxit; regem Herulorum, nomine Craten, convertit et baptizav.

Tunc etiam rex Hunnorum Garda, et cum eo mulier quædam vidua ex principibus Hunnorum, et alii gentis illius, centum millia baptismi gratiam receperunt. Rex itaque Athalaricus cum matre sua Eudoxia, in tuitionem Justiniani imperatoris suscipitur: at Athalarico post pauca a suis occiso, mater ejus Theodatum suscepit in regnum: qui postea

PATROL. CXCVIII.

A ingratus et perfidus, eam in balneo strangulavit. Justinianus Vandalis ab Africa prorsus eliminatis, Africam in Romanam provinciam reformavit. Theodatus traditor et strangulator uxoris, pœnas Justiniani metuens, Agapetum papam ad imperatorem pro petenda indulgentia et pace transmittit; qua impetrata, fecit se ab ipso pontifice ad fidem catholicam revocari: ubi et ipse pontifex diem suum functus, dum per portam regiæ urbis, ejus feretrum portaretur, cæcus quidam, tacto feretro, fuit illuminatus.

Post hæc Belisarius patritius Theodatum, ob commissum in uxore scelus, et Witegesium post Theodatum regnum invadentem, captum ad imperatorem transmisit: atque totum regnum Gothorum, quod Jordanis auctor eorum per duo millia annorum et amplius stetisse commemorat, tunc finivit. Sic per eum sub Justiniano, tam Vandalis ab Africa, quam Gothicis ab Italia extirpatis, utrasque provincias in pristinam Romanorum subjectionem reduxit.

Hucusque Jordanis episcopus (natione Gothus, ut ipse testatur in sua Chronica) Gothorum historias protelavit.

Belisarius patritius cum Theodeberto filio Clodovæi, fratre Lotharii, qui cum ducentis millibus Italiam invaserat, bellum commisit, et rogantibus Francis, pacem concessit, atque sine damno Romani militis Italia exire persuasit.

C Interea Parthi totam Syriam, et urbem Antiochiam invadunt et depopulantur: quibus occurrens Belisarius patricius, Vandalorum et Gothorum triumphator vicit, et a terminis Romanorum repressit. His diebus Gothi cum rege suo Totila tumultuantes, in Italiam iter deflectunt.

De Lombardis, et Prisciano grammatico, item de Regula sancti Benedicti.

His temporibus gens Lombardorum, quæ ab insula Scantia, quam alii vocant Scantinaviam, a qua etiam Gothi egressi fuerunt, cum Alboino rege suo, in Pannonia habitando, qui non multo post Italiam occupaverunt (sicut postea dicemus) Belisarius patricius in Italia manens, præcepto Theodoræ Augustæ, Sylvium papam invitum in exsilium misit. Vigilio quoque successori suo similiter fecit. Priscianus tunc libros grammaticæ artis ad Julianum consulem et patricium a Cæsarea scripsit. His etiam diebus beatus Benedictus abbas Regulam monasticam scripsit.

Justinianus princeps egregius, republica suo tempore satis sublimata, anno xxxix, imperii sui diem obiit.

Hucusque Victor episcopus Turonorum chronica sua perduxit. Cætera de Justiniano et de pontificibus sui temporis, versificè proferamus.

Item de eodem Justiniano imperatore versificè narratur.

Suscipit imperium pro tempore Justinianus,
Cujus et officio legalia jura petamus,

Jure suo regimur, nam sua jura damus.
Ejus ab imperio gens Vandala victa fugatur,
Omne decus Domini virtute sua reparatur,
Gaudet et Ecclesia pace manente sua.
Per triginta duos vitam deduxerat annos,
Hic quoque cum Gothis confligit sæpe tyrannis,
Gothorum princeps Athalaricus adest.

De papa Joanne et Agapeto.

His modo temporibus fuit alter papa Joannes,
Vixit et Agapetus residens tunc præsul amandus :
Hi duo dum fuerant Athalaricus erat.
Præsul uterque fuit, annis quasi bis duodenis,
Gothorum regis Theobaldi copia venit,
Ille per Italiam pessima gesta dedit.

*De Sylterio papa, et Theobaldo rege Gothorum,
secta Arianorum.*

Vivit adhuc magnus, quem scripsi, Justinianus;
Sylverium papam sub eo nunc commemoramus,
Octo sibi menses vivere rite damus.
Sylverius sine decreto fit Justiniani,
Theobaldus simul et Gothi nunc hæresiant
Ipsam constituunt : Cæsaris ira salit.
Dum Theobaldus obit, commotus Justinianus
Imperat ut Gothi quos noverat hæresianos,
Cedat ab Italia perniciosæ manus.

De Vigilio papa, et altero Gothorum rege.

Vigilius papa vixit cum Justiniano,
Vivere sex annis quem tempore commemoramus,
Vigintique dies, plus quoque quinque damus.
Nunc rex Gothorum capitur dictus Vigilogus,
Justinianus eum missum sibi morte malorum
Judicat, et gladio pertulit ille forum.

De Pelagio papa.

Pelagius papa fuerat cum Justiniano,
Annis bis binis quem vivere commemoramus,
Plusque decem menses de ratione damus.
Pelagius papa cum vellet in Urbe sacrari,
Pontifices ad sacra duos peragenda vocavit :
Hi duo sufficiunt ad sacra, canon ait.
Sicque Ferentinus, sic præsul adest Perusinus,
Præbyter Andreas : hi tres tenuere triclinum ;
Non fuerant plures, nec tibi narro minus.

De Joanne pontifice, et portento quodam.

Tertius est cum Justiniano papa Joannes,
Hic modo bisseos cum Cæsare vixerat annos,
Undenos menses, vicesiesque diem.
Nunc acies quasi pugnantes super æthera visa
Sunt, velut ignitæ, multæque videntur ubique,
Quid sit et unde venit, nec recitare licet.

*De Justino juniore, imperatore Græcorum, quinqua-
gesimo secundo ab Augusto.*

Anno ab Incarnatione Domini 567, regnante in
Francia Hilperico, filio Clotharii regis cum tribus
fratribus ; Justinus junior, Justiniani nepos, natione
Thrax, quinquagesimus secundus ab Augusto, imperium,
ab Eutychio patriarcha coronatus, suscepit.
Iste Ecclesias ab antecessore suo institutas multa
largitione ditavit. Hujus diebus pax inter Romanos
et Persas rumpitur. Imperator autem ad Aretam

A regem Indorum Julianum transmisit : qui eum (sicut
hic describimus) ornatum invenit.

Stabat itaque rex pene nudus, habens circa lum-
bos tantum cincturam, et lineæ vestimenta auro
contexta, et circa ventrem indumenta scissa, mar-
garitis pretiosis conserta : in brachiis habebat
quinos circulos, et aureas armillas : in capite,
pannum gemmis ornatum : in collo, torquem au-
reum. Super quatuor elephantes, rotis quatuor,
curru excelso innitebatur stans. Scutum parvissi-
mum deauratum, cum duabus lanceolis, in manu
tenebat. Quem cum Julianus contra Persarum
regem nomine Eunuchio armasset, reversus est.

Item Justinus, misso Narse, cum auxilio Longo-
bardorum, Totilani regem Gothorum interfecit, et
B Gothos de Italia radicitus extirpavit : et Bucelinum
principem regis Francorum, ad devastandam Italiam
missum, occidit : atque Sindcaldum regem Brea-
donum, qui de comitibus Odoacri adhuc in Italia
supererat, suspendio peremit. Itaque cum Narses,
deletis omnibus barbaris, Italiam in statum pristi-
num reduxisset, Romani, ut assolet, ejus prosperis
successibus invidentes, apud Augustum, atque apud
uxorem ejus accusabant ; quamolrem imperator
misit Longinum ad occupandum locum ejus, in
Italiam.

Sophia quoque Augusta, furore muliebri succensa,
Narsen sicut Eunuchum inter mulierculas suas
ponendum, et more mulierum sibi servitutum mi-
nabatur. Quæ omnia Narses gravissime ferens,
C Neapolim se contulit, missaque legatione Longo-
bardos in Italiam vocavit : quorum adventum igneæ
acies in cælo (teste Gregorio) præcesserunt, et visæ
sunt a multis, quæ et futuram effusionem sanguinis
indicabant. Ex tunc Roma non solum provincias
Transalpinas, sed et ipsam Italiam, quæ ab illo
tempore a barbaris, quos Longobardos vocamus,
inhabitur, amisit. Porro Justinus imperator Tibe-
rium comitem in filium adoptavit, et Cæsarem legit,
cum vero se moriturum cognosceret, vocato ad se
Eutychio pontifice et senatu, Tiberium ex Cæsare
fecit Augustum. Ipse autem undecimo imperii sui
anno, diem obiit.

De eodem Justino versifice, et de papa sui temporis.

D Justinus minor imperii dum sede sederet,
Ungaricos procores secum decrevit habere,
Adversus Ligures prælia multa gerens.
Vigilogus rex Gothorum tunc prælia gessit,
Hispanos feritate sua gladioque repressit,
Qua multas urbes dissipat atque tenet.

De papa Pelagio.

Surgit Pelagius nunc Romæ papa secundus,
Germine Romanus, discretus et ore facundus,
Sed sine Justini lege resedit ibi.

*Lombardi Romam et Italiam premunt ; inundatio
magna ; et Fabianus papa est.*

Nam Lombardorum violenta manus populorum,
Igne, fame, gladio, partes premit Italicorum :
Urbs erat obsessa, Romuleumque solum.

Tantaque nunc orbi pluviarum copia cedit,
Quod populus jam diluivum consurgere credit;
Destruxit pontes, plurima damna dedit.

Nunc minor undenis Justinus præsidet annis,
Tunc primus Benedictus erat præsul venerandus.

Uno plus mense sexque decemque dies.

Mira fames Ligures, et belli copia pressit,
Primaque Lombardis super illos gloria cessit.

A longis barbibus nomina fama trahit.

De Tiberio Constantino imperatore Græcorum, quinquagesimo tertio ab Augusto.

Anno ab Incarnatione Domini 576, Tiberius Constantinus, natione Thrax, ab Eutychio patriarcha coronatur: qui ab Augusto quinquagesimus tertius imperavit. Iste dum in palatio suo deambulare, et crucem in pavimento sculptam videret, dixit: Elevetur signum crucis hoc a pavimento: crucem enim Domini debemus adorare, non pedibus conculcare. Qua sublata, iterum aliam crucem ibidem sculptam invenit: qua rursus inde sublata, tertiam iterum crucem ibi sculptam aspexit. Quapropter ibidem profundam foveam fieri jussit, ubi fodiendo, multum aurum invenit.

Similiter postea mortuo Narse patricio, in puteo quodam aurum plurimum est inventum: quæ omnia imperator more suo pauperibus erogavit. Idem imperator Italia tunc a Lombardis vastata, sub papa Benedicto, multas naves ab Ægypto frumento onustas, Romanis fame laborantibus misit, Persas per ducem Mauricium gloriose devicit, quem postea sibi generum et Cæsarem fecit. Item Hilperico regi Francorum mirifica dona transmisit.

His diebus Gregorius Romanæ Ecclesiæ archidiaconus a papa Pelagio Constantinopolim missus, Moralia Job, Leandro descripsit; atque Eutygium ipsius urbis episcopum, de fide resurrectionis errantem, coram imperatore correxit. Tiberius autem substituto sibi in imperio genero suo Mauricio, anno imperii sui sexto, in pace quievit. Cætera de Tiberio versus habent.

De eodem Tiberio imperatore, et de papa sui temporis, versifice narratur.

Tiberius cum Pelagio nunc præsule sedit.
Gotthica gens tandem proprio se vulnere cædit,

Sic sibi tunc finem turba maligna dedit.

Cæsar sex annis, undenis papa quiescit,
Undenos menses papæ subjunge diesque,
Insuper ad requiem jungere quæro diem.

De Mauricio imperatore, quinquagesimo quarto ab Augusto, et de papa sui temporis.

Anno ab Incarnat. Domini 583, Mauricius ex Cappadocia oriundus, primus de genere Græcorum, ab Augusto quinquagesimus quartus imperat.

Hujus diebus beatus Gregorius, imperatoris consensu, suscepit pontificatum Romanum. Tunc sanctus Columbanus Scotus, Luxoviensis abbas, persecutione compulsus, in civitatem Italiæ Bobium venit, ibique obiit. Tunc Romericus in monte suo

A Romerico, nobile cœnobium sanctimonialium fecit, scilicet in regno Lotharingæ.

Tunc etiam in Suevia sub diœcesi Constantiensi, ecclesia Sancti Galli, valde honorabilis constructa est, eo vivente, cum esset abbas (ut dicitur) quadringentorum monachorum; qui omnes sancti esse creduntur, uno solo excepto Hebruno; qui dimisso tunc ordine monastico factus est majordomus, id est primus post regem in regno Francorum, per Brunihildam reginam, sed nequissimam feminam; cujus instinctu ille Hebrinus Ecclesiam Dei est persecutus, et quosdam martyres fecit. Brunihilda tamen pro his peccatis dignam poenam portavit: ipsa namque a rege Clothario ad caudas equorum indomitum ligata et tracta, finem miserabilem, sed dignum accepit.

Mauricius imperator, dum beatum papam persequi non cessaret, anno decimo nono imperii sui videt in visione monachum ante se stantem cum gladio vibrato, dicentem sibi: « Ecce, tu morieris. » Quo viso perterritus, culpamque suam cognoscens, papæ Gregorio, et episcopis, atque abbatibus religiosi, humiliter scripsit, ut apud Deum suis precibus impetrarent, quo Deus eum pro suis culpis, non in futura, sed in præsentis vita puniret. Ipse quoque idipsum apud Deum multis lacrymis exorabat. Cum ergo Deus ad Ecclesiæ petitionem imperatorem vellet audire, videt imperator in somnis se coram crucifixo apud æneam portam palatii stare, vocemque terribilem audire: « Date Mauricium, date Mauricium. » Et iterum: « Ubi vis, o tu Maurici, reddam tibi mala quæ fecisti? hic, an in futuro? » Cumque ille respondisset, dicens: « Non in futuro, » jussit eum cum uxore et liberis, et cum omni sua cognatione ad Phocam duci et tradi. Mane facta, Philippo genero suo ad se vocato, somnioque narrato, ait: « Nunquid Phocam illum cognoscis? » Ille respondens; « Juvenis est, inquit, et temerarius. » Nuntii interea quos ad viros Dei Mauricius miserat, tunc reversi, similia responsa ab eis in somnis visa renuntiabant. Itaque exercitus a Mauricio missus, dum per ejus avaritiam fame laborarent, in seditionem versi Phocam sibi creant imperatorem. Quod audiens Mauricius, præfatae visionis præsagium esse percepit. Phocas insecutus Mauricium juxta Chalcedoniam, eum culpam suam recognoscentem, cum uxore et filiis, secundum visionem prædictam, decollavit. Cætera de Mauricio versus habent.

Item de eodem Mauricio, et de papa sui temporis.

Tempore Mauricii Romæ diademate functi
Catholicæ sunt Ecclesiæ baptisate juncti,

Gothorum populi, munere dante Dei.

Mauricii tempus viginti perficit annos,
Insuper annus erit, recto numero numerandus,

Sub quo Gregorii vita beata venit

Tresque decemque simul regit annis pontificatum,
Urbis et orbis honor per eum digne relevatur,

Annis sex menses jungo, decemque dies.

De Mauricio imperatore, et papa Gregorio, qui scripsit in Job et Ezechielem.

Gregorius cum Mauricio dum sede levatur,
Contemnit sedem, devitat pontificatum,
Jussu Mauricii, cogitur atque venit.
Iste Job exposuit, lustravit et Ezechielem,
Dogmate pastorum præfulget, et in Daniele,
Hujus et Ecclesiæ gloria magna sedet.

De Phoca imperatore, quinquagesimo quinto ab Augusto.

Anno ab Incarnatione Domini 603, Phocas quinquagesimus quintus ab Augusto, imperium sortitur, habens uxorem Leentiam nomine. Iste primo patricii cujusdam strator fuit, postea miles, ad ultimum imperator. Anno imperii ejus secundo beatus papa Gregorius migravit ad Dominum. Tunc tertius Bonifacius papa impetravit a Phoca, ut ipsius auctoritate, Romana Ecclesia caput omnium diceretur Ecclesiarum. Nam Constantinopolitana Ecclesia se primam (puto propter regni sedem illuc translata) inscribebat. Post hunc alius Bonifacius quartus a beato Gregorio, precibus ab eodem Phoca Augusto obtinuit, ut templum a Domitiano imperatore constructum, quod Pantheon vocabatur, Ecclesiæ Dei datum, in honorem omnium sanctorum dedicaretur.

His diebus Cosdroas Persarum rex, Orientem pervagatus multas Romanis provincias abstulit, ac vivificæ crucis vexillum ab Hierosolymis asportans, in solio suo, ubi se ut Deum adorari fecerat, posuit. Phocas autem cum multa scelera et homicidia perpetraret, ab Heraclio, Heraclii patricii prætoris Africa filio, vocatu Prisci patricii generi sui, octavo imperii sui anno interficitur. Cætera versibus explentur.

Item de eodem Phoca, versifice ponitur.

Phoca sedet Cæsar, restaurat et undique læsa,
Agmina Lombarda sub eo sunt plurima cæsa,

Et dedit Ecclesiis pace sedere suis.

Imperio Phocæ Lombardus ab Urbe fugatur,
Tuscia Spoletum virtute sua revocatur,

Pax erat Italicis, sed recidiva satis.

Octo sedens annis Phocas tenet imperium :

Nunc Fabianus præclarus papa vocatur,

Anni solius cui modo vita fuit.

De papa Bonifacio, qui a Phoca Imperatore primum omnium Ecclesiarum obtinuit.

Tertius est papa Bonifacius ille benignus,
Qui petit a Phoca munus per sæcula dignum.

Ut sedes Petri prima sit, ille dedit.

Prima prius fuerat Constantinopolitana,
Est modo Romana, meliori dogmate clara ;

Petrus enim princeps dogmata prima parat.

Octo capit menses vitæ Bonifacius iste,
Bisque decem numerando dies pro tempore siste,

Sic tempus papæ sub brevitate cape.

Quartus cum Phoca Bonifacius ille notatur,
Annos tres, octo menses, cui vita paratur,

Viginti quinque post superadde dies.

De templo Pantheon, Bonifacio dato.

Phoca Bonifacio dat Pantheon ante sacrari,
Qua cuncti statuere Dei sua fana parari,

Idola constitui, pingua thura dari.

Hæc domus immunda sacra benedicitur unda,

Dæmonis existens fit Sancta Maria Rotunda,

Primaque dæmonii, nunc manet aula Dei.

De papa Deusdedit.

Papa Deusdedit cum Phoca Cæsare sedit,
Cui ternis annis populus Romanus obedit,

Vigintique dies plus sibi vita dedit.

De inclinatione Romæ sub Phoca imperatore.

Iste fuit Phocas cum seditione levatus,

Milite fautore regnat, nolente senatu ;

Tunc pars nobilium perdidit ense caput.

Nunc gens Persarum Romanis subdita pridem,

Jam transgressa fidem, populus non permanet idem,

Prælia permiscet, Roma caduca silet,

Cum fuerit domina, perdit gens Romula Persas,

Sic et Hebræorum sunt prælia prisca reversa,

Romanus populus perdit utrumque solum.

De Heraclio juniore, imperatore Græcorum, quinquagesimo sexto ab Augusto.

Anno ab Incarnatione Domini 612, Heraclius, occiso Phoca, a Sergio patriarcha coronatus, quinquagesimus sextus ab Augusto, sortitur imperium, regnante in Francia Lothario, filio Hilperici. Iste anno imperii sui secundo, genuit filium Heraclium Constantinum, ex Eudoxia. Mortua vero Eudoxia, filiam sororis suæ Martinam, incestuose sibi copulavit, et ex ea filium Heraclionam suscepit.

Hucusque Isidorus episcopus historiam suam perduxit. Anno imperii sui octavo dum Heraclius a rege Persarum Cosdroe pacem peteret, nec impetraret : ipse quarto postea anno, qui erat imperii sui duodecimus, exercitum movet in Persidem. Eundo autem in ponte Danubii cum filio Cosdroe habuit singularem conflictum. Quo ibidem occiso et parte exercitus ipsius, tunc ad Christianitatem conversus processit, atque omnem Persidem devastavit. Cosdroem in solio aureo tunc una cum cruce Domini sedentem occidit, et lignum sanctum inde accepit. Inde reversus Constantinopolim cum triumpho, postea crucem Hierosolymam reportavit. Ubi in introitu ipsius portæ miraculum magnum apparuit : quod miraculum ego versifice in fine capituli hujus annotavi. Ab illo tempore, Exaltatio sanctæ crucis cæpit ab Ecclesia celebrari.

His diebus Anastasius quidam in Perside, magus prius, postea Christianus et monachus, cum aliis septuaginta, martyrium sub judice Marzabona pro fide Christi suscepit a Persis. Cujus tunica postea quidam dæmoniacus indutus, curatus est. Hujus corpus Heraclius de Perside asportavit.

Eo tempore Machomet, quem Saraceni hodie colunt, natus de stirpe Ismaelis, patre gentilis, matre Judæus, legem suam prædicabat.

Eisdem diebus, mortuo Lothario rege Francorum, Dagobertus filius ejus satis puer erat ; quem Arnol-

phus qui tunc in Jordomus erat, educavit. Idem Arnolphus postea Metensis episcopus fuit. Iste Dagobertus in Francia solus regnabat, sed fratri suo Heriberto circa Ligerim fluvium paucas urbes et pagos dimiserat. A Clodovæo enim usque ad istum Dagobertum regnum Francorum inter diversos fratres varie divisum, et inter filios filiorum, confuse et inæquabiliter regnatum erat. Terminus autem regni Francorum erat jam ab Hispania usque Pannoniam, habens in uno fine Aquitaniam, ex alio autem capite ducatum Baviaræ, qui protenditur usque Ungariam. Aquitaniam quidem in Occidente, Baviariam in Oriente habebat rex Francorum. Dagobertus itaque unicus rex Francorum, leges Baviaræ dedit. Qui dum patre suo Lothario adhuc vivente, cum Saxonibus bellum inisset, ab eis graviter est vulneratus. Unde postulato et accepto a patre auxilio, iterum cum Saxonibus pugna congreditur. Quibus gloriose victis atque fugatis, universam Saxoniam suæ ditioni subiecit; omnesque illius gentis masculos, qui gladio Dagoberti statura fuerant longiores, ejus imperio legimus tunc fuisse peremptos. Eo tempore beatus Cunibertus Coloniensis erat episcopus.

Heraclius interea a Sergio patriarcha seductus, hæresi Eutychniana inficitur: insuper fit mathematicus et astrologus. Tunc per constellationes cognovit, quod homines circumcisi essent ejus imperium vastaturi. Existimans autem homines illiusmodi esse Judæos, missis ad Dagobertum legatis, omnes Judæos postulat jussu regio baptizari. Quod etiam impetravit. Ipse quoque Heraclius de Judæis sui imperii similiter fecit. Non multo post Agareni, qui omnes sunt circumcisi, imperium ejus invadunt. Quos dum Heraclius, misso exercitu cogitabat cohibere, quinquaginta millia de suo exercitu perdidit. Nam Heraclius apertis portis Caspios educit, homines sævissimos, quos Alexander Magnus, propter eorum immanitatem, super mare Caspium olim conclusit, et cum istis adversus Agarenos imperator bellum instaurare proponit. Angelus autem Domini, eadem nocte, dum mane fuerant pugnaturi, de imperatoris exercitu quinquaginta millia interfecit. Unde fractus animo imperator, ex dolore fit tumidus; et in hydropsin versus, anno imperii quadragesimo septimo emisit spiritum.

O judicia Dei justissima! quia Heraclius per virtutem et signaculum victoriosissimæ crucis gloriosissime triumphaverat; postea Dei et ipsius crucis oblitus, magis in auguriis, quam in divino auxilio confidebat; ab Agarenis, qui nec inter viros fuerant computandi, meruit infelicitè superari. Cætera de Heraclio, et de cruce, atque de Cosdroe, versibus exponamus:

Item de Heraclio et de Exaltati ne sanctæ crucis, et de papa sui temporis.

Heraclius stat magnificus, diademate summus,
Gothorum rex mirificus regnat Sigismundus.

Multos Judæos subdidit ille Deo.

Expedit Heraclii jam Cæsaris acta fateri,

A Qui crucis et cleri studuit loca, jura tueri;

Pro cruce quanta gerit, sermo canendus erit.

Urbs bona Davidica, modica sub pace quieta;

Fertur ab antiqua Persarum gente petita,

Marte requisita, crux latitabat ita.

De Cosdroe.

Cosdroes iratus, disponit ut urbs capiatur,

Urbs ubi pugnatur, capitur, populusque ligatur,

Cumque crucem rapuit Persica gens abiit.

De aula Cosdroe, et filio ejus.

Cosdrois aula fuit, valida testudine plexa,

Intus habens latera gemmis auroque retexta,

Qua velut æthereæ sidera fixa micant.

Sub specie cœli potuit domus illa videri,

Desuper instituit currus quandoque moveri,

B Unde ferens strepitum fulmina ficta dedit.

Cœlibe mentita sedet impius arce petita,

Cum cruce quæsita; putat illic vivere vita,

Nec metuit mortem, dum resideret ita.

Filius ex ipsa patris feritate patrisat,

Acritè amissa fert prælia, sanguine mixta,

Militibusque suis in loca sancta ruit.

Heraclius Persarum victor.

Obviat Heraclius, reprimens virtute superbum,

Ponteque Danubii celebrat cum rege duellum,

Et virtute crucis diripit arma ducis.

Impius occisus cadit hic, sed credere visus,

Devictus populus rediit, baptismate nisus;

Miles et ipsius credidit in Dominum.

Cosdroes decollatur.

C Signa jubet Cæsar per climata Persa moveri,

Cosdroes absconsus memoratis tegmine cœli,

Deditus interiit, cœlica pompa perit.

Amputat Heraclius regis caput ense malignum.

Obsequium dignum recipit venerabile signum,

Ad loca Davidica cum cruce signa micant.

Montis Oliveti, victorum munere freti,

Dum portas penetrare putant cum Cæsare læti,

Porta fit ut paries, turba repulsa redit.

Adfuit angelicus pro Cæsare sermo venustus:

Nolo quod Augustus gemmis procedat onustus,

Intrantis Christi sit memor ipse sibi.

Auferat ornatus, humilis pede progrediatur,

Heraclii manibus jam crux benedicta feratur

Porta reformatur, spes via larga datur.

Sufficit Heraclii breviter narrasse decores,

Me vocat ad reliquos regum mea musa labores,

Carolus et reliqui, grandia gesta movent.

Imperat Heraclius annis quasi ter duodenis,

Quo crucis et cleri celeberrima gloria venit,

Illà recordatio perpetua erit.

De Severino papa.

Temporis Heraclii succedit papa Severinus.

A tribus edoctus pater est ad dogmata primus,

Fertque duos annos ipse, duosque dies.

De Honorio papa, et Joanne.

Præsul Honorius est ipso cum Cæsare magnus,

Ipse duodenos in vita perficit annos,

Mensibus undenis, lux quoque dena venit.

Temporis Heraclii Theodorus ordine sedit,
Qui post sex annos, et menses quinque recedit,
Octo decemque dies plus sibi vita dedit.

De Pyrrho patriarcha Constantinopolitano.

Constantinopoli tunc Pyrrhus erat patriarcha,
Quem probitate sua Theodorus ille coarctat,
Romanæ sedi quod famulator erat.

Gesta suæ partis anathemate Pyrrhus ademit,
Romano se Pontifici supponere venit.

Annis perpetuis sponsio talis erit.

Temporis Heraclii Mauricius ordine sedit,
Constantinopoli, cui Paulus præsul obedit ;
Tunc sibi Romana dogmata papa dedit.

Sex annis vivit Mauricius ordine rerum,
Et menses, spatio viginti quinque dierum,
Tempora Pontificum sic numeranda fuerunt.

De pontifice Eugenio.

Eugenius papa sub eodem tempore sedit,
Vita duos annos peragens a sede recedit,
Adde duos menses, ter dabis octo dies.

De Heraclio Constantino imperatore, filio Magni Heraclii, et chronica sui temporis.

Anno ab Incarnatione Domini 639, regnante in Africa Dagoberto, Constantinus Heraclius, Heraclii filius, quinquagesimus septimus ab Augusto, regnum adeptus, quarto imperii sui mense, fraude novercæ suæ Martinæ, Pyrrhique patriarchæ veneno necatur; ipsaque cum filio suo Heraclona regnum usurpans per duos annos tenuit. Mutilatis ergo naribus filii sui, matrisque ipsius lingua abscissa, Constans Constantiniani, Heraclii filii filius, a senatu imperator creatur. Pyrrhus quoque patriarcha sceleris illius auctor in exilium truditur, et in locum ejus Paulus subrogatur. Hic est Pyrrhus, qui cum Cyro Alexandrino episcopo, hæresim quæ duas in Christo voluntates negabat, condidit. Cætera versus habent :

Item de eodem Constantino tertio, et papa sui temporis, versifice narratur.

Tertius accedit Cæsar Constantinianus,
Papaque Romanus residet nunc Vitalianus.

Grandis in Ecclesiis sit per utrumque salus.

Octo tulit Cæsar pro vita temporis annos,
Papa quater senos annos, ratione notandos,
Et menses septem vixit, et octo dies.

De papa Deodato.

Papa Deodatus sub eodem tempore venit,
Annis bis binis, et bino mense recedit,
Quinque dies ultra, tunc sua vita dedit.

De pontifice Dionysio.

Papa Dionysius sub eodem rege notatur,
Annis quinque sedens, et menses quinque notatur,
Octo diebus ei, plus quoque vita datur.

De Agapeto papa.

Agapetus papa sub eodem tempore sedit,
Post annos binos, et menses octo recedit,
Bisque dies septem, plus sibi vita dedit.

De Constante imperatore, filio Constantini, quinquagesimo octavo ab Augusto; et chronica sui temporis.

Anno ab Incarnatione Domini 642, pulso cum

A matre Heraclona, Constans Constantiniani filius, quinquagesimus octavus ab Augusto regnavit. Hic cum in eandem, quam avus suus Heraclius, hæresim fuisset lapsus, Martinum papam, eo quod Paulum patriarcham, Pyrrhum, et Cyrum, habita synodo excommunicasset, apud Chersonam in exilium misit; ubi multis miraculorum signis refugens, migravit ad Dominum.

Porro Constans congregata sub Vitelliano papa synodo, hæresim abdicavit, ac beato Petro mira magnitudinis Evangelia, auro cooperta, gemmis ornata, misit. Ipse vero non multis post diebus Italiam a Longobardorum potestate eripere volens, per æquora navigando, Tarentum applicuit. Post Beneventum veniens, omnes pene civitates quas Longobardi inhabitabant, cepit. At civitatem Luce-riam ad solum usque prostravit; deinde accepta obside sorore Rimaldi, scilicet Grimaldi regis filia, Neapolim iter sedit. Inde ad Urbem iter tendens, Vitellianum papam in septimo milliario obvium cum clero et populo habuit. Ac ita honorifice Romam ingressus, beato Petro pallium auro textum obtulit.

Cogitabat autem imperium ad Urbem retransferre, eo quod Constantinopolitanos, qui ei de sacrilegio in Martinum papam commisso, consilium dederant, tanquam hæreticorum fautores, exosos haberet.

Hujus diebus beata Gertrudis virgo, Pipini Grossi filia, beato sine quievit. Dagoberto quoque mortuo, Clodovæus filius ejus successit. Nam alius filius, Sigibertus scilicet, dum adhuc viveret, Austrasiam reliquerat, eumque Caniberto Coloniensium præsul, et Pipino Grosso commendaverat.

Constans imperator Heraclius ab Urbe digressus, Siciliam ingreditur: ubi per sex annos moratus, fraude suorum in balneo occiditur, anno imperii sui octavo. Quo mortuo, milites quemdam, Mitium nomine, imperatorem creaverunt. Hoc comperto, Constantius Constantiniani filius, intravit Siciliam, et Mitium eum interfectorebus patris sui occidit; rebusque in Hesperia compositis, Constantinopolim redit. Cætera de Heraclio Constante, versus habent.

Item de eodem Constante, imperatore Heraclio, et de papa sui temporis.

D Heraclio regnante datur Leo papa sedere,
Annos vita decem mensemque refertur habere,
Pollet in eloquio scripta beata ferens

De Benedicto pontifice.

Temporibus Heraclii nunc papa venit Benedictus,
Ter ternos menses vivit, tumuloque relictus,
Octo dies tenuit, quos sibi vita dedit.

De Theodosio imperatore, filio Constantis Heraclii, et chronica sui temporis.

Anno ab Incarnatione Domini 670, Theodosius Constantinus, filius Constantis Heraclii, cum duobus suis filiis, Heraclio et Tiberio, quinquagesimus nonus ab Augusto, sortitur imperium. Illis diebus, Ansgisius, filius beati Arnulphi, Metensis episcopi.

qui majordomus prius fuerat in regno Francorum, dignitatem majorisdomus adipiscitur. Constantinus Theodosius, anno imperii sui decimo septimo vitam finivit.

De Justiniano imperatore, filio Theodosii, sexagesimo ab Augusto, et chronica sui temporis.

Anno ab Incarnat. Domini 686, Justinianus Theodosii Constantini filius, sexagesimus ab Augusto imperatore. Iste composuit pacem cum Saracenis, et Africam ab eis liberatam imperio Romano supposuit.

Progenies omnium Carolorum, ab Ansgisio filio Arnaldi episcopi Metensis, qui prius fuerat dux Francorum et majordomus.

Eo tempore Pipinus, filius Ansgisii, factus majordomus, totum regnum administrabat Francorum. Cujus Pipini Grossi, ab hoc loco in antea anni et gesta ponuntur in Catalogo regum Francorum. Reges enim Francorum a temporibus istius Pipini Grossi, qui erat majordomus, omnibus regni negotiis et honoribus denudati, nomine solo regnabant; e contra majoresdomus, curam et fortitudinem regni tenebant.

Justinianus a Leontio patricio, quem ipse per tres annos in vinculis tenuerat, naso et labro mutilatur: qui Leontius per tres annos occupat imperium, ipso imperatore mutilato interim in exsilio detento. Post illos tres autem annos, Tiberius, qui cognominatur Absmarus, eidem Leontio similiter nasum abscidit, eundemque in monasterium trusit, atque ipse regnum usurpatum septem annis detinuit.

His diebus sub Sergio papa synodus Aquilegiæ congregatur. Justinianus quem Leontius patricius prius mutilaverat, per adjutorium regis Bulgariæ, urbem Constantinopolim captam recepit, et postmodum per sex annos tenuit. Iste tunc cepit Tiberium et Leontium. Quos etiam in catenis positos, per plateas trahi præcepit, universo populo post eos clamante sic: *Super aspidem et basiliscum ambulabis, et conculcabis leonem et draconem (Psal. xc).* Ipse etiam colla eorum calcans, ad ultimum decollavit eos. Alios quoque qui perpetratæ factionis erga eum rei exstiterant, diversis pœnis fecit cruciari. Item quotiescunque de naribus mutilatis guttam rheumatis stillantis tergebat, toties aliquem illorum necari præcipiebat. Ipse etiam Gallicinum patriarcham, erutis oculis, Romam in exsiliu[m] misit, et Cyrum abbatem, qui ei necessaria ministraverat, fecit patriarcham, atque Tiberium filium Cyri, consortem regni sibi constituit. Deinde Philippum, quem ipse in Ponto relegaverat, comprehendere voluit. Philippicus vero ab exercitu imperator creatus, sexto milliario ab urbe Constantinopoli pugna commissa, Justinianum occidit: filium quoque Justiniani fideles Philippici necaverunt.

De Philippico Constantinopolitano imperatore et chronica regum Francorum per idem tempus.

Anno ab Incarnatione Domini 713, Philippicus,

A LXI ab Augusto, imperium accepit. Tunc in Francia solo nomine junior Dagobertus regnabat. Pipinus vero Grossus majordomus omnem regni honorem et potestatem habebat. Eo tempore populus Romanus statuit ne chartæ ipsius Philippici in Ecclesia, vel etiam jussa ejus Romæ reciperentur, cum esset hæreticus; neque nomen ejus inter missarum solemnias recitaretur. Iste cum in die sancto Pentecostes, egressus a balneo, post meridiem lecto cubaret, a Ruffino et Theodoro per Auream Portam ingressis, comprehensus excæcatur post annum et undecim menses, ex quo coeperat regnare.

[De Anastasio imperatore, sexagesimo secundo ab Augusto, et chronica sui temporis.]

B Anno ab Incarnatione Domini 714, Artemius, qui mutato nomine dictus est Anastasius, LXII ab Augusto, accepit imperium, et tribus annis regnavit.

Tunc mortuo rege Francorum Dagoberto juniore, et Pipino Grosso, Carolus Martellus filius Pipini Grossi ex Alpeida, qui fuit avus Caroli Magni, factus est majordomus, qui regnum Francorum per XXVII annos administravit, regibus adhuc, sed sine honore et utilitate, ibi manentibus. Iste Carolus Martellus, Regunifridum quemdam regnum invadere volentem, multis bellis pressit, Bugariam et Sueviam subjugavit; Guasconiam, Saxoniam et Frisiam devicit, Saracenorū 385 millia occidit. Igitur dum regnum Francorum multis modis sub bellicosissimo principe Carolo Martello augmentaretur, imperium vero Græcorum minueretur, milites adversus Anastasium imperatorem creant Theodosium, licet invitum: qui conserto prælio Anastasium vicit, et presbyterum fecit eum ordinari.

De Theodosio secundo imperatore, sexagesimo tertio ab Augusto.

Theodosius iste sortitus imperium, LXIII ab Augusto, uno anno imperavit. Cui succedit Leo, LXIV ab Augusto, manente adhuc in Francia Carolo Martello.

De Leone imperatore Græcorum, sexagesimo quarto ab Augusto.

Iste LXIV ab Augusto imperator, vocatus Leo, imagines Domini jussit incendi, et sanctos suæ iniquitati resistentes decollari. Inter quos passa est sancta Theodoxia, cujus corpus adhuc integrum, Constantinopoli cum ingenti veneratione servatur.

Gregorius papa cum vidisset imperatorem Leonem iniquum et incorrigibilem, totam Italiam a suo imperio discedere persuasit. Eo tempore reliquæ sancti Augustini de Sardinia in Papiam a Luibrando rege Lombardorum deportantur. Tunc etiam Beda venerabilis presbyter in pace quievit. His diebus Saraceni Constantinopolim per triennium obsidione cinxerunt; tandemque sine victoria recesserunt. Romæ quoque 300,000 per pestilentiam tunc perierunt. Leo imperator, imperii sui anno quarto, moritur; cui succedit filius ejus Constantius.

*De ultimo Constantio, imperatore Græcorum
sexagesimo quinto ab Augusto.* A

Constantius igitur imperat anno ab Incarnatione Domini 742, sexagesimus quintus ab Augusto. Iste maleficus sacrificabat dæmonibus, patre suo deterior factus, luxuriæ et omni immunditiæ deditus, Ecclesiam Dei affligebat : unde etiam suis iniquitatibus ipse, et pater ejus meruisse videntur, ut eorum regnum divideretur. Anno imperii illius Leonis primo, Carolus Martellus filius Pipini Grossi moritur, relictis tribus filiis Carlomanno, Pipino Nano, et Griphone : quorum Gripho minor, inquietus, a fratribus apud Alverniam captus, et detentus in prælio, cum uxore sua Svanichilda, in quodam castello permansit.

Cætera versificæ pagina nostra refert.

*Item de Theodosio imperatore, versificæ, et de papa
sui temporis.*

Theodôsii vita fuit annis bis duodenis,
Cujus et Ecclesiis ornatu tempore venit.

Hic et imaginibus ordine stare dedit.

Gregorius cum Theodosio erat papa secundus,
Annis ipse decem fuit Urbis et Orbis alumnus,

Ter ternos menses, ter tulit octo dies.

Tempore Gregorii præsul Bonifæius exstat,
Sede Moguntina miracula plurima præstat,

Gratia baptismi Teutona regna tulit.

GODEFRIDI VITERBIENSIS

PANTHEON.

PARS DECIMA SEPTIMA.

IMPERIUM TRANSFERTUR AD FRANCOS.

Proœmium auctoris.

Superius promississe me memini narraturum qualiter Franci, quorum facimus hic mentionem, in Galliam venerunt, et qualiter a Romanorum principatu sejuncti, in propria sua auctoritate et potestate manere cœperunt.

Tempore igitur quo Æneas post Trojæ destructionem in Italiam venit, Priamus junior, nepos magni Priami ex sorore, et cum eo Antenor, Trojanorum princeps, cum 13,000, per mare Illyricum in Venetias venerunt. Ibiq; Paduam civitatem ædificantes, in qua hodie ipse Antenor honorifice sepultus, more regio invenitur, per Mæotidas paludes in Scythiam regionem sedes suas posuerunt, civitatem Sicambriam ædificantes, unde etiam Sicambri sunt nominati.

Cum autem toto orbe in provinciam Romanorum subacto, ipsi etiam inter alios subacti fuissent, elapso tempore Germaniam occupaverunt, ubi etiam Germani de cætero sunt vocati.

Deinde cum imperator Valentinianus impugnatos Alanos, et inter Mæotidas paludes receptos, delere non potuisset, edictum protulit, ut gens quæcunque Alanos vinceret ac deleteret, per decem annos proximos libera esset ab omni tributo. Quare Germani, ipsius gloriæ cupidi, adversus Alanos movent exercitum, eosque vincunt, et omnino extinguunt, unde per decem annos liberi a tributo fuerunt ; et propter eandem victoriam a Valentiniano imperatore Franci, id est feroces, sunt perpetuo appellati.

B Expletis autem decem annis dum Romani a Francis solita tributa repeterent, Franci ob ipsam libertatem effrenes jam facti, ipsum tributum solvere renuerunt. Habuerunt autem inter se principes antiquos, ut dixi, Priamum et Antenorem. Qua propter dum a Romanis contra eos pugnatur, occiso in prælio Priamo rege eorum, in partes regni Thuringiæ se contulerunt cum principibus suis, filiis scilicet Priami, et Antenoris, nomine Marco mede et Sunone. Porro defuncto Sunone, communicato consilio, filium Marco medis, nomine Pharamundum, regem sibi creaverunt.

Leges quoque per auctores suos Guisogastaldum et Salagastum compositas, extunc habere cœperunt. A Salagasto illo lex Salica nomen accepit ; qua lege usque hodie Franci utuntur, qui etiam Salici nuncupantur. Mortuo autem Pharamundo, C filius ejus Crinitus successit, a quo Francorum reges Criniti sunt appellati.

His temporibus Francia crescere, Roma autem minui cœpit, ut supra dixi. Gentes enim quæ subactæ Romanis fuerant, jam per se ipsas regnare didicerunt. Romani et converso, qui semper imperaverant, servire gentibus cogebantur. Gothi enim cum ipsam Urbem essent depopulati, ultra Ligerim fluvium in Gallia conederunt. Burgundiones quoque juxta Rhodanum habitaverunt ; qui et ipsi paulo post reges habere cœperunt. Sic etiam Franci, Rheno transiisso, Romanos, qui illic habitabant, fugaverunt. Postea captis urbibus Tornaco et Cameraco, atque inde paulatim progressi Remis,

Suessonam et Aurelianum, et Coloniam, quæ tunc dicebatur Agrippina, Treverim, ac pene totam Galliam, atque Germaniam, ab Aquitania usque in Bavariam sibi vindicant atque subjiciunt. Clodovæo rege Francorum defuncto, Merovæus filius ejus, a quo Franci Merovæi sunt appellati, successit in regnum. Quo moriente, Hildericus successit. Qui dum luxuriose viveret, a suis expellitur a regno, et ad regem Thuringorum, Bisinum nomine, secessit : a quo humaniter receptus, uxorem suam Bisinam, reginam pulcherrimam, latenter tetigit. Postea idem Hildericus, iterum in regnum Francorum, per interventum amicorum suorum receptus est. Post cujus vestigia secuta est Bisina regina ; quæ, interrogante Hilderico rege ad quid venisset, respondit : « Ad te venio, tecum permansura. » Tenit itaque rex eam pro uxore, genuitque ex ea filium Clodovæum. Sed dum Hildericus expulsus a regno, in Thuringia, ut diximus, moraretur, Ægidius quidam Romanus loco ejus substitutus est in regno Francorum. Post octo annos Hildericus revocatus in regnum, urbem Agrippinam invadit, et ejectis inde omnibus Romanis, qui Ægidio favere videbantur, suos fautores imposuit Francos : unde et eandem urbem, quæ usque in illud tempus dicebatur Agrippina, præcepit propter incolatum Francorum perpetuo Coloniam appellari. Mortuo autem Ægidio, filius ejus Siagrius in civitate Suessona regnavit.

Hildericus rex, vita decedens, Clodovæo filio suo regnum dimisit. Iste Clodovæus primus Christianus fuit inter reges Francorum, a beato Remigio baptizatus. Siagrius filius Ægidii, dum contra Clodovæum regnare aut certare non posset, secessit ad Alaricum regem Wisigothorum, qui Alaricus, nonus erat ab Alarico Magno rege Gothorum, a quo supra diximus, Romam captam, et depopulatam. Siagrius a Clodovæo repositur. Alaricus eum remittit. Qui remissus, necatur ; omnesque Romani, qui tunc in Galliis habitabant, ita sunt exterminati, ut nec unus posset in omnibus Galliis reperiri.

Videntur mihi Franci in illis temporibus linguam Romanam, qua usque hodie utuntur, ab illis Romanis qui habitaverant didicisse. Quæ autem lingua eis prius fuerit naturaliter, nos ignoramus. Itaque Clodovæus subjugatis Alemannis, jam Christianus factus, Gothis, et Aquitanis bellum indicit. Quo dum pergeret, votum vovit beato Martino apud Turonum ; qui jam cxii, annos post obitum suum habebat. Cumque triumphasset in Gothos, et Alaricum eorum regem occidisset, reversus Turonum, gratias egit Deo et beato Martino. Ditata etiam tunc ecclesia Sancti Martini, equum suum, quem prius iturus ad prælium dederat Sancto Martino, per suam pecuniam redimere volens, centum solidos custodi ecclesiæ, pro equi ipsius redemptione transmisit. Equus vero stetit immobilis. Hoc audiciens rex, considerat beatum Martinum illud equi

pretium parvipendisse. Quare et alios centum solidos insuper pro equi redemptione porrexit : quibus enim datis, velociter secutus est equus, et regi præsentatus. Unde fertur dixisse Clodovæus : « Sanctus Martinus est bonus auxiliator, sed carus negotiator. »

Hæc omnia de origine Francorum ponimus in hoc loco, sub titulo Leonis imperatoris, cujus temporibus Græci dominium Romæ omnino perdidērunt, et Franci imperium Romanum in Occidente habere cœperunt. Primo quidem per Carolum Martellum ducem Francorum, quem Pipinus Grossus majordomus, genuit ex Alpheida ducissa, occulto coitu. Deinde per Pipinum Nanum, filium ipsius Caroli Martelli. Postea per Carolum Magnum, filium Pipini Nani, primum imperatorem Francorum. Deinde per Ludovicum filium Caroli ; et deinceps usque in præsentem diem ; sicut in posterum per distincta capitula suis locis et temporibus, auctore Deo, referemus.

De ultimo Leone imperatore Græcorum, lxxvi ab Augusto ; cujus temporibus imperium Græcorum ad Francos est devolutum ; et de Romanis pontificibus illius temporis, et chronica diversorum.

Cæsaris imperium nunc fertur adesse Leonis, Sedecies ductis annis fert lora decoris, Ultimus est ipse quem sua Roma colit. Gregorius sedit cum Cæsare papa Leone, Annis rite decem Romanum gessit honorem, Menses ter ternos addita vita fovet.

Insuper ad requiem pertulit octo dies. Carolus Martellus dux Francorum regna regebat, Pipinus Nanus dux tunc cum patre sedebat, Plurima Gothorum bella frequenter erant. Græcorum reges hucusque licet memorari, Quos loquor Italiæ tunc imperio dominari, Nunc et in Italia Græco corona cadit. Vertimur ad Francos, quorum virtute tueri Itala gens poterit, securaque Roma teneri : Carolus Martellus tutor et auctor erit. Pipinus Nanus feri rex inde meretur, Qui post Martellum papalia jura tuetur, Fit quoque patricius, fert et in Urbe decus. Carolus imperium poterit post ista mereri Cujus et Ecclesia poterit virtute tueri, Ejus ab imperio Græca corona perit.

De genealogia Caroli Magni, a temporibus atavi sui Pipini Grossi, et qualiter ipsa progenies obtinuit regnum Francorum : quæ postea sortita est Romanum imperium, et totum orbem.

Anno ab Incarnatione Domini 710, mortuo Dagoberto minore, rege Francorum, filius ejus parvulus in tutela Pipini Grossi, qui erat majordomus, remansit. Qui etiam post pauca per insidias quorundam periit. Tunc Grimoaldus filius legitimus Pipini Grossi, regnum usurpans, a consanguineis Dagoberti regis defuncti captus est, et tandiu in arcta custodia detentus, donec ibi mortuus est.

Eodem tempore pars illa Galliæ, in qua est Sequana fluvius et Ligeris, vocabatur Gaudina : ubi

duo reguli fratres, ex consilio matris, invadunt regnum Francorum, id est Theutonicorum, super Rhenum fluvium, cum ibi tunc rex non esset. Et primo impetu urbem Wormatiam invadunt, ubi a Francis bello repressi, iterum reparatis viribus civitatem Moguntiam obsidione cingunt. Ad hæc Franci regem non habentes, Carolum Martellum, filium Pipini Grossi, natum ex Alpheida, regem facere decreverunt : qui coronam quidem recipere renuit; sed vexillum eorum contra Gaudinos suscepit, et cum regibus præfatis prælio conserto, utrumque regem manu sua in prælio occidit atque cum ipsa victoria præcedens Remis, et Parisiis, omnem Gaudinam provinciam subjugavit.

Tunc idem Carolus Martellus perpetuo decreto constituit illam provinciam Gaudinam eo nomine non nominari, sed Francigenam appellari, in lingua vero Theutonica, jussit eandem provinciam vocari nomine suo Carlingam, et eos homines nomine suo vocari Carlingos, sicut a Cæsare Cæsarea dicitur; quod vocabulum omnes Theutonici usque hodie servaverunt. Dicunt enim: Vado in Carlingam, venio de Carlinga, homo ille Carlingus est, et linguam habet Carlingam. In lingua autem Latina, vocant eos Francigenas, quasi genitos a Francis. Theutonicos vero occidentales, id est cis citraque regnum, Francos vocant. Terram quoque ipsam Franciam a Francis dicunt. Franconiam quoque, a quodam duce eorum Francone, vocare eam consueverunt. Itaque de ipso Carolo Martello, qualis fuerit et quot filios reliquerit, dicamus.

De Carolo Martello.

Anno igitur ab Incarnat. Domini 714, majordomus erat iste præfatus Carolus, cognomine Martellus, qui pater Pipini Nani fuit, et avus Caroli Magni, qui dux et majordomus Francorum existens, natus ex Alpheida ducissa per concubinatum, ex patre duce Pipino Grosso, sua prudentia omnes Gallias, et Hispanias vicit et subjugavit; et Ecclesiam Romanam, atque Italianam a Gothis liberavit, et ipse primus decimas Ecclesiarum consensu papæ Zachariæ, militibus dedit in feudum, pro Ecclesiæ Dei necessitate. Eo tempore Beda presbyter obiit, nono Kalendas Junii, qui multa scripta Ecclesiis contulit.

Carolus Martellus reliquit duos filios, Pipinum et Carlomannum, qui simul duces et majoresdomus Francorum dicebantur. Sed post annos iv Carlomannus fecit se monachum in Monte Casino. Pipinus vero per papam Zachariam, ex electione Francorum, factus est rex Francorum, Hildrico ignavo rege per Francos tunc monacho in monasterium misso. De Pipino vero natus est Carolus Magnus. Cætera versus habent, de Leone imperatore, et Carolo Martello :

De primo adventu Gothorum in Italiam, tempore Leonis, imperatoris Græcorum, quando Carolus Martellus Italiam a Gothis liberavit.

Cæsare Græcorum diadema tenente Leone, Plaga venit Romæ, pax deperit a regione,

A Gothica nam rabies prælia dira movet.

Ad scelus edoctos peperit Guasconia Gothos,
Copia Gothorum genus est speciesque malorum,

Viribus ipsorum præda fit omne solum.

Marte premunt Ligures pariunt hinc inde dolores,
Thuscia conteritur, sentit quoque Roma furores,

Itala terra dolet, mors erat ante fores.

Roma requirit opem; Leo non dedit; inde quiritur

Amodo per Francos satagunt has tollere lites
Theutonici veniunt, Francia signa nitent.

Gregorio papa totoque petente senatu,

Carolus Martellus committere bella vocatur,

Liberet ut patriam, munus ab Urbe datur.

Militis ad pretium decimas respublica donat,

B Papa vocat proceres, veniant defendere Romam.

His dedit Ecclesia tunc decimata bona.

Copia Gothorum Martelli Marte fugatur,

Roma reformatur, pax Ecclesiæ reparatur,

Gloria Francorum fulget in Urbe caput.

De morte et sepultura Caroli Martelli, et de filio ejus Pipino Nano, cum duobus fratribus suis.

Anno ab Incarnatione Domini 743, defuncto Carolo Martello, et sepulto eo in Liguriæ civitate, quæ vocatur Aquis, Pipinus filius ejus dictus Nanus, et frater ejus Carlomannus, cum tertium fratrem eorum Griphonem, tanquam hostem suum, a regno fugassent, regnum inter se dividunt. Carlomannus accepit Austriam, id est Osterrich, et Alemanniam, id est Sueviam et Turingiam: Pipinus autem Burgundiam et Neustriam atque provinciam cis Rhodanum sortitur. Deinde multis præliis ab eis contra hostes commissis, anno ab Incarnat. Domini 746, quando Fuldense monasterium fundabatur, Carlomannus fratri suo Pipino omnem terram relinquit, et ipse monasticum habitum, in monte Sirati, ubi olim latuit beatus Sylvester, per papam Zachariam assumit: et inde propter nimiam hominum frequentiam, ad Montem Casinensem se transfert, et clericus factus, ibidem vitæ finem expectavit. Ibi etiam, sicut dicitur, aliquando porcos custodivit; ibique in introitu ecclesiæ beatam sepulturam accepit.

His temporibus Pipinus dux Francorum factus est patricius Romanorum.

D Anno ab Incarnatione Domini 751, cum in regno Francorum regibus solo nomine regnantibus, majordomus omnem regni administrationem ac potestatem haberet, et Ecclesia a Gothis, atque a Longobardis afflicta instanter a Francis auxilia postulasset Pipinus, dictus Nanus, cum esset majordomus, ad Zachariam papam legatos suos, Burchardum scilicet Guerzeburgensem episcopum, et Pholradum capellanum suum, gratia sciscitandi transmisit; et quid de regno Francorum ei videretur agendum quæsit. Papa itaque melius esse illum regem, qui regni totius curam et potestatem habet, quam illum, qui solo nomine rex est, remandavit. Stabat enim in rege sola nominis umbra; in Pipino vero potestas et dignitas efficaciter apparebat. Erat tunc

Hildericus rex ignavus et inutilis, ex antiquorum regum Francorum genealogia, qui reges a Mirovæo, filio Clodii, omnes Mirovæi fuerant appellati, qui etiam inane regis nomen habebant. Reversi sunt igitur Pipini ab Urbe legati, et omnis Gallia consilio papæ Zachariæ libenter consensit.

Pipinus fit rex Francorum.

Anno igitur ab Incarnat. Domini 752, auctoritate papæ Zachariæ, Pipinus a Bonifacio Moguntino archiepiscopo, aliisque regni principibus, in civitate Sussiona, in regnum eligitur. Sequenti anno, papa Zacharia defuncto, Stephanus papa successit. Qui cum ab Agistulpho rege Lombardorum multa mala pateretur, Pipino a prælio Saxonum revertenti, ubi etiam de morte fratris sui Griphonis nuntium recepit, occurrit in villa, quæ dicitur Carisius, rogans eum ut Ecclesiæ Romanæ succurrat. Cætera versus habent :

De Gothis, et de Lombardis, a quibus Pipinus Ecclesiam Romanam, et totam Italiam liberavit.

Marte prius Gothis procul a regione remotis,
Gens venit Hunnorum, Ligurum contraria votis,
Omnibus Italicis pernicioosa locis.

Hæc gens bella gerens dum dimicat hoste minante,
Femina pugnando crines sibi porrigit ante,
Barbaque mentita, pendula pendet ita.

Mirantur Ligures longas sub pectore barbas,
Cumque vident barbas, metuunt, quasi bestia
[larvas,

Gens Ligurum timuit, cessit, et arma dedit.

Sic Longobarda meruit gens illa vocari,
Nisa super Ligures hoc ingenio dominari,
Vicit et Apuliam, littore, rure, mari.

Rex Lombardus erat Luprandus in urbe Papia,
Qui gravat Ecclesiam, Romam premit usque Sutriam
Nec patitur patriam pacis habere viam.

Papa coarctatur. Leo Cæsar ad ista vocatur;
Spes ibi nulla datur, rex Francorum rogitatur,
Sed neque rex venit, cum foret umbra caput.

Hildericus tunc ignavus regnasse videtur,
Qui neque Francorum regnum virtute tuetur,
Nec bene regales novit habere lares.

Pipinus dux Francorum sua regna tueri
Curat, et ipse domusmajor censetur haberi,
Rex et patricius qui cito magnus erit.

Pipinus dux Francorum tunc regna regebat,
Regis et officium plene sub rege tenebat,
Rex ibi tunc vacuo nomine vilis erat.

Coram principibus dum rex in sede sederet,
Nil ibi præciperet, nisi dux prius ille juberet,
Jura, potestatem, dux erat ipse gerens.

Rex erat Hildricus, qui tunc regnasse putatur,
Umbra fuit regis, non rex, si jure notatur,
Francia si poterit non erit umbra caput.

Tunc rex Luprandus regnabat in urbe Papia,
Opprimit et Romam, simul et papam Zachariam
Et nimis Ecclesiam perdere semper hiat.

Dum regineq regni Francorum Nanus haberet,

Rex tamen Hildricus vacuus vilisque sederet,

Nanus apostolico scripserat ista ferens :

« Si cupis Ecclesias regni virtute juvari,
Præcipias regem validum fortemque levare,

Robur ad hæc patriæ nos retinemus, ait;
Nam rex Hildricus, cui nomen Francia præstat,
Res quasi funesta, cui non datur ulla potestas,
Nudum nomen habet, sed mihi terra favet.

Scribe, Pater, Francis, [pete, suggere præcipe semper,

Ut faciant regem patria gladioque potentem,

Nam nihil auxilii principis umbra facit.

Littera papalis Francis celeberrima venit,
Erigitur solium, Pipino gloria cedit.

Quippe sibi regnum Francia tota dedit.

B Hildericus factus monachus, caput ipse totondit,
Seque monasterio sub religione recondit,

Sic fortuna fuit, sic rota versa ruit.

Sede Moguntina regem Bonifacius ungit,

Regis ad obsequium se Francia subdita jungit,

Ad regem Nanum cedit ubique salus.

Sic probitate sua regnum Pipinus adegit,
Corpore qui minimus res ad meliora redegit,

Et melius reliquis subdita regna regit.

Ejus sponsa fuit grandis pede nomine Bertha,
Venit ab Ungaria, sed Græca matre reporta,

Cæsar Heraclii filia namque fuit.

Ex hac mistura fit summa corona futura,
Carolus est Magnus quem Berta fuit paritura,
Scripsit visa prius jungitur arte sua.

Chronicum.

Trojanam propaginem in duo genera regum quondam fuisse divisam, id est in Æneam et Priamum juniorem. Æneas venit in Italiam, a quo omnes Romani reges et imperatores exierunt. Priamus vero junior ivit in Germaniam, a quo omnes Germani, sive Theutonici reges nati sunt. Istæ itaque duæ progenies, a Troja venientes, in unum Carolum Magnum concurrunt, cum sit Theutonicus patre, et Romanus sive Græcus a matre Berta.

Pipini origo.

In duo divisa Trojana propago parentes,
Jungitur in Bertæ Pipini semine ventre

D Semine Pipini Troja fit una sibi.

Si modo Theutonica, Romanaque germina quæres,
Gemma parentelæ stat Carolus unicus hæres,

Romuleus matre, Theutonicusque patre.

Pipini regis digressio scripta quiescat,
Contra Lombardos Pipini gesta pateant,
Qualiter Ecclesiam juverit ecce canam.

Item de Pipino qualiter fit rex Francorum per papam Zachariam.

Anno ab Incarnatione Domini 754, Pipinus per Stephanum papam a fidelitate Hildericus prædicti Francorum regis, cum omnibus Franciæ principibus est absolutus. Tunc etiam, Hildericus tonsuratus et monachatus, atque in monasterium detrusus, Pipinus regalem recipit unctionem. Eo tempore finem

accepit regnum Meruæorum; incipit autem regnum A Carolorum, qui Græcorum imperium Romæ postea obtinuerunt. Ex hoc etiam facta Romani pontifices mutandi regnum trahunt auctoritatem. Pipinus igitur extunc regnum Francorum nomine et re laudabiliter gubernavit.

Chronicum.

Anno autem ab Incarnat. Domini 755, Pipinus regatus a papa Stephano, contra Astulphum regem Longobardorum movet exercitum, et Italiam intrare disponit. Cum autem Longobardi per angusta montium positus ante se ad tuitionem validis muris, defensionem sibi parassent, Pipinus, occisis ex eis plurimis, murorum claustra confregit, et pertransiens, in plano Lombardiæ resedit. Astulphus rex in Papiam se colligit, ubi a Pipino obsessus xl. obsides B dare, atque insuper jurare compellitur, ne Romanam Ecclesiam amplius infestaret, ubi Stephano papa honorifice cum militia Francorum Romam remisso, ipse in Franciam remeavit. Hoc anno Bonifacius Moguntinus archiepiscopus, qui Ecclesiam Fuldensem, aliasque multas fundaverat, a Frisonibus, quibus prædicaverat, martyrio coronatur.

Cætera, si qua placent, versibus acta patent.

De obitu Luprandi regis Lombardorum, et de Astulphi regis exaltatione, et de primo introitu Pipini in Italiam.

Luprandus moritur, Astulphus sede levatur,
Cujus et Ecclesia graviore furore gravatur,

Ejus primatu Roma perire datur.

Aurea Romanus sibi ferre tributa jubetur,
Romanus præsul nusquam sua jura tuetur,

Græci dissimulant, nec sua regna juvant.

Nunc prece Pipinum repetunt ad prælia primum
Vincere Ticinum, regemque repellat ad imum,
Liberet Italiam Romuleumque sinum.

Venit, et obsedit regem, pariterque coegit
Reddere Romanis quæ tunc Astulphus abegit,

Gratia sit regi, qui loca sancta regit.

Visitat almificam Pipinus in agmine Romam,
Nec tamen in Roma voluit gestare coronam,

Fit modo patricius, nomen honorque tonat.

Inde Moguntinas patriæ remeavit ad ædes,
Regia Francorum quæ tunc erat incluta sedes,

Qua Germanorum gloria summa sedet.

Dum rex Luprandus regnaret in urbe Papia.

Papa prius dictus sua fata tulit Zacharias,

Annis vita decem, bis quoque mense sedet.

Ter senos numerando dies superaddidit ad annos,
Erigitur Stephanus Romæ præsul venerandus,

Cujus et a studiis pax rediviva fuit.

De secunda rebellionem Astulphi regis, et de secunda victoria Pipini super eum

Rex Lombardorum Astulphus, post Pipini discessionem, ruptis promissionibus adversus Ecclesiam sævior solito apparebat. Unde Pipinus iterum cum fortitudinæ Italiam ingreditur; rursusque Astulphus in Papia obsessus, omnia corrigere, fortioribus promissionibus et pluribus obsidibus coarctatur. Insu-

per Ecclesiæ Ravennam cum quibusdam aliis urbibus coactus est resignare. Ipse autem Pipinus in Galliam est reversus.

Sequenti anno, Græcorum regno, sicut supra taxavimus decrescente, Francorum autem regno plurimum jam sublimato, legati Constantini Augusti de Græcia cum magnis muneribus ad Pipinum venerunt, apud Compendium. Thassilo quoque dux Bavavorum cum suis principibus tunc regi Pipino fidelitatem et subjectionem exhibuit. Post hæc etiam Saxones gravissimo bello Pipinus devicit, et tributarios fecit. Non multo post Guaifarium magnum Aquitaniæ ducem prælio pressit, et obsides dare coegit. Iterum dux Guaifarius ab Aquitania, Thassilo etiam dux ab Agnaria, incipiunt rebellare. Pipinus post diversa prælia, Guaifarium interfecit. Thassilonem quoque sufficienter oppressum subjugavit. Deinde Turonis infirmatur Pipinus, et Parisios deportatus, anno xiv a die qua in regem unctus est, anno vero ex quo post patrem suum acceperat principatum xxiii, diem obiit, relinquens duos filios, Carolum et Carlomannum.

Cætera versifice pagina nostra refert.

Item de eodem Pipino, versifice narramus.

Dum putat Astulphi scelus evasisse senatus,
Rex Lombardorum mox ad graviora paratur,

Nullaque jam requies ejus ab arte datur.

Præsul ab Astulpho queritur tormenta moveri,
Vita petit cleri Pipini more tueri,

Si modo tardus erit Roma repressa perit.

C Alpihus evectus celeri Pipinus hiatu,
Milite congregitur, Astulphus Marte fugatur

Urbe sua clausus quærere pacta datur.

Jurat, et obsidibus sua quæstio tota ligatur,
Amodo si papa Lombarda peste gravatur.

Auferat obsidibus regia pœna capnt.

Pace reformata, Petro datur hostia grata,
Francia Brachata, loca visitat illa beata,

Et redit in patriam, pace manente rata.

De exaltatione Desiderii regis Lombardorum, et de Rachisio adversario ejus.

Astulphi regis dum vita die brevitur,
Rachisius frater monachus regnare paratur,

Cui Desiderii pars inimica fuit.

D Divisis populis, et regibus his tribulatis,
Arma premunt armis, et pluribus inde necatis

Oppositis cuneis pugnat uterque satis.

Nunc Desiderio Stephanus dat papa favorem,
Jurat et ille sibi, non lædere prorsus honorem,

Quem super Italicos papa tenere solet.

Rachisius cedit monachus, pars altera sedit,
Gens Ligurum Desiderio reverenter obedit,

Nam sibi subsidii tempora papa dedit.

Rara fides Liguris; violat rex fœdera pacis,
Fœderis ante dati jam nexibus evacuatis,

Concutitur gratis papa dolore satis.

Hæc ubi Roma sapit, doluit rebus variatis,
Stat quasi fracta ratis, vel præda parata piratis,

Undique quassatis rebus et igne datis.

Casius Magnus, filius Pipini, erigitur in regnum Francorum, mortuo Pipino.

Anno ab Incarnat. Domini 768, imperante adhuc in Græcia Constantino quinto, Carolus Magnus, filius Pipini Nani, regnum dividit cum fratre suo Carlomanno, et incipit regnare. Iste primo loco Hunaldum, qui occiso duce Guaisario, bellum in Aquitania renovabat, ad Lupum ducem Guasconiae fugavit, et postmodum, tam ipsum quam Lupum in ditionem accepit. Inde sequenti anno in Wormatia generali curia celebrata, limina apostolorum causa orationis visitare disponit. Anno tertio regni ejus, Carlomannus frater ejus moritur, et uxor ejus cum filiis ad Desiderium regem Lombardorum confugit.

Carolus itaque jam solus regnum adeptus, Saxoniæ cum exercitu ingreditur, omnibusque ferro et igne vastatis, acceptis inde obsidibus, revertitur; dehinc rogatu Adriani papæ Italiam ingreditur, et Desiderium Longobardorum regem Ticini obsidione inclusit. Ibiq; dimisso exercitu, Romam orationis gratia pergit. Inde reversus urbem fatigatam ad ditionem compulit, regemque captivum abduxit.

Inter hæc Saxones, absentia regis elati, fide postposita, contigua terræ sua loca populantur. Porro rex subacta Italia, reversus in Franciam, tripartito ordine militum Saxoniam ingreditur, incendiisque vastata terra, prædam immensam diripuit, et non multo post regressus, denuo ab eis obsides accepit.

His diebus Constantinus persecutor, trigesimo quinto imperii sui anno mortuus est, eique filius suus Leo successit, et Græcorum monarchiam per sex annos satis debiliter tenuit in Græcia.

De Leone imperatore Græcorum sexagesimo primo supra memorato, et chronica ipsius temporis.

Anno igitur ab Incarnatione Domini 776, Leo, sexagesimus sextus ab Augusto, imperium Græcorum accepit. Hic primo visus est mitior: unde et principes filium ejus imperatorem postulant.

Per idem tempus Saxones more suo, non semel, sed sæpe pactum mentientes Carolus diversis præliis pressit, ac plurimis ex eis fidem Christianam accipere persuasit. Porro Leo imperator, sexto imperii sui anno moritur.

Cætera versifice gesta referre placet:

Item de Pipino, et de generatione ipsius, versifice narramus; et quomodo Carolus vocatus est in auxilium Romanæ Ecclesiæ in Italiam.

Pipinus moritur, consurgit Carolus acer,

Natus in Ingelehein, cui Bertha sit Ungara mater,

Pipinusque pater, chronica vera patent.

Dupla fuit juveni mensura pusilla parentis.

Major erat probitas, species, audacia mentis,

Fama fuit celebris, gloria multa nimis.

Nunc moritur Stephanus memoratus papa secundus;

Annis quinque suo vixit sub dogmate mundus.
Insuper in finem pertulit octo dies.

Tertius accedit Stephanus Romæ venerandus,

Quem Desiderius perturbat ubique tyrannus,

Temporis exigui vir modo papa fuit.

Nam tribus hic annis et mensis quinque resedit,

Ter senos superaddo dies, quibus ipse resedit,

Cui Desiderius tempora torva dedit.

Erigitur post hunc Adrianus papa beatus,

Cui Desiderius perturbat pontificatum;

Hic et opem Caroli pressus ubique petit.

Vixit Adrianus viginti quatuor annis,

Addo decem menses, denosque dies numerandos,

Insuper et septem sic superaddo dies.

Carolus egregius papalia scripta relegit,

Scribit ei papa mala quæ Lombardus adegit,

Et petit ut Christi conferat arma gregi

Francorum proceres pariter cum rege rogantur;

Ut simul Ecclesiam virtute sua tueantur,

Actaque Pipini commemorantur ibi.

Fertur ad hæc procerum sententia talis haberi

Si velit Ecclesia Francorum marte tueri,

Carolus imperio præficiendus erit.

Nam labor est vacuus sic Italiam superari,

Ni maneat princeps, qui possit ei dominari,

Gestet et imperii jura colore pari;

Qui tenet archiva, quæ sæpe cadunt recidiva,

Tempora passiva sibi sunt, sed pauca dativa,

Nam mala castigat, nec tamen ipsa ligat:

Sit rex Francorum Romæ dominus dominorum,

Imperium teneat, terram præmât Italicorum,

Atque super Danaos auferat omne solum.

Regis opem precibus dum Roma per omnia quærit,

Dum petit ut patriam dignetur ab hoste tueri,

Dicit ut imperium tollat ut alter heri.

Rex ait: « Italicos ego renuo ferre labores,

Ni simul Italicos habeam constanter honores,

Qui mihi, si ferent, pax valitura foret.

Prælia Pipini perpendo mei genitoris,

Quanta super Ligures probus intulit arma doloris,

Nec tamen abstinuit turba renisa dolis. »

Non valet Italica sine principe terra teneri,

Si requiem cleri cupitis sine rege tueri,

Qui fuit error heri, cras quoque major erit.

Nil valet archatus dum nullus eo dominatur,

Nec valet imperium nisi Cæsaris ense regatur,

Subjectam patriam regia norma parat.

Roma potens vixit dum Cæsar in Urbe resedit,

Publica res crevit, gens Itala pace quievit.

Terra suis dominis digna tributa dedit.

Tempora quæ memini, si Roma cupit reparari

Aut Desiderii regis scelus evacuari,

Expedit imperii quæ peto jura dari.

Rex ubi verba dedit, populus petit arma moveri,

Jura sui cleri petit, optat et ipse tueri,

Nam Desiderii Roma furore perit.

Curia Francorum precibus consentit eorum,

Tollat ut imperium victoria Theutonicorum,

Stringat et Italicum fiscus ubique solum.

Signa movent proceres, rex præcipit arma parari,
Transit et ad Ligures, quibus a modo vult do-
[minari,

Sed Desiderium prælia dira parit.
Campus apud Ligures Mortaria rite vocatur,
Rex ubi congregitur, Ligurum pars victa fugatur,
Sic Desiderii copia terga dedit.

Pro nece multorum, quæ facta fuit populorum,
Dicitur illorum Mortaria nomen agrorum,

Quæ peregrinorum stat modo grande forum.
Tunc duo consocii meritis vitæque beati,
Amis et Amilius parili sunt Marte necati,

Carolus his tribuit digna sepulcra satis.
Obsidet egregiam modo rex cum rege Papiam,
Et jubet ut gladiis Francorum subdita fiat,
Reddat et Ecclesiæ quæ male rapta tenet.
Urbs nimis obsessa dolet, igne fameque repressa.

Vulnere defessa Lombarda superbia cessat,
Et licet invita, clausa remansit ita.

Dux ibi mirandus tenuit vexilla Rolandus,
Sic et Oliverius socia probitate notandus,

Hos pro rege duces tunc habuere truces.
Visitat interea regina potentia Romam,
Nec modo Cæsaream voluit captare coronam,
Orat, et ad Ligures signa reversa volant.

Carolus Italiam, postquam remeavit ab Urbe
Visitat et superat, fiscoque subesse perurget,
Reddit et ecclesiis prædia digna suis.

Rex Desiderius, quem Marte conlugerat intus,
Traditur exsilio pariter cum conjugè victus,
Cujus Aquisgrani carcere vita cadit.

Dum Desiderium regem rex Carolus angit,
Ante ducentis et quinque fluentibus annis,
Itala Lombardis subdita terra fuit.

Historia Lombardorum, qui prius Vinuli vocabantur.

Duo duces Lombardorum ab insula Scatinavia fuerunt, Hibor scilicet et Hangio, quorum mater fuit Gambara, sapientissima. Isti tunc egressi, in finibus Oceani maris, sub rupe quæ vocatur Altissima, septem viros a longissimis temporibus ibi positos, inveniunt dormientes. Romano more pretiose vestitos, et tam vestibis quam corpore incorruptos: de quibus cum unum quidam vestibis exspoliare tentasset, tangentis eos manus protinus aruerunt: propter quod alii omnes amplius eos attingere non tentaverunt. Locus autem ille, et ipsa provincia, et populi illi, Vinuli vocantur, et crudis carnibus vescuntur, et sanguinem bibunt, sicut Historia Lombardorum testatur. Crudis etiam et hispidis coriis bestiarum, quasi cervis consimilibus induuntur; et nunquam sine arcu tenso, et sine sagittis incedunt. Omni tempore nives habent, et in quibusdam locis eorum tempore æstivo dies clara in medio noctis nostræ habetur, et quasi tunc sine noctibus esse videntur. Dum apud nos est solstitium, sol tamen ibi non videtur. Dies ibi minores sunt quam alibi: sed noctes longiores, quia scilicet quanto ibi a sole lon-

gius disceditur, tanto sol ipse terræ vicinior apparet, et umbræ longiores excrescunt.

Lombardi, a Scatinavia exeuntes cum ducibus supradictis, in regione Scoringa aliquandiu conserunt. Illo tempore Ambrietasius dux Vandalorum, vicinas quasque provincias bellis premelat. Unde multis elati victoriis, nuntios ad Vinulos mittunt, ut vel Vandalis tributa persolvant, aut se præparent ad bellorum certamen. Sic Hibor et Angio duces Vinulorum, simul cum Gambara matre sua, deliberant, melius esse armis tueri libertatem, quam tributorum solutione libertatem scdare. Mandantque Vandalis per legatos, pugnaturus se potius quam servituros.

Refert Toelacus historiographus antiquitatis fabulam ridiculosam, quod Vandali accedentes ad idolum suum Godam, victoriam de Vinulis postulaverint. Illeque responderit se illis victoriam daturum, quando primum orientem solem conspexisset. Refert econtra Gambaram ad deam nomine Feriam, uxorem scilicet Godam, tunc accessisse, et pro Vinulis victoriam ab ea postulasse, eandemque deam Feriam consilium dedisse, ut mulieres Vinulorum crines suos dissolutos ante faciem suam ponerent, et primo mane cum viris adessent, seseque pariter videndas versus fenestram, per quam Godam eas aspiceret, collocaret. Quod et factum ita fuisse refertur. Quos cum Godam solem orientem inspiciens, vidisset dixit: « Qui sunt hi Longibarbi? » Cui dea FERIA respondit, dicens: « Ut, quibus ipse nomen tribueret, victoriam etiam condonaret. » Itaque Vinulis, sicut aiunt, sic victoriam concessit. Hæc quidem fabulosa dicta videntur.

Verum autem nomen Lombardorum est, a longa barba, ferro intacta, Longobardos eosdem Vinulos appellari. In lingua enim Vinulorum *lang*, id est *longa*; *bart*, id est *barba*, interpretatur. Votam autem quidam Gotham adjecta littera dixerunt. Ipse est qui apud Romanos dicitur Mercurius, et tunc ab universis Germanis, ut Deus adorabatur, unde usque hodie, *Goth* in Theutonico, Latine dicitur *Deus*. Vinuli igitur etiam hodie Longobardi dicuntur.

Commisso igitur decies cum Vandalis prælio, et pro libertate contendentes Vinuli victores sunt. Qui magna postmodum fame coacti, in eadem provincia Scoria, animo sunt consternati. De qua egredientes, dum in Moringam provinciam transire disponent, Assipidi eorum iter impediunt, denegantes eis transitum per terminos suos. Porro cum Longobardi magnas hostium copias cernerent, et pro suorum paucitate cum illis congregari non auderent, tandem necessitas consilium adinvenit. Simulaverunt enim Longobardi se in castris suis habere cynocephalos, id est homines canina capita habentes. Quos etiam divulgant apud hostes pertinaciter prælia gerere, humanum sanguinem bibere; atque si hostem non possint attingere, proprium sanguinem potare. His hostes auditis, credulique effecti, bellum quod in-

dixerant, committere formidabant; habebant tamen apud se virum fortissimum, de cujus viribus omnimodis confidebant. Quem solum pro omnibus objiciunt pugnaturum; mandantes Longobardis ut unum eorum illi opponerent, qui cum eo pro omnibus singulare iniret certamen, ea scilicet conditione, ut si Longobardorum pugilem vinceret, ipsi transitum liberum obtinerent; sin alter illum vinceret, ipsi, sicut venerant, repedarent.

Ad hæc homo quidam, de genere servorum Longobardorum, se obtulit pro omnibus pugnaturus, ea quidem conditione, ut si vicerit, libertati donetur. Longobardi gratanter quod postulat pollicentur. Ita cum servus hostem vicisset, Longobardi in Mauringam pervenientes, transeunt in Rugulandam: ubi modicum commorati, procedunt in provinciam Anthap, et inde in terram Bathaib; deinde in Burgandam, quam per annos aliquot possederunt. Interea mortuis duobus ducibus Longobardorum, Hibor scilicet et Angione, ipsi sibi regem creaverunt.

Regnat igitur Agelmund filius Angionis, de progenie Vinulorum, qui apud eos nobilior habebatur. Iste super Longobardos annis triginta tribus regnavit.

Hujus temporibus quædam meretrix uno partu enixa septem infantes, crudeliter omnes in piscinam projecit necandos. Rex autem Agelmund equo residens, dum in piscinam forte venisset, hasta quam ferebat, miseros tangebatur infantes. Quorum unus extenta manu, hastam apprehendit. Rex misericordia motus, et rem alius admiratus, moll illum ab aqua levare præcepit, atque per nutricem summo studio mandat alendum, eumque a piscina, quæ dicitur Lama, Lamis appellavit. Qui cum crevisset, factus est juvenis bellicosus, multaque virtute notatus, ita ut defuncto rege Agelmundo, ipse regnum laudabiliter gubernaret.

Interea dum Longobardi ab omni hoste securos se esse putarent, Bulgari eos medio noctis invadunt, regem Agelmundum, et magnam partem suorum occidunt, regisque unicam filiam captivam deducunt.

Longobardi postea resumtis viribus, Lamisionem supra memoratam regem sibi constituunt. Qui mox in Bulgaros arma convertit. Primo igitur bello cum Longobardi terga vertissent, rex Lamisio eos confortat, servis bene pugnantibus libertatem, omnibusque præmia larga promittit. Unde omnes armati in hostes Bulgaros manus convertunt, omnes pene prosternunt, spolia et arma infinita diripiunt, et gloriosissimum habent triumphum. Ex tunc et Longobardi ad exercenda prælia semper audaciores esse cœperunt.

Rege Lamisione defuncto, qui secundus regnavit, Letha pro eo regnavit, qui tertius eorum rex, cum annis quadraginta regnasset, succedit ei filius ejus Gildehoc, quartus a primo rege eorum. Quo defuncto, quintus rex Gildehoc regnum suscepit. Paulo post Longobardi a finibus illius egressi, transeunt

A in Rugulanda, id est in patriam Rugorum, ubi propter terræ fertilitatem aliquandiu remanserunt. Interea moritur rex Gildehoc, cui succedit Classone filius ejus. Defuncto quoque rege Classone, filius ejus Guado succedit, septimus rex Longobardorum. Tunc egressi de Rugulanda, habitaverunt in campis patentibus, quos lingua eorum Felda vocabant, ibique tribus annis manserunt.

Defuncto Guadone, succedit Gualtarius filius ejus, in regno octavus. Omnes autem reges illi fuerunt Adelingi, id est de nobiliori prosapia, quæ apud illos dicitur Adelinga. Gualtarius rex cum septem annis regnasset, obiit. Cui succedit Alduinus nonus in regnum, qui Longobardos in Pannoniam perduxit. Iste Alduinus habuit filium Alboinum, militem audacissimum; qui dum Gepidorum rex contra Lombardos pugnaret, filium regis Gepidorum uno gladii ictu exstinxit, et de eisdem Gepidis gloriose triumphavit.

Eo tempore Justinianus imperator legum multipliciter abbreviavit, et imperium in diversis partibus orbis mirifice dilatavit, sicut in tractatu ejus, dum de aliis imperatoribus scriberemus, satis est enarratum.

His diebus beatus Benedictus abbas erat apud locum qui dicitur Sublacus, et paulo post transiit ad montem Casinum.

Mortuo Alduino rege Longobardorum, filius ejus prædictus Alboinus, quem genuit Rudulinda regina, vir bellicosissimus, et per omnia strenuus, succedit patri in regnum, decimus filium Longobardorum. Iste accepit in uxorem filiam Clotharii, regis Francorum, nomine Glotsuindam, de qua genuit unam tantum filiam, nomine Abbisindam.

Obiit interea Turisindus rex Gepidorum: cui succedit Cunimundus in regnum, qui rupto cum Lombardis fœdere, bellum cum eis potius, quam pacem elegit, ut antiquas patris sui injurias, et fratris sui necem vindicaret. Itaque rex Alboinus cum Avaribus, qui prius Hunni, sed postea Avars a regibus sunt appellati, perpetuum fœdus composuit, deinde ad indictum sibi Gepidorum prælium properavit; dum Gepidi ad bellum procedunt, Avars, sicut cum Albuino condixerant, Gepidorum regnum invadunt. Quo audito, Gepidi in angustiis positi, et animo consternati, ex consilio suo eligunt cum Lombardis prius pugnare; deinde Hunnos, id est Avars, a patria remove. Igitur Gepidi et Lombardi bellum committunt. Hoc prælio Gepidi usque adeo sunt extincti, ut nec unus ex eis nuntius remaneret. Albuinus in eo prælio regem Gepidorum Cunimundum occidit, et de testa capitis ejus scyphum ad bibendum paravit. Hoc genus scyphi, apud illos dicitur scapha, Latine autem dicitur patera.

Albuinus filiam Cunimundi occisi, nomine Rosimundam, deduxit captivam. Quam quia Glotsuinda filia regis Clotarii, prior scilicet uxor sua, jam obierat, ipsam captivam in suam perniciem sicut postea patuit, duxit uxorem. Ex illo tempore Lombardi su-

pra modum ditati et exaltati. Gepidi vero quasi A
extincti, perpetuo servituti Hunnorum, id est Avarorum, sunt mancipati.

Igitur cum circumquaque frequens Longobardorum victoriae personarent, Narses chartularius imperialis, qui tunc praerat Italiae, bellum adversus Totilam regem Gothorum praeparans, cum jam pridem Longobardos confederatos haberet, legatos ad regem Albuinum direxit, quatenus ei pugnatum cum Gothis auxilium ministraret. Tunc Albinus ei exercitum direxit, qui Romanos adversus Gothos juvaret : quibus susceptis, Romani cum Gothis bellum committunt. Quibus usque ad internecionem pariter cum Totila suo rege deletis, honorati multis muneribus, victores ad propria remeant.

Ex tunc Romani Longobardorum amici in Pannonia semper fuerunt. Igitur Narses deleta gente Gothorum, et hostibus Romanorum in diversis mundi partibus superatis, invidiam sibi apud Romanos contraxit. Romani eum apud Justinianum imperatorem et apud Sophiam imperatricem, falsis delationibus gravissime accusabant. Justinianus imperat ut Narses ab Italia discedat, et Constantinopolim redeat, Longino praefecto loco ejus in Italia constituto. Sophia quoque regina contra eum gravissime commota, minas ei gravissimas inferebat, dicens eundem Narsem eunuchum ita se velle deprimere, ut in lanificio et in tela texenda eum cum aliis mulieribus vivere oporteret. Ad quae verba Narses eunuchus dicitur respondisse, quod talem telam ei ordiretur, quam ipsa omnibus vitae suae temporibus complere non posset. Itaque odio metuque exagitatus, in Neapolim Campaniae civitatem secedens, legatos mox ad Longobardorum gentem dirigit, mandans ut pauperrima Pannoniae rura desererent, et ad Italiam cunctis refertam divitiis possidendam venirent : simulque misit multimoda pomorum genera, aliarumque species rerum, quarum Italia fertilitate laetatur. His et aliis dictis Longobardorum animos Narses ad intrandam Italiam vehementer alle-

xit. Longobardi legationem laeti suscipiunt, de futuris commodis extolluntur, et ad intrandam Italiam praeparantur. Eodem tempore igneae acies in aere apparuerunt, Italiae sanguinem qui postea effusus est coruscantes.

Albinus rex Lombardorum, intraturus Italiam ab omnibus amicis suis Saxonibus petit auxilium, ut spatiosam Italiam cum pluribus possessurus intraret. Ad quem de Saxonibus viginti millia virorum cum uxoribus et filiis, cum Longobardis perpetuo mansuri venerunt. Hoc audientes reges Francorum, Clotharius et Sigibertus, Suevos, et alias gentes in locis unde Saxones exierant, collocaverunt.

Albinus sedes suas, id est totam Pannoniam amicis suis Hunnis, id est Avaribus, ea conditione reliquit, ut si Longobardos aliquo tempore regredi

oporteret, liceat eis ad suas possessiones in Pannoniam remeare.

Habitaverant Longobardi Pannoniam annis quadraginta duobus ; a qua egressi sunt mense Aprili, indictione secunda, cum uxoribus et liberis Italiam possessuri.

Anno ab Incarnatione Domini 588, Albinus ingressus Italiam apud Forumjulii circa Venetias nepotem suum Gilphulsum primo loco ducem constituit, eique illas Italiae partes commisit.

Eodem tempore moritur Clotharius rex Francorum, et regnum Galliae inter filios ejus quadrisaribus dividitur. Quorum primus, Aribertus, sedet Parisiis, secundus Guthrannus sedet Aureliani, tertius Hilpericus, apud Senones tenet sedem Clotharii patris sui, quartus Sigibertus sedet in urbe Metensi. Romae tunc erat papa Benedictus, in Aquilegia vero Paulus erat patriarcha, qui metu Lombardorum ad Gradum, id est Venetiam, cum omni thesauro Ecclesiae suae, et cum supellectili confugit. Eodem tempore Avars qui et Hunni, sive Ungari, audita morte regis Francorum Clotharii, super filium ejus Sigibertum arma convertunt; quibus ille in Thuringia occurrens, juxta Albim fluvium de eis optime triumphavit, illisque postulantibus pacem dedit.

Albinus cum Tervisium pervenisset, episcopus ejus Ecclesiae Felix ei occurrit; cui rex petenti super omnibus bonis Ecclesiae privilegii sui firmiter concessit. Albinus Veronam omnesque alias Venetiae civitates, praeter Paduam, et Mantuam, et montem Silicis, vicit. Venetia enim non in paucis insulis, sicut quidam aestimant, constat, sed etiam terminos a finibus Pannoniae usque ad Aldam fluvium tenet Laudensium et Mediolanensium. Probatur hoc per libros Annales, in quibus civitas Bergamum inter alias civitates Venetiae numeratur. Dicitur autem Liguria circa Mediolanum, et circa Papiam, quasi a legendis leguminibus, quibus omni tempore plus quam aliae provinciae abundare videtur. Ligurii usque ad fines Suevorum et Burgundionum terminos suos extendunt.

Albinus rex Lombardorum uxorem suam Rosimundam cogit bibere ex testa capitis patris sui Cunimundi, regis Gepidorum : quam ipse in similitudinem scyphi fecerat praeparari.

Albinus rex in quadam sua magna solemnitate in convivio solemniter residens, cum scypho illo, quem de capite Cunimundi, regis Gepidorum, soceri sui, sibi fecerat praeparari, imperat, ut in praesentia omnium, reginae propinetur : quae dum facti sceleris ignara, poculum bibitura tulisset, dicit ei rex Albinus. « Bibe cum patre tuo : » Quo dicto, Rosimunda regina, magis quam credi valeat contristata, ingenium et animum ad hujus sceleris ultionem convertit.

Rogat igitur ad hoc perpetrandum ipsius regis pincernam, nomine Helmegis, et alium militem, nomine Paradeum. Erat autem Helmegis nutritius et

collactaneus regis, miles fortissimus; qui dum prima fronte non consensisset, regina, subtiliori usa ingenio, imperat ancillæ suæ admodum speciosæ, ut sese pincernæ ad coitum sequenti nocte supponat. Quod cum puella semel aut his peregisset, regina in ipsa nocte, clam remota puella, se ipsam militi ignoranti subjecit, expletæque cum eo libidine, dixit: « Quam feminam me esse existimas? » Ille respondens, nominavit puellam. Ait illa: « Reginam me esse cognoscas. Unde nisi meis dictis parueris, ipso Albuino te feriente, peribis. Elige igitur magis illum occidere, necumque regnare feliciter, quam illo vivente, meque te accusante, perire. » Ad hoc Helmegis pincerna in angustiis positus, quasi invitus sequitur mulieris præceptum, tandemque iniquum consilium pessimum sortitur eventum.

Qualiter autem regina, et Helmegis pincerna regis cum milite Parædo hæc scelera inchoaverint et terminaverint, qualiter etiam ipsi postmodum perierint, subjecta pagina versibus heroicis explicabit: quibus perlectis, ad historias imperatorum iterum convertemur, et de Carolo, suisque successoribus historias proponemus.

Item de Albuino, et de Rosimunda versifice, qualiter illa se vindicat, et ipsa tandem veneno moritur.

Anni sexcenti fuerant post tempora Christi,
Quando per Italiam Lombardus prælia sistit:

Lombardus Vinuli nomina prisca tulit.

Regibus ante novem jam præteritis Vinulorum,
Venit in Italiam rex Albuinus eorum;

Sic Lombardorum scripta prioræ volunt.

Ducta per Ungariam quondam Lombarda corona,
Occupat Italiam, sedem tenet urbe Verona;

Taliter historię scripta priora sonant.

Primus in Italiam rex Albuinus eorum

Vieit ab Ungaria bello gentem Gepidorum,
Interimens regem, diripiensque forum.

Tunc Gepidi caput inde tulit regis Cunimundi,
Sub specieque scyphi capitis parat ossa rotundi,

Victor et inde bibit pocula chara sibi.

Interea sua sponsa prior moritur Glodosunda,
Filia regis ei Gepidi sit sponsa secunda,

Hæc Rosimunda fuit, cujus et arte luit.

Ipse caput soceri, quem fecerat ense necari,
Arte scyphum fieri statuens, auroque ligari,

Vina suæ sponsæ præcipit inde dari

Femina nescisset quod testa paterna fuisset,
Vina nec hausisset, nisi diceret impius ipse:

Testa tui patris est, cum patre nata bibe.

Dum bibit innunda data vina gemens Rosimunda,
Pectora pessundat, lacrymæ vehementer inundant,

Occisique patris res fit amara satis.

Crimen inauditum, regemque perhorret iniquum,
Præparat invisum regina necare maritum,

Dum caput abscissum comperit esse scyphum.

Instruit ancillam, forma specieque decoram,
Ut sibi pincernam coitus conjungat in hora,

Ille quod implorat perficit absque mora.

PATROL. CXCVIII.

A Nocte sequente venit regina, loquens mulieri:

Militis hujus ego vole te lecto removeri,

Opto mihi fieri quod tibi fecit heri.

Abit; se prostituit regina latenter,

Ignarum tenet ipsa virum perpessa libenter,

Expletisque jocis, incipit ipsa loqui:

Quomodo reginam tu non tetigisse veteris?

Ecce tui regis gladio digne morieris,

Ni mihi credideris hostia mortis eris.

Vir putat ancillam, sed vox sonuit Rosimundæ,

Unde vir expavit, mulier confortat eundem,

Cœpit et ordiri facta futura viri.

Elige quod cupias, duo sunt quæ conspicis in te,

Aut regem perimes, inquit, vel rex perimet te,

Elige sorte fori, vivere sive mori.

B Te licet invitum, dixit, mihi quæro maritum

Rex eris, et regem gladio jugulabis iniquum,

Si mihi credideris, quamcito summus eris.

Dum regina dolet nimium pro morte paterna

Vindice pincerna cito vindicat acta moderna,

Rege soporato sustulit ille caput.

In pretium mortis tribuit se femina sorti,

Thesaurusque suos in eum post pauca retorsit,

Indeque post plura præripere fugam.

Namque Ravennatum ratibus rapuere meatum,

Dux urbis suscepit eos tribuitque theatrum,

Patria tunc illis magna Ravenna fuit.

Cum duce regina clandestina fœdera quærit

Si pincerna perit, si morte potest removeri,

C Sponsam reginæ dux ibi solus erit.

Dum pincerna venit potum parat illa veneni,

Potans præbet ei, simul et potare coegit,

Femina mœcha bibit, nota venena sibi.

Ille prius moritur, defungitur ille sequenter,

Fraus ibi fraude perit, moritur mors morsa deceu

ter,

Sic gravis ira Dei digna rependit ei.

De Constantino imperatore Græcorum, sexagesimo septimo ab Augusto, regnante in Francia Carolo Magno.

Anno ab incarnat. Domini 781, regnante in Francia Carolo Magno, Constantinus filius Leonis, sexagesimus septimus ab Augusto, in imperium successit Græcorum, cujus filia Carolo Magno a matre desponsata, illi copulatur, cujus imperii anno tertio idem Carolus rex Romanus veniens, ad Adriano papa honorifice suscipitur, ibique sancto Pascha celebrato, Pipinus filius ejus in regem Italiæ, et Ludovicus alius ejus filius, in regem Aquitanie unguntur. Ipse autem Carolus, universo Romano populo acclamante, patricius Romanus appellatur.

Circa idem tempus Carolo Pascha Domini in loco qui dicitur Ingelheim, quarto milliaris ab urbe Moguntia, celebrante, Tassilo cum majoribus Bavarie principibus venit, ubi dum accusatus a Bavaris, quod fidem Carolo non servasset, imo Avaris ad regnum devastandum duxisset, de his et de aliis majestatis reus, et capitati poena plectendus judicatur. Rex tamen misericordia motus, in monaste-

rio Lauracensi, quod ipse construxerat, eum Monasticum habitum assumere, et de peccatis ibi poenitere permisit.

Constantinus interea imperator, consilio matris suæ Irenes, ut aiunt, non multo post cæcatus, imperii sui anno primo diem obiit; regnavitque post eum mater sua quinque annis; unde postquam in manum feminæ devenerat imperium, dignum erat ut ad Francos, viros potentissimos, transferretur. *Leo papa Romæ fuisse cæcatus et lingua mutilatus, et iterum a Deo redintegratus.*

Eodem tempore Leo papa, anno ab incarnatione Domini septingentesimo nonagesimo nono, post mortem papæ Adriani succedens, a Romanis flagitiosissime tractatur, ita ut oculis una die bis cæcatus, et lingua bis truncatus fuisset, et in capella quodam reclusus est. Sequenti nocte a quibusdam fidelibus ad Basilicam beati Petri perductus, ubi virtute Dei oculos et lumen oculorum, et linguam cum loquela recepit. Deinde ad regem Carolum transiens, eventum rerum deplorat. Igitur Carolus, subjugatis sibi jam Bavaris, et Danis, et Saxonibus, atque Aquitanis, Normannis, et Britannis, et Pannoniis, multisque aliis provinciis, ad urbem Romam ulturus papam, tendebat. Leo papa prius per legatos in sedem suam restitutus, tunc ei venienti ad decimum lapidem occurrit, et honorifice eum suscepit. Transactis post hæc decem diebus, rex in populo facta concione causam adventus sui exponit, ubi Leo papa spontanea voluntate, nullo eum cogente, a crimine sibi objecto tactis sacrosanctis Evangeliiis se purgavit. Cætera versus habent

Item ac eodem Leone papa tertio, versifice, quomodo cæcatus est, et lingua truncatus.

Prorsus ab Ecclesia Ligurum jam peste remota,
Plebeque Romulea gaudente per omnia tota,
Volvitur ambigua sorte ferente rota.

Papa Leo capitur, processio dum celebratur,
Corpore conteritur, radicatus exoculatur,
Cæcus et horribili carcere papa jacet.

Sustulit et linguam penitus gens illa maligna,
Cum foret indigna papalia tangere signa,
Linguam cum rapuit rursus ab inde tulit.

Mane sub aurora res vertitur ad meliora,
Dum populus plorat, dum carcere papa laborat,
Carceris e medio tollitur arte foras.

Tristior Ecclesia Dominum cum cernere quærat,
Vulnera mortifera reficit Clementia vera,
Lumina participat qui modo cæcus erat.

Præsul habens oculos videt omnia lumine prisco,
Gloria sit Christo, qui mira patravit in ipso,
Quo meruit cæcus frontis habere decus.

Obtinet et propriam linguam, redeunte loquela,
Audit et Ecclesia papa recitante querelam,
Pollet in eloquio qui modo mutus erat.

Auctorum sceleris lector, si nomina quæris,
Campulus Ecclesiæ primicerius ordine cleri,
Auctor erat sceleris quem data pœna ferit.

A Nomine Paschalis, cantor, papæque sacrista,
Sacriligas dedit insidias, nam perpetrat ista,
Ambo pares scelere sunt, pariterque luent.

Leonis querela apud Carolum, et de Campi Paschali reis.

Quæ Leo passus erat, populus tormenta revelat,
Carolus interea suscepit ab urbe querelam,

Et jubet ut veniat præsul, et ille meat,
Hæc ubi papa gerit, solatia regia quærit,
Multaque Romulei secum tulit agmina cleri,
Ultio martyrii, quod Leo portat, erit.

Curia Francorum precibus miseretur eorum,
Quærit et ipsorum quæ sit modo causa laborum,
Stans Leo conqueritur, narrat et ipse dolam.

Tempus ut exegit, Leo retulit omnia regi,
B Quæ mala collegit, quæ Campulus ille peregit,
Compatitur miseris qui diadema regit.

Corde dolent mites, plorant pietate quirites,
Præsulis horribiles properant exstinguere lites,
Castra movent proceres, regia signa nitent.

Copia primatum suscepit ab Urbe senatum,
Suscipit archatum sibi papa reconciliatum,
Pax velut optatur rege jubente datur.

Campulus et reliqui, quos nexia culpa notavit,
Traditur exsiliis, quia crimina tetra patravit,
Præsul et Ecclesia gaudia longa trahit.

Qualiter et quando Carolus Magnus factus est Romanorum imperator, sexagesimus octavus.

Anno ab incarnatione Domini 801 ab Urbe condita 1552, Carolus Magnus xxxiii regni sui anno, a Leone tertio summo pontifice coronatur, omni populo Romano tunc acclamante, et laudes imperiales canente. Est igitur imperator Carolus Lxviii ab Augusto vocatus.

Carolus igitur Augustus, illos qui in papam sacrilegium commiserunt, Campulum scilicet primicerium, et Paschalem sacristam, capitali sententia condemnatos, interventu papæ vivere permisit, et ad poenitentiam agendam, exsilio relegavit.

Porro Irene Græcorum imperatrix, missis legatis pacem inter Græcos et Francos ordinari rogavit. Cum quibus Carolus missis suis nuntiis, Irenen in uxorem sibi postulavit. Cui dum Irene annuisset, Ewius patricius præsentibus legatis Caroli, fratrem suum Nicephorum fecit imperatorem, et Irenen in monasterium trusit. Nicephorus idem factus Imperator, legatos suos cum legatis Caroli transmisit, et foedus tunc inter se litteris ac nuntiis firmavere. Rex quoque Persarum Carolum imperatorem muneribus suis tunc honoravit. Cætera de coronatione Caroli versus habent.

Item de coronatione Caroli Magni, versifice narratur.

Undique papali gaudens Leo pace beari.
Dum super altari salagit divina parari,
Ordine regali regia metra canit.

Laudat et ecclesia populo plaudente coronam,
Imperii zonam satis obtulit inclyta Roma,
Laudibus imperii fortiter aula tonat.

Rex ubi laudatur, dum Cæsar in Urbe vocatur,
Cantica miratur, quibus a populo reboatur,
Istaque principibus dicta referre datur;
Imperii nomen qui vult mihi promere Roma,
In vacuum promet, nisi nomine conferat omen.

Nil agitur pro me, ni valitura sonent.
Laudibus imperii tantum nequit orbis haberi,
Effectum cum laude geri respública quærit,
Si laus vana perit, gloria risus erit.
Ast quia complacuit populo me laude levare,
Papaque Cæsarea voluit me sorte sacrari,
Ne videar pavidus, suscipiamus, ait,
Quod non Roma tenet, gladio mea dextra requiret
Opto super Danaos procerum prætere vires,
Urbis et orbis opes conferat ista dies.

Imperii nomen non renuo tollere Romæ,
Namque super Danaos capiemus jura cæcæ,
Tollere sic nomen curia tota monet.

Carolus imperii suscepit in urbe coronam,
Cujus et auxiliis reparat sua tempora Roma,
Sicut et in titulis pagina nostra sonat.

*Carolus Romæ coronatus, cogitat invadere imperium
Græcorum.*

Carolus ut fungi statuit diademate mundi,
Pontificis summi manibus decrevit inungi,
Cæsareis Aquilis nomen onusque tulit.
Clerus ei cecinit, populus sua jura subegit,
Nec tamen imperii tunc plenum culmen adegit,
Nam Léo Græcorum rex diadema pergit.

Cumque foret magni terroris fama per orbem,
Quod caput Italiæ jam Carolus obtinet Urbem,
Gliscit, ut et Romam possit habere novam.

Non satis est regem Romæ captasse favorem,
Nec putat imperium pleno retinere decore,
Unde super Danaos protinus arma movet.

Migrat in Ausoniam, pleno petit ista rigore,
Græcus ut imperium sibi deferat absque tenore,
Hæ necem inætuens congrua pacta movet.

*Nicephorus Græcorum imperator, a Bulgaris occiditur,
Michael gener ejus erigitur, Carolo jam
Romæ imperante.*

Anno ab incarnatione Domini 812, Nicephorus
Græcorum imperator, a Bulgaris publico congressu
necatur. Cui gener suus Michael, in regnum substituitur.
Iste nuntios Caroli, ad antecessorem suum missos honorifice
dimisit, suosque legatos cum eis ad Carolum destinavit,
et pacem cum eo renovatam firmavit. Is etiam dum contra
Bulgaros exercitum ducit, non prosperis usus successibus,
revertitur, depositoque regno monachus efficitur.

*De Leone Græcorum imperatore, jam Carolo Romæ
imperante.*

Leo filius Bardi patricii, imperator in Græcia,
cum quo rursus Carolus pacem perpetuam hoc modo
componit, ut alter alterius semper frater nominetur,
et alter ab altero semper juvetur, Græcus autem
imperator Orientem, Carolus vero suique successores
habeant Romam cum toto Occidente. Quibus omnibus
in pacem compositis, Carolus ora-

tionis causa, Hierosolymam per Constantinopolim
transit. Factaque ibi oratione, per Siciliam, sicut
dicitur, remeavit, atque inde per Calabriam et Apu-
liam Romam rediit, ubi recepta benedictione in
Gallias rediens, apud Aquisgranum ecclesiam Beatæ
Mariæ opere mirifico ædificavit.

Item Carolus per admonitionem angeli, in Hispanias
parat exercitum, ubi, ut aiunt, per annos quatuordecim
laboravit, plurimas gentes convertit, plurimos amisit.
Inde Aquisgranum reversus, post infinitas victorias,
in palatio Aquisgrani, ubi ipse principalem sedem
regni Francorum constituit, finem vitæ suscepit,
anno quadragesimo sexto regni sui; subactæ vero
Italiæ anno quadragesimo tertio, imperii autem sui,
anno decimo quarto, ætatis suæ, anno septuagesimo
secundo, sepulturam honorabilem in eadem Sanctæ
Mariæ ecclesia, imperiali more sortitus est.

Erat autem Carolus, ut quidam scripserunt, corpore
amplo ac robusto, statura eminente, apice capitis
rotundo, oculos habuit prægrandes et vegetes,
nasum paululum excedentem mediocritatem, canitiem
pulchram, faciem lætam et hilarem. Eloquentia
erat copiosus et exuberans, in cibo temperatus,
in potu temperantior. Regni ejus tunc erat terminus
a Bulgaria sive ab Illyrico, usque ad Hispanos;
atque a Danis, usque ad Pharum Siciliæ, exceptis
adjacentibus regionibus, utpote Boemia, Polonia,
Dalmatia, Histria, Venetia, Britannia, aliisque
provinciis.

C *Cætera versifice gesta referre placet.*

*Item de pactione facta inter Carolum et Græcorum
imperatorem, versibus explicamus.*

Pacta parant reges, ut frater uterque vocetur,
Dividit imperium, sed honor communis habetur,
Græca tenet Græcus, sit sibi Roma vetus.

Unde duæ summæ gestantur in orbe coronæ,
Si fuit una prius, binæ sunt ordine Romæ,
Unus erat Cæsar, nunc duo jura colent.

Unus erat dominus mundi, præcelsus honore,
Nunc duo sunt fratrum dupla ratione decores,
Fratris adhuc nomen fingere sæpe solent.

Græcia transegit, placuit transactio regi,
Consensu Græci Carolus sibi culmen adegit,
Legibus obtinuit quod quasi præda fuit.

More suo fratres tali sunt fœdere facti,
Ut simul imperium teneant, ac pace coacti,
Roma vetus nostris, sed nova cessit eis.

Consilio, gladio, spondetur utrumque juvari,
Nomine fraterno censetur uterque vocari,
Vult sibi jure pari culmen uterque dari.

*De quatuor principalibus sedibus imperii Romani, in
Occidente.*

Scribere vera volens, quot sint loca prima coronæ,
Quatuor imperii sedes video ratione :

Nomina proponam, sicut et acta sonant.
Primus Aquisgrani locus est, post hæc Arelati,
Inde Mодоetix regali sede locari,

Post solet Italiæ summa corona dari,
Cæsar Romano cum vult diademate fungi,

Debet apostolicis manibus reverenter inungi,

Percipietque patrem cui loca sancta patent.

Absque manu papæ quem protulit aurea Roma,
Non decet ut capiat monocrator in Urbe coronam.

• Cœlica tunc dona gratia summa tonat.

Illud ab imperio fieri de more fatemur,
Nam placere Deum sacra suscipiendo solemus,

Placat pontificem rex, et honore fovet.

Talia jure fori nulli tribuuntur honori,

Jure poli soli Petri donatur anori,

Nam ratione poli, condecet illa coll.

Ungit eum præsul, sed Christus inunctor habetur,
De cœlis divina manus quæ corde videtur,

Cui bene rex offert illud et omne decus.

Dum sacra pontificis manus hunc benedicere sistit,

Longa manus Christi sua munera dirigit isti,

Donaque missa Dei porrigit unctor ei.

Ungitur in Christum Domini, sed eum Deus ungit,

Unctio pontificis dat ei diademate fungi,

Est vice papa Dei qui benedicit ei.

Testis enim mihi psalmus erit, qui cantica junxit,

Inveni David servum mihi, quem Deus unxi,

Unxi, non unxit, littera narrat ibi.

Ipse quidem Samuel tunc personaliter unxit,

Nec legitur, Samuel unxit : sed ego Deus unxi

Ex oleo sancto cœlitus ipse meo

Sic oleo non corporeo diadema sacratur,

Materiale tamen oleum sacrare putatur,

Pontificisque manus conficit alma sacrum.

Si quæris quid papa gerit, quid honoris habebit?

Clavigerum loquor æthereum, cui mundus obedit,

Terrea cum superis cui Deus ipse dedit.

Carolus pergit peregrinus Hierosolymam, per Constantinopolim, sed revertitur per Siciliam, Catriam et Apuliam.

Carolus Ausoniæ tandem lucratus honores,

Inde Hierosolymam subit cum pace labores,

Jam crucis almificæ solvere vota volens.

Visitat illorum vestigia sancta locorum,

Qua natus, qua passus erat, Deus ipse deorum,

Qua tulit æthereum virgo Maria thorum.

Rex ut adoravit, Jordano lavandus hiavit,

Rebus honoravit regalia mœnia David,

Tunc regnum Siculi nave reversus adit.

Carolus revertitur a Hierosolymis.

Dum rate festina regem vehit unda marina,

Urbe Panormita portum capit absque ruina,

Omne solum Siculi munera solvit ei.

Carolus hic Siculum recreat baptismate regem,

Quem jubet Ecclesiæ Romanæ sumere legem,

Catholici populi dogma tulere Dei,

Mons ibi stat magnus, qui dicitur esse Rolandus,

Alter Oliverius, simili ratione vocandus,

Hæc memoranda truces constituere duces.

Mons ibi flammæ quas evomit Ætna vocatur,

Quo ipsis ignitis cum sulphure præcipitatur,

Hoc ibi tartareum dicitur esse caput.

Latrat ibi Scylla, dat plurima damna Charybdis,

Inde rates pereunt, homines merguntur in ipsis,

A Gurgitis unda Pharo damna pericla parit.

Carolus videns loculis, quæ damna feruntur ab illis,

Miratur patrias, Ætnæ rustilare favillis,

Urbi Messanæ dixit, amica vale.

Item de eodem.

Transit ab inde Pharum quem gurgite sensit ama-
[rum,

Rerum multarum cernens ibi damna suarum,

Unde ferunt regem non doluisse parum.

Suscipit hunc Calaber, properant vexilla potentum,

Omne solum capiunt subita probitate retentum,

Undique cum pace subdita terra jacet.

Inde per Apuliam miranda potentia Romam

Venit, et imperii gestavit in urbe coronam,

Organa cum cithara, fistula, trumba sonant,

B Tunc Aaron, rex Persarum, Carolo remeante,

Muneribus placavit eum, mittens elephantem,

Vasaque tunc auri plurima misit ei

Angelus Domini præcepit Carolo pergere contra Hispanos.

Pace data Romæ papa residente Leone,

Carolus ex more diadematis auctus honore,

In patriam rediit regna paterna colens.

Carolus imperii dum gaudia vult renovari,

Tempore Paschali solio sedet imperiali,

Regibus ac ducibus regia dona parit.

Nocte quiescenti loquitur vox cœlica regi,

Quem jubet Hispanos Christi supponere legi,

Audit et obstupuit qui diadema regit.

• Mane revelata sit regia visio grata,

Curia laudata, satis est ad jussa parata,

Cœlica mandata stant ratione rata.

Dum super Hispanos vult Carolus arma parari,

Gaino prior comitum dat consilium variari,

Et requiem petiit tunc super arma dari.

Ilinc ait, o Cæsar, nunc imber et algor abundant,

Flumina sunt valida, pluvizæ torrentis inundant,

Asperitas hiemis est metuenda nimis.

Parcite principibus, equites hiemando quiescant,

Flumina deficient, glaciesque nivesque liquescant,

Solis in ardore tunc tua signa move.

Si placet Interea legatum mitte potentem,

Qui videat si forte queat convertere gentem,

Ne pereat gladio maxima turba tuo.

D Mittere magnificum poteris pro pace Rolandum,

Ejus ego sermone reor populum revocandum,

Si cum pace redit, laus tibi major erit.

Cessat ut iste loqui, favet incluta curia votis,

Carolus tamen metuit ventura pericla nepotis,

Ne sua mortiferis traderet arma locis.

Surgit, et infremuit plenus feritate Rolandus,

Dixit, ob invidiam satagit me tradere Gainus,

Mens inimica latet, jam maledicta patent.

Ibo, nec horribiles spernit mea dextra labores,

Spero quod imperio multos referemus honores,

Sit Deus in medio, dux sua signa movet.

Rex timet eventum, sunt namque pericula centum,

Turba ducum comitatur eum, cætusque potentum,

Millia ter dena tunc ducis agmen erat.'

miseranda concessit. Deinde concordia inter se facta, his tribus fratribus sic dividitur imperium. Carolus a mari Britannico usque ad fluvium Mosam, partem obtinuit, Lothario, a Mosa usque ad Rhenum fluvium, Belgica Gallia cessit, quæ usque hodie Lotharingia, suo nomine solita est appellari: Ludovicus autem a Rheno versus Orientem omnem Germaniam, Alemanniam, et Bavariam in sorte suscepit.

Item de eodem Ludovico imperatore versifice narramus.

Carolus egregium genuit regem Ludovicum,
Quem Deus almidcum sibi conformavit amicum,
Lege sua clerus jure vocatur herus.
Hic pater Ecclesiam vario prævenit honore,
Veste, domo, cerere, cujus fuit aucta favore,
Jure suo legitur grandis ubique fore.
Hic proprias habitare domos, equitesque tenere,
Nos facit, et veste varia griseaque nitere,
Nisus et accipiter hac quoque lege sedet.
Talis honor clero nisi Cæsare dante veniret,
Grande genus comitum cleri juga nulla subiret,
Rustica ne fieret, nobilitate viget.
Rex homo Catholicus, fovet, auget, amatque bea-

[tos,

Suscipit et ternos divino munere natos,
Quos facit et regno participare suo.
Dividit hic proles, subdividit et regiones,
Attamen imperii summos habet unus honores,
Sed duo reliqui sede carere dolent.
Climate sejuncti sunt, non diademate functi,
Sed neque pontificis manibus scribuntur inuncti,
Ita gravis pueris guerraque magna fuit.
Unus apud Francos Lotharius orbe resedit,
Carolus est alter, cui Sequana Gallia cedit,
Climata Bavarix sic Ludovicus habet.

De Lothario imperatore, filio Ludovici, septuagesimo ab Augusto.

Diviso Francorum regno, Lotharius, cui ut dixi, cum Lotharingia Romanum imperium devenerat, septuagesimus ab Augusto imperavit. Theophilo mortuo, filioque ejus Michaelae apud Græcos in urbe regia imperante, Normanni per Ligerim fluvium intrantes, civitates quasdam irrumpunt, et in Sabbato sancto Paschæ episcopum ex more generale baptismum celebrantem, cum clericis interficiunt; ac circumquaque diffusi, cunctam ferro flammaque vastantes provinciam, Andegavensem quoque, ac Turonensem occupantes urbes, Beati Martini ecclesiam cremare non verentur.

Eo tempore Carolus, cui, ut supra dixi, Occidentalia regna in divisione cesserant, capit Carolum regem Aquitanix, ac episcoporum consilio, tonsum monachum Suessione in monasterio Sancti Medardi fecit.

Porro Lotharius imperator tribus filiis suis regnum quod eum contigerat, partitur: Ludovico Italiam cum nomine imperatoris, Lothario Lotharingiam, Carolo Provinciam tradens; ipse vero or-

dinatis omnibus in Promiansi monasterio, decimo sexto imperii sui post mortem patris anno, monachus efficitur.

Vide ad quantum defectum Romanum imperium devenerit, scilicet, ut in tres partes diviso regno Francorum, tertix partis tertia pars esset ejus imperium.

Cum igitur Lotharius, deposito cingulo militix, monachus fieret, anno ab incarnatione Domini 845, Ludovicus filius ipsius Lotharii serenissimus sexagesimus tertius ab Augusto Octaviano, suscepit imperium, tunc in Constantinopoli regnante Basilio, qui occiderat Michaellem.

Tunc Lotharius frater ejus, qui Lotharingiam pro parte regni susceperat, accepit uxorem Theobirgam, sororem abbatis Huguberti. Non multis post diebus, Carolus frater ipsius Lotharii, qui Provinciam pro parte regni susceperat, moritur. Unde Lotharius frater ejus, qui regnavit tenebat Lotharingix, contra patruum suum Carolum, qui tenebat Aquitaniam, contendit. Interea idem Lotharius abbati Huguberto, fratri scilicet reginx uxoris suæ, ducatum inter Montem-Jurum et Montem-Jovis commisit.

Porro rex Ludovicus, alter patruus ipsius Lotharii, qui Germaniam et Bavariam tenebat, multa prælia contra Slavos magnifice gessit, captumque principem eorum, Rastil, luminibus privavit. Deinde idem Ludovicus rex, scilicet Germanorum, et Bavarorum, ad regnum Gallix, quod Carolus frater ejus in divisione regni acceperat, a quibusdam principibus ipsius Gallix vocatus, in partes illas cum exercitu transiit, et regnum Caroli fratris sui invasit, et usque Senonas processit. Cumque, relicto ibi exercitu, in Germaniam, Bavariamque redisset, principes, qui eum illuc invitaverunt, in gratiam regis sui redierunt. Unde exercitus Ludovici, qui ibi remanserat, a Gallia exire compellitur.

His diebus, Saraceni ex Africa progressi, Beneventanorum regionem, quæ olim vocabatur Samnitum, devastabant. Contra quos imperator Ludovicus, viribus repente undecunque contractis, Lotharium fratrem suum in adiutorium invitat. Qui cum exercitu ingressus Italiam, cum inique et enormiter iret, tam ex calore, quam morsibus araneorum, in pœnam culparum suarum, de gente sua multos amisit. Ipse quoque Lotharius in via morbo correptus, apud Placentiam obiit.

Carolus autem rex Gallix, audita morte Lotharii, regnum ejus, scilicet Lotharingiam, invadit. Ad hæc imperator Ludovicus, ipsum regnum Lotharingix, cum Carolo patruo suo, habita inter se pactione divisit. Ita tamen quod Ludovicus imperator, Aquisgrani palatium cum sua portione haberet. Non multo post tempore transacto, Adalgisius dux Beneventanus, sub fiducia Græcorum, adjunctis sibi Campanis, Lucanis, atque Samnitibus, Ludovico imperatori rebellare proponit. Imperator itaque collatis copiis Beneventum bello invadit. Cui Adalgisius, ad

id dolo datis muneribus, a finibus suis discedere A persuadet. Imperator rediens, omnes civitates Campaniæ et Lucaniæ, præter Capuam, sine gravibus laboribus cepit. Capua etiam deinde capta, et episcopo cum clero portante reliquias ante pedes ejus, cum lacrymis veniam postulante, in gratiam eos recepit, totamque Campaniam et Apuliam a Græcis mundavit.

Paulo post imperator ex consilio Adalgisii ducis, dimisso exercitu, Beneventum ingreditur; dux et civis circa meridiem in imperatore dormientem faciunt insultum, ipsumque cum palatio comburere minantur, nisi jurejurando promittat se fines eorum amplius non ingressurum. Imperator post hanc ignominiosam pactionem Romam venit; ibique coram Joanne pontifice, qui Adriano successerat, præ- B sente senatu, causam suam exponit, propter quod Adalgisius dux a senatu hostis judicatur. Imperator a juramento, quod non sponte, sed pro vita servanda [fecerat, absolvitur per Apostolicum. Quamvis tamen esset absolutus, ad evitandum scandalum non ivit Beneventum, verumtamen reginam illuc cum exercitu destinavit, Adalgisius perterritus in Sardiniam fugit, et ab ira Cæsaris declinavit. His diebus Franci creant sibi regem Othonem filium Roberti.

Item de eodem Lothario imperatore, versificè nar- ramus.

Solus in imperii Lotharius arce resedit,

Jureque Theutonicis Romana monarchia cedit,

Juraque Theutonicus Cæsar in Urbe dedit.

Tunc rex Danorum baptismum recepit Heroldus,

Filius ipsius cum matre puer Manigoldus,

Et reliqui populi chrisma tulere sui.

Imperium cum patre suo Ludovicus adeptus,

Italiæ sub patre tenet moderamina receptus,

Usque Pharus Siculi regiæ signa tulit.

De Carolo secundo, imperatore Romanorum, septua- gesimo primo ab Augusto.

Anno ab incarnat. Domini 874, Ludovicus, sua- vissimus imperator, ultimum diem clausit, anno imperii sui decimo nono. Eodem anno Carolus, pa- trus ejus senior, occidentalis Franciæ rex, cum suis Francigenis Romam veniens, imperium a Ro- manis, ut dicitur, pecunia impetravit. Regnavit itaque ab Augusto septuagesimus primus.

Non multo post frater ejus Ludovicus rex Ger- manorum et Bavarorum in castro Francofurt diem obiit, qui tres filios reliquit, scilicet Carlomanum, Ludovicum et Carolum.

Porro Carolus imperator, morte fratris sui Ludovici audita, regnum Lotharingiæ molitur invadere. Primo itaque loco Aquisgrani palatium occupavit, et usque Coloniam progreditur. Interea Carlomanus primogenitus Ludovici, Bavarorum et Germanorum regis defuncti, Italiam ingreditur, et tentat tollere imperium. Verumtamen frater ejus Ludovicus apud Germanos et Bavaros coeperat jam regnare; qui cum audisset patrum suum Carolum in fines

A regni ejus, scilicet Aquisgrani et Coloniæ, introisse, missa legatione, a regno eum cedere monet. Quo non cessante ad pugnam progreditur; et ambo juxta Rhenum, apud Andrenacum præliantur. Carolus in fugam convertitur, multis ex utraque parte prostratis.

Post hoc, Ludovici filii tres, conventionione inter se facta, regnum Theutonicum a patre sibi relictum, dividunt hoc modo: Carlomannus accipit in portio- nem Bavariam, Pannoniam, Carinthiam, Bohemiam, et Moraviam; Ludovicus accipit Orientalem Fran- ciam, scilicet circa Rhenum, et Thuringiam, Saxo- niam, et Phrysiam, et Lotharingiam; Carolus accepit in portione Alemanniam, id est Sueviam, et quas- dam civitates Lotharingiæ, propter vini copiam.

B Carolus interea secundus, imperator prædictus, a Gallis Romam petiit; indeque rediens, contulit se Papiam. Ibi nuntiatur ei Carlomannus, filius fratris sui Ludovici, qui tenebat Bavariam, cum magno exercitu Italiam intrasse. Tunc imperator in Fran- ciam redire volens, veneno interiit.

Anno secundo, Ludovicus, filius Caroli junioris, qui dicebatur Baldus, obiit, relictis duobus filiis, scilicet Ludovico et Carlomanno, quoniam tertium eorum fratrem, qui postea dictus est Carolus, ma- ter ejus tunc in utero gestabat. Cujus regnum Pro- vinciam, quam pater ejus Carolus, filius imperato- ris Lotharii, in divisione regni pro parte acceperat, Boso, cui Carolus imperator Gallis illam nuper tra- diderat, invadit, et primo loco Lugdunum venit: C ibique a Lugdunensi archiepiscopo in regem Bur- gundiæ et Provinciæ ungitur: qui a dietis adole- scentibus Ludovico et Carlomanno arcetur.

De nativitate regis Francorum Arnulphi septuage- simi secundi ab Augusto.

Anno ab incarnatione Domini octingentesimo octuagesimo, Carlomannus Ludovici filius, cui Ba- varia in sortem devenerat, post multos triumphos quos peregerat, moritur, et in loco Odino in Bava- ria sepelitur, relinquens filium ex nobili femina, sed non legitima: quem tanquam de origine Carolorum progressum, Arnulphum vocaverunt. Isti Arnulpho postea monarchia cessit.

Sed Ludovicus orientalis Franciæ rex, audite morte fratris, Bavariam adiit, eamque sibi subjectit. D Arnulpho prædicto ducatum Carinthiæ cum castro quod dicitur Moseburg, donavit.

De illo rege Carolo, qui a fratribus suis acceperat Alemanniam in portionem, septuagesimus tertius ab Augusto.

Anno ab incarnatione Domini octingentesimo octuagesimo primo, Carolus, qui Alemanniam pro portione acceperat, in Italiam movet exercitum, to- taque Lombardia in deditionem accepta, Romam ven- nit, ubi a Joanne papa in imperium consecratur, septuagesimus tertius ab Augusto imperatore.

Ea tempestate Northmanni regnum Ludovici per fluvium Guala navigio ingressi, palatium Noviomagi incendunt: deinde Coloniam et Aquisgranum cum tota illa provincia devastant. Inter hæc Ludovicus

ipse obiit apud Francofurt, et in monasterio Lauracensi sepultus est.

Northmanni autem regis Ludovici morte compta, securiores effecti, urbem nobilissimam Galliarum Treverim invadunt, et in ipsa Cœna Domini cum adjacente provincia, igne consumunt, et episcopum ipsius urbis occidunt; deinde præda Francorum onusti ad naves revertuntur.

Hæc dum in Galliis agerentur, Carolus tertius imperator in Italia morabatur. Principes autem, tam Galliæ quam Germaniæ, omnes eum precibus pulsant, quatenus fratre suo Ludovico rege Germanorum jam mortuo, redeat accipere regnum paternum, et patriam liberet a Northmannorum incursione, qui festinans revertitur, assumptisque Lombardis, et Bavaris, Saxonibus, et Phrysonibus, Alemannis atque Thuringis, aliisque pluribus, contra Northmannos, qui adhuc in regno morabantur, movet exercitum.

Itaque Gotfredus rex Northmannorum, Christianus efficitur, et ab imperatore de sacro fonte suscipitur. Filiam quoque Lotharii uxorem accipit Gislam, et totam terram Phrysonum in dotem; et sic a finibus regni, cum suis discessit.

Anno sequenti, Ludovicus filius Caroli regis Francigenarum obiit, et in monasterio Sancti Dionysii sepultus est; et fratrem suum Carlomanum hæredem regni reliquit. Non multo post Carlomanus in venatione ab apro percussus, diem obiit.

Occidentalis ergo Galliæ principibus jam amissis, Carolum imperatorem, qui tunc solus de stirpe Carolorum superesse videbatur, ultro invitant, eique venienti omnes subjiciuntur. Paulo post autem idem Carolus imperator, corpore et animo in tantum ægrotat, ut ab hominibus inutilis habeatur. Propter quod Arnulphus supra memoratus, ad imperium ab omnibus est electus, anno ab incarnatione Domini 886.

Infirmus autem imperator Carolus ad tantam penuriam devenit, ut etiam pane carens ab Arnulpho paucos redditus ad vitæ solatium gratanter accepisset. Ab hoc tempore usque ad primum Othonem imperatorem, invenimus, in imperio confuse fuisse regnatum. Carolo enim isto mortuo, qui septem annis regnavit, et septimo anno privatam vitam; relicto imperio, vixerat, imperium diversis modis scindebatur, cum singulæ provinciæ, singulos reges nitentur creare. Arnulpho tamen pars maxima cessit.

Tunc Italia et Lombardia sibi regem Berengarium Forofuliensem constituit, et alium regem fecit, Guidonem Spoletanum. Rex Berengarius tunc a rege Guidone pulsus, ad Arnulphum confugit.

His diebus gens Ungarorum ex Scythia egressa, et a Pincenatis propulsa, in Pannoniam primitus venit, et ejectis inde Avaribus, perpetualiter ibi permansit. Ista gens Ungarorum illo tempore tam beluina, tam inculta fuisse narratur, ut carnibus crudis ad cibum, humano vero sanguine uterentur ad

A potum, quemadmodum et Phalagi. Pincenales usque hodie sanguinem bestiarum appetunt, et carnibus equorum, et vulpium, hyperam etiam et catorum crudis utuntur.

Porro Arnulphus totam orientalem Franciam, quæ hodie Theutonicum regnum vocatur, id est Bavariam, Sueviam, Saxoniam, Thuringiam, Phrysiam et Lotharingiam rexit, et totum Rhenum; occidentalem Franciam vero Odo tenuit, Arnulphi auctoritate.

Post hæc Northmanni Arnulphi regum invadunt, et duces sibi occurrentes extinguunt. Arnulphus autem eos postea tanta virtute prostravit, ut viventes pauci remansissent. Deinde anno ab incarnatione Domini 854 compositis omnibus rebus in Germania, Arnulphus cum exercitu Lombardiam ingreditur, captaque civitate Bergamo, comitem Ambrosium in furca suspendit, unde tota Italia perterrita, suæ se ditioni subjecit. Arnulphus, in Galliam per Montem-Jovis rediit.

Ea tempestate Guido, qui regnum Italiæ usurpaverat, moritur. Cujus filius Lambertus, Romanus veniens, fecit se imperatorem vocari. Arnulphus filio suo Cendebuldo spurio, tunc donavit Lotharingiam. Deinde Arnulphus a papa Formoso vocatus, iterum Italiam ingressus, Romam venit, quam et armis tunc cepit, et ab ipso pontifice coronatus est et Augusti nomen sortitus. Postea eos qui adversus pontificem seditionem moverunt, decollari præcepit. Reverso ab Urbe Arnulpho, Lambertus, filius Guidonis Spoletani, qui imperium invaserat, moritur, et Ludovicus filius Bosonis, a Longobardis ad imperium inuitatur.

Reperi ego Gotfridus, in quibusdam gestis Romanorum, post Carolum tertium, tanquam imperio a Francis ad Lombardos translato, Arnulphum in catalogo imperatorum non nominari, et Ludovicum, cæterosque post ipsum, in numero Augustorum poni. Alii autem Arnulphum in catalogo ponunt; eos autem qui post eum confuse usque ad Othonem regnaverunt, non imperatores et Augustos, sed invasores et Augustos appellare consueverunt. Non multo post, mortuo Othone rege Francorum occidentalium, et in ecclesia Sancti Dionysii sepulto, Carolus ibi rex creatur. Arnulphus duodecimo regni sui anno, imperator, secundum quæ supra taxatum est, diem suum obiit, et juxta patrem suum Ludovicum, apud Odinum in Bavaria sepelitur. Monstratur tamen sepulcrum ejus in monasterio Sancti Helmerani Ratisbonæ.

De Rege Cendebuldo filio Arnulphi imperatoris.
Cendebulduus erat rex, de non conjugate natus,
Filius Arnulphi regis, regni dominator,
Nec tamen imperii tunc diadema tulit.
Vir fuit impatiens, super omnia deditus iræ.
Fertur Agrippinum dominum sic fuste ferire,
Præsul ut exanimis nocte sit atque die.
Cendebulduus obit, pravæ veritatis amicus,
Legitimus puer erigitur, dictus Ludovicus,

Ejus erat frater, legitimusque puer.

De Ludovico puero rege Francorum, filio Arnulphi regis, septuagesimo quinto ab Augusto.

Anno ab Incarnatione Domini noningentesimo primo, Ludovicus filius Arnulphi, in loco qui dicitur Phoreim, rex creatur, atque a principibus Lotharingæ, qui offensi erant Cendebuldo, invitatur ad regnum totius Belgii. Regio enim illa, Belgica Gallia appellatur. Quo comperto, Cendebuldo, dum multa mala committeret, regnumque multa præda et incendio et cæde cruentaret, tandem a comitibus Stephano, Gerardo, et Mafrido, in bello occiditur. Itaque Ludovicus Arnulphi filius regno libere potitur.

His diebus Ungari Lombardiam pervagantes, incolas terræ sibi occurrentes sagittis suis occidunt, atque provincia crudeliter depopulata, in patriam suam revertuntur. Anno ab Incarnatione Domini noningentesimo quinto, Ludovicus filius Bosonis, imperium adeptus, Berengarium expulit. Cumque totius regni pro suo arbitrio potiretur, dimisso milite, Veronam cum paucis se contulit; ubi a civibus captus per traditionem, revocato Berengario, cæcatus est. Berengarius extunc regnum Italiæ cum imperio Romano obtinuit.

Circa idem tempus Albertus nobilissimus comes Francorum, nepos scilicet Othonis ducis Saxonum, ex filia, Conradum occidit, qui a quibusdam dicitur Ludovici regis fuisse filius; propter quod rex prædictum Albertum, in castro Babenberg, ubi nunc episcopatus nobilis est, bello invadit. Ille vero impotens, cum regi resistere se non posse videret, consilium ab Othone Moguntino archiepiscopo postulavit. Archiepiscopus in castrum tunc munitissimum Babenberg astitit Albertum ipsum, eumque ad regis præsentiam venire persuadet, data ei dextra quod eum securum et indeanem in ipsum castrum suum reduceret. Albertus comes, recepta fide et promissione Othonis archiepiscopi, cum eo pergens, a castro suo aliquantulum egressus, ait ad archiepiscopum: « Domine, debuimus in castro prius prandium sumere, quam pergeremus ad curiam regis. Oportebit enim nos tota die hac jejunare. » Cui archiepiscopus: « Recte, inquit, locutus es. Revertamur in castrum, et modicum comedamus. » Albertus comes verba sacerdotis, quæ dicebantur in dolo, simplicibus auribus more antiquorum accepit, et in castrum cum episcopo velociter rediens, accepto datoque prandio, nulla alia securitate ab episcopo requisita, in conductu ejus ad regem perrexit: ubi positus in causa, capitali sententia condemnatur. Condemnatus autem monet archiepiscopum de facta securitatis suæ promissione. Archiepiscopus respondit se fidei promissionem servasse, ipsumque e castro egressum, sanum et indemnem in castrum suum reduxisse. Tali fraudi circumventus ipse Albertus, in eadem curia decollatur. De cujus bonis ecclesia Babenbergensis, ut dicitur, postea constructa, divitiis ampliatur.

A Si autem Otho archiepiscopus, qui pro salute regni hoc fecisse asseritur, in hac causa peccaverit, non meo, sed auditorum Judicio reservetur. Ego tamen si fecissem, æstimarem me, etiam Saracenum conducendo, peccasse. Ex istius Alberti sanguine alius Albertus originem traxisse narratur, qui postea marchiam orientalem, id est vulgariter dictam Osterreich, quam alii dicunt Pannoniam superiorem, ab Ungaris ereptam, Romano imperio adjecit.

Ludovicus rex Franciæ orientalis, anno regni sui XII sine hærede decessit. Secundum scripta quorundam, in isto rege Ludovico, et in fratre suo Cendebuldo supramemorato, Carolorum genealogia finem accepit ad tempus. Unde quidam sic scripsit: « Ultimus Augustorum Romæ fuit Augustulus; ultimus vero Carolorum in Francia fuit Cendebuldo. » Igitur, Ludovico jam defuncto, Otho dux Saxonum ab omnibus petitur. Princeps autem clarissimus Otho, tanquam senio gravatus, rex fieri recusabat.

Item de eodem Rege Ludovico puero versificæ narratur.

Iste puer pietate valens, tribus imperat annis, Ultimus est iste Carolorum germine sanguis, Attamen a latere germina Carlus habet.

De primo Conrado rege post Ludovicum puerum, septuagesimo septimo ab Augusto.

Anno ab Incarnatione Domini noningentesimo decimo tertio, Conradus primus, filius Conradi illius quem occiderat prædictus comes Albertus, consilio prædicti ducis Othonis, qui regnum accipere renuit, consensu omnium Francorum rex creatur. Quem quidam asserunt fuisse filium fratris regis Ludovici, tunc defuncti, et propterea eum ponunt novissimum omnium Carolorum. Anno regni sui primo, Ungari ad depopulandam terram rursus effusi, a Suevis et Bavaris juxta Hennum fluvium sternuntur. Postea dux Bavarorum Arnolphus, Conrado regi rebellans, cum uxore et filiis ad Ungaros fuga lapsus est.

Conradus rex, anno regni sui septimo, diem obiit, ejusque consilio Henricus, filius ducis Othonis, in regnum subrogatur, anno ab Incarnatione Domini noningentesimo et vigesimo. Ab illo tempore dicunt quidam post Francorum fuisse Theutonicorum imperium. Unde etiam a Leone papa dicunt istum Othonem primum Theutonicorum regem dictum esse. Nam iste de quo agimus Henricus dux, oblatam sibi a summo pontifice imperii dignitatem renuisse perhibetur: propter quod etiam non numeratur in catalogo imperatorum Theutonicorum. Mihi autem ex multis scripturarum auctoritatibus patuit regnum Theutonicorum, quod imperator Fridericus nostro tempore possidet, partem esse regni Francorum. Ibi enim primi Franci fuerunt cis citraque Rhenum, quæ hodie Francia orientalis, usque ad terminos Baviaræ appellatur. Francia vero occidentalis est regnum illud quod est cis citraque Sequanam et Ligerim fluvios; quæ provincia prius dicebatur Gaudina; sed a Carolo Martello, avo Caroli

Magni, primum Francia, vel Francigena, id est a Francia genita, est appellata. In lingua vero Theutonica, unde ipse Carolus Martellus fuerat oriundus, vocavit eam nomine suo Carlingam, sicut a Cæsare Cæsarea, et ab Alexandro Alexandria nuncupatur. Hoc autem ideo fecit, quia ipse eos suo gladio subjugavit, et regno Francorum adjunxit. Alia quædam ratio ad hæc satis manifesta monstratur. Denique, sicut in superioribus patet, tempore Caroli Magni, regis Francorum, tota Gallia, id est Celtica, et Belgica Lugdunensis, omnisque Germania, quæ est a Rheno usque ad Illyricum, una Francia fuit. Postea vero, regno inter filios filiorum diviso, aliud orientale, aliud occidentale regnum Franciæ dicebatur. Utrumque tamen vocabatur regnum Francorum.

In orientali ergo regno Francorum, quod usualiter dicitur Theutonicum, deficiente stirpe Carolorum, Henricus primus de gente Saxonum, successit in regnum, manente adhuc in occidentali Francia, id est Parisiis et Rhemis, rege Carolo quodam, de progenie similiter Carolorum. Istius Henrici filius, Otho, postea imperium Romanum reduxit ad Francos, quod jam a Longobardis fuerat usurpatum. Et propterea idem Otho forsitan primus rex vel imperator Theutonicorum dictus est, quia ipse primus, extra progeniem Carolorum, rex de sanguine Saxonum factus, non quidem primus apud Theutonicos regnavit, sed primus imperium Romanum a Lombardis ad Theutonicos revocavit, quod a Lombardis fuerat usurpatum.

Notanda est autem hic varietas in nominibus regum Francorum, quomodo primum a Merovæo rege, successores ejus dicti sunt Merovæi; postea a Carolo Magno, successores ejus vocati sunt Caroli, vel Carlini; ab Othone vero imperatore dicti sunt Othones; deinde ab Henrico Henrici.

Item de eodem Conrado rege primo, ultimo autem Carolorum, versifice.

Seinine Carlorum jam deficiente virorum,
Surgit Conradus lateris cognatus eorum,

Obtinet imperium Theutonicumque solum.

Conradus rex eximius sedet ordine primus,
Hostibus ingeritur, contraria pellit ad imum,

Subjugat Ungaricos, Illyricosque sinus.

Conrado primo natus non exstitit hæres.

Mirantur proceres, quis scepra meretur habere,

Vita datur fati, plebs dolet inde satis.

De Henrico primo, rege Francorum, qui cognominatur Auceps.

Anno ab Incarnatione Domini 920, Henricus, Othonis dictus filius, in Francia orientali regnavit, occidentalem Franciam tunc Carolo quodam rege Parisiis regente. Quidam Celtici scriptores asserunt eum primo ducem Saxonum tantum fuisse, et tunc Carolo subjecisse. Et postea consilio Giseberti ducis generis sui, qui Belgicam tenebat, a regno ipsius Caroli, cum omnibus orientalibus discessit, et regium nomen assumpsit. Alii dicunt eum, post mortem Conradi primi, in regnum ab omnibus orienta-

libus fuisse electum, nec unquam aliquid eum de manu illius Caroli suscepisse.

Post hæc ipse Henricus rex Ungaros in Saxoniam violenter ingressos incredibili cæde prostravit. Iste Henricus rex sacram lanceam imperii, quæ coram imperatoribus fertur, a Rodulpho rege Burgundiæ multis extorsit. Alii dicunt a Bosone rege provinciæ fuisse eam ad imperium translata. Ipse autem Henricus rex, post multa virtutis suæ opera, dum ad obtinendum imperium Romam pergeret, antequam Romam pervenisset, diem ultimum clausit, relicto filio Othone primo, qui factus est imperator, anno regni ejus decimo septimo.

Item de eodem Henrico primo, versifice subnotatur.

B Henricus dux Saxonicus regnare vocatur,

Legati mittuntur ei, qui sæpe rogatus

Noluit imperium sumere, rite datum.

Invenere ducem veterano niore sedentem,

Aucupis officio sua retia perficientem,

Ut modicas caperet insidiantes aves.

Et quia simpliciter fuit bis præsentibus auceps,

Amodo perpetuo cognomine dicitur Auceps,

Cum tamen egregium mundus haberet eum.

Dux igitur cum plus petitur sibi sumere Romanam,

Jurat in æternum capiti non ferre coronam,

Cum sibi sufficiant quæ tenet ampla bona.

Cogitur Henricus regnantis numine fungi,

Cogitur in regem tandem reverenter inungi

Nulla tamen capiti missa corona fuit.

C Coram rege secus ferri diadema jubetur,

Ut bene servetur quidquid jurasse videtur

Signa tamen plene regis ubique tenet.

Ex hoc Henrico rex primus nascitur Otho

Cujus et egregia nunc gesta referre peropto,

Jam tres Othones promere Musa monet.

De primo Othone, imperatore Romanorum, septuagesimo octavo ab Augusto.

Anno ab Incarnatione Domini 936, Otho primus, nobilis hæres Henrici primi, in regnum succedens, in palatio Aquisgrani, a Moguntino Hildeberto archiepiscopo coronatur. Iste Slavos Boemos sibi resistentes compescuit; Belgicos, dum ei transitum Rheni prohiberent, vertit in fugam, totaque terra Belgica igne ferroque vastata, castrum situm in Monte-Capri, obsedit: unde Ludovicus, filius Caroli regis occidentalis Galliæ, terram Belgicam, quam pater suus perdiderat, sub hac occasione recuperare intendens, Alsatiam provinciam ingreditur. Quo audito, Otho rex solvit Capri-Montis obsidionem, et expulso ab Alsatia rege Ludovico, Bresecam obsedit.

Interea dux Gisibertus, qui sororem Othonis regis habebat uxorem, adversus Francos, tanquam hostis regis Othonis, usque ad Andernacum procedit: ubi a Francis victus, fugiens in Rhenum submergitur, suis omnibus cæsis, aut fuga delapsis. Rex autem Otho iterum Belgicam ingressus, totam in deditionem redegit, et extunc omnes Theutonici

reges sine contradictione Belgicam semper tenuerunt.

Post hæc rex Ludovicus, uxorem ducis Gisiberti, quæ erat soror regis Othonis, et vidua, in matrimonium accepit. Ipse vero non post multo a suis a regno suo expulsus, ad Othonem veniens, petit auxilium. Quo habito, devictis suis hostibus, in regnum per Othonem est restitutus.

Post hæc apud Ingelheim, in præsentia amborum regum, Marino sedis apostolicæ legato adjuncto, synodus celebratur.

Eo tempore Berengarius Italiam nimia feritate premebat, et Adilinda vidua Lotharii imperatoris defuncti, ab eo captiva tenebatur. Otho autem Italiam potenter ingressus, reginam liberat, eamque sibi in uxorem consociat, atque Berengario depulso, Natalem Domini Papiæ celebravit, ibique Conradum ducem contra Berengarium relinquens, ipse in Galliam Theutonicam remeavit. Berengarius, consilio ducis Conradi, ad Othonem pergit; et per ipsum Conradum, et per filium regis Othonis Letulphum, veniam impetraturus. Ubi cum per triduum ei rex audientiam denegasset, vix tandem per ducem et per regiam prolem obtinuit, quod ei Otho apud Regium in Lombardia diem illuc veniendi præfixit: ubi postea præsentatus, regnum Italiæ de manu Othonis suscepit excepta marchia Veronensium, et Aquileiensium. Reversus in Italiam Berengarius, per suam tyrannidem totius in se odium Italiæ concitavit. Tunc Letulphus filius regis adversus patrem moliri tentavit, sed cito conversus, gratiam regis recepit.

Eo tempore Ungarorum gens erupit, totamque terram quasi locusta cooperuit, atque super fluvium Lichum, juxta civitatem Sueviæ Augustam, consedit. Quibus Otho, precibus et hortatione Uldarici, sanctissimi illius urbis episcopi, in Domino confusus, occurrit, tantaque illos virtute prostravit, ut non solum ab infestatione aliorum quiescerent, sed pro se timentes terram suam vallo et palude munirent. Cecidit in eo prælio gener regis Conradus, et dux Vormatiensis; Barbari autem, exceptis sex viris residuis, omnes gladio narrantur extincti. Hujus mali auctor dicitur quidam comes de Stira in Bavaria existisse; quem Ungari tanquam eum qui eos in mortem eduxerat, occiderunt: terra autem ejus reducta est in regium fiscum.

Eo tempore ab apostolica sede veniunt legati, de tyrannide Berengarii conquerentes, et defensionem Othonis in Italia postulantes. Guabertus etiam episcopus Mediolanensis, Gualdo Cumanus episcopus, cum aliis Italiæ principibus, pro eadem causa ad regem venerunt.

Otho autem Aquisgrani in palatio filium suum Othonem tunc in regnum sublimavit: deinde, collecto exercitu, in Italiam, per vallem Tridentinam, intravit, totaque sibi Italia subjugata, ad Urbem progressus, a Joanne papa et toto populo dignissime receptus, et imperatoris nomen ac dignitatem

A sortitus. Iste Otho imperator, secundum illos historiographos, qui Arnolphum in catalogo imperatorum posuerunt, et alios qui interim in Italia imperium tenebant, a catalogo excluserunt, LXXVII est ab Augusto Octaviano; secundum Romanos vero historiographos, qui Arnolphum a catalogo imperatorum excludunt, et Ludovicum, atque duos Berengarios, et Hugonem, et Berengarium, et Albertum, in numero et catalogo priorum ponunt, iste Otho est LXXXIV ab Augusto.

Ab eo tempore regnum Romanorum, post Francos et Longobardos imperatores prædictos, ad Theutonicos reversum est, et ad Francos orientales, unde jam quodammodo videbatur elapsum. Ego autem tunc imperium a Francis non dico aliquando fuisse sublatum, sed eclipsum passum, quandiu tot et tam diversi invasores imperium confuse tenuerunt.

Otho Imperator ab Urbe rediens, Papiæ Pascha celebravit; sed Berengarius imperatorem fugiens latitavit. Anna sequenti Otho in monte Sancti Leonis obsidet Berengarium, cujus filius Albertus in Corsicam insulam fugit: qui postea ad Joannem pontificem Romanum accedens, in partem suam multis promissionibus inclinavit. Quo audito, Otho imperator, dimissa obsidione, Romam ducit exercitum; ubi quidam Romani timentes, una cum pontifice Joanne fugiunt: alii, datis obsidibus, Othoni subduntur. Imperator postea missa legatione scribit Joanni papæ ut redeat; quo redire nolente, Otho congregata synodo substituit Leonem: quod videns Albertus, filius Berengarii, iterum Corsicam fugit. Hæc omnia utrum licite an illicite facta tunc fuerint, ad hoc opus non pertinet explicare; proposui enim res gestas describere, non rerum gestarum reddere rationem. Imperator Berengarium in deditionem accepit, quem in Bavariam exsilio relegavit.

Othone tunc Romæ manente, Romani communicato consilio cum vicinis castellis statuunt occidere eum. Sed dum proditio consilia prævenisset, imperator insidias satagit præcavere, et de Romanis multos nece prostravit; deinde centum obsides ab eis, interpositis sacramentis, accepit. Postea tamen ad Spoletum papa rogatus, obsides relaxavit, Othone recedente.

Romani papam Joannem recipiunt in Urbem, expulso Leone. Leo apud Camerinum imperatorem velociter adiit, ibique cum eo Pascha celebravit. Interea Joannes moritur, cui a Romanis Benedictus est subrogatus. Otho, tam pro Leonis expulsionem, quam pro Stephani substitutione, iratus, ad Urbem festinat: quam obsidione constrictam et fame incredibili fatigatam, ad deditionem coegit, tali dumtaxat conditione inserta, ut apertis portis eum susciperent, et Benedictum suæ jussioni repræsentarent. Tunc imperator Leonem in cathedram restituit, et inde Benedictum depositum secum deducens, in suam Franciam remeavit. Non multo post, deficientibus a se Italicis, imperator Alpes transeendit.

et Natale Domini Romæ celebrato, tredecim ex majoribus, præter præfectum, Romanis, qui erga papam Leonem moverant factionem, patibulis una die suspendit. Deinde filium suum Othonem fecit a Leone pontifice coronari, et Augustum vocari, eique filiam Constantinopolitani imperatoris, Theophaniam, in matrimonium junxit. Deinde trigesimo septimo regni sui anno, imperii vero decimo tertio, viam ultimam clausit. Iste est ille Otho, qui Græcos in Apulia et Calabria superavit, et Romanorum imperium ad Francos orientales reduxit.

Ipsæ primus in Goslaria Saxonica argentifodinas invenit. Metropolitum etiam Magdeburg, ubi sepultus est, ornamentis et thesauris plurimis decoravit. Berengarius exsul et uxor ejus apud Babenberg mortui sunt. Denarii qui vocati sunt Otholini, ab hoc Othone sunt in Italia constituti.

Item de eodem Othone primo versibus subrogatur.

Otho coronatus paschalia festa peregit,
Adfuit et celebris primatum curia regi,

Fercula quæ docuit, regia mensa vehit.
Mensa cibos coctos tenuit prius illa paratos,
Quam veniant domini, vel more ducum sedeatur,
Ille cibus miseris pauperibusque datur.

Dux puer accedens, magni ducis unicus hæres,
Cum foret esuriens, dum fercula prompta videret,
Accipit ut comedat, cor puerile gerens.

More suo dapifer vitio variabilis iræ,
Non timuit puerum graviori fuste ferire,
Inde puer cecidit, vulnere stratus humi.

Miles adest, puero custos datus atque magister,
Vindicat egregie dominum quem percutit iste,

Vulnere nam dapifer mortuus ipse jacet.
Turba gemit, rex Otho venit, causamque requirit,
Ille jacet, dum turba tacet, mandat aperiri,
Quæ fuerit pueri, quæ modo causa viri.

Quærit et auctorem mortis, quisnam foret ille,
Ille stetit medius, animo quasi major Achille,
Nec negat hunc ipsum fuste necesse virum.

Rex ait: «Ergo mori dignus ratione videris,
Criminis actorem, dum te satis ore fateris,
Digna tuis meritis hostia mortis eris.»

Miles ait: «Discerne magis quid juris habetur,
Judicio ne præcipiti res acta putetur,
Est quia Pascha Dei, rex, miserere mei.

Ira movet regem, timet ille mori sine lege,
Cum rex justa neget, miles rapit illico regem,
Rex prostratus humi, justa negasse luit.

Dum tenet Othonem, barbam trahit, atque grano-

[nem,
Guttur et ora premens, gravior feritate leone,
Ni foret auxilium mortuus Otho foret.

Sub loculo scamni regem crudeliter angit,
Unguibus infixum guttur conanime frangit,
Nunc pede, nunc manibus turba retraxit eum.

Otho sedet stupidus, turpi statione levatus,
Barba pillis caruit, guttur dolet excoxiatum,
Laude coronatum stat sine laude caput.

Turba dolens, stans ante fores cupit hunc cruciari.

A Otho reum defendit eum, jussitque vocari,

Vir stetit et siluit, incipit Otho loqui:

«Judicio sisti legum ratione petisti,
Dum tibi non licuit, tetigit me dextera Christi,
Non tua, sed Domini verbera digna lui.
Digna lui, quia Pascha fuit, cum parcere possent,
Me libuit, quod non licuit, dedit ultio nosse,
Porto furore mei digna flagella Dei.

Parcius ista tamen punire tibi potuisses,
Quam sine rasore barbam manibus rapuisses
Amodo quæ cupias ordine dicta feras.»

Miles ut exponit quæ sit modo causa furoris,
Mitigat Othonis symptomata vi rationis,

Sic datur in oculum miles abire foris.
Nec datur hinc ire quod debeat ipse redire,

B Læsor enim si quando redit, reminiscimur iræ,
Si mala deliteant livor et ira silent.

Post rediit tempus, quo rex foret ipse peremptus
Aut male detentus, sed militis ense redemptus,
Corpore stat sano, cujus et acta cano.

Quando sub arce poli, Canis est adjuncta Leoni,
Ut placet Othoni castrum datur obsidioni,
Clausos lege fori judicat Otho mori.

Dum media dormire die rex ipse soleret,
Et proceres somni requies hinc inde teneret,
Vir sedet in lavacro balnea rite gerens.

Rege soporato, cito prosilit hostis ab urbe,
Ut perimant regem, cursum latitando perurgent,
Solus eos miles qui lavat, ille videt.

C Ex lavacro saliens, clypeum rapit, atque mucronem,
Prævenit hostiles Othone jacente furores,

Clamat, et ex more prælia dira movet.
Regia pars crescit, timet hostis, et inde recessit,
Miles ut insequitur nudus, vera pugna calescit,
Aspicitur late nudus, et acta patent.

Miratur Cæsar, nudum præcedere fortes,
Nam solum nudum cernit superare cohortes;
Laus equitis nudi grandis ubique fuit.

Mane sequente jubet equitem rex Otho venire,
Miles adire timet, ne si reminiscitur iræ,
Pristina culpa viri sit memoranda sibi.

Dumque venit compulsus eques, rex hæc ait illi:
«Nonne tuis manibus nostri periere capilli?
Nonne furore tui barba pilata fuit?»

D Miles ait: «Fateor; sed erat mihi culpa remissa;
Non decet ut culpas iterum rex suscitet ipsas;
Securus venio rege vocatus ego.»

Surgit in amplexus equitis mirabilis Otho,
Dicit ei: «Gaudere, meis te rebus adopto;
Regia facta geris, semper amicus eris.»

De secundo Othone, imperatore Romanorum, septuagesimo nono ab Augusto.

Anno ab Incarn. Domini 975 Otho secundus, Magni Othonis filius, qui a Leone Romano pontifice fuerat coronatus, patri in imperium successit, octogesimus quintus ab Augusto imperavit. Iste dum Græcos incaute per Calabriam persequitur, amisso milite, de navi exsiliens, natando evasit. Qui postea nono imperii sui anno Romæ obiit, et ante eccle-

siam Sancti Petri in concha marmorea honorificam habuit sepulturam.

Tradunt de eo Romani quod ipse Otho, capta Benevente, ossa sancti Bartholomæi inde asportaverit, et ea Romæ in insula Tiberis, quæ dicitur Lycaonia, in ecclesia, quæ nunc vocatur Sancti Bartholomæi, in concha porphyretica collocaverit, et postmodum easdem reliquias cum eodem sarcophago, per Tiberim in mare, et per mare in siam Franciam deducere cogitasset: eo autem morte prævento, reliquias Romæ sic remanserunt.

Item de eodem Othone secundo, imperatore, versifice subnotamus.

Otho secundus adest, Romæ diademate functus,
Lætus apostolicis manibus discedit inunctus,

Jus dedit Italiciis undique pace frui.

Rex ubi discessit, gens Italia bella capessit,

Jussio vilescit, procerum discordia crescit,

Regia delituit pax quia nulla fuit.

Terra perit, gens pressa gemit, belloque gravatur,

Rex venit iratus, concurrat ab Urbe senatus,

Suscipit imperii regia Roma caput.

Imperii vocat Otho duces comitesque potentes,

Pontifices simul Ecclesias recipit venientes,

Et queritur populos pace carere suos.

Judicis officio numerat, quos culpa notavit,

Pœnaque præcipitur ducibus condigna parari,

Ultio terribilis dira flagella parit.

Ante gradus Romæ mensas jubet Otho parari,

Multaque circum jubet ordine scamna locari,

Et loca principibus undique more dari.

Dum cibus astruitur, dum potus et esca paratur,

Dum proceres comedunt, dum lætior hora putatur,

Otho per armatos cingit utrumque latus.

Præco jubet taceant, et ne quis abhinc moveatur,

Qui loquitur, qui se moveat, gladio feriatur :

Turba timet, procerum terror ubique datur.

Crimina scripta ducum, quæ jusserat ante notari,

Ante suas mensas jubet Otho sibi recitari,

Damnat et obtentos crimine lege pari.

Qui meruit, damnatur ibi pœna capitali,

Sanguine nobilium jam mensa potest maculari,

Otho sibi capita vult quasi ferula dari.

Humani capitis dum mensa cruore madescit,

Non minus ante datis rex imperat undique vesci, D

Mittit et ingratis ferula cocta satis.

Taliter alludit sceleri, sic corpora fudit,

Sic scelus excludit, sic pacis comoda cudit,

Sic sua pax viguit, sic reus acta luit.

De Othone, tertio imperatore, octuagesimo ab Augusto.

Anno ab Incar. Dom. 984 Otho tertius, admodum puer, patri in regnum succedens, octuagesimus sextus ab Augusto, suscepit imperium. Hujus diebus Albertus episcopus, Boemorum prædicans Prussis, martyrio coronatur.

Otho imperator tertius, anno imperii sui xvii diem ultimum clausit, et Aquisgrani in ecclesia Sanctæ Mariæ sepultus est. Duo isti posteriores Otho-

nes, quamvis brevitatis causa de eis pauca dixerimus, tam feroces, tam mirabiles fuerunt, ut unus, pallida mors Saracenorum, vel sanguinarius; alter autem Otho, mirabilia mundi solitus sit nuncupari. De isto tamen tertio Othone, quædam alia versifice descripsimus, quæ in præsentî capitulo subnotamus:

Item de tertio Othone imperatore versibus subrogatur.

Est juxta Mutinam Comitissæ domus, Amula dicta,
Imperii tunc obsequiis jussisque relicta,

Qua vacat hospitium crebrius Otho suis.

Corpore glorificum comitem, vultuque decorum,

Dum regina videt, stimulis urgetur amorum,

Et cupit hunc regis clam violare thorum.

B In vitium regina virum dum flectere credit,

Veste trahit comitem, tractus sine veste recedit,

Spreta dolens mulier, vota nefanda dedit.

Protinus ascito queritur regina marito,

Suggestit ut comitis caput amputet ense petito,

Crimine mentio credidit Otho cito.

Dum comes in culpa domina testante putatur,

Jam dolus astruitur, cito mors indigna paratur,

Nec locus insonti pandere vera datur.

Indicat uxori propriæ comes acta pudoris,

Dicens: « Opto mori, quam regis abesse decori,

Se mihi prostituit femina digna mori.

Et quia delitui, fugiens luxum mulieris,

Judicor ad mortem, mihi non licet acta fateri.

C Tu mihi post mortem conscia testis eris.

Si dubium videatur eis, quod teste probabis,

Judicio candentis eos ferri superabis,

Sic mihi post mortem gaudia fama dabit. »

Uxor ait: « Fuge cum poteris, ne sic moriaris; »

Ille refert: « Magis opto necem, quam sons reputari

Qui fugit, ille magis suspiciosa trahit. »

Dixit, et in fatum præcone trahente vocatur;

Insequitur comitissa virum, quia fraude necatur,

Morte data comitissæ detulit ipsa caput.

Judicii causas dum præcipit Otho parari,

Imperat et viduas celebri præcone vocari,

Hisque piis studiis jura cupita dari.

Astitit occisum plorans comitissa maritum,

Et queritur, quia judicium dat Cæsar iniquum,

Cui pro more loci nititur arte loqui.

Dicit ei: « Dic pœna reis quo jure paratur,

Si rupta quandoque fide vir fraude necatur? »

Retulit Otho: « Caput perdere jure datur. »

Intulit hæc: « Tua te, Cæsar, sententia damna,

Fraude meum jugulasse virum te crimine pandam,

Si vis jura coli, te decet inde mori. »

Hæc tacuit: Rex obstupuit, dicens mulieri:

« Nescio quid quæris, neque vera tulisse videris,

Hujus enim sceleris quis tibi testis erit?

— Ecce caput comitissæ, dixit comitissæ, paratum,

Fraude tua periit, proprium cognosce reatum,

Suscipe judicium, te perhibente, datum. »

Rex ait: « Iste comes meruit pro crimine mortem. »

Illa negat, cupiens ignitam sumere sortem;

Rex par: t ignita, femina vincit ita.
 Dum laqueo juris se conspicit Otho ligari,
 Mira viri bonitas ratione potest superari,
 Femineis manibus se sinit ipse dari.
 Dum regem comitissa tenet, dat regis honestas
 Ut capitis sit plena sibi collata potestas,
 Sic, ut et arbitrio stet, cadat ipse suo.
 Cogitat illa modum, quo regem perdere possit,
 Inducias tunc rex modicas pro tempore poscit,
 Addunt et proceres cum pietate preces.
 Innumeris precibus procerum simul et mulierum,
 Regia vita decem spatio datur esse dierum,
 Sic ratione verum femina vicit herum.
 Jam decima veniente die, casumque minante,
 Otho redit, comitissa venit, quæ venerat ante.
 Rex ubi dixit: « Ave, » rettulit illa: « Cave. »
 Tollit eum comitissa reum, miranda læna;
 Dum trahitur, dum præcipitur succumbere pœna,
 Femina victa prece distulit ipsa necem,
 Distulit, et dixit: « Ita nunc tristissima parco,
 Ut post octo dies gladio sit pœna monarcho, »
 Sic data tunc vita, pendula pendet ita.
 Pace dies octo rediens dum perficit Otho,
 Tunc precibus cum principibus rursus petit octo;
 Septima dat requiem post numeranda dies.
 Septima præterit, rursus cupit octo mereri,
 Ut sex ipse dies habeat cum pace tueri,
 Consilio cleri femina dixit: « Erit. »
 Nec tamen illa dedit, nisi rex promitteret illi,
 Quod prius ignitis pereat regina favillis,
 Hoc ubi convenit vita redempta redit.
 Pro tribus induciis tribuit tria castra monarchus,
 Nec fuit in reliquis concedere plurima parcus,
 Nomina castrorum novimus atque solum.
 Si cupis illorum confinia nosse locorum,
 Climate Tuscorum, populus monstratur eorum,
 Me quoque non latuit sæpe videre solum.
 De secundo Henrico, scilicet Claudio, imperatore
 Romanorum octuagesimo septimo ab Augusto.
 Anno ab Incarnatione Domini millesimo primo,
 Othone tertio sine hærede defuncto, Henricus Clau-
 dus, filius Hezilonis, natione Noricus, et dux Nori-
 corum, id est Bavarorum, ab omnibus regni princi-
 pibus electus, octuagesimus septimus ab Augusto,
 rex creatur.
 Iste multis bellis prospere gestis, in Germania,
 Bohemia, Italia et Apulia, postremo a Domino data
 sibi requie, cum esset Christianissimus, episcopa-
 tum nobilissimum Babenbergensem gloriose fundavit
 et locupletavit. Regi quoque Ungarorum Stephano
 sorore sua copulata, tam ipsum regem, quam totum
 ipsius regnum vocavit ad fidem. Hunc Stephanum
 omnes Ungari ut sanctum venerantur, pro eo quod
 per eum initium fidei acceperunt.
 Henricus imperator piissimus anno regni sui vige-
 simo quarto, imperii autem anno undecimo, die
 functus, in ecclesia Babenbergensi humatur: ubi sepul-
 crum ejus crebris miraculis sæpe et manifeste orna-
 tum tota illa provincia magnifice veneratur. Cæ-

A tera de ipso Henrico imperatore, et de civitate et
 Ecclesia Babenbergensi, ego qui ibi prima docu-
 menta grammaticæ artis didici, tanquam eorum
 alumnus versibus explicavi.

Item de eodem secundo Henrico imperatore Romano-
 rum, Claudio: et de civitate et gloriosa ejus eccle-
 sia, quæ vocatur Babenberg, id est Mons Pavonis,
 versifice dicamus.

Bavaricus fluvius vulgo Radiantia dictus,
 Norica rura fovens, varieque vagando relictus,
 Montis Pavonis urbis amœna colit.

Nomine vulgato mons Babenberga vocatur,
 Flumine crassatur, vicinaque terra rigatur,

Ponsque super stratus cingit utrumque latus.

Urbs laudanda nimis, montis succrescit ab imis,
 Indeque sublimis fit turribus insita primis,

B Montis in urbe tamen culmina clerus habet.

Agmine murorum series præcincta domorum
 Exclusis laicis munitio fit dominorum,

Clericus illorum spernit adire forum.

Dogmate grammatico clerus solet ille beari,
 Nullaque vulgaris vox audet in urbe sonari,
 Sola solet cunctis lingua Latina dari.

De ecclesia Babenbergensi.

Ecclesiæ forma montis caput auget et ornat
 Grandis ibi norma cleri recidiva reformat,

Divitiæ late rebus et arte patent.

Otho Pater patrum tenet ordine pontificatum,
 Nobilium fratrum dilatat honore theatrum,

Ipse sacer, sacrum præstat, adæquat utrum.

C Fulget in ecclesia mirandi ponderis aurum,
 Quo minus est Danais solitus persolvere Maurus,

Pallia purpurea quis numerare queat?

De Monte Pavonis, et ejus forma situque.

Mons Pavonis habet colles sibi collaterales,
 Tres quasi consimiles, urbis quoque participales,
 Ipse nitens medius, præminet absque pare.

Pulchrior illorum loca maxima dat monachorum,
 Templaque multorum reliqui dant canonicorum,

Quartaque pars fluvio præbet utrinque forum.

In crucis ergo modum posuit sibi Pavo colonum,
 Qui veneretur eum, foveat celebretque patronum,

Ipse suis famulis præbet ab urbe bonum.

Stat medius Petrus, Stephanus sibi dexter habetur,
 Vertice stat Jacobus, læva Michael retinetur,

D Fertque secus fluvium Virgo Maria decus.
 De sepultura Cæsaris Henrici.

Cæsaris Henrici sancti, cognomine Claudi,
 Lector opes audi, quo possunt munere claudi?

Hæc et majora sunt sua multa bona.

Cujus et ossa bona sunt ad miracula prona,
 Hoc opus, hæc dona sua contulit alma corona,

Unde per Ecclesias cantica digna sonant.

Babenbergæ auctor prius studuit.

Laude vacans ista, recolo mihi tempora prisca,
 Prisca fuit puero mihi Babenberga magistra,

Mens mea quæ didicisti, reddidit amica sibi.

Reddere non potui quantum, sed reddere quale.
 Ecce meæ volitant alias properantius alæ,

Me vocat historia, Pavo beate, vale.

Item de eodem Henrico Claudio laudes scribuntur.

Henrici Claudii meritum solemniter audi,
Cui decet applaudi, cujus metra porrigo laudi,

Sumptus ab arce soli regnat in arce poli.

Conjuge virginea virgo permansit et ille,
Catholicas dedit ecclesias numero quasi mille,

Pauperibus, viduis, spes, via, vita fuit.

Nunc et in altari sua cernimus ossa sacrari,

More salutari solemnia digna parari;

Corpora debilium plurima sana dari.

*De secundo Conrado, imperatore Romanorum,
octuagesimo secundo ab Augusto.*

Anno ab Incarnatione Domini 1020, defuncto Henrico imperatore Claudio sine filiis, Conradus dux, natione Francus, consilio ipsius Henrici imperatoris (cujus tamen gratiam non habebat) ab omnibus electus est in imperium, octuagesimus secundus ab Augusto Octaviano. Iste ex matre, de primis Francorum regibus, qui a Troja venerant et a sancto Remigio fuerant baptizati, originem traxerat: et prædecessoris sui Henrici imperatoris Claudii nepotem, quam nolente imperatore acceperat, uxorem habebat nomine Gisilam, de genere Carolorum. Sicut illo tempore quidam per istos versiculos insinuavit:

*Quando post decimam numeratur in linea quarta,
De Carolo magno processit Gisila prudens.*

Ista Gisila primum Arnulpho duci Suevorum nupta fuit, et ex eo geminos peperit, Ernestum scilicet et Hermannum; quo mortuo, accepit istum Conradum, de quo in præsentiarum narramus.

Erat itaque Conradus iste armis strenuus, consilio providus, sapientia florens, peritus in jure civili, et in religione Christiana devotus. In principio regni sui dux Polonorum Boleslaus, quem prædecessor suus Henricus noviter regno subjecerat, per seipsum rex vocari intendit, et ab imperio dividi omnino proponit; qui cum morte propositum prævenisset, Misiconem filium suum successorem relinquit. Ille dum patrem imitari cogitat, et insuper fratrem suum Othonem a patria expulisset: rex tam expulsus ejus fratrem in patriam reducturus, quam de contumacia Misiconis se et regnum vindicaturus, in Poloniam transit.

Misico, cum non posset resistere, ad Ulricum Boemorum ducem, qui etiam tunc hostis imperii erat, confugit. Quem cum Ulricus regi reddere, et per hoc in gratiam cogitasset redire, rex eum sub perfidia illiusmodi recipere contempsit. Misico autem accepto a rege ducatu Poloniæ, coronam quam pater ejus sibi imponere contra imperium cogitaverat, Conrado resignavit, seque ditioni suæ supposit. Ipse vero Misico post hæc a suo armigero occisus est.

Ab illo tempore provincia Polonorum imperio nostro solvit tributum Conradus filium suum post se ordinat regnaturum, nomine Henricum, adhuc pue-

rum. Quo facto, Italiam ingreditur, ad quem Ernestus privignus ejus, dux, consilio matris suæ Gisilæ reginæ, venit, et gratiam regis obtinuit, pro mittens se cum eo in Italiam transiturum.

Conradus Romam venit, et in die Paschali procedens inter duos reges, Cuttonem scilicet Anglorum, et Rodolphum regem Burgundionum, avunculum Gisilæ reginæ suæ, a Joanne summo pontifice est coronatus, et imperii dignitatem, toto populo plaudente, sortitus. Eadem hebdomada bellum inter rixantes Romanos et Theutonicos oritur; fugatis autem cæsisque ibi multis Romanis, imperator triumphavit.

Conradus imperator per montem Pirenæum in Franciam suam rediit, ubi cum Ernestum privignum suum ducem prædictum regno rebellare jam velle audisset, viribus imperii terra marique propulsum, in silvis conversari coegit, ubi postmodum a fidelibus imperii occisus fuit, cujus ducatum frater suus Hermannus suscepit.

Eo tempore Radulphus Burgundiæ rex moriens, Henrico, filio imperatoris Conradi, nepoti suo, regnum cum corona, aliisque insignibus, sub testamento reliquit. Unde comes Celticus Otho asserens ad se regnum Burgundiæ, seu Lugdunensis Galliæ pertinere, invadit illud. Imperator ad hæc indignatus, cum exercitu in regnum illud intravit, et Othone ad deditionem coegit, et omnes principes illos in suam fidelitatem suscepit.

Deinde populo Italiæ contra imperium machinante, venit Mediolanum, captumque ipsius civitatis episcopum, qui factionis illius reus dicebatur, apud Aquilegiam in exsilium misit; qui tamen postea clam aufugit. Imperator Cremonam pergens, Romanum ibi obvium habet pontificem. Quo cum multo honore dimisso, ipse propter calorem ad montana secedit. Interea Otho comes, ruptis juramentis, in Burgundia iterum rebellat, ubi a fidelibus imperii occiditur, et vexillum ejus imperatori in signum victoriæ transmittitur. Conradus causa orationis Romam vadit, et inde in Apulia multis civitatibus visis, per mare Adriaticum redire disposuit, ubi a distemperantia aeris principes multos amisit. Deinde reversus in Franciam, ad civitatem Trajectum inferiorem pervenit; ibique infirmatus obiit, anno regni sui decimo septimo, Imperii vero decimo quarto. Cætera de imperatore Conrado secundo verbis exponamus.

Item de eodem Conrado imperatore versificè narratur.

Dux erat ex villa quam rite vocant Guebelingam,
Inclyta nobilitas regum generatur ab illa,

Militis officio summus in orbe suo.

Hostibus infesta fuit ejus ubique potestas,

Magna ducis gesta fuerant, sed major honestas,

Clarus in eloquio, dignus honore suo.

Henrici cognata fuit, quem jam memoravi,

Ipsaque pulchra ducem clandestine tunc adamavit,

Cujus et a gremio germina clara trahit.

Hanc rapuit, sponsam tenuit dux pluribus annis,
Cæsareis tunc subjacuit pro tempore bannis,

Proscriptus latuit, damnaque longa luit.

Cæsar ut agnoscit sua proxima tempora morti,
Edocuit proceres, regem præferre cohorti,

Et simul inducit tradere regna duci.

« Sit licet in bannis, inquit, proscriptus ab armis,
Hic valet a validis defendere regna tyrannais,

Et bene Romuleam continuare solum. »

Rex Claudus moritur, dux a dominis revocatur;

Conveniunt proceres, ut rex alius statuatur,

Cum quibus hic juvenis plebe petente fuit.

De Cuano duce, et lusoria voce ejus pro rata accepta.

Cuano dux erat summus inter principes, sperans
sine dubio imperium obtinere; qui a cæteris principibus
interrogatus quisnam ad imperium aptior videretur?
Respondit quasi derisorie dicens: « Nepos meus dux
Conradus videtur ad imperium aptissimus. » Credebat enim
hoc esse impossibile, et propterea eum nominavit. Quo
audito, universi laudant eundem Conradum, et eligunt eum.
Dux vero Cuano contra dixit; sed tamen prævaluit electio
universorum. Tali autem modo tunc Conradus imperavit.

Item de eodem Cuano duce, et nepote ejus Conrado.

Dux erat in patria præcelsus, nomine Cuno,

Hic procul dubio confidit habere coronam,

Sed de Conrado spes modo nulla sonat.

Consedere duces, electio vult agitari,

Conrada dux ille petit diadema parari;

Fraude quidem petiit, nec caput illud agi.

Dum petit, hi laudant; laudantibus ipse resistit;

Sed prohibente duce regnum contraditur isti,

Vox ita fraudata stat ratione rata.

De edicto Conradi imperatoris et Lupoldi casu.

Conradus secundus imperator nulli violatori
paris parcebat. Unde comes Lupoldus violator pacis,
timens occidi ab imperatore, fugit in silvam remotissimam,
ibique eum uxore sua solus in tugurio latitabat.
Contigit imperatori e venatione sua fortuito casu
illuc divertisse, et ea nocte ibi mansisse. Uxor comitis
eadem nocte peperit masculum, quo vagiente, vox de cælo
ait: « O imperator, infans iste erit tibi gener et hæres. »
Hac voce tertia vice audita, surgit imperator diluculo,
et inventis duobus suis famulis, dixit: « Ite et occidite illum
infantem. » Qui euntes accipiunt infantem, sed miserti
ipsius, non occidunt, sed super arborem ponunt atque
relinquunt. Regi autem representant cor leporis, pro
corde infantis. Rex autem eos remuneravit. Transiens
postea inde dux quidam, invenit et deportat infantem,
et adoptat eum in filium. Imperator longe post in
domo ducis videt puerum, et habet suspectum ne sit
ille quem præcepit occidi, et assumit eum quasi pro
cliente, et præcipit ut ad reginam litteras suas
portet, in quibus præcipiebat reginæ, ut visis
litteris statim faciat eum occidi. Puer autem rem
ignorans pergit, et in domo sacerdotis cujusdam
hospitatur, qui ei dormienti lit-

A teras subripuit et aperuit; et visa ibi morte pueri,
alias litteras scripsit in hunc modum: « Cum videris
hunc puerum, o regina, statim da ei filiam nostram
in uxorem, sicut diligis vitam tuam. » Et istas
litteras reposuit in marsupium pueri. Puer nescius
abiit, et ita filia regis statim tradita est ei.

Item de eodem Conrado imperatore, et de pace suis temporis, versibus explicamus.

Conradus pro pace duces deponit honore,

Et pacis sancita facit constare favore,

Quisque ducum metuit, ne sibi pœna foret.

Unus erat comitum pacem violasse notatus,

Cui domus in latebris nemorum clam parva paratur,

Nam regem metuit, dum latitabat ibi.

Uxor et ipse comes, dum sic latere dolentes.

B Regem Conradum videt ipse comes venientem,

Dispersis sociis solus et ipse fuit.

Hospitium petiit, quia vespera tetra coegit,

Quæ possunt miseri referunt solacia regi,

Quidquid equus voluit hospita larga dedit.

Fillus est comitis sub eadem nocte creatus,

Suscipiunt puerum forma specieque beatum,

In somno regi visio magna fuit.

Vox ait: « Ecce tuus puer hic erit unicus hæres,

Omnia percipiet quæcunque videris habere,

Hunc tibi tu generum posteritate feres.

Mane sub aurora rex pergit ad ulteriora,

Et dolet et plorat generum sic tollere lora,

Ut puer hic pereat cogitat absque mora.

C Protinus ex memore vestigia nocte sequentes,

Ecce canes famulique manent, regem repetentes,

Mirantes dominum nocte perisse suum.

Rex vocat inde duos juvenes, aliisque relictis.

Utatur astrictis sceleroso pectore dictis:

« Ite simul, pueri, cor cito ferte mihi. »

Dum puerum quærunt, curat Deus ipse tueri,

Nam puero pueri pietate volunt misereri,

Judicio cosli salvificandus erit.

In manibus dum plasma suum tenuere parentes

Armigeri venero viri puerum rapientes,

Ut medio nemorum vita relinquat eum.

In puerum dum respiciunt animus variatur,

Nam ridet quocumque videt, risuque precatur

Ne cadat infantum tam puerile caput.

D Armigeri cum jam puero capiunt misereri,

Incipiunt quæ concipiunt ex ore fateri.

« Respice, natus heri quomodo pulcher erit? »

Unus ait: « Concedo magis vivere vita,

Quam gladio tua parva meo sint membra pelita,

Morteque mentita tu resanebis ita. »

Ater ait: « Totum cupio dissolvere votum,

Ponamus puerum memorum statione remotum,

Ne lupus hunc comedat nidificabo locum.

Signa tamen mortis qua calliditate feremus? »

Hic refert: « Canibus leporem campo capiemus,

Cor quoque tollemus quo simulabo scelus. »

Dixit: et ecce lepus juvenum per crura resurgens,

Armiger inœquitur clamando, canesque perurgeat,

Sic pietate Dei victima fertur ei.

Arboris in ramo puerum lacrymando relinquunt, A
 Cor leporis demonstrantes mendacia fingunt,
 Juxta mandatum jam scelus esse datum.
 Cæsar habet grates, et gaudia magna duobus
 Præstat et ambobus sceleris pro munere robur,
 Nam bene complacuit perditionis opus.
 Contigit hinc transire duces qua nunc jacet infans,
 Audit et obstupuit, pueri vox altius instat,
 Cumque videt puerum dux cito tollit eum.
 Suscipit infantem nimium gavisa ducissa,
 Noctis in obscuro dum cum duce luderet ipsa,
 Se queritur sterilem magna ducissa fore.
 Dux ait: « Hunc puerum poteris ibi fingere natum,
 Finge, pater, partum, de te fateri creatum.
 Quippe manu Domini suspicor esse datum. »
 Annuit audito mulier formosa marito.
 « Hinc, ait exito, thalamo properanter abito,
 Omnibus insinua me peperisse cito.
 Sic ego de more partus simulabo laborem,
 Tu dictis moderare meis, præstaque favorem,
 Ut reputent puerum me generante fore. »
 Fama volat genuisse duces, peperisse ducissam,
 Aspectu facieque puer formaque patrisat,
 Crescit, et inducit gaudia magna duci.
 Cum puer Henricus quindenum scanderet annum,
 Militis officio censetur honore levandus,
 Prorsus enim species corpus et acta placent:
 Interea rex ipse venit, puer astitit illi,
 Forma recens faciesque nitet, flavique capilli,
 Dum quasi flos lucet, rex vocat ipse duces:
 « Dic mihi, quis puer est? » « Meus est » dux intu-
 lit illi.]
 Cæsar ait: « Totus forma simulatur Achilli,
 Hunc, ait, obsequiis continuabo meis. »
 Dux ait: « Oro, pater, tenero nunc parcite nato,
 Cum fortis, cum miles erit, juvenem revocato,
 Ut vacet obsequio tunc meliore dato. »
 Dum pater implorat, dum sic retinere laborat,
 Rex serus evacuat penitus quæcumque perorat,
 Atque sibi puerum detulit absque mora.
 Anxia mens regis juvenem solerter adegit,
 Quis pater aut mater sibi sit, narrare coegit,
 Sum ducis, ille refert, me ducis aula regit.
 Rex quia jam sterilem cognoverat esse ducis-
 [sam,
 Æstimat enixa puerum quia non foret ipsa,
 Et quia sic dubitat, noxia corde parat.
 Nam putat hunc puerum, quem jusserat ante ne-
 [cari,
 Hunc et ad imperii metuit diadema vocari,
 Unde cito puero morte pericla parit,
 Ipse manu propria proparat cum scribere chartam,
 Qua puerum portare necem sub fraude coarctat,
 Fit puer, Urias arripit ergo vias.
 Fertur Aquisgrani septem properasse diebus,
 Ipse caret sociis, nec abundat ad omnia rebus,
 Presbyter hunc recipit, ut jubet ipse Deus.]
 Fessus et esuriens scamno capit ipse soporem,
 Presbyter aspiciens juvenem fulgere decore,

PATR. CXCVIII.

Prandia disposuit deliciosa fore.
 Charta boni pueri bursa retinente pendit,
 Presbyter hanc aperit, et eam cognoscere tendit,
 Forte necem pueri quamcito cernit ibi.
 Presbyter ut potuit pueri perpendere mortem,
 Protinus in melius satagit convertere sortem,
 Noxia rasi; abhinc hæc bona scripsit ibi:
 « Hæc regis dum scripta legis, regina, videbis,
 Hunc puerum, facies generum, charumque tenebis;
 Si dare distuleris, hostia mortis eris. »
 Mane puer surgens ait: « Hospes, charè, valet. »
 Ille refert: « Domine famulum me semper habeto,
 Rex mihi cum fueris tunc memorare peto. »
 Risit ad hæc juvenis, risumque fuisse putavit,
 Versus Aquisgranum festinus iter peragravit,
 B Nescius in scriptis quid sibi charta parit.
 Aspiciens regina videt juvenem venientem,
 Miratur formam, faciem, vultumque nitentem,
 Mox puer ut venit, regia scripta dedit.
 Ipsa legit, sed lecta tegit, secreta reponens:
 Nata videns, vagabunda silet, perhibente rubore.
 Mater eam citius cernere scripta monet
 Regia mandata nimio perplexa rigore
 Lecta docent dominam regis metuisse furorem,
 Et species juvenis hæc peragenda monet.
 Non erat ut possent regis præcepta negari,
 Curia dat juveni thalamum de more parari,
 Filia præcipitur quamcito sponsa dari.
 Altera post pauca regis data littera, quærit
 C Si jussis regina suis reverenter obedit:
 Illa refert: Cuncta perficienda dedi.
 Aspera scripta quidem, te præcipiente, relegi,
 Sed quia pertimui cito contradicere regi,
 Omnia contribui quæ tua charta velit.
 Nata maritata, sponsalia sunt celebrata,
 Curia lætata, solemnia magna parata,
 Filia nostra parem gaudet habere marem.
 Legit et obstupuit reputans hæc omnia Cæsar,
 Urget equos, festinat iter, cursumque coæquat,
 Commotusque satis sede resedit Aquis.
 Filia cum matre procerum turba comitante,
 Astitit, et generum præfert, quem prætulit ante.
 Sponsa manu sponsum ducit amanda suum.
 Turgidus ille sedens, quid agat, quid dicat in illam,
 D Nescit, et intumuit, ardensque furore favillat,
 Stant furor et ratio pectoris tusa suo.
 Ira, furor cordis, contraria stant rationi,
 Obviat et ratio socia pietate furori;
 Stans gener in medio credit abinde mori.
 Filia cum matre fervente patris feritate,
 Plena timore tacet, vultu variante minacem,
 Mors et vita simul regis in ore latent.
 Ira recens inferre necem poenamque laborat,
 Parce pater, disferre placet, natura perorat,
 Naturæ precibus vincitur absque mora.
 Dum gravis in rege fieret luctatio mentis,
 Obtinet in causa ratio, fugit ira potentis,
 Respicit uxorem lætus ut ante solet.
 Dicit ei: « Sancita Dei nequeunt vacuari,

31

Quod volui, jam non potui, Deus ipse negavit,

Quæ Deus instituit, nos patiemur. » Ait.

Uxor ad hæc instat : « Deus, inquit, contulit ista,

Prorsus ab humana cœli sapientia distat,

Hæc sunt acta Dei, mens tua cedat ei.

Si generum tamen ingemum natura notaret,

Nec fortuna mihi, neque filia damna pararet,

Si secus est gener, gaudia nulla daret. »

Cogitur hinc regi dux insinuare quod egit,

Inde duos juvenes verum recitare coegit,

Compulit et comitem, quem Nigra Sylva legit.

Dum comes adductus credit sibi crescere luctus,

Cognitus esse pater, recipit pro tempore fructus,

Nam gener imperii filius ejus erit.

Cæsar ubi potuit de nobilitate doceri,

Pace frui regis valet et gener ipse mereri,

Iste mihi socius et gener, inquit, erit.

Cumque videt quod et ipse fidem puero violavit,

Plaudit ei quem dextra Dei servavit, amavit,

Tu gener imperii, tu mihi natus, ait.

Rex cadit in fatum, regis gener ille vocatur,

Ordine laudatur, socero gener associatur :

Sic rota fortunæ rem variasse datur.

Ille locus nemorum quo vir fuit ille creatus,

Nobilis Ecclesia monachis Hirsaugia vocatur,

Magna Creatori nunc ibi pompa datur.

De tertio Henrico imperatore, filio Conradi secundi imperatoris, octuagesimo tertio ab Augusto.

Anno ab Incarnatione Domini millesimo quadragésimo, Henricus tertius supra memoratæ imperatricis Gisilæ filius, qui cœperat patre vivente regnare, patre mortuo, ab Augusto octuagesimus tertius cœpit imperare. In ipso dignitas imperialis, quæ per longum tempus extra Carolorum genealogiam deducta jam exsulaverat, ad nobilissimum germen Carolorum, per matrem ejus Gisilam, est revocata.

Iste Henricus, patri suo æqualis in virtutibus, et præcelsior fuisse perhibetur. Primo quidem Bohemorum ducem, imperio tunc offensum, in deditio-nem accepit. Petrum autem regem Ungarorum a regno expulsum, et exulem suscepit, atque inserto prælio cum Ungaris innumerabilem eorum multitudinem fudit, Pannoniamque ingressus, Petrum ipsam regno suo restituit. Accepit postea nobilissimi principis Galliarum, Pictaviæ et Aquitanie ducis Wilhelmi sororem Agnetem in uxorem. Cumque more regio apud Ingelheim nuptias celebraret, universos jocularum abire permisit inanes; atque ea omnia quæ eis fuerant largienda, pauperibus dedit.

Circa idem tempus in Ecclesia Romana est confusio gravis exorta, tribus invasoribus sedem illam occupantibus. Quorum unus Benedictus vocabatur. Atque ad majoris miseriæ cumulum, divisus inter se patriarchis, earumque redditibus, unus apud Sanctum Petrum, alter apud Sanctam Mariam Majorem; tertius, id est Benedictus, in palatio Lateranensi sedebat. Omnes vitam turpem, ut accepimus, et flagitiosam habebant. Tunc quidam presbyter, nomine

A Gratianus, Ecclesiæ Dei in tanta confusione compassus, præfatos viros adiit, eisque a sancta sede cedere, pecunia persuasit. Benedicto, qui inter illos majoris videbatur auctoritatis, redditibus Angliæ, pro pacis compositione, relictis. Propter quod, Romani eundem Gratianum presbyterum, tanquam Ecclesiæ liberatorem, ad summum pontificium communiter elegerunt, eumque Gregorium septimum, vocaverunt.

Imperator, his auditis, Romam pergere festinavit. Cui Gratianus apud Sutrium occurrit, eique coronam pretiosam, ad captandam ejus benevolentiam, donavit. Imperator eum tunc benigne suscepit, sed postmodum collecta synodo, propter notam simoniæ cedere persuasit; eique Suidegerum Babenbergensem episcopum, consensu Ecclesiæ substituit; quem etiam Benedictum placuit nominari.

Extunc canonica electio Romanorum pontificum usque adeo suffocata fuisse narratur, ut iste Benedictus, et Aldibrandus, et alii quatuor sequentes, ab imperatore constituti in catalogo Romanorum pontificum scripti reperiantur. Qualiter autem Ecclesia Dei partim sub Leone juniore, ad plenum vero sub Alexandro, liberam electionem rehabuerit, sicut probatorum virorum assertionem didicimus, postea auctore Domino referemus. Cætera de Henrico tertio versibus explicamus.

De eodem Henrico tertio.

Henricum dixere Nigrum, barba nigricante,

Romuleum tulit imperium papa mediante,

C Prospexit populis cum probitate suis.

Theutonicus dictus tunc papa fuit Benedictus,

Romanis qui principibus cum pace relictis,

Ad patriam rediit, nobilis unde fuit.

Curia Romana pariter cum Cæsare pergit,

Copia Theutonica digno moderamine servit,

Urbeque WORMATIÆ sit sibi prima quies.

Pluribus alloquiis cum Cæsare papa vagatur,

Papa loco moritur qui Babenberga vocatur,

Tunc Leo Theutonicus papa recepit onus.

De quarto Henrico imperatore Romanorum, LXXXIV ab Augusto.

Anno ab Incarnatione Domini 1047. Henricus quartus, rex victoriosus, Romæ in die Natalis Domini, a Clemente papa coronatus, LXXXIV ab Augusto, imperii nomen dignitatemque suscepit. Inde per Apuliam ducto exercitu, ad patriam cum honore revertitur.

Eodem anno, mortuo Suidegero, id est Clemente papa, Popio Aquileiensis patriarcha, in locum ejus Romæ subrogatur. Non multo post, rex Ungarorum Petrus, a quodam suo cliente, nomine Andrea, oculis regnoque privatur. Tunc mortuus est Popio, id est Damasus papa. Cui Bruno Tullensis episcopus, id est Leo papa, Romæ succedit. Ille nobili Francorum prosapia oriundus, auctoritate imperiali ad sedem beati Petri fuerat destinatus: qui cum assumpta purpura per Gallias iter ageret, contigit eum Cluniacum venire, ubi Aldibrandus papa supra

memeratus, prioratus officium ministrabat. Ipse eum adiens, amulatione Dei plenus, constanter de incepto redarguit, illicitum asserens summum pontificem per manum laicam ad gubernationem universalis Ecclesiae introire. « Verumtamen, inquit, si meis consiliis te credere volueris, efficere poteris, quod neque regis animum exacerbabis, neque sanctae Ecclesiae auferes in electione pontificis, libertatem. » Inclinator ille ad admognitionem Aldibrandi prioris, et purpuram deponit, et habitum peregrini assumit, et iter arripiens, eundem Aldibrandum secum deducit. Igitur cum ambo Romam simul venissent, consilio Aldibrandi Bruno in summum pontificem eligitur. Qua causa, Romana Ecclesia qualitercunque tunc coepit ad electionem sui pontificis noviter informari.

Interea imperator ingressus Belgiam, Gotfridum et Balduinum duces ad deditionem coegit. Post hæc, synodus Moguntiae celebratur, in praesentia ipsius papae Leonis, et Henrici quarti imperatoris.

Ad hæc imperator adversus Andream, qui, ut supra narravimus, dominium suum Petrum, regem Ungarorum, ocula regnoque privaverat, exercitum movet, et Pannoniam ingreditur. Sed incolis terrae undique latitantibus, cunctisque Ungariae victualibus vel absconditis, vel contaminatis, aut veneno infectis, exercitum illic sustentare non valens, Pannonia devastata, reversus est. Item sequenti anno Pannoniam hostiliter aggrediens, Leonem papam secum deducit, et Andream fugavit, atque omnia feliciter ordinavit.

Terra Roberti Guiscardi in Apulia.

Eo tempore gens Northmanniae consurgens, sub Roberto Guiscardo, viro strenuissimo, et magna recordationis duce, Apuliam ingreditur, ubi incolas terrae, varis modis, nunc potentia, nunc dolo et fraude afflixit. Quos dum Leo papa, Romam cum militia a Gallia rediens, incipit coercere, et ab Apulia intendit expellere, conserto cum eis praelio, multisque prostratis, victus cogitur fugere Beneventum. Tanta autem ibi ex utraque parte cecidit multitudo, ut acervus ibi postea factus ex ossibus mortuorum, usque hodie ab indigenis soleat viatoribus ostentari.

Anno extunc proximo papa Leo moritur, et in ecclesia Sancti Petri sepultus, miraculis coruscare monstratur. Cui succedit Gebhardus Aestetensis episcopus, qui Victor papa est nominatus. Illi quoque successit Stephanus, Theutonicus natione.

Imperator rursus Italiam ingressus, comitissam Beatricem, matrem scilicet comitissae Mathildae, consanguineam suam, viduam Bonifacii marchionis secum deduxit.

De recuperatione sancti sepulcri, anno Domini millesimo sexagesimo septimo.

Defuncto Gregorio VII, papa apud Salernum, Gilberto autem Romae per imperatorem cathedram et urbem possidente, pauci Romani propter metum imperatoris abbatem Desiderium de Monte

Casino, invitum ad papatum traxerunt; qui etiam dato pretio custodibus occulte, qui civitatem Leoninam custodiebant, sub silentio noctis eum apud Sanctum Petrum in cathedram posuerunt, et Victorem eum nominaverunt. Ipse vero fluxu ventris statim detentus, vitam finivit. Cujus loco episcopum Hostiensem Othonem, id est Urbanum papam constituerunt.

Eodem tempore civitas Jerusalem a paganis concitata erat, atque detenta; sepulcrum autem Domini ab eis quaestus causa venerabiliter habebatur, vivente adhuc imperatore Henrico quarto et Alexio rege Graecorum. Tunc praefatus Urbanus papa, propter miseriam Jerosolymorum transiens in Galbas, ad defensionem sancti sepulcri Christianorum armam commovit, atque ex diversis nationibus centum millia hominum ad arma collegit, eisque duces subscriptos praefecit, ducem Lotharingiae Gotfridum de Boillon, comitem Sancti Aegidii, Reinmundum comitem Flandriae, Robertum et Hugonem fratrem Philippi regis Franciae. Curam autem omnium eorum in Christo episcopo Fodiensi commisit. Rumores istos alii Christiani audientes, ex omnibus regionibus et linguis et insulis Christianorum homines cum inestimabili multitudine affluerunt, asserentes se apostolos et praedcatores Christi esse, atque adversus inimicos crucis Christi pugnatores.

Gotfrido igitur duce, per Bulgariam cum magna difficultate Constantinopolim pervenerunt, ubi multum dolum et impedimentum a rege Alexio perpassi, commissa cum Graecis pugna pontem urbis regiae expugnant, et transeuntes suburbium succendunt. Ibi recensitis trecentis millibus bellatorum in Nicenam-turrim quondam Christianorum venientes, eam a paganis expugnaverunt, et imperatori eam dederunt. Deinde per maritimam Ruthenorum progressi, tantam rerum abundantiam invenerunt, ut hos pro siclo, et aries pro nummo, teste Roberto comite, venderetur; principes etiam Saracenorum sibi occurrentes bello presserunt. His elati successibus; obsidione Antiochiam cingunt, ubi per novem menses morantes, deficientibus copiis, et exercitu debilitato, valde humiliati sunt. Deus autem eorum miseratus, urbem cum omni copia Turcorum tradidit in manus eorum.

Cum igitur rumor eorum universum Orientem terreret, rex Babyloniorum dirigit ad eos legatos, posceas confederationem eorum in dolo, cum quibus legatis pergunt in Babyloniam legati Francorum, et honorifice suscepti, dum proceritas, et pulchritudo eorum aspicitur, dum virtus et magnanimitas ipsorum consideratur, dum magis esse quam homines ab illius terrae indigenis asseruntur, rex Babyloniae, accepto a suis consilio, movet illico exercitum, et Jerusalem cingit obsidione, dicens eis se cum Francis foedus et amicitiam contraxisse; cum quibus etiam eos vellet destruere, nisi se et urbem regi Babyloniae subditos exhiberent. Turci itaque urbem tenentes, propter metum Christiano-

rum, se et urbem in manus regis dederunt. Qui A
ejectis omnibus Turcis, urbem cum Saracenis mun-
nivit, et sic Christianorum propositum suo ingenio
præpedivit.

Inter hæc Christiani, capta, ut diximus, Antio-
chia, quia Deum non digne glorificasse videntur,
tanta cinguntur multitudine Saracenorum, ut prio-
rein ubertatem fames tant intolerabilis sequeretur,
ut etiam vix ab humanis carnibus abstinerent. Re-
spiciens autem Dominus populi sui contritionem,
lanceam, qua Christi sanctissimum latus legitur
perforatum, in locis illis per revelationem eis mon-
stravit; cujus virtute Christiani confisi, quamvis
debiles et famelici, cum Saracenis bellum commit-
tunt, fuisque viriliter omnibus, non sua, sed Cl.ri-
sti fortitudine, hostes vicerunt. Inde procedentes in
Syriam, Barram et Martam urbes ceperunt; ubi
moram facientes, tanta iterum inopia narrantur
attriti, ut etiam humana corpora foetida famelici
aliqui devorarent. Post hæc ad civitatem sanctam,
jam a Sarracenis inhabitatam atque munitam, acies
direxerunt. Quam obsessam cum capere non pos-
sent, habito religioso consilio, Christum humilitatis
magistrum imitantes, nudis eam pedibus circumire
disponunt. Igitur in die, quæ dicitur Divisio aposto-
lorum, civitas capitur, et hostes ibidem compre-
hensi, tanta sunt occisione prostrati, ut in porticu
Salomonis sanguis occisorum usque ad nostrorum
equorum genua perveniret. Extunc civitas Jerusa-
lem usque nunc, auctore Deo, a nostris possidetur.

Porro admiratus Babyloniorum, qui et rex Mem-
pheorum, et Alexandrinorum vocatur, apud Asca-
lonam manens, innumerabilem collegit exercitum,
tanquam Jerusalem et Antiochiam, per suam poten-
tiam recepturus. Legatos autem Francorum adhuc
in Ascalona apud se retinebat. Ad hæc Christiani,
sarcinis suis et infirmis in urbe relictis, exercitui
Babyloniorum in campo occurrunt. Cumque infinitam
hostium multitudinem conspexissent, fuis ad
Dominum precibus, cum paucis contra hostes pro-
cedunt; et mirum in modum per divinum auxilium,
cum quinque millibus equitum et quindecim mil-
libus peditum, Saracenorum centum millia equitum,
et trecenta millia peditum, vertere terga compellunt,
et spolia immensa diripiunt. Ceciderunt ex Sara-
cenis in eo prælio plus quam centum millia gladio
exstincti, sed circa portam Ascalonæ ducenta millia
in introitu civitatis sunt suffocata. Innumeri quo-
que submersi et spinis irretiti, periisse referuntur.

Peracta victoria, principibus ad propria remean-
tibus, dux Godfridus exercitum qui remansit, stren-
ue sapienterque conduxit. Ipse etiam Romanos et
Theutonicos invicem sæpe ob invidiam rixantes,
tanquam utriusque linguæ peritus, ad pacem et
concordiam, ut simul commanerent, suis studiis
salubriter informavit. Interea Urbanus papa, qui
ultra mare exercitum direxerat, celebrato concilio
Clarmontem, Romam revertitur, et Gilbertum, qui

per imperatorem cathedram Romæ tenebat, ab urbe
expellit; sola illi domo Crescentii, id est castello
Sancti Angeli remanente. Inde cathedra sua recepta,
egressus ab urbe, Apuliam, Calabriam atque Si-
ciliam peragravit: unde quamplurima collecta pe-
cunia, Romam reversus, custodes castri Crescentii
pecunia corrupti, atque in hunc modum expulso
Gilberto, ad ultimum tam Urbe quam cathedra
libere potitur. Ipse paulo post in fata concessit, et
cathedram Paschali papæ reliquit.

Interea Christianis ad sanctum Domini sepul-
crum confluentibus, dux Godfridus in Jerusalem
moritur; eique Balduinus frater ejus ibidem sub-
rogatur, et auctoritate summi pontificis rex appel-
latur anno Domini 1100.

Eo tempore quo primus Balduinus factus est
rex Jerusalem; Gilbertus moriens, horribilissimo
schismati, tanquam Ægypti densissimis tenebris,
finem imponit.

Anno sequenti Conradus, filius quarti Henrici
imperatoris, cui pater Italiam commiserat, obiit,
anno scilicet ix, ex quo a patre discesserat, et in
civitate Florentia honorifice sepultus est. Post
hæc imperator pater ejus, apud Moguntiam Nati-
vitate Domini celebrata, Henricum filium ejus, qui
fuit quintus Henricorum, regnaturum post se prin-
cipibus assignavit, seque Hierosolyman iturum
devovit, et publice pronuntiavit. Anno secundo
iterum apud Moguntiam imperatore existente,
Henricus filius ejus contra eum rebellionem molit-
ur apud Ratisbonam, consilio Bavarorum, habens
occasionem, quod pater excommunicatus a Ro-
mano pontifice haberetur. Assumptisque principi-
bus, Saxoniam contra imperium facile commoven-
dam intravit, ubi apud Quintlineburg universos
Saxones suæ voluntati conjunxit.

Tunc Ruthardus Moguntinus archiepiscopus a
sede sua diu per patrem imperatorem expulsus,
filio ejus Henrico quinto adhesit, et apud villam
Northusen concilio celebrato, imperatorem tan-
quam Simoniacum condemnavit. Inde Henricum
Magdeburgensem electum, sed ab imperatore re-
probatum consecravit. Inde in Moguntiam per au-
xilium filii redire proposuit. Sed pater in Moguntia
cum militia manens propositum præpedivit. Post
hæc filius castrum Noricum, id est Nuremberg,
expugnavit.

Item de eodem Henrico quarto imperatore.

Henricus quartus cum esset puer, mortuo patre,
sub custodia matris suæ Agnetis imperatricis fuit;
quæ aliquanto tempore prudenter imperium rexit.
Postea filius consilio lascivientium a matre aliena-
tus, per se cœpit regnare. Hæc discessio maximæ
discordiæ seminarium fuit. Imperatrix aspiciens
iniquas rerum mutationes, cum fluctibus turbatio-
nis nollet involvi, religiosam vitam elegit, et ad
monasterium Fructuariense se transtulit. Inde post-
modum Romam pergens, ibique aliquantam moram

faciens, vita decessit, et in ecclesia Beatae Petronillae, in tumba marmorea honeste sepulta est.

His diebus Alexander, primo Lucensis episcopus, postea communi voto et electione promotus in summum pontificem, Ecclesiam Romanam, diu jam ancillatam, in pristinam libertatem reduxit. Nam Cadulum Parinensem episcopum, Romanam sedem armata manu occupare volentem, constanter repressit. De isto Cadulo, et de isto Alexandro scriptus est versus in camera Lateranensi:

Regnat Alexander, Cadulus cadit, et superatur.

Itaque imperium Henrici in seipsum dividitur, et conspirantibus Saxonibus, rebelliones fiunt. Detractiones et inhonesta plurima de imperatore ad aures summi pontificis referuntur. Anno Coloniensis archiepiscopus, et Germanus Babenbergensis episcopus, Romam mittuntur. Qui peracta legatione revertentes, litteras apostolicas regi assignant, per quas ad satisfactionem de Simonia aliisque enormitatibus commonetur. Eodem tempore Saxones manifeste rebellant, et urbes et castella, quae rex in Saxonia construxerat, auferunt, et omnino subvertunt.

Anno secundo Alexander papa decedit, et Aldibrando archidiacono suo, qui Gregorius septimus fuit, apostolatum reliquit. Quod quia sine imperatoris concessione actum est, schisma gravissimum narratur exortum. Ipse itaque Gregorius papa ad Simoniam extirpandam et clericorum incontinentiam repraesentandam intendens, imperatorem ipsum ad synodalia pro huiusmodi frequenter vocavit. Contubia clericorum, a subdiaconatu et supra, per totum orbem Romanum, edicto decretali in aeternum prohibuit, ac seipsum athletam Dei pro domo Domini murum constituit.

Imperator Saxones bello petit, et juxta fluvium Hunstrot bello incerto, cassis hinc inde quampluribus, cruentam victoriam vix obtinuit. Cecidit ibi Gebeardus pater ducis Lotharii, qui postea imperavit, et Ernestus pater Alberti Marchionis.

Eodem anno Wilhelmus nunc Northmanniae, majorem Britanniam, quae nunc Anglia nuncupatur, expugnavit, regemque ipsius Eraldum occidit. Deinde, Northmannis ibi positis, totaque provincia in servitum redacta, ipse ibi regnavit.

Anno sequenti, imperator accepit uxorem filiam Othonis Marchionis Italici, nomine Bertham. Papa tantum imperatorem excommunicavit, ejusque consilio Saxones sibi Rodolphum regem creaverunt; quo postea in bello occiso, et Herimanno principe Lotharingiae sibi substituto, ipse quoque cito interfectus. Ante hunc imperatorem non legimus aliquem a Romano pontifice excommunicatum, aut imperio privatum: nisi forte illud pro excommunicatione reputetur, quod Philippus primus Christianus imperator, ad breve tempus a Romano pontifice inter poenitentes legitur collocatus. Aut illud, quod Theodosius, ob cruentam hominum caedem, a liminibus Ecclesiae legitur sequestratus.

A Interea Gregorius papa septimus, potentia imperiali ab Urbe pellitur. Cujus loco Gilbertus Ravennas intruditur.

Item, de eodem Henrico quarto, versibus subnotatur.

Henricus quartus Guebelingo semine surgens,
Regna per Italiam multa feritate perurget,

Ut tribuant Domino digna tributa suo.

Omnia dum recipit quae rapta vel aucta putavit,
Romani bona pontificis plerumque gravavit,

Papa dolens factis, non patiemur, ait.

Cur petat illicitum Caesar, cito papa requirit,
Ecclesiaeque bonis qua vult ratione potiri?

Pax mea jam periit pro feritate viri.

Despicit Henricus papae quamcunque querelam,

B Nec cupit Ecclesiam aliqua placare medela:

Namque potens armis cordeque magnus erat.

Invidia fertur nimia potuisse notari,

Et nimia feritate sua nequam reputari,

De quibus exempla pagina pauca dabit.

Si probitate virum, vel equum pollere putaret,

Ejus ad interitum quae posset iniqua pararet,

Insidias mortis fraude doloque daret.

Miles erat regi speciosus et altus honore,

Ille datur nudo pugno mactasse leonem,

Militis officio summus in orbe suo.

Hunc videt invitus rex, insidiator iniquus,

Invidus Henricus, probitatis atrox inimicus,

Cujus ab insidiis deperit ille cito.

C Fertur eques regi talis quandoque fuisse,

Cui virtute parem nullum natura dedisset,

Hic in aquis Reni, rege jubente, perit.

Prava per imperium dum regia fama notatur,

Ira movet proceres, gens Theutona tota gravatur,

Et dolet imperium turpe fovere caput.

Curia Francorum collecta simul dominorum,

Crimina gestorum regis condemnat eorum,

Expertumque volunt jam reprobare dolum.

Nunc ab apostolico procerum sententia quaerit:

Si princeps scelerum rex jure potest removeri?

Papa refert: Merito destituendus erit.

Gregorius papa nunc septimus exstat in Urbe,

Post venit Urbanus, qui regia facta perurget,

Fert quoque Paschalis tempora plena malis.

D Henricus male sortitus sit abhinc anathema,

Rodolphus cum Saxonibus tulit hoc diadema,

Cum quibus Ecclesia regia jura premat.

Junctaque Saxonibus consentit et incluta Roma,

Aurea Rodolpho transmittitur inde corona,

Bella per imperium multiplicata tonant.

Scriptus et insertus fuit in diademate versus,

Petra dedit Petro, Petrus diadema Rodolpho;

Haec ita Saxonibus missa corona datur.

Sede Moguntinus tunc praesul in ordine primus,

Exstitit Albertus, saevus, feritate ferinus,

Nec tamen ingenio vel probitate minor.

Hic super Henricum magis omnibus est inimicus,

Sic et Agrippinus praesul, celebris Fridericus,

Alberto de Treveri, fit gravis hostis ei:

Undique conspirant, veniunt certamina mira,
 Signa, pares Aquilæ, veniunt ad prælia dira,
 Saxo tribus vicibus Marte repressit eum.
 Pugna redit quarta, regem male Saxo coarctat,
 Nam quasi jam parta fuerat victoria quarta,
 Ast ubi bella gerit rex novus ense perit.
 Dum fugit Henricus, comitum fugiente caterva,
 Miles ei signum media statione reservat,
 Dicens: « Quo graderis, respice, victor eris.
 Hoc ergo Rodulphum gladio tibi dico preceptum. »
 Rex negat eventum, sed eum trahit ille retentum.
 Rex ubi fata gemit, publica fama venit.
 Miles ait: « Surge, tua gloria magna resurget,
 Saxo fugit, quia rex cecidit, tu curre, perurge, »
 Dum tractus rediit victor et ipse fuit.
 Nec tamen ut vivit, victorem pœna reliquit,
 Mortibus addici regem faciunt inimici,
 Filius ejus ei tollere regna sinit.
Henricus junior tollit imperium adversus patrem suum.
 Efficit ingratus præsul procerumque senatus,
 Patris ad interitum quod habet diademata natus,
 Ex ope pontificis omnia posse ratus.
 Fit pater ut fuerat sub præsule rex anathema,
 Filius erigitur Henricus habens diadema,
 Et studet ut penitus jura paterna premat.
 Pellitur ergo pater, nimia procerum feritate,
 Nec penitus natus patris caruit pietate,
 Leodii genitor pauper inopsque latet.
 Henricus Magnus, numero quartus reputandus,
 Quinquaginta duos vitæ præfecerat annos,
 Bella quibus nati fertur amara pati.
 Tunc obiit, tunc Leodii voluit tumulari,
 Canonici studuere sui corpus venerari,
 Moreque regali condere membra lari.
 At quia rex voluit vivens anathema mereri,
 Papa caput celeri jubet hinc corpus removeri
 Cunctaque Leodii mox anathema ferit.
 Pellit et a sacris corpus: rebus variatis,
 Filus ossa patris doluit fore cum sceleratis,
 His cito sublatis longius ire facit
 In patriam Spiram, quæ Rhenica littora gyrat,
 Ossa patris minat, nimium commotus in iram:
 Aphra capella fuit quæ patris ossa tulit.
 Rex ita translatus, feretroque novo reseratus,
 Quinque reservatus annis fuit intumulatus,
 Omnibus ingratus, ludibrioque hætus.
 Hoc genus horroris nato sit causa doloris,
 Tempora mœroris renovat feretrum genitoris,
 Pulsus ab Ecclesiis dum jacet ipse foris.
 Sacra sepultura papa prohibente negatur,
 Annulus et baculus nisi papæ restituatur,
 Cum quibus ecclesias vendidit ille suas.
 Vendidit ille, quia raro caruit Simonia,
 Quæ nota ne fiat, vetuit divina sophia,
 Papaque mente tali tollere prorsus hiat.
 Henricus vere-defuncti Cæsaris hæres,
 Amodo pontificum baculos prohibetur habere:
 Hoc etenim fieri regula nulla feret.

A Vendere pontifices non possunt amodo reges,
 Illud enim sacre prohibent per sæcula leges.
 Expedit ut Simonis erimina quisque neget.
 Henricus quintus tunc incidit in labyrinthum,
 Hoc laqueo cinctus, foris est arctatus et intus,
 Ecclesiæ cedit, dona coacta dedit.
 Hæc duo duntaxat Cæsar repetita relaxat,
 Ecclesias passas rabiem, non amodo quassat,
 Guerra dedit requiem, pax rediviva placet.
 Annulus et baculus papalia jura sequuntur,
 Sic et ab imperio merito mundana reguntur,
 Jura coæquata stant ratione rata.
 Sacra sepultura nunc Cæsaris est valitura,
 Aurea structura patris est, dans gaudia plura,
 Sanctaque Spira membra recondit ea.

B *Northmanni invadunt Apuliam tempore quarti Henrici imperatoris.*
 Henrici Quarti dum gloria vergit ad imum,
 Sentit et Apulia Northmannica prælia primum,
 Vincitur et Calaber nunc, Siculuzque sinus.
 Dux ibi Northmannus Wilhelmus primo notandus,
 Postque Robertus Magnus Viscardus adest memo-
 Cujus et in modico maxima gesta dabo. [randus,
 Paganos Siculos hic in sua jura redegit,
 Apulus et Calaber victus sibi colla subegit,
 Quos modo Wilhelmus rex probitate regit.
Robertus Viscardus combussit Lateranum, dum imperator papam Paschalem captum Roma teneret.
 Non erat Henrico licitum defendere terram,
 Namque per imperium fuerat validissima guerra.

C Papaque Paschalis vincula captus adit.
 Henricus quintus dum gestat in Urbe coronam,
 Audet Viscardus partim comburere Romam,
 Hinc Lateranensis porta perusta sonat.
 Transit ut ad Danaos, referunt sibi prælia Græci,
 Regis ibi Danaï pars exstitit hostia lethi,
 Copia sit spoliï, miraque massa necis.
 Dux erat in rebus pauper, dives probitate,
 Addidit ex corio nummos expendere late,
 Cum quibus et Danaï copia victa jacet.
 Devictis Danais, post tempora fertilitatis,
 Reddidit argentum pro denariis coriatis,
 Militibus gratis dat sua dona satis.
 Robertus Viscardus obit tandem sine prole;

D Rogerius Germanus ei succedit honore,
 Climata Siciliæ possidet atque fovet.
 Rogerius paganus erat de more vocatus,
 Rogerius de Rogerio comes est generatus,
 Gemma sui generis, et probitate caput.
 Gemma fuit, regnare sui meruit probitate,
 Apulus, et Calaber sit ei subjectus, et Afor:
 Quod loquor ecce patet, terra subacta jacet.
 Rogerii regis hic tempus et acta relinquam,
 Cæsaris Henrici quinti rem primitus inquam,
 Post quoque Rogerio tempus et acta dabo.
Item de quinto Henrico juniore filio quarti Henrici, octuagesimo quinto ab Augusto.
 Henricus junior contra patrem movet exercitum,
 et pater contra eum. Utriusque autem exercitus,

supra Rhenum fluvium castrametatur, Rheno in A medio existente, et alterum ab altero separante. Erat autem patris maxima potentia in exercitu Bohemorum, et in marchione Austriæ Lupoldo. Quam rem cum filius considerasset, tam ducem Bohemorum, nomine Boroëz, quam marchionem Lupoldum, largissimis promissionibus ab auxilio patris sui avertit: quibus abeuntibus, pater debilitatus, a campo cedere compulsus, confusus discessit. Ab illo itaque die pater minuitur, filius autem augetur. Postea filius et pater apud Pinguam castellum colloquuntur, ubi filius monet, ut pater per apostolicum exeat ab excommunicatione; qui petit principes apud Moguntiam congregari, ibique coram eis de eadem causa tractari. Itaque, petente patre, generalis curia Moguntiae indicitur, ibique pater et filius omnibus principibus presentantur.

De Hierosolymis.

Circa idem tempus, Balduinus rex Hierosolymorum Ascalonam obsessam, sibi tributariam fecit. Commissoque prælio cum Saracenis, cum ipse tantum quatuor millia bellatorum haberet, hostium quinquaginta millia Dei magis, quam hominum virtute prostravit, uno Saracenorum principe capto, et altero occiso.

Tunc Alexius rex Constantinopolitanus, Christianæ prosperitatis adversarius, Turcos in desperationem jam positos, in amicitiam suam confœderavit, cisque turrim Nicæam, Christianorum sanguine conquistam, concessit.

Interea generali curia Moguntiae congregata, presentibus apostolicæ sedis legatis, imperator coram omnibus excommunicatus pronuntiatur. Unde etiam ipse in castrum quodam custodiæ mancipatur, ubi dum audentiam petunt principes, eum dolo circumveniunt, et quodammodo cogunt ut filio suo regalia insignia non differat resignare, anno scilicet regni sui quinquagesimo tertio, imperii sui vero quadragesimo. Reversi igitur principes a patre ad filium, imperialia insignia detulerunt, eumque tunc a patre electum denuntiantes, per manus legatorum Romani pontificis creant imperatorem, nonagesimum secundum ad Augusto Octaviano.

Auctor.

Hucusque tam ex libris Orosii, quam Eusebii, et aliorum qui post eos scripserunt auctoritatibus fulti, scripta nostra posuimus. Cætera autem quæ sequuntur, quia recentis memoriæ, et quasi nostrorum temporum sunt, nos ea nobis a viris probabilibus tradita, et partim a nobis oculata fide conspecta, et auribus nostris audita, quanto veracius possumus, favente Domino, lectoribus proponemus.

Nota me Gotfridum, hujus libri auctorem, capellanum et notarium fuisse regis Conradi tertii, et Friderici imperatoris, et filii ejus Henrici sexti, quorum temporibus hæc omnia cis citraque mare per annos quadraginta sum perscrutatus, ex omnibus ænaribus et Latinis, et Barbaris, et Græcis, et Judaicis et Chædæis.

De Henrico quarto.

Imperator Henricus quartus, omnibus regalibus filio resignatis, et omnium principum suffragio destitutus, et factus egenus, dum per Rhenum fluvium Coloniam pervenisset, ibi, non sicut exsul, sed ut imperator, a civibus suscipitur. Indeque procedens Leodium, insinuavit omnibus tam verbo quam litteris, a principibus se fuisse deceptum, et ad resignanda regalia filio coarctatum. Transacto paucis tempore, pater apud Leodium moritur, et more regio ibi sepelitur. Sed postea mandato Romani pontificis, a cœmeterio ejicitur, eique omnis Christiana sepultura denegatur. Corpus autem ejus a Leodio in urbem Spiram, scilicet supra Rhenum, ubi ipse in honorem sanctæ Mariæ mirabilis structuræ ecclesiam fundaverat, sed non perfecerat, est in feretro deportatum, et in capella Sanctæ Aphræ, sine sepultura, per spatium quinque annorum in feretro conservatum. Quid autem de eo postea fuerit factum, in fine hujus capituli inferius versifice referemus. Quid igitur filius faciat videamus.

Henricus quintus capit papam Paschalem.

Henricus quintus, mortuo patre, mirabili collecto exercitu, tertio anno post obitum patris, per Montem Jovis transit Pyrenæum, Romam proficiscens. Cumque supra Padum castrametatus, præperet exercitum recenseri, inventa sunt triginta millia militum, exceptis omnibus, qui ad eum de Italia confluerunt. Inde per montem Apenninum transiens, Bargum Pontis Tremuli turribus et muris valde munitum, qui transitum exercitui prohibere tentavit, expugnavit atque destruxit. Deinde Perusiam procedens usque Aretium, civitatem ipsam destruxit, pro eo quod cives illi ecclesiam Sancti Donati, id est episcopium, quod est extra civitatem, destruxerant, sedem episcopalem infra moenia civitatis ponere intendentes. His ita peractis Romam pervenit, et in gradibus beati Petri papa Paschali, cunctisque cardinalibus, et a populo Romano, cum crucibus in processione, cum tripudio et gaudio magno susceptus est. Ipse autem papam Paschalem, consilio quorundam sceleratorum, captum detinuit, et Ulrico patriarchæ Aquileiensi, cum reverentia custodiendum commisit. Tunc orto ex improviso tumultu, et ornatu Ecclesiæ cunctisque rebus clericorum invasit atque distractis, qui expectabant gaudium, luctum incurrunt.

Occasio autem et causa illius captivitatis talis fuisse narratur, quia imperatore Romam tendente, papa cum eo tali pactione convenerat, ut imperator episcoporum investituras dimitteret, papa autem e converso imperatori omnia episcoporum regalia relaxaret. Hæc pactio sacramentis et obsidibus inter papam et imperatorem asseritur firmata fuisse. Quam dum renitentibus episcopis papa adimplere non posset, cum per omnia innocens esset, tanquam reus custodiæ est mancipatus. Hujus factionis consiliator præcipuus dicitur fuisse Albertus, tunc imperatoris cancellarius, qui postea fuit archiepiscopus.

scopus Moguntinus, quem tantum imperator postea per divinum iudicium, fortissimum sensit inimicum.

Papa aliquandiu capto et detento, imperator a civibus revocatur, et episcoporum investituras, id est, annulum et baculum, a papa recipiens, ipsum papam et cives Romanos muneribus reconciliare curavit: et a papa coronatus, favorem et nomen imperiale sortitur, anno ab Incarnatione Domini millesimo centesimo undecimo, anno vero regni ejus, ex quo pater regalia sibi resignaverat, sexto.

His ita transactis, synodo episcoporum postea celebrata, privilegium ab imperatore minis et terroribus extortum tanquam privilegium reprobavit. Imperator ab Urbe in Franciam reversus, filiam Henrici regis Anglorum, Mathildam, in uxorem sibi conjunxit, nuptiasque magnificas Moguntiae celebravit. In ipsa curia Lotharius dux Saxoniae, qui postea fuit imperator, tunica lanea pro poenitentia indutus, et pedibus discalceatus, procidit ante pedes imperatoris. Tantus enim terror omnes invaserat, ut aliquis voluntati suae resistere non auderet. Caeterum in ipsa nuptiarum celebratione, ubi omnes conveniant, factae sunt contra terribilitatem ejus multae principum conspirationes; et ex tunc tam manifeste, quam occulte multi incipiunt rebellare. Ex consilio autem et suggestione archiepiscoporum, Friderici scilicet Coloniensis, et Alberti Moguntinensis, et aliorum quorundam, Callistus papa, qui post Paschalem, et Gelasium, Romae pontificatum acceperat, imperatorem excommunicationis vinculo innodavit. Schismate itaque renovato, imperator Romam pergens, Burdinum, natione Hispanum, in cathedram, per suam violentiam collocavit, quem Romani apud Sutrium postea captum, et camelum, ut dicitur, superpositum, cum ignominia deportaverunt, et in cavea prope Salernum, perpetuae custodiae tradiderunt. Imperator videns a se regnum paulatim deficere, et exemplum patris sui mente revolvens, atque metu anathematis quo urgebatur; collecta generali curia apud Wormatiam, investituram episcoporum, scilicet annulum et baculum, in manus legati apostolici, nomine Lamberti, qui postea fuit papa Honorius, publice resignavit, per quem etiam ab anathemate est absolutus. Papa quoque imperatori tale privilegium scripsit, ut episcopi omnes tam Cisalpini, quam citra, non prius episcopi ordinentur, quam per manus imperatoris de regalibus sint investiti.

Imperator de Romanis ulcisci desiderans, festinato cursu in Italiam, Urbem obsedit: quibus contra eum incaute progressis, plurimos cepit, quos fere omnes aut caecavit, aut denasavit. Deinde reversus in patriam, morboque correptus, obiit, et in civitate Spira, ubi Ecclesiam supra memoratam complevit atque ditavit, sepultus est juxta patrem et avum et atavum suum, anno regni ejus decimo nono, imperii vero decimo quarto.

Cetera versifice gesta referre placet.

A *Item de captivitate papae Paschalis, et de guerra inter imperium et Ecclesiam versibus subornatur.*

Cum foret Henrico subjecta per omnia Roma,
Unctus apostolicis manibus, sumptaque corona,
Cepit apostolicum, rumor in Urbe sonat.

Bella parat populus, succurrit ab Urbe senatus
Prævalet Henricus, pars præsulis exspoliatur,

Papa caret Manto, captus ab hoste suo.

Quæstio nunc oritur, cur carcere papa tenetur?

Respondetur eis: Quia sustulit omnia præsul,

Abstulit imperio pontificale decus.

Nam bona Pontificum quæ nititur ipse tenere,

Contulit imperium, quæ debeo Cæsar habere;

Amodo qui teneat, Cæsare dante foret.

Annulus et baculus de nostro munere venit,

B Undique pontifices regum sunt munere pleni,

Cæsaris officium quomodo papa gerit?

Rettulit Ecclesia: si quærimus æqua fateri,

Annulus et baculus nunquam de Cæsare venit,

Nam Deus Ecclesiis cœlitus ista dedit.

Omnia quæ reges per tempora prisca dederunt,

Non modo sunt regum, sed cui data jura fuerunt,

Nec Deus hoc patitur, nec tua jura ferunt.

Cum tua sit regni, tua sit custodia juris,

Carceribus nostris mala dat exempla futuris,

In sanctum Domini dum feritate furis.

Conditor es juris, qui spernere jura videris,

Jam neque jura Dei, neque regia jura vereris,

Ecclesiam crucias, qui cruciandus eris

Dedecus est fontem juris confundere legem,

C Et magis est timidum, cœlorum spernere regem,

Cum sacra jura neget, tristia regna reges.

Cur laicus quærit tradi sibi munera cœli?

Ut Deus instituit electio consora cleri,

Judicio cœli libera semper erit.

Tu tua si repelis, repetes quæ tu tribuisti,

Hæc cum non dederis, cur tollere proposuisti?

Tradere te decuit, tollere nulla mihi.

Si quodcumque datur, ratio monet ut repetatur,

Dos tua tollatur, nobis quoque nostra feratur,

Hoc ita si cupias quærimus esse ratum.

Imperium dedimus, tu pauca dedisse videris,

Ex ope pontificis Cæsar Romanus haberis,

Vincula pontifici qua ratione geris?

D Quidquid agat præsul, quidquid sacra turba fate-
[tur,

Reddere cogetur quod Cæsaris esse videtur,

Illud et in scriptis firmat uterque secus.

Annulus et baculus, vel cætera quæ memorantur,

Cæsaris ad jussum penitus reddenda parantur,

Papaeque Paschalis sic spoliatus abit.

De excommunicatione imperatoris Henrici quinti, propter papae Paschalis captivitatem.

Papa dolens lamenta movet, totumque per orbem

Ecclesiam sua charta vocat propteranter ad Urbem:

Hæc ubi consedit, Cæsaris acta dedit.

Tunc ait: o patres, a Cæsare scripta notate,

Et quodcumque placet super his decreta parate,

Me quoque pontificem non fore, jussa date.

Peccatis mala vestra meis venisse notavi,
 Officiis me destitui dignum reputavi,
 Me quoque deposui, ne pereatis, ait.
 Hæc ait, et mitram rejicit, Mantumque relinquit,
 Ordinet Ecclesia sine me, quidquid placet, inquit,
 Moreque pontificis iudicet ipsa sibi.
 Scripta legunt cleri, rex pontificalia querit,
 Annulus et baculus sub Cæsare fertur haberi,
 Copia pontificum non ita, dixit, erit.
 Extortum papæ scriptum contra rationem
 Uritur, et prisum tibi conciliamus honorem,
 Tolle pater Mantum, curia tota monet.
 Rursus in Henricum quintum nova bella gerentur,
 Pristina mota patri sibi jam tormenta moventur,
 Ut pater ante fuit, sic anathema luit.
 Littera papalis simul, et papale sigillum,
 Missa per imperium gravis excommunicat illum,
 Et cunctos proceres, qui sua jussa tenent.
 Nunc Paschalis obit, succedit honore Calixtus,
 Sede Viennensis regumque propagine mistus,
 Germine Francigenæ Cæsaris hostis erat.

Disputatio inter imperialem curiam et papalem; quis eorum esset major in illo tempore.

Curia papalis contendit et imperialis,
 An sit inæqualis, vèl debeat æquiparari;
 Partibus oppositis curia regis ait:
 Spiritus est papa carnis velamine clausus,
 Hunc quasi terrenum describere quis foret ausus?
 Terrea cum superis qua paritate gerit?
 Est quoque par superis, cælum datur ore tenere,
 Qua ligat, et solvit, qua regna videtur habere;
 Carnis in exsilio spiritus astra tenet.

Allegatio in contrarium de imperatore.

Cæsar lex viva stat regibus imperativa,
 Legeque sub viva sunt omnia jura dativa,
 Lex ea castigat, solvit, et ipsa ligat.
 Conditor est legis, neque debet lege teneri,
 Sed sibi complacuit sub lege libenter haberi,
 Quidquid ei placuit juris adinstar erit.
 Qui ligat ac solvit Deus, ipsum protulit orbi,
 Divi sit regnum divina potentia secum,
 Astra dedit superis cætera cuncta sibi.

Responsio curiæ Romanæ contra imperatorem.

Pars quoque papalis sic obviat imperiali,
 Sic regnare damus, quod Petro subjiciaris,
 Jus etiam nobis Christus utrumque parit.
 Spiritus et corpus mihi sunt subjecta potenter,
 Corpore terrena teneo, cælestia mente,
 Unde tenendo polum, solvo ligoque solum.
 Æthera pandere, cœlica tangere papa videtur,
 Nam dare, colere, nectere, solvere, cuncta mere-

A *De Lothario imperatore, octuagesimo sexto ab Augusto, post Henricum quintum.*

Anno ab Incarnatione Domini millesimo centesimo vigesimo quinto, defuncto absque hærede Henrico quinto, principes Moguntia conveniunt, ibique habito de successore consilio, quatuor regni optimates, Lotharius dux Saxonum, Fridericus dux Suevorum, Leopoldus marchio orientalis, Carolus comes Flandria ad regnum designantur.

Tandem Lotharius, natione Saxo, patre Gebehardo, voto omnium, renitens, valde acre clamans, ad regnum tractus, præsentem legato sedis apostolicæ, nonagesimo secundo ab Augusto regnavit.

Iste per omnia humiliavit progeniem Henrici imperatoris, contra quem dux Fridericus et frater ejus Conradus, nepotes Henrici imperatoris ex sorore, diu rebellaverunt. Propter quod papa Honorius successor Calixti, eos excommunicavit.

Verumtamen prædictus Conradus, a fratre suo Friderico, et a quibusdam aliis, factus est rex contra Lotharium. Qui cum paucis exercitu intravit Italiam, et Mediolani apud Modoetiam coronam portavit. Deinde ad partes Romanorum processit, et tandem rebus exhaustus in patriam remeavit, pacemque cum Lothario componens, dimisso regno, quievit. Eodem tempore Romæ Honorio mortuo, oritur schisma inter Innocentium et Anacletum. Innocentius autem transiens in Galliam, venit Leodium, ubi Lotharius ei occurrit, auxiliumque promittit. Unde Innocentius papa apud Clarum-montem, concilio celebrato, Romam rediit, et regem Lotharium, in Lateranensi palatio apud Sanctum Salvatorem coronavit. Non enim poterat apud Sanctum Petrum morari, propter potentiam Anacleti filii Petri Leonis.

Lotharius in patriam rediit, rursusque renovato exercitu, Romam post biennium remeavit. Ubi assumpto secum Innocentio, in Apuliam transiit, et Rogerium Siculum, qui tunc dux Apulia vocabatur, inde fugavit, et Rainonem comitem ibi ducem constituit, civitatem Barum cepit, et totam Apuliam occupavit. Inde reversus, Veronæ morbo correptus, vitam finivit, anno regni sui duodecimo; cui Conradus supra memoratus, per electionem principum in regnum successit.

Item de Lothario versificæ, et de duce Conrado contra eum erecto, sed tandem pacificato.

Non erat Henrico quinto tunc masculus hæres,
 Sed soror hunc genuit qui regna meretur habere,
 Tertius Conradus rex diadema geret.

Conradus dux imperium captare paratur,
 Lotharius dux Saxonicus contra re'evatur,

Sed magis invidia, quam ratione datur.
 Livor et invidia recolebant gesta priorum,
 Quos Henricorum fortuna repressit amorum.

Sic modo Lotharius tollit habetque thronum.
 Transit in Italiam Conradus, ibique receptus,
 Est Mediolani diadema potenter adeptus.

Bellaque rex regi fortis utrinque vehit.

Schisma fuit regno, sunt et nova schismata Romæ; A
Nam duo sunt papæ, binæque fuere coronæ :

Schismatis errores mundus adesse dolet.

Unus Anacletus fuerat sub schismate præsul,
Innocentius est, qui contra papa tenetur;

Hæc duo fert secum schismata Roma vetus.

Cedit Anacletus, alterque sedere meretur,
Regnat Lotharius, Conradus apicis habetur,

Summus et imperii signifer ipse fuit.

Lotharius senuit, Conradi longa juvenus,
Obtulit obsequium, sed post, sene prorsus adempto,

Succedens juvenis regia jura tulit.

Interea juvenis regni vexilla tenebat,

Fit prior in ducibus semper, primusque sedebat,

Hoc sibi nobilitas, dignaque forma dabat.

Imperat hinc annis sic Lotharius duodenis,

Bis videt Italiam, Romam quoque denuo venit,

Et semel Apuliam cum feritate premit.

Rogerus nunc dux Siculus regnare putatur,

Pulsus ab Apulia, qui Cæsaris ense fugatur,

Cæsar habet Barum, vincit et usque Pharum.

Rainonem creat ipse ducem, cui cuncta relinquit,

Quem dux Rogerius post hoc certamine vincit,

Et facit Apuliæ se sine sine ducem.

Indeque se regem jussit dominumque vocari,

Morque regali regalia signa parari,

Atque per Apuliam magna tributa dari.

Hostis ei papa satis Innocentius exstat,

Intrat in Apuliam, regi contraria prestat,

Captus ibi cedit, regia jura dedit.

De exaltatione Conradi tertii post Lotharium imperatorem, octuagesimo septimo ab Augusto.

Anno ab Incarnatione Domini millesimo centesimo trigesimo nono, Conradus supra memoratus, xci: ab Augusto, apud Confluentiam, inter Moguntiam et Coloniam, in regnum eligitur, præsentate Deodevino Portuensi episcopo, apostolicæ sedis legato. Statimque Aquisgrani in sede Caroli a principibus constitutus, ab eodem legato est coronatus.

Saxones tamen et dux Bavarie Henricus tunc in eum non consenserunt. Asserebant etiam eum non regem legitimum, sed per subreptionem creatum. Rex præfigit eis omnibus curiam generalem apud Babenberg, ad quam venientes, simul cum imperatrice vidua Lotharii, in gratiam et pacem regis fuere omnes recepti, excepto solo duce Bavarorum Henrico, qui cognominabatur Superbus, apud quem etiam insignia regalia contumaciter adhuc detinebantur. Erat enim gener defuncti imperatoris Lotharii, et ex hoc tenens regalia, ad regnum quantum poterat, aspirabat. Coactus vero tandem regalia, id est crucem et lanceam et coronam reddidit, gratiam autem regis non impetravit. Postea vero iudicio principum a rege proscribitus, ab omnibus suis derelictus, vix quatuor militibus comitatus, in partes Saxonie miserabiliter cessit. Atque post pauca vitam finivit.

His temporibus, Rogerius Siculus Apuliam rursus

ingressus, cum duce Rainone, quem Lotharius ibi præfecerat, habet conflictum victusque fugatur. Interea Anacletus, filius Petri Leonis Romæ moritur, et eo mortuo, schisma terminatur. Post pauca, dux Apuliæ, Raino vel Rainaldus, moritur. Rogerius in Apuliam revertitur, et terram duce orbata nec rebellantem occupat. Principem Robertum Capuanum, cum omnibus nobilibus ejicit, et residuos, variisque tormentis affligit. Ad ultimum se regem Siciliae et Apuliæ præcipit appellari; princeps Robertus Capuanus cum omnibus comitibus expulsis, ad regem Conradum secessit. Rex benigne omnes recepit, et longo tempore in Alemannia secum tenuit, sed in Apuliam transire non potuit, quia eum gravis imperii necessitas præpedivit.

B Ad hæc papa Innocentius, vir magnanimus, cum populo Romano contra Rogerium collecto exercitu Apuliam ingreditur, ubi incaute conductus, in loco qui vocatur Galluzi, a Rogero capitur, eoque cum reverentia coacto, Rogerius nomen et auctoritatem regiam, cum benedictione apostolica, tam in Sicilia quam in Apulia, sicut voluit, plenarie impetravit.

Rogerus ex tunc auctoritate apostolica rex exaltatus, cum jam nullum præter Conradum regem haberet obstaculum, Velfonem ducem, fratrem scilicet Henrici superbi supra memorati, pecunia sua conductum, contra Conradum in Alemannia concitavit. Quem rex in uno prælio, juxta castrum Winisberg eleganter vicit, suosque grandi occasione prostravit. Altera vice Henricus filius Conradi, qui si vixisset, post eum fuerat regnaturus, eundem Velfonem bello devicit. Velfo tamen, dum Conradus vixit, pro Rogero stetit, et regnum pro viribus impedit.

C His temporibus Romani cœperunt innovare senatum, qui longis ante temporum curriculis ita cessaverat, ut nec mentio ejus Romæ haberetur; quem papa Innocentius ingenio, pretio, et minis solvere conatus, non potuit; morboque præventus sub ea discordia diem ultimum clausit; cui sacerdos laudabilis Cœlestinus successit, quo infra annum defuncto, in cathedra Lucius papa consedit. Lucius secundus itaque intendens senatum extinguere, cum ingenti militia capitolium Romæ conscendit, ut sedentes ibi tunc senatores cum dedecore removeret. Senatus autem populusque Romanus ad arma conversus, papam cum suis omnibus a capitolio in momento repellunt. Ubi papa, sicut tunc audivimus, lapidibus magnis percussus, usque ad obitum sui diem, qui proxime secutus est, non sedit in sede. Cui tunc successit Eugenius abbas Sancti Anastasii Romæ, de ordine Claravallensium.

D Cujus tempore obiit rex Conradus apud Babenbergam, cui successit Fredericus nepos ejus, dux Suevorum. Tunc Constantinopoli Manuel imperabat, habens uxorem Theutonicam, sororem, scilicet uxoris regis Conradi, natam de Sulzbach, filiam nobilissimi comitis, in terra Bavarorum. Cætera de regibus

Conrado, qualiter ivit ultra mare, et de rege Rogerio, et de filio suo rege Wilhelmo, et item de Wilhelmo rege filio Wilhelmi, versibus adnotamus.

Item de Conrado tertio, qualiter rex Rogerius contra eum tollit Apuliam, et per Velfonem ducem infestat regnum Theutonicum.

Lothario moriente, venit Conradus honestus,
Hostibus infestus, sapiens, ad cuncta modestus,
Quem satis imperium laudat, et omne solum.
Dum timet hunc Siculus, dum perdere regna veretur,
Velfoni dat dona duci, quo sæpe tenetur,
Hoc duce sustinuit bella ferente decus.
Undique Conradus Siculos arctare minatur,
Præmia Velfoni magis ille referre paratur,
Diraque cum rege prælia Velfo movet.
Contra Velfonem mens regia plena furore,
Imperii virtute sui defendit honorem,
Vultibus oppositis insimul arma movent.
Dextera Conradi gladio conformis Achilli,
Signifero veniente ducis caput amputat illi;
Hic ubi Marte cadit, Velfo repulsus abit.
Multimoda tunc cæde data, sumptoque trophæo,
Conradus virtute datur major Machabæo,
Omne decus Velfo tempore perdit eo.

Rogerii regis Siculi venit ultima vita,
Filius ipsius Wilhelmus regna cupita
Suscipit, et vitæ tempore regnat ita.
Tempus abit, Conradus obit, miranda potestas.
Succedit Fridericus ei, relevatur honestas,
Interea Siculus rex sine clade fuit.
Nulla dedit Siculo Fridericus prælia regi,
Nam Mediolani tunc prælia longa perëgit.
Sic rex Wilhelmus regna quieta regit.

De duobus Wilhelmis.

Wilhelmus post Wilhelmum succedit honore,
Formosus, gladioque probus, summusque decore,
Qui magis Ausoniæ dignus honore foret.
Dum jam Wilhelmus ter denos perficit annos,
Cæsar apud Danaos Manuel moritur memorandus,
Tunc quoque Francigenis rex Ludovicus obit.
Imperium nunc Græcorum rapit ille tyrannus,
Andronicus, princeps scelerum, vir nec memoran-
Græcorum proceres ejus ab ense cadunt. [dus,
De pace inter imperatorem Fridericum et Lombardos.
Expedit hic dici, quod et imperio Friderici,
Omnes Lombardi sic efficiuntur amici,
Sicut ei placuit, res patet acta sibi.
Filius ipsius Henricus, ad alta levatur,
Rite coronatur, uxoris honore beatur,
Fit regis Siculi filia sponsa sibi.
Sponsa fuit speciosa nimis, Constantia dicta,
Posthuma, post patrem materno ventre relicta;
Jamque tricennialis tempore virgo fuit.

Item de Conrado tertio, qualiter ultra mare perrexit cum exercitu Christianorum.

Consilio Seneca, specie Paris, Hector in armis,
Regnum bis senis Conradus rexerat annis,
Cum tulit in scapulis insita signa crucis.
Unde Cisalpina gens omnis erat peregrina.

A Quam neque per maria vexit ratis ulla marina,
Imo per Ungariam præripuere viam.
Tunc rex Francigena Ludovicus mente serena,
Signa crucis tulerat: numerum si noscere quæras?
Millia millena militis agmen erant.
Reges et populos latuit fortuna futuri,
Nam fuerant nostri pro lege Dei morituri.
Constantinopolim miles uterque venit.
Inde per Iconium via regum recta paratur,
Fraudeque Græcorum male per deserta vagatur,
Unde sæpe pereant, spes bona nulla datur.
Millia Turcorum veniunt ad bella virorum,
Copia Maurorum ferit agmina Theutonicorum,
Perforat ipsorum pectora, castra thorum.

Nunc rex Francorum comes astat Theutonicorum,
B Perditur armorum series, ornatus equorum,
Plena jacent feretris, prata, platea, forun.
Cum labor infestet, calor irrogat undique, pestes.
Qui fuerant equites, pergunt moriendo pedestres,
Æger ubique jacet, prælia nostra tacent.
Tunc rex Conradus multis tulit arma diebus,
Ense regens equites, cessantibus undique rebus,
Sic loca pacifica Theutona signa petunt.
Adfuit egregius Fridericus dux Suevorum,
Æqua suo patruo regit agmina Theutonicorum,
Hostibus ingeritur, protegit ipse forum.
Dummodo festinant animam vitare ruinam,
Inveniunt binas per littora forte carinas,
Unde Jerosolymam præripuere viam.

C Tunc magis irasci studuit super urbe Damasci,
Prælia contraxit, cœpit victoria nasci,
Urbs obsessa fuit, nam quasi capta fui.
Ni foret ob pretium res vendita prodicione,
Urbs peritura foret, nostrisque dedisset honorem,
Rex pro fraude dolens, signa reversa movet.
Ipse suis manibus rex tantus erat gladiator,
Ut gladio feriente suo nullus tueatur.
Indeque per medium corpora cæsa cadunt.
Ad sua regna redit, modico post tempore vivit,
Palmigerique viri pauci redeunt redivivi,
Paceque rex obiit, nam requiescit ibi.
Anno milleno, centeno, terque deceno,
Atque quater deno, reddit sua tempora cælo,
Cui famularar ego, qui mea metra lego.

D *De exaltatione imperatoris Friderici primi, nepotis Conradi tertii, octuagesimi octavi ab Augusto.*

Anno ab Incarnat. Domini 1146, anno etiam ab Urbe condita 1918, annis vero ab Adam sex millibus trecentis triginta quinque transactis, Fridericus primus, filius Friderici ducis Suevorum, fratris scilicet Conradi regis, natus ex clarissima progente Carolorum, post Conradum tertium apud Francofordiam communi voto, et consensu omnium principum, electus est ad imperium, nonagesimus quartus ab Octaviano Augusto. Cujus in hoc loco brevem tractatum ad observandum catalogum imperatorum facimus, ne ordo nominum ipsorum interrumpatur, si forte nomen ejus in hoc catalogo non assignatur. Atlibi autem de actibus ejus, omnia fere principalia

quæ gessit in Italia, versifice dictata posuimus, ubi A (Rex modo dissimulat mala quæ Melana meretur, de Mediolani destructione, et de aliis satis compendiose narramus.

Gratias igitur agimus Creatori, a quo bona cuncta procedunt, quia, sicut in exordio libri hujus spondimus, universum Vetus et Novum Testamentum in summa complectentes versifice assignavimus, et ab initio mundi usque ad præsentem diem, sub tempore domini imperatoris Friderici, et domini papæ Urbani tertii, omnia regna mundi, omnes reges, et acta regum, sub compendio, et nomina, et tempora, et annos eorum, atque omnes Romanos pontifices, et annos et menses, et dies eorum per ordinem descripsimus: qui etiam imperatores cum quibus apostolicis vixerunt. Distinximus Chronica omnia, quæ catholicæ Ecclesiæ inseruimus. In omni us autem istis nihil fabulosum scienter addidimus, sed auctores catholicos et authenticos secuti sumus, ut Eusebium, Clementem papam, Dionysium Areopagitam, Origenem, Hieronymum, Augustinum, Josephum, Orosium, Ægesippum, Strabum, et Hionium, et Solinum de mirabilibus, et Suetonium de vita imperatorum.

Item de eodem Friderico imperatore, versifice notamus.

Regibus antiquis descripsimus omnia late,
Tu minor ætate, Friderice, prior probitate,

Jam tua gesta patent, quæ recitare placet.

Nam Friderici tempora, prælia, gesta que novi,
Indeque maxima, vel magis optima promere vovi,

Qui tulit, aut movit, quæve recepit ob id.

Dum caninus magni regis, mea musa, cacumen,
Sub brevitate suum studeamus tangere numen:

Altius incipias; organa nostra tument.

Nunc tibi lingua mea panget, Friderice, trophæa,

Acta gigantea canat omnis in orbe chorea,

Tu quoque musa mea, surge, canamus ea.

Flos fuit ex flore regum Fridericus honore;

Sumpsit eum regem Germania plena favore,

Imperii dominum semper habere volens.

Rex ubi Aquisgrani Carolorum sede resedit,

Ordine legitimo Germania prorsus obedit,

Finibus Italiæ rex sua signa dedit.

De civitate Mediolani et de guerra ejus cum Friderico imperatore.

Urbs Melana potens, meritis dicenda læna,

Viribus eximia, populis et milite plena,

Sæva, superba, fera, tota rebellis erat.

Urbibus annexa fuit hæc, quibus omnia vexat,

Quæ fuerint urbes, exponere nomina restat,

Brixia, Terdona, Crema, Placentia bona.

Rex ubi Theutonicam meruit captasse coronam,

Quærit et Italicam, quia sic docet inclyta Roma,

Per medios Ligures regina volat.

Signa sui regis spernit Melana vereri,

Sed propria virtute sua vult rura tueri,

Nescia quod sibi mors rex Fridericus erit.

Hanc ubi rex angit regalibus undique bannis,

Dissipat et frangit, sex Marte fluentibus annis,

Urbs, quæ summa fuit, Marte repressa luit.

Ad reliquas urbes exercitus ire jubetur,

Et super Astenses arma tulere duces.

Rex abiit, Melana sibi non præbet honorem;

Tempus erit quo facta luet, contrita furore;

Roma vocat regem, rex sua signa movet.)

De Asiensi civitate.

Magna timens regem mox deserit Asta colonum,

Ad castrum novum cuncti sua cuncta reponunt,

Unde suum vacuum deserit Asta solum.

Nec penitus vacua, deserta relinquitur Asta,

Turribus eversis, inventa cibaria vastant,

Alterius muri nulla ruina fuit.

Dum rex egreditur melior fortuna paratur,

Jurat ei populus sic asta reconciliatur,

U Culpa fuit modica, gratia plena datur.

Item de eadem Asta civitate.

In Ligurum patria manet urbs, quæ dicitur Asta,

Inclyta divitiis, modico munimine vasta,

Quæ cito succubuit, nec tamen ipsa ruit.

De civitate Terdona per Fridericum ter desolata.

Amodo Terdonæ superest recitare dolorem,

Quæ Mediolani veteri subnixâ furore,

Consueto more vult inimica fore.

Rex ubi castra movet, metuit fera turba leonem,

Cingitur horribili procerum Terdona labore,

Miles ut aggreditur plebs fugitiva dolet.

Undique rex arcet, populus secedit ad arcem

Nec sibi sic patet stringens eques undique partes,

Urbs capitur plane, turba cacumen habet.

C Hinc cibus arctatur, fons tollitur, inde paratur,

Talpa cavans, aries, mangonibus injaculatur,

Perforat interius, rumpit utrumque latus.

Proxima jam morti cedit gens subdita sorti,

Introitum regi patulis dedit undique portis,

Plebis membra tamen vitæque salva manent.

Insita telluri rex mœnia præcipit uri,

Inde cadunt muri populi digne perituri,

Sic Terdona ruit, qua satis alta fuit.

Inclyta Terdona nimis irascente corona,

Victa ruit prona, capiens tria tristia dona,

Quippe tribus vicibus diruta tota domat.

Qualiter a Terdona Romam consecrandus processit.

Hæc ubi complevit, celebris legatio venit,

D Pergat ut hinc propere papalia jura tueri

Ex ope pontificis jam monocerator erit.

Utque moras purget, vehementer papa perurget,

Rex bonus exurgens aquilas direxit ad Urbem,

Dantque Placentina rura cremata viam.

Servit ei Parma, Bononica transit arva,

Alpe satis parva Florentia pertulit arma,

Nuntius Achaicæ Palæologus adest.

Arnaldus capitur, quem Brixia sensit alumnum,

Dogmata cujus erant quasi pervertentia mundum,

Strangulat hunc laqueus, ignis et unda vehunt,

Thuscia devota sese dedit undique tota,

Nota vel ignota subduantur regna remota,

Ad Pendentis-Aquæ prædia castra jacent.

Ad vitæ moratum veniunt vexilla Viterbum,

Unde patens erebus fontem facit igne protervum ,
 Fortis ibi populus, miles ad arma probus.
 Optimus indigenis fons balnea multa paravit,
 Fertilis est patria quam copia multa beavit,
 Nam genus et species fertilitate trahit.
 Illic Roma suos voluit requiescere fessos ,
 Emeritos equites, senio seu vulnere pressos,
 Sic vitæ meritum, res facit ipsa locum.

Verba auctoris.

Longa per obsequia cum vita labore gravetur,
 Si senio premitur, si vulnere debilitetur,
 Hic habeat requiem sæpe senile decus.
 Si præclara velit Cæsar sua gesta foveri,
 Hoc decus imperii decet omni lege teneri,
 Debeat ut senibus vitia quieta geri.
 Non hæc servorum sit gloria, sed dominorum,
 Si defectorum stet salvus honor seniorum,
 Si nitet ipsorum veste platea, forum.
 Si miserum præstat famulum, si diva potestas,
 Dedecus infestat dominum, cui servit egestas,
 Non sibi, sed Domino stat miser ille suo.
 Regia præveniunt tentoria plurima Romam,
 Gestat ut imperium Romana sede coronam.
 Cui favet Ecclesia publica signa tonant.
 Romanus populus antiquos expedit usus,
 Rex despexit eum primatum milite tutus,
 Nil petit, imo jubet, Roma furore tumet.
 Spe male frustratus discedit abinde senatus,
 Acriter iratus Romanus ad arma paratur,
 Vincere primates regis et arma ratus.
 Rex animo fortis, movet agmina multa cohortis,
 Papa dedit patulis aditum per devia portis,
 Tecta beata Petri nocte sub ense petit.
 Mane sub aurora sedem tenet atque coronam,
 Munere Basilicam Petri reverenter honorat,
 Roma dolens plorat, rumor in Urbe sonat.

Qualiter imperator ab apostolico Adriano coronatus est apud Sanctum Petrum, sine Romanorum consensu; unde pugnatum est cum Romanis, sed imperator obtinuit.

Decipitur Roma dum sic capit ille coronam,
 Regia persona recipit papalia dona,
 Ungitur, erigitur, rumor in Urbe sonat.
 Præsul Adrianus Romanaque curia tota,
 Tunc sine Romanis complevit regia vota,

Acriter iratus consurgit ad arma senatus,
 Prosilit armatus Cæsar, feritate citatus,
 Marte secus Tiberim fervet utrumque latus.
 Plebs adiit, rex obtinuit, multisque necatis,
 Unda fuit Tiberis defensio sola fugatis,
 Sanguine tincta sætis turba natabat aquis.

De Spoleti destructione.

His ita completis papali munere freti,
 Dum remeant læti, resident super arva Spoleti,
 A quibus et Cæsar danda tributa petit.
 Falsa moneta venit, falsum cito Cæsar ademit,
 Prælia namque gerit, multos de plebe peremit.
 Intus et exterius plebs superata gemit.

Imperat Augustus pereat locus igne perustus:
 Qui fuerat vacuus miles, remeavit onustus,
 Debita qui sprevit reddere, cuncta dedit.

De Veronensium traditione inter Alpes, ubi imperatorem, et totum exercitum inter angusta montium conclusum, extinguere cogitaverunt.

Regales Aquilæ veniunt ad plana Veronæ,
 Flumina dum transit rex, durius invenit omen,
 Monte coarctatis bella Verona movet.
 Montibus angustis et fluminis ordine cincti,
 Rex, proceresque sui fuerant quasi carcere vincti,
 Conclusique suas non habuere vias.
 Arma ruunt, quia saxa pluunt de monte relaxa,
 Interimunt, quassant proceres a vertice saxa,
 Armaque militibus nulla valere queunt.

Quatuor has pœnas spatio sensere dierum,
 Quo sine spe vitæ tolerant discrimina rerum,
 Vulnura suscipiunt nec tamen ulla gerunt.
 Passibus oculis super alta cacumina tendunt,
 Unde Veronensi populo male facta rependunt,
 Plebsque supercilii montis ad ima redit.
 Nunc pede truncari, nunc funditus exoculari
 Rex jubet ingenuus, laqueo super alta levari;
 Talis honor reprobis debet ob ista dari.

De nuntio schismatis inter Alexandrum et Octavianum, tempore prædicti imperatoris.

Præsul Romanus tunc mortuus est Adrianus,
 Venit Alexander, cui restitit Octavianus:

Schisma sit Ecclesiæ, pugnat utrinque manus;
 Schismate fervente Friderica potentia venit,
 Quæ Mediolanum post multa potenter ademit,
 Quo satis absorpto, lis recidiva redit.
 Conspirant Ligures, profugus rex inde recessit,
 Omneque jus regis Lombarda superbia pressit,
 Ipsa sibi dominans tunc quasi Cæsar erat.
 Rex rediit, Morianna luit, Cilenia clusa
 Præbuit introitum regi, pereunte Segusa,
 Et reliqui Ligures regia signa timent.

De civitate Alexandria, quæ nunc dicitur Cæsarea, in Lombardia.

Burmia cum Tanaro palearum fecerat urbem,
 Quam subito veniens rex obsidione perurget,
 Succurrunt Ligures, lœlica signa patent.
 Cæsar ab opposito mox obsidione relicta,
 Obviat his, plebs obstupuit, quæ stans quasi victa,
 Pacta petit pacis, plena timore satis.
 Nudatos gladios nuda cervice gerentes,
 Cæsaris ante pedes veniunt, veniam repentes;
 Cæsar amore Dei parcere sanxit eis.
 Regia mandata jurat gens pacificata;
 Ante diés octo pax decidit evacuata,
 Guerra velut fuerat stat recidiva rata.
 Urbs Mediolanum melius reparata resurgit,
 Fortior effecta Lombarda potentia turgit,
 Utraque pars tumida fortis ad arma volat.
 Rex prius obtinuit; sed post fugiendo recessit
 Nec tamen a patria cessit, sed verbere fessi
 Tam rex, quam Ligures jam super arma silent.
 Annis ter senis tribulatis schisma recedit;

Vincit Alexander tandem, cui Cæsar obedit,

Paceque consedit, consiliumque dedit.

De rege Henrico sexto, filio domini Friderici imperatoris, octuagesimo nono ab Augusto.

De do nino rege Henrico, filio domini Friderici Augusti, adhuc adolescente, gesta non tenemus. Videmus autem ejus elegantissimam formam, laudabilem militiam, audaciam et largitatem, benevolentiam, pietatem, justitiam, et veritatem; atque omnes regias virtutes, quas ex ætate adolescentum possemus optare. Qui licet natura et litteratura super omnes coætaneos, sapientia et sensuum subtilitate videatur pollere, nos quidem si plura nescimus, plura tamen temporum ratione conspeximus, plura etiam experti sumus, salva ejus majestate, cogitavimus, ut ei aliquas admonitiones in medium proponamus; per quas admonitiones ad laudabiles mores, et ad justitiam et judicium informetur, et ad regias virtutes, quibus sibi concessum gloriose et honeste regat imperium, veribus heroicis animetur.

Item de rege Henrico sexto, adhuc adolescente, proponitur quædam forma regnandi, qualiter imperium debeat laudabiliter gubernare.

Henrico sexto sacra sunt diademata præsto.

Tu pater, hoc festo, Friderice, monarchus adesto,
O pater, o nate, regia metra patent.

Regibus antiquis, Henrice monarche, coheres,

Tu diadema feres, Romani culminis hæres,

Romula signa geres, sæcula nostra tenes.

Imperii sidus, plaudunt tibi mensis et idus,

Metra tibi fidus regalia dat Godefridus,

Quæ tibi sæpe legas, ut bene regna regas.

O juvenis juvenum flos inundi, gloria regum,

Urbis et orbis honor, cui plaudunt tempora rerum,

Suscipe consilium, quod mea metra ferunt.

Sordibus implicitos pravosque cavebis amicos.

Omnibus equus eris; sed castigabis iniquos.

Prospice, quidquid agis, te tibi nosce magis.

Lautius est tibi te solum constringere legem,

Quam varios populos, aut magnos vincere reges.

Hæc si mente leges, rex, bene regna reges,

Si tua noveris, neque publica vota vereri,

Quia fore te regem poteris ratione fateri?

Si tibi non fueris, nec mihi rector eris.

Doctor Alexandri magni pravos sibi mores

Finxit, et incessus inhonestos absque decore;

Rex puer hæc didicit: sed didicisse dolet.

Vicit Alexander Darium, simul et Babylonem:

Sed nequit impressum sibimet devincere morem:

Quo semel imbuitur testa tenere solet.

Tu puer explora, si te nota prava colorat,

Prorsus et absque mora vitium remove labora,

Namque vetus vitium nescit abire foras.

Dum tibi cuncta licent, non quæras cuncta licere,

Nam quæ sæpe licent, potcrunt tentata nocere;

Res etenim licitæ noxia sæpe ferent.

Legum fræna tenens freno te fortiter arce,

Plus aliis, minus ipse tibi pro tempore parce,

Dum nullum metuis, sis metus ipse tibi.

A Vita Pharaonis, scelerosaque gesta Neronis,

Et transgressoris monstrant culpæ Salomonis,

Quæ mala sint reprobis, quæ bona nata bonis.

Has tibi tam duras veterum propono figuras,

Ut sacra Scriptura tibi sit doctripta futura:

Hac poteris patrias arte fovere tuas.

Judicis officio loca sacra decenter honora,

Pace frui, punire malos, Henrice, labora,

Si scelus exploras, pax erit absque mora.

Ecclesias jubeas multa pietate foveri,

Semper in adversis te subveniente tueri

Ecclesiæ precibus vult diadema geri.

Si cupias veri regis promissa mereri,

Auxilio cleri studeas, Henrice, doceri,

Ut placeas Domino cras quoque sicut heri.

B Pauperis aut viduæ dum cernis adesse querelas,

Promptius exhibeas plena pietate medelas,

Judicium miseri cum pietate geras.

Prima poli, postrema fori sic jura cœqua,

Ut jus prævaleat, quantum tua suppetit ætas,

Omne malum resera, nonis cuncta veta.

Expedit interdum sancita remittere legum,

Ne pereat feritate mala clementia regum;

Nam puto sæpe Deum vivere velle reum.

Indulgere tuis tua sic dignetur honestas,

Ut magis absolvat quam puniat alma potestas,

Si miserando feris, rector amandus eris.

Judicio residens animum sic comprime iudex,

Ne scelerum vindex vultus sit pectoris index,

C Et quæ sunt poenæ proxima, clausa tene.

Et qua sorte bonus causæ sit utrinque patronus,

Par quoque portet onus extraneus atque colonus,

Et nihil arcanum polluat arte manum.

Currant Marte suo parili discrimine lites,

Nec repriment miseros sub majestate quirites,

Lite cadant lites judicis arte sitæ.

Si varios testes cupiant producere partes,

Ne dolo intersit, examine cuncta coarctes,

Atque memor pueri tunc Danielis eris.

Si superest charta, causam per scripta coarcta,

Nec sceleri parcas, si falsa prodiit arca,

Falso, fraude, dolo, non tibi plaúdat homo

Si scelus ulcisci ratio certissima possit,

Rex age quod sulito tua debeat ultio nosci;

D Ultio tarda sovet crimina, damna movet.

Si mea vincla prius subito punita fuissent,

Nulla Moguntini tibi captio damna dedisset:

Crimina non fieri regia poena facit.

Item ad regem Henricum admonitio.

Laudibus inspectis quas audis commemorari,

Nolo superborum cupias veritate levare,

Tædia nam populis vita superba parit.

Proximus esse Deis hac forsitan laude putaris:

Rex moritura caro, caveas ne decipiatis,

Et quia mortalis, mors tibi fata parit.

Corpore mortalis, mortalia sic moderaris,

Ut rex jure pari cum pauperibus moriaris,

Divitis et miseri vita cœva cadit.

De nuptiis Henrici sexti.

Anno ab Incarnatione Domini millesimo centesimo octuagesimo sexto, indictione sexta, sexto Kalendas Februarii, rex Henricus sextus cum re-

gina Constantia, filia Rogerii regis Siciliae, nuptias gloriosas celebravit Mediolani apud Sanctum Ambrosium, anno ætatis suæ vigesimo primo, anno autem regni sui decimo septimo.

Partis decimæ septimæ finis.

GODEFRIDI VITERBIENSIS

PANTHEON.

PARS DECIMA OCTAVA.

DE ANGLIS ET SAXONIBUS.

De nonnullis Ecclesie persecutoribus.

Chronica quæ perhibent regnasse Diocletianum,
Cum regnasse sibi referunt tunc Maximianum,
Climata Britannia: quem tenuisse canunt.
Fecerat hunc apud hos regionis Roma patronum,
Quem perhibent sat pacifice tenuisse colonum,
Hunc patriæ dominum semper habere volunt.
Atamen in sanctos exarserat ille furore,
Undeque Christicolæ deleverat a regione,
Omnia Catholica scripta cremare volens.

De Maximiani prole.

Maximianus obit, scelerum scelerosus amator,
Deserit et geminos propria de conjugē natos,
Uter et Aurelius nomen habere datos.
Mater habens pueros, procul a regione recedit,
Pars ubi Britannia: sibi clam reverenter obedit,
Conscia quod pueris terra paterna redit.
Hostibus amotis tali moderamine totis,
Securi vivunt pueri, procul inde remoti,
Sed nova sors oritur perniciosæ locis.
Defuncti regis fratrem facit insula regem,
Nomine Constantem monachum qui Canone degens
Tempore post modico Britona regna regit.

De Voltigerno Anglorum ducē.

Voltigernus dux Anglorum summus habetur,
Carus apud proceres tota regione tenetur,
Cujus ob auxilium regna tenet monachus.
Ille docet, quod multa voce rex arma virorum,
Ut valeat punire malos quoscunque suorum,
Et sibi subjiciens stringat ubique solum.
Charta vocat quos merce locat per regna Quirites
Utque solet commota movet Britannia lites,
Bella sovent gentes in regione sitæ.
Quamobrem Saxones Oceanum transfretarunt.
Saxo vocatus ad hæc ad regia bella monetur,
Cujus et innumera populorum turba movetur,
Arma per Oceanum militiamque ferunt,
Miratur jam rex cur copia tanta veniret.
Saxo refert, quia tota domi remanere nequiret,
Terra foret modica, milite plena loca.

B Plena viris terra, jam pene carebat et herba,
Hæc tua nos terra cum sit ditissima servat,
Tu tibi belligeros nos retineto viros.
Turba sumus quam pellit humus sortita parentum,
Sorte pari remanere lari vult turba potentum,
Nos quoque sors misit regna tenere tibi.

Saxones a Voltigerno duce humaniter recepti.

Voltigernus ait: « Nova sint tibi gaudia regi,
Cui fortuna truces sortis bonitate subegit,
C Sic modo tu tua, rex, regna quieta regis.
Da tua Saxonibus fortissima castra foveri,
Jura; potestates, sub Saxonis arce teneri,
Saxonis officio dat tua bella geri.
Cordis amicitia quam Voltigernus habebat,
Insita Saxonibus sic Saxonis acta fovebat,
Sic quoque Saxo duci corde fidelis erat.
Saxo tenens patriam regis bonitate levatus
Occulta feritate ducis subito variatur,
Rex ducis ingenio perdidit ense capit.
Cum duce tunc equites ficto gemuere dolore,
Ulciscique necem falso statuere colore,
Cordeque lætifico tristia gesta movent.
Arce trucis statuere ducem consistere regem,
Saxonica virtute sedens tenet omnia lege,
D Ensequē Saxonico regnat in orbe suo.
Hujus erat regis miles de semine natus,
Dux Volgimerus, vulgi ratione vocatus,
Militiæ princeps clarus, ad arma potens.
Ille dolet quod regna solet sua Saxo tenere,
Nam fieri si Saxo perit, vult regius hæres,
His et ob invidiam tunc gravis hostis erat.

De Orsone, et Engisto.

Tunc erat Anglorum regalis copula fratrum,
Orsus et Engistus Angla ratione vocati:
Hi duo Saxonibus rite fuere capiti.
Dum movet introrsus dux Volgimer arma scorsum
Restitit his prorsus saliens Engistus et Orsus.
Insula Britonum præstat utrumque dolem.

Volgimer et Saxo, sua dum certamina taxant,
 Utrâque pars passa, Britannica prædia quassat,
 Vulneribusque datis mors sit utrinque satis.
 Volgimer ut regnum satagit vexare paternum,
 Saxonibusque locum cupit annihilare modernum,
 Saxo movet pacis dicta, favore patrum.
 Rex vocat iratum patria dulcedine natum,
 Et quasi pacatus sibi sponte reconciliatur,
 Talibus alloquiis rem moderatur ei.

Saxonum commendatio.

Saxonicae gentis cur opprimis agmina, filii?
 Cum regni sit amica mei custosque culili?
 Suntque bonæ fidei, belligerique viri?
 Hæc regni diadema mei, me teste, paravit,
 Hostiles probitate dies satis alleviavit,
 Quam male persequeris rem bene gessit, ait.
 Pacificos largire dies, depone furorem,
 Saxonibus tu redde tuum constanter amorem,
 Hæc tibi proficuo me moriente foret.
 Cum regni sis, nate, mei spectabilis hæres,
 Saxonica probitate potes tua jura tenere,
 Hi tua jura ferent, et tua bella gerent.
 Volgimer acta patris non suscipit ordine pacis,
 Saxo quasi gratis juvenis fert bella minacis,
 Attamen iratis restitit ense satis.
 Orsus et Engistus Saxo non sustinet istud,
 Undique per patriam contraria prælia sistunt,
 Et ducis ardore bella movente movent.
 Dum furit introrsus tellus Britannica prorsus,
 Transiit oceanum mare dux Engistus et Orsus,
 Et redit in patriam frater-uterque suam.
 Angria Saxonicos dominos rediisse revelat,
 More Macedonico proponitur alta querela,
 Quam mala Volgimeri prælia Saxo ferat.
 Undique per patriam sonitu fervente querelæ,
 Femina cum maribus sua nititur arma movere,
 Insula Britonum jam nova bella feret.
 Orsus et Engistus propriam duxere sororem,
 Quæ specie formaque datur meruisse decorem,
 Regis ad accubitum digna Corinna foret.
De Angria regina, et regione et cæteris actis.
 Angria regina nomen tulit a regione,
 Femina Theutonica roseo suffulta colore,
 Cujus in obsequium signa Macedo movet.
 Plena per æquoreos fertur ratis inclityta fluctus,
 Insula Britonica parcos videt undique luctus,
 Dum ratis arma gerit, subdita terra perit.
 Saxonicae gentis rex Voltigernus amator,
 Pacis utrinque dator, cupit esse reconciliator,
 Et petit alloquio bella silere dato.
 Bella silent, dum pacta vident, vexilla quiescunt,
 Colloquiis hinc inde datis fera corda tepescunt.
 Rex parat iratis fœdera stricta satis.
 Pacis ab hac hora dum rex dare pacta laborat,
 Rixa scelus renovat, rixantur in ulteriora,
 Miles ad arma volat, pax perit absque mora.
 Saxonici populi valido stant cuspide fulti,
 Unde suis cultris hostes perimentur inulti,
 Omne decus patriæ Saxonis ense; jacet.

A Viribus Anglorum vires superantur eorum,
 Ense Macedo lonum superat perimitque colomum,
 Saxo tulit patriam, diripuitque solum.
 Volgimer elatus hostiliter inde fugatus,
 Visa morte patrum timet hic incurrere fatum,
 Per medium nemoris labitur atque fugit.
 Tempore post modico fertur periisse veneno,
 Undique per patriam Saxo viget ordine pleno,
 Amodo Saxonibus plena trophæa fero.
 Regis amicitia qua sæpe Macedo revixit,
 Regis in obsequium victorum pectora sinit,
 Subditus unde sibi Saxo remansit ibi.
 Consona Saxonibus sit regis ubique voluntas,
 Saxo patrem regem reputat quocunque triumphat,
 Quippe suo regi climata victa regit.

B Orsus et Engistus quasi conregnare videntur,
 Nam cum rege simul communia regna fuerunt,
 Rex pater, hi nati, posteritate sui.
 Victima principibus mandatur amœna parari:
 Rege sedente lari datur Angria virgo vocari,
 Sidere splendidior, gaudia forma parit.
 Angria regina maris huc evecta carina,
 Fratribus inclinat, regique decora proplat,
 Et cito regale pectus amore ligat.
 Virginis aspectus penetrat sine vulnere pectus,
 Mox amor injectus latuit sub pectore tectus,
 Mentis in ardore tela puella movet
 Vestibus auratis nituit coma flava capillis,
 Pocula dum recipit, oculos rex intulit illi,
 Dumque videre libet, dicit: « Amica, bibe. »

C Gustat, ut illa refert: « Mecum hibe, diva pote-
 [stas, »

Rex ait: « Ergo sede, tua me constringit honestas,
 Sub lare regali te decet, inquit, ali. »
 Pocula præbentis dulcantur in ore potentis,
 Inde calor mentis impellit ad acta volentis,
 Plus ubi vina bibit plus adamare libet.
 Mensa brevis, fortuna levis, pro virgine venit,
 Cor regis quod virgo vehit, sub pectore sævit;
 Tracta manu leni, dicit: « Amanda veni. »
 His ita prævisis, virgo celeberrima risit,
 Fratribus ascitis, regi sua dicta remisit.
 Si cupit Angrorum lege parare thorum.
 Et mihi lege bona vult participare corona.

D Regis ad obsequia sint agnata Saxona prona,
 Verba placent fratri, sponsa sit absque mora.
 Orsus et Engistus socia regnante sorore,
 Amodo majore funguntur ubique favore:
 Insula tota favet, regna quieta manent.
 Brito timet factum, quia Saxo tenet dominatum,
 Ne sibi primatum reputet vincendo paratum,
 Vendicat imperium Saxo labore datum.
 Viribus Angrorum cœpit male terra gravari,
 Nomine vulgari datur Angriterra vocari,
 Illud et Angrorum nomen ab urbe trahit.
 Moribus et linguis victoribus assimilatur,
 Angria perpetuo victore vocante vocatur,
 Angria dicta per R; tunc ibi non erat L.
 Gregorius papa, cujus baptisinate pollut,

Nomina dans dedit Æ, prius Æ de nomine tollens,
 Sic velut angelicos papa vocavit eos.
 Tunc erat in patria mons, culmen habens speciosum,
 Quæ rex Angrorum castrum parat imperiosum,
 Nec potuit lapidum pondera ferre locus.
 Quotquot enim muri coalent hodie valituri,
 Mane cadunt vacui, post oras iterum ruituri,
 Quidquid ponit ibi, subdita terra bibit.
 Mirantur populi, mirantur ab arte magistri,
 Quidquid ibi lapidum poterint jactare magistri,
 Deperit absque mora : nam lupa terra vorat.
 Rex jubet ariolos longa statione vocari,
 Et magica mox arte sibi jubet insinuari,
 Mœnia cur recidant, quæ sibi terra trahit.
 Cur cadat, ignorant ; sed quomodo stare valerent,
 Fingere consilium mendaciter illico quærunt,
 Quod simul inveniunt, rege jubente ferunt ;
 Hunc, aiunt, montem, superi sibi constituerunt,
 Sæpe sibi reges libamina magna tulerunt,
 Quæ nisi tu dederis mœnia nulla ferunt.
 Munera sacra deis, quæ te modo ferre jubemus,
 Nec tu ferre potes, neque nos in rebus habemus,
 Nec dabit hæc penitus, insula, terra, nemus.
 Sanguinis humani petit hic torrente sacrari,
 Corpore fundari, post desuper ædificari,
 Murus ab hinc stabit, si memorata dahis.
 Nec tamen humanum petit hæc tua victima corpus,
 Cujus ab humano sit semine conditus ortus,
 Natus erit matre filius absque patre.
 Consilio vatum rex amodo certioratus,
 Undique legatos direxit ad ista paratos ;
 Quæritur optatus, sorte ferente datur.
 Inveniunt puerum phantasmatis arte creatum,
 Nomine Merlinum, vatem sine dogmate vatum,
 Partu feminino, sed sine patre datum.
 Suscipit inventum puerum pars magna potentum,
 Ejus in adventu, castrum putat esse redemptum,
 Corpus Merlini si tumuletur ibi.
 Quæritur a matre, quo spermate, qua novitate,
 Filius a matre potuit nasci, sine patre ?
 Restitit illa, patet incubus esse pater.
 Ad regem Merlinus ait : « Nihil hic operaris,
 Vatibus ignaris, caveas ne decipiaris,
 Nil tibi proficui turba maligna parit.
 Ecce meum corpus si mittitur arte seorsum,
 Mox erit absorptum, cadet urbs tua, rupta retrorsum.
 Multiplicando dolum perdis utrumque bonum.
 Duc, ait, Ariolos, turbamque jubeto magorum
 Dicere, murorum quæ sit modo causa tuorum,
 Quid sibi fata volunt, quis sit in arte dolus.
 Dicere si norunt, tu dogma tenebis eorum,
 Si male decipiunt, gladius ait pœna malorum :
 Post, ego murorum consolidabo solum. »
 Verba placent pueri, rex illico dicta requirit,
 Nec valet arioli quod poscitur arte potiri,
 Pœna datur sceleri, quam puer inquit, ibi.
 Carcere multorum reserat rex colla magorum,
 Ut si forte dolum puer exsuperaret eorum,
 Fiat in ariolos mortis ubique forum.

PATROL. CXCVIII.

A Amodo Merlini verbis datur insinuari,
 Cur lapis inde cadit, quo rex jubet alta parari,
 Cur opus artificis concava terra trahit ?
 « Si cupis, invisæ, puer inquit, ænigmata dicam :
 Montis in arce sita stat de super unda petita.
 Terra superposita pendula pendet ita :
 Portat onus terræ, crustaque natante, supernæ,
 Amplius inferre sinis nequit undula ferre,
 Pondera pressa bibit quæ superaddis ibi.
 Ut pateat dubium, montis latus infodiatur,
 Inde tibi fluvius, quem nescis, ut egrediatur ;
 Siccus abiunde lacus siccaque terra datur. »
 Nomine Merlini rex imperat hunc aperiri,
 Magnus apertus ibi fluvius monstratur adiri,
 Castra suis populis rex fabricabit ibi.

B Restat ut illorum rex puniat acta magorum,
 Quorum sæpe dolus fuerat sibi causa dolorum,
 Concremet ipsorum corpora tecta torura.
 Dum cadit ariolus, dum montis ad acta venimus,
 Undique Merlinus vates sit summus et imus,
 Ut docet Oceanus, Iscotiæque sinus.
 Egrediente lacu terret gravis unda colonum,
 Gurgilis e medio surgit tetra forma draconum.
 Undique dant strepitum, concutiantque solurn.
 Climata Cornubiæ bini petiere dracones,
 Rufus et albus erant, errore premunt regiones,
 Territus hinc populus rura timendo colet.
 Uter et Aurelius quos charta supra memoravit
 Principis Italici de semine Maximiani,
 Militis officio tunc valuerit magis.

C Uter in arma furens invadit et ipse draconem,
 Cujus ad interitum datur ingessisse mucronem,
 Indeque plebs patriæ gaudia magna movet,
 Qui prius Uter erat juvenis, milesque decorus,
 Uter Pendragon sub lege vocatur eorum ;
 Nomine serpentis nomen habere volunt.
 Fama recens vagabunda necem gerit ipsa draconis,
 Uter eum jugulasse reum datur ore mucronis,
 Terror inest regi fama que læta bonis.
 Ad regem Voltigernum dum fama veniret,
 Dicit : « Merline, tu, quæso, futura require,
 Nam regina timet, dum nova tanta videt.
 Dic, precor, augurium nobis, Merline, draconum,
 Quid rumor, quid fama sonat, partis regionum ? »

D Uter et Aurelius, quæ sibi jura volunt. »
 Merlus ait : « Ventura magis, si noscere gliscer,
 Jam regni metuenda tui symptomata disces,
 Fortuitosque dies applicuisse scies.
 Hos ego serpentes binos loquor esse potentes,
 Uter et Aurelium, jam regna paterna petentes,
 Judicioque Dei terra redibit eis.
 Quæ bona Saxonibus sunt, aut tibi subdita tollent,
 Militis officio patriæque juvenine pollent,
 Cæsar enim Romæ posset uterque fore.
 Sanguinis insani pueri sunt Maximiani,
 Semine Romani, fervent feritate feralli,
 Tu tibi, si poteris, prospice. » Merlus ait :
 « Insula dividitur, populi duo sceptrâ sequuntur
 Regibus ambiguis regalia jura reguntur

34

Bellaque Saxonici sunt nova nata locis.
 Obtinet Aurelius, regnum sibi conciliatur,
 Voltigerna manus gladio cadit atque fugatur,
 Perdit et archatum, perdit et ipse caput.
 Angria regina regis viduata ruina,
 Bella refert prima, neque viribus exstitit ima,
 Prælia fert varia, damna, pericla, minas.
 Orsus et Engistus, seu cætera Saxona virtus,
 Acriter obsistunt, regnum rapientibus istud,
 Pro nece prostrati regis amara pati.
 Uter et Aurelius dum regna paterna capessunt,
 Viribus excrescunt, sed et Anglica bella tumescunt,
 Regibus iratis arma tulere satis.
 Post varias cædes, hinc inde cremantur et ædes,
 Conveniunt plebes, quas ferre pericula tædet,
 Pacis apud proceres fœdus inire sedet.
 Sic modus est pacis; quod rite reconciliatis
 Saxonibus gratis tribuat rex fœdera pacis,
 Urbibus et feudis, rebus, honore datis.
 Angria regina, pacis sumpta medicina,
 Regibus inclinat, seccedit arva marina,
 Qua sibi pacifica castra tenere sinant,
 Aurelius primogenitus, regni que monarchus,
 Sic pacis sancita facit, sic prospicit actus,
 Ut reparet patriæ gaudia, lata quies,
 Confovet optima, dissipat horrida, regia norma,
 Prælia deprimit, abdita rejicit, apta reformat,
 Rex erat, imo pater, gesta paterna patent.
 Attamen admissa patris feritate patrizat,
 Nam prius inflixa renovat tormenta, remissa,
 Et tenet erroris dogmata plena dolis.
 Æmulus ipse Dei, populi sit tutor Hebræi,
 Atria scripta vehit, sectamque fovet Manichæi,
 Catholicique rei prorsus habentur ei.
 Post annos paucos, post multa pericula rerum.
 Suscipit Aurelius fatum finemque dierum,
 Justus apud proceres, sed reus ante Deum.)
*Defuncto Aurelio rege Anglorum erigitur Uter, qui
 et Pendragon dicitur.*
 Post regis fatum dominus terræ variatur,
 Rex obit Aurelius, germanus ad alta vocatur,
 Erigitur solium, versa corona datur.
 Uter Pendragon rex est cognomine dictus,
 Viribus invictus, cujus draco decidit ictu,
 Moribus et specie regia forma placet.
 Usus erat regem proceres ad Pascha vocare,
 Nuntia lætitiæ convivia magna parere,
 Regis et a solio regia dona dare.
 Ferre nec est licitum sine conjuge dona maritum,
 Imo simul veniunt, Dominum laudare petitum,
 Præbet eis solitum principis aula situm.
 Dividit alterutrum Dominus convivia rerum,
 Dextera sit procerum, sit et altera pars mulierum,
 Rex sedet in medio, fercula digna ferunt.
 Dux ibi Cornubiæ tunc primus in ordine sedit,
 Uxor in opposito, cui nomen Hierna, comedit,
 Cui cito rex oculos luxuriando dedit.
 Dum sedet alta, rosa magis omnibus est speciosa,
 Fercula multiplicat rex omnibus invidiosa,

A Per varios oculos cætera turba notat.
 Hæc ubi subrisit, oculos compota remisit,
 Nutibus innisi, nexi sunt pectore visi,
 Fæmineas latebras tactus amore sitit.
 Curia magnorum commota sedet dominarum,
 Nam velut ignarus rex non videt agmen earum :
 Respicit hanc nimium, cætera cuncta parum,
 Hunc amor involvit; cito rex convivia solvit;
 Dum cupit hanc tolli causam, rota versa revolvit,
 Territus exsurgit dux, et Hierna fugit.
 Mane sub aurora fugiunt stationis ab hora,
 Laxa ducis lora, loca præripiunt potiora,
 Ad loca Cornubiæ fertur Hierna volans.
 Dum fuga facta sonat, rex ustus amore laborat,
 Imperat ut redeant, dux pergit in ulteriora,
 B Dum fugit illa foras, rex furit absque mora.
 Lex erat ut nunquam proceres a rege recedant,
 Ni prius his reditum concessa licentia quærat,
 Utque domum rediens regia scripta ferat.
 Regula præfata cum jam foret evacuata,
 Ad ducis interitum sunt regia bella parata,
 Terraque damnata perditione rata.
 Arte satis forti parat ille resistere sorti,
 Sæpe tulit patulis regalia prælia portis,
 Sæpe dedit gratis prælia dira satis.
 Rex tenet obsessum, procerum virtute repressum,
 Abstulit ingressum, restrinxit ab urbe regressum,
 Jussit et induci prælia multa duci.
 Sic amor occultus regali pectore fultus,
 Efficit insultus, equitum movet ipse tumultus,
 C Dat quoque languere, regia membra terens.
 Nunc amor injectus penetrat sine vulnere pectus,
 Visceribus tectus amor est pallore repertus,
 Tela nec evadit, pressus amore cadit.
 Dum sic est, Gothorum petit auxilium medicorum,
 Nec valet antidotum causas remove re dolorum,
 Nescit enim medicus quod sit amoris onus.
 Quum timet ipse mori, datur optima cura labori,
 Merlinus fert consilium studio meliori,
 Mirus in auxiliis, mira que facta colit
 Quærit et a medicis, quæ sit modo causa doloris,
 Dicere dum nequeunt, gravis est sibi pœna pudoris,
 Quæ latet interius, promittitur ira foris.
 Merlus ait regi; « Te causa perurget amoris,
 D Ite foras, medici, labor estis ubique labori,
 Regia deserite, quærite jura fori.
 Quæso torum regis nostræ imitate legi. »
 De pulsus medicis solatia Merlus adegit,
 Inde domus regis gaudia digna vehit.
De Merlino propheta Anglorum.
 Rex modo Merlino quæ sit medicina requirit,
 Ille refert; volo te nemorum statione potiri,
 Tuque meis studiis mira videbis ibi.
 In ducis ecce tuam faciam transire figuram,
 Nunc ita mansuram, rursusque tibi redituram,
 Forma ducis pura sit modo forma tua.
 Hac ego sorte suos in nostros verto ministros,
 Ut putat, ecce ducis servos qui viderit istos,
 Me quoque servili pelle videbis ibi.

Vultibus arte datis, pro velle tuo variatis,
 Nominibus variis forma variante vocatis,
 Velle tuo poteris luxuriare satis.
 Amodo Cornubiam curemus adire ducissam,
 Sanet ut infixa tibi vulnera pectoris ipsa,
 Qua satis ascita, tunc remeabis ita.
 Sis licet in guerra, castris conscende superna,
 Quam cupis interea, te pulchra videbit Hierna,
 Dum mentita viri forma sedebit ibi. »

De eodem.

Vatis ad indicium gaudet rex, illico surgens,
 Edita perficere socios mandata perurgens,
 Pergit ut ista gerat, qui prius æger erat.
 Non erat in castro tunc cum duce pulchra Corinna,
 Altera pars montis ducis altera castra resignat,
 Qua residens plene semper Hierna manet.
 Imperat armatos rex hic remanere ministros,
 Ducere promittens equites plures super istos,
 Hæc via mentita regis habetur ita.
 Rex ubi carpit iter, paucis comitatus alumnis,
 Montibus ingeritur per summa cacumina summis
 Suscipit ut proprium magna ducissa virum.
 Regis in adventu dat gaudia turba potentum,
 Organa cum centum reboant, sub laude retentum,
 Laude canunt Dominum, villa, platea, forum.
 Regis in amplexu dat pro duce femina nexum,
 Artibus impressum vultum ducis, oscula, fletum,
 Arte superducit oribus ora ducis.
 Tunc nova de rege faciunt exponere regem,
 Ille refert regem pravam præcedere legem,
 Dum qui regna regit, destruit ipse gregem.
 Rex, ait, armatis infert mihi prælia gratis,
 Destruit atque capit bellis mea castra patris,
 Attamen arma sapit nostra nociva satis.
 Me premit injustus, locus est mihi circiter ustus,
 Imminet incursus, bello sum totus onustus,
 Hic mihi nunc requiem conferat una dies.
 Fortiter ingemuit cum vidit Hierna maritum,
 Hostibus attritum, nimioque labore petitum,
 Condolet ignitum marte perire situm.
 Nocte sedent plena, regem vocat inclyta cœna,
 Rex satis accelerat, consedit Hierna serena,
 Sed magis in Venerem cor comedentis erat.
 Fit modo mensa brevis, mens saucia, pauca comedit,
 Clauditur interius, dominaque favente resedit.
 Cætera quæ petiit larga Corinna dedit.
 Nocte jacent tota, veniunt solatia mane,
 Illa refert germen utero consistere plane,
 Qui pater efficitur, lætior inde manet.
 Noxque diesque simul subito signatur et hora,
 Læticia plenus pater est, et abire laborat,
 Mox quæ signa gerit rex memoranda dedit.
 Quæ fert signa pater, retinet sibi conscia mater,
 Et quæ mater habet, secum rex deferet acer,
 Nec patuit matri subdola forma patris.
 Cedit ab uxore dux fletus, aditque laborem,
 Dum redit in nemore prisco renovatur honore.
 Scribere nunc placuit quid sua turba facit. »

A *Uter Pendragon rediens a collusione ducissæ, invenit ducem occisum, et castrum ejus captum.*
 Rex ubi de castris Merlo comitante recessit,
 Miles ab incepto modicum sua castra repressit,
 Et datis insidiis sic latitabat ita.
 Miles ab arce ducis dum castra relicta videret,
 Irruit in paucos, spoliū confisus habere,
 Dux quoque cum reliquis prosilit arma ferens.
 Regis ab insidiis exercitus obviat illis,
 Jura sui domini manibus defendit Achillis,
 Dux miser hic capitur, perdit et ense caput.
 Altera pars equitum quæ cum duce venit ab arce,
 Fusa jacet penitus, regis manus obtinet arcem,
 Regia regale signa cacumen habent.
 Dum redit ex nemore rex hostis adire laborem,
 B *Signa videns castris, proprium cognoscit honorem,*
 Tunc iter accelerans, gaudia digna movet.
 Prælia victorum laudat sine fine suorum,
 Quoslibet ad libitum socios ditavit eorum,
 Inde cupit reliquum tollere marte solum.
Item de Hierna ducissa, obsessa in arce sua.
 Uter Pendragon jubet Anglica signa moveri,
 Viribus armorum se quærit Hierna tueri,
 Nescia quod socia regis et uxor erit.
 Sub specie pacis recipit mandata minacis,
 Ut veniat mediis componere fœdera pratis,
 Ne pereat gratis rebus et arce datis.
 Illa refert : « habeo fortem super arce maritum,
 Hoc tibi colloquium teneat pro pace petitum,
 Non decet ut mulier quærat ad arva situm. »
 C *Rex ait : « Ingratum cognosce ducem jugulatum,*
 Desere morte datum, melius jam percipe fatum.
 Ne tibi sit dubium, respice tolle caput.
 Saucia mortiferis causis, infixaque telis,
 Concidit exanimis mulier turbata fidelis,
 Verbaque cum rediit vix rediviva dedit.
 « Mors injusta ducis tibi rex, non proficit, inquit,
 Ipse mihi prolem quam gesto, ventre relinquit,
 Si pater ense perit, filius hostis erit.
 Urbis mea tam fortis, tua non timet arma cohortis,
 Nec patulis portis metuit discrimina sortis,
 Dum puer hic vivis, ipse manebit ibi. »
 Rex ait : « O domina, secretius, oro, loquamur,
 Gesta tibi referam quæ chara ferenda putamus,
 Ex quibus indicia digna favore damus.
 D *Pone supercilium, corruptumque relinque furorem,*
 Si mihi credideris, summum retinebis honorem,
 Gaudia percipies quæ lacrymata doles. »
 Vix devicta prece mulier fortissima regi,
 Cessit, et alloquiis animum reverenter adegit,
 Amodo Merlini mira loquentur ibi
Loquitur cum ducissa.
 Rex placator ait : « Pro te mea bella paravi,
 Te nimis optavi, nimiumque coactus amavi,
 Fune tuo potui vinctus amore trahi.
 Sub ducis effigie tecum quandoque resedi,
 Deditus ingeniis lecto rutilante quievi,
 Basia cum reliquis actibus ore dedi
 Ore tuo didici, quia germina venter haberet.

Unde tibi placuit proprie mea signa tenere,
 En tua quæ teneo, respice, nosce, gere.
 Illic quem ventre tenes meus est, hunc opto tenere,
 Iste meæ patriæ rex est, regnique cohæres,
 Tu regina sedes, et diadema feres. »

*Hierna ducissa recognoscit dicta regis, et tradit
 se illi.*

Cædit absque mora, cognovit et acta priora,
 Illico majora recipit, spernitque minora,
 Abstergit lacrymas, pellit amara foras.
 Splendida fit facie, capit illico læta colorem,
 Pallida quæ fuerat recipit regina ruborem,
 Clarior est flore, cum prius ægra foret.
 Miles ut inquirat, quid nam sibi causa requirit,
 Illa jubet regi castrum properans aperiri,
 Undique suscipiens jussa colenda viri.
 Nuptia regalis datur illico mira parari,

A Illa subarrhari, reginaque summa vocari,
 Pace vacant populi flumine, rure, mari.
 Indice Merlino rex et regina requirit,
 Plasma jacens utero, quo debet honore potiri,
 Femina si fuerit, dignave forma viri?
 Lactus, ait vates, en gaudia magna parate,
 Currite primates, cœloque resolvite grates,
 Nam quæ ventre latent mira futura patent.
 Hic erit Arturus rex summus in orbe futurus,
 Prælia gesturus, loca Gallica rex habiturus,
 Nomine magnus erit, vulneribusque perit.
 Nec perit omnino, maris observabitur imo.
 Vivere perpetuo poterit ex ordine primo:
 Ista tibi refero, cætera claudio sinu.
 Arturi qui tantus erat, si bella requiris,
 B Omne solum variis potuit devincere miris,
 Viribus et gladiis præfuit ipse viris.

GODEFRIDI VITERBIENSIS

PANTHEON.

PARS DECIMA NONA.

De regalibus insignibus, videlicet de sancta cruce, de gladio, de lancea sacra, de sceptro, de pomo aureo, de corona, de diademate: quid significant gemmæ in corona; quid significet aurum in corona, quid significet crista in corona.

Cæsar jussit heri quæ sint insignia quæri,
 Quæ caput imperii digne perhibentur haberi,
 Et cur signa gerit, quid rationis erit?
 Ut Scriptura tonat, crux, ensis, sceptrum, corona,
 Lancea, palla, bona nobis insignia donant,
 Restat ut exponam, quid sua signa sonent.

Quid significat illa crux.

Crux caput imperii, datur hæc medicinaque morbis,
 Climata quadrati per brachia continet orbis,
 Crux est scala Dei, spes, via, vita reis.
 Hac datur ascensus justorum merce repensus,
 Hac latro suspensus; recipit pro crimine census,
 Hanc solet imperium ferre per omne solum.
 Brachia distenta mundum complexa retentant,
 Cunctaque portenta Christi virtute retenta,
 Crux velut athleta humana cuncta vetat.
 Unde per hoc signum, quo tollitur omne malignum,
 Imperii dignum caput est venerabile signum,
 Prælia virtutis dant sibi signa crucis.
 Crux datur imperio speciali jure ferenda,
 Quippe vicem Christi tenet hic ad regna tuenda,
 Et gerit in terris signa colenda crucis.
 Quid significat gladius regalis, vel imperialis.
 Judiciis signum gladius monstrare videtur,

C Quo malefactorum feritas cessare jubetur,
 Ut latro frustretur, rex tenet arma secus.
 Præcipitur gladius vibratus semper haberi,
 Puniat ut subito, potuit quod culpa mereri:
 Nam si tardus erit, pax vacuata perit.
 Jura sibi soli Deus edere, condere patrat,
 Ut gladio laqueoque suo mala pressa quiescant.
 Si mala non premeret principis umbra foret.
 Sic sibi regna Deus subjicit, sic jurgia legum,
 Quod valet humano lucrari sanguine cælum,
 Munera grata Deo dat pereunte reo.
 Ense quiescente compescere non valet orbem,
 Sanguinis humani torrente potest moderari,
 Qui regnare volet sanguine jura colet.

Quid significat sceptrum regale.

D In manibus regum dum regia sceptrum tenentur,
 Tunc quasi per virgam compescere cuncta videntur,
 Pœnaque præstat quæ ratione datur.
 Usibus innumeris et legibus undique factus,
 Instruit hic homines dignos prætereundum cultus,
 Regia virga tamen, quo moderentur habet.
 Plura solent homines per climata fingere jura,
 Cæsar sceptrum tenens, novit distinguere plura,
 Imperat et virga jura valere sua.
 Vita, genus, linguæ variae, variant regiones,
 Una nequit cunctos distinguere regula mores,
 Unde per imperium plurima jura moveat.
 Lex superest legi, rex regi pluribus unus,
 Par superest paribus, mos moribus, usibus usus,

Imperat his unus, cujus in orbe sumus.
Lex Romanæ locum super omnia jura meretur,
Nec tamen evacuat quod in his rationis habetur,
Vult magis atque minus Cæsar habere simul.

Quid significat lancea imperialis, et unde venit.

Lancea Mauricii reliquis præmaxima signis,
Plurima Christicolis peperit miracula dignis,

Clavus namque Dei junctus habetur ei.
Subjicit imperio bello gestata potentes,
Motibus ipsius nequeunt obsistere gentes,
Hæc ubi bella movet, vincere cuncta solet.
Lancea sancta solet regnorum vincere lites,
Ipsa facit proceres Romanos esse quirites,

Ex hac Cæsar habet quod sibi regna favent.
Rex Arelatensis illam dum Boso teneret,
Et sibi pugnanti semper fortuna faveret,
Exstitit indigetis terror amara ferens.

Nunc liber expone, quo casu, qua ratione,
Traditur imperio post hæc sacra lancea Romæ
Et cur Bosonem littera nostra sonet.

Boso formosus, rex magnus, rex animosus,
Insomnis totus quandoque fuit furiosus,
Inde soporatus alligat ense latus.
Hunc requiescentem somno quicunque vocaret,
Regia dextra virum mox plena furore necaret,

Solus et absque pare dormiit ipse lare.
Tempore Natalis Domini rex est Arelati,
Pontifices sacri surgunt ad festa parati,
Noctis ad officia laude canore dati.
Dumque gorit Sacrum, præsul quo missa canatur,
Rex venit iratus, quia non fuit ante vocatus,
Fus'que mitratum percutit ipse caput.
Res plangenda satis præsul cum sanctificatis
Percutitur gratis solemnibus evacuatis.

Amodo noscatis quid Deus inde facit.
Tam male tractati tunc pontifices Arelati,
Milite collecto veniunt ad bella parati,
Cœlestis fati digna patrare pati.
Unde coarctatus rex surgit ad arma vocatus,
Vincitur, ejicitur, stat præsul honorificatus,
Rex delet iratus, ludibrioque datus.

Mens devicta dolet, nimio confusa pudore,
Nec regnare volet, quia bello perdit honorem.
Optat ut et monachi jam sibi vita foret.
Imperii solum cum maximus Otto teneret,
Et valitura satis mundi fortuna faveret,

Hæc rex Boso loquens verba gemendo refert.
Trado tibi regnum cunctos depono decores,
Amodo nostra tibi sacra lancea præstet honores,
Sola mihi monachi vita colenda foret.

Do tibi Vivarium, Lugduni sede sedebis;
Hæc duo cis Rhodanum, me traduce, castra tenebis,
Rex ibi Francigenis prædia nulla petit.

Lancea Mauricii, mea quam tibi dextera tradit,
Est caput illorum quæ nunc mea regna notavi,
Nunc caput imperii lancea sancta dabit.

Qua dubius Sauna, Rhodanus fuit, estque Vienna,
Cis mare Tyrrhenum fuerant Bosonica regna,
Huic simul Allobroges et Morienna favent.

A Quid significat globus aureus, qui regum manibus gestatur.

Aureus ille globus, pomum vel palla vocatur,
Unde figuratum mundum gestare reputatur,

Quando coronatur, palla ferenda datur.
Significat mundum, forma perhibere rotundum,
Intus habere plenum, terrestri pondere fundum,
Quem tenet arcanum palla ferenda manu.

Hæc fuit ex terris munda collecta quaternis,
Ut foret imperii manibus gestanda supernis,
Hæc tulit imperium Julius arte suum,
Taliter hunc mundum gesta titanus una rotundum,
Regius includit sic omnia climata pugnavit,
Taliter omne quod est regia pompa tenet.

B Quid significat crux posita super aureum pomum

Cruce superest pomo cœli super insita dono,
Suscipe corde bono rex, quæ tibi mystica promo,
Teque sedentem throno prospice quid sit homo.

Cruce et palla simul pariter connexa tenentur,
Hæc magis, illa minus, parte reverenda videntur,
Hæc ferit, hæc sanat, hæc perit, illa manet.

Si mundana cupis tibi pugno concludere regna,
Significata crucis tibi sint reverenter habenda,
Servulus esto Dei, qui tua sceptrum regit.

Quid significat diadema imperiale.

Hoc diadema sonat duplam conferre coronam,
Quod veterem Romam mundanaque climata donat,
Hoc quicumque tenet, summus in orbe sedet.

C Dupla corona manet, quia dum complectitur urbem,
Continet et reliquum fastu diadematis orbem,
Sic facit esse suas una corona duas.

Non loquor esse duas numeri ratione, sed actu,
Urbis et orbis habet solium diadema subactum,
Hæc duo continuans omnia Cæsar erat.

Quid significant gemmæ pretiosæ in corona et qui eas instituit.

Julius instituit gemmas superesse coronæ,
Ut pretiosa foret lapidum gravidata decore;
Nunc liber exponet, quid sibi gemma volet.

Quattuor in cunctis sunt insita mystica gemmis,
Durities, virtus, splendorque calorque perennis,
Hæc, qui Cæsar erit, mystica nosse velit.

D Duritie constans, virtute refertur honestus,
Est bona fama color, splendor sine crimine quæstus,
Quattuor ista geret qui diadema feret.

Quid significat aurum in coronis.

Aurea materies regalibus apta coronis,
Indicat imperium mundi superesse patronis,
Circulus est orbis forma rotunda soli.

Aurum cuncta suo superat fulgore metalla,
Imperium superat quos orbis continet aula,
Et bene Romuleo jure gubernat eos.

Suscipit innumeras aurum tractabile formas,
Suscipit et varias Romana monarchia normas,
Flexibilis, facilis, aurea forma suis.

Quid significat crista in corona imperiali.

Ducitur augusta circolo superaddita crista,
Publica res aucta plane monstratur in ista,
Qui diadema gerit, victor et auctor erit.

GODEFRIDI VITERBIENSIS

PANTHEON.

PARS VICESIMA.

Catalogus omnium pontificum Romanorum, et omnium imperatorum Romanorum; et etiam omnium regum, qui fuerunt ab initio mundi usque ad papam Urbanum Tertium, et usque ad imperatorem Fridericum Primum, et ad filium ejus regem Henricum Sextum.

PAPÆ.

IMPERATORES.

Salvator noster, Dominus noster Jesus CHRISTUS sedit in hoc mundo annis triginta duobus, mensibus tribus.

Pontifices Romani.

Petrus Apostolus, sedit annis viginti quinque, mensibus quinque, diebus quatuor.

Linus papa, sedit annis undecim, mensibus tribus, diebus duodecim.

Cletus papa, sedit annis duodecim, mense uno, diebus decem.

Clemens papa, sedit annis novem, mense uno, diebus decem.

Anacletus papa, sedit annis novem, mensibus quinque, diebus undecim.

Evaristus papa, sedit annis novem, mensibus quinque, diebus decem.

Alexander papa, sedit annis decem, mensibus septem, diebus quinque.

Xystus papa, sedit annis decem, mensibus quinque.

Telesphorus papa, sedit annis undecim, mensibus quinque, diebus viginti et uno.

Hyginus papa, sedit annis quatuor, mensibus duobus, diebus tribus.

Anicetus papa, sedit annis decem, mensibus quatuor, diebus tribus.

Pius papa, sedit annis decem, mensibus quatuor, diebus quatuor.

Soter papa, sedit annis novem, mensibus septem.

Eleutherus papa, sedit annis undecim, mensibus novem, diebus tribus.

Victor papa, sedit annis undecim, mensibus septem, diebus duodecim.

Severinus papa, sedit annis novem, mensibus novem, diebus decem.

Callistus papa, sedit annis quinque, mensibus duobus, diebus decem.

Urbanus papa, sedit annis novem, mensibus decem, diebus duodecim.

Pontianus papa, sedit annis quinque, mensibus sex, diebus duobus.

Anteros papa, sedit annis tribus, mense uno, diebus novemdecim.

Fabianus papa, sedit annis duodecim, mensibus duobus, diebus undecim.

Cornelius papa, sedit annis tribus, mensibus duobus, diebus quatuor.

^A Julius Cæsar, regnavit annis quatuor, mensibus sex.

Octavianus imperator, regnavit annis quinquaginta sex.

Tiberius Imperator, regnavit annis tredecim.

Gaius Caligula imperator, regnavit annis tribus, mensibus decem.

Claudius imperator, regnavit annis quatuordecim, mensibus quinque.

Nero imperator, regnavit annis tredecim, mensibus novem.

Hic fuit prima persecutio.

Galba, Vitellius et Otho imperatores, regnaverunt anno uno.

Vespasianus imperator, regnavit annis novem, mensibus undecim.

Titus imperator, regnavit annis duobus, mensibus duobus.

^B Domitianus imperator, regnavit annis quindecim, mensibus quinque, diebus duobus.

Hic fuit secunda persecutio.

Nerva imperator, regnavit anno uno, mensibus quatuor.

Trajanus imperator, regnavit annis novemdecim, mensibus quinque, diebus quindecim.

Hic fuit tertia persecutio.

Adrianus imperator, regnavit annis viginti, mensibus undecim.

Hic fuit quarta persecutio.

Antonius Pius imperator cum filiis suis, regnavit annis viginti duobus, mensibus tribus.

Marcus Verus Antoninus imperator, cum fratre suo Aurelio Commodo, regnavit annis viginti novem, mensibus quatuor.

Hic fuit quinta persecutio.

Commodus imperator, regnavit annis tredecim.

^C Ælius Pertinax imperator, regnavit mensibus sex.

Severus imperator, regnavit annis novem decim.

Antoninus Caracalla imperator, regnavit annis septem.

Alexander imperator, regnavit annis duodecim.

Macrinus imperator, regnavit anno uno.

Marcus Aurelius imperator, regnavit annis quatuor.

Hic fuit sexta persecutio.

Maximinus imperator, regnavit annis tribus.

Gordianus imperator, regnavit annis septem.

Philippus cum filio suo Philippo, primus Christianus imperator, regnavit annis septem.

PAPÆ.

IMPERATORES.

Lucius papa, sedit annis tribus, mensibus quatuor, diebus quinque.

Stephanus papa, sedit annis quatuor, mensibus sex, diebus duobus.

Xystus papa, sedit annis duobus, mensibus sex, diebus octo.

Dionysius papa, sedit annis quinque, mense uno, diebus quatuor.

Felix papa, sedit annis quatuor, mensibus quatuor, diebus quinque.

Eutychianus papa, sedit mensibus decem, die uno.

Gaius papa, sedit annis undecim, mensibus quatuor, diebus duodecim.

Marcellinus papa, sedit annis novem, mensibus quinque, diebus sex.

Marcellus papa, sedit annis quinque, mensibus octo, diebus viginti et uno.

Eusebius papa, sedit annis duobus, mensibus duobus. Isti omnes martyres fuerunt.

Miltiades papa, sedit annis tribus, mensibus septem.

Sylvester papa, sedit annis viginti tribus, mensibus decem.

Marcus papa, sedit annis duobus, mensibus octo, diebus viginti.

Julius papa, sedit annis undecim, mensibus duobus, diebus sex.

Liberius papa, sedit annis sex, mensibus tribus, diebus quatuor.

Felix papa, sedit anno uno, mensibus quatuor, diebus duobus. Liberius ab exsilio reversus. Nota, Felicem, qui in Catalogo Pontificum positus est, ab hæreticis fuisse Liberio subrogatum, vivente Liberio : sed quare in Catalogo stet, interroga Romanos.

Damasus papa, sedit annis quindecim mensibus quatuor, diebus duobus.

Syricius papa, sedit annis undecim, mensibus undecim.

Anastasius papa, sedit annis tribus, mensibus decem, diebus duodecim.

Innocentius papa, sedit annis undecim, mensibus duobus, diebus viginti et uno.

Sosimus papa, sedit anno uno, diebus undecim.

Bonifacius papa, sedit annis tribus, mensibus octo, diebus septem.

Cælestinus papa, sedit annis septem, mensibus decem, diebus septemdecim.

Xystus papa, sedit annis octo, mense uno.

Leo papa, sedit annis 21, mense 1, diebus 13.

Hilarius papa, sedit a. 7, m. 3, d. 10.

Simplicius papa, sedit annis sex, mense uno, diebus septem.

Felix papa, sedit annis octo, mensibus sex, diebus septem.

Gelasius papa, sedit annis quatuor, mensibus octo, diebus octodecim.

Symmachus papa, sedit annis novem, diebus septemdecim.

Hormisda papa, sedit annis duobus, mensibus novem, diebus septemdecim.

Joannes papa, sedit annis duobus, mensibus novem, diebus sedecim.

Felix papa, sedit annis quatuor, mensibus duobus, diebus tredecim.

Bonifacius papa, sedit annis duobus, diebus viginti sex.

Joannes papa, sedit annis duobus, mensibus quatuor, diebus sex.

A

Decius imperator, regnavit anno uno.

Hic fuit septima persecutio.

Gallus imperator, cum filio suo Volusiano, regnavit annis duobus.

Valerianus imperator, cum filio suo, regnavit annis quindecim.

Hic fuit octava persecutio.

Claudius imperator, regnavit anno uno.

Aurelianus imperator, regnavit annis quinque, mensibus sex.

Hic fuit nona persecutio.

Tacitus imperator, regnavit mensibus sex.

Probus imperator, regnavit annis sex, mensibus quatuor.

Carus imperator, cum Carino et Numeriano filijs, regnaverunt annis tribus.

Diocletianus et Maximianus imperatores, regnaverunt annis viginti.

Hic fuit persecutio Christianorum decima.

Constantius, et Galerius, et Licinius imperatores, regnaverunt annis duobus, mensibus sex.

Constantinus imperator, regnavit annis triginta, mensibus decem.

Constantius cum Constantino, et Constante fratribus, imperatores, regnaverunt annis triginta quatuor, mensibus quinque, diebus viginti tribus.

Julianus imperator, regnavit annis duobus, mensibus sex.

Jovinianus imperator, regnavit annis octo.

Valentinianus imperator, regnavit annis undecim.

Valens imperator, regnavit annis quatuor.

Gratianus cum fratre suo imperatores, regnaverunt annis sex.

Valentinianus imperator, regnavit annis duodecim.

Theodosius imperator, regnavit annis viginti septem : cum utrisque, et post utrosque filios.

Arcadius, et Honorius, Theodosius cum Valentiniano, imperatores, regnaverunt annis triginta duobus.

Honorius et Arcadius imperatores, regnaverunt annis viginti quinque.

Valentianus cum Martiano imperatores, regnaverunt annis novem.

Marcianus imperator, regnavit annis sex, post Valentinianum.

Leo imperator, regnavit annis septem.

Zeno imperator, regnavit annis septemdecim.

Anastasius imperator, regnavit annis septemdecim.

Justinus senior imperator, regnavit annis septem.

Justinianus imperator, regnavit annis triginta quatuor.

PAPÆ.

IMPERATORES.

- Agapetus papa, sedit annis undecim, mensibus decem, diebus undecim.
 Silverius papa, sedit anno uno, mensibus quinque, diebus undecim.
 Vigilus papa, sedit annis tredecim, mensibus sex, diebus viginti et uno.
 Fabianus papa, sedit anno uno, mensibus quinque, diebus tredecim.
 Pelagius papa, sedit annis undecim, mensibus decem, diebus viginti septem.
 Joannes papa, sedit annis duodecim, mensibus undecim, diebus viginti sex.
 Benedictus papa, sedit annis quatuor, mensibus duobus.
 Pelagius papa, sedit annis decem, mensibus duobus, diebus decem.
 Gregorius papa, sedit annis tredecim, mensibus sex, diebus decem.
 Sabinius papa, sedit anno uno, mensibus quinque, diebus viginti octo.
 Bonifacius papa, sedit annis novem, diebus viginti duobus.
 Deusdedit papa, sedit annis tribus, mense uno.
 Bonifacius papa, sedit annis quinque, mensibus decem.
 Honorius papa, sedit annis quinque, mensibus decem.
 Severinus papa, sedit annis duobus, diebus quatuor.
 Joannes papa, sedit anno uno, mensibus octo, diebus novemdecim.
 Theodorus papa, sedit annis sex, mensibus quinque, diebus quatuordecim.
 Martinus papa, sedit annis sex, mensibus duobus, diebus viginti septem.
 Eugenius papa, sedit annis duobus, mensibus novem, diebus viginti quatuor.
 Vitalianus papa, sedit annis quatuordecim, mensibus sex.
 Adeodatus papa, sedit annis tribus, mensibus duobus, diebus quinque.
 Bonnus papa, sedit anno uno, mensibus quinque, diebus decem.
 Agatho papa, sedit annis duobus, diebus quatuor.
 Leo Secundus papa, sedit annis decem, diebus undecim.
 Benedictus papa, sedit mensibus decem, diebus duodecim.
 Joannes papa, sedit anno uno, diebus novem.
 Conon papa, sedit mensibus undecim, diebus viginti duobus.
 Sergius papa, sedit annis tredecim, mensibus novem.
 Joannes papa Sextus, sedit annis tribus, mensibus duobus, diebus sexdecim.
 Joannes Septimus papa, sedit annis duobus, mensibus septem.
 Sisinnius papa, sedit diebus triginta.
 Constantinus papa, sedit annis septem, diebus viginti.
 Gregorius papa, sedit annis quindecim, mensibus viginti duobus.
 Gregorius papa, sedit annis decem, mensibus novem, diebus viginti quatuor.
 Zacharias papa, sedit annis decem, mensibus octo.
 Stephanus papa, sedit annis quinque, mensibus tribus.
 Paulus papa, sedit annis decem, mense uno.
 Constantinus papa, sedit anno uno, et diebus tribus.
- A**
 Justinus minor, imperator, regnavit annis septem.
 Tiberius imperator, regnavit annis sex.
 Mauricius imperator, regnavit annis triginta et uno.
B
 Phocas imperator, regnavit annis octo.
 Heraclius imperator, regnavit annis triginta sex, cum Constantino filio suo.
C
 Constantinus filius Heraclii.
 Constantinus junior.
 Justinianus junior.
 Leo.
 Tiberius.
D
 Justinianus imperator.
 Philippus imperator.
 Anastasius imperator.
 Theodosius imperator.
 Leo, Constantini filius.
 Constantinus, cum filio Leone.
 Pipinus jam Francorum rex, et patricius Romanorum.
 Leo post mortem patris sui imperator.
 Carolus Magnus jam rex Francorum, et patricius Romanorum.

PAPÆ.

IMPERATORES.

Stephanus papa, sedit annis tribus, mensibus **A**
sex.
Adrianus papa, sedit annis viginti quatuor, mensibus decem, diebus tredecim.
Leo tertius papa, sedit annis viginti, mensibus sex.
Stephanus papa, sedit mensibus septem.
Paschalis papa, sedit annis octo.
Eugenius papa, sedit annis sex.
Valentinus papa, sedit mense uno, et diebus undecim.
Gregorius quartus papa, sedit annis tredecim.
Sergius secundus papa, sedit annis tribus. Iste papa fuit primus qui nomen suum inuavit; et sequentes omnes idem fecerunt.
Leo quartus papa, sedit annis octo mensibus quinque.
Papissa Joanna non numeratur.
Benedictus papa, sedit annis duobus. **B**
Paulus papa, sedit annis decem.
Nicolaus papa, sedit annis decem, mense uno.
Adrianus papa, sedit annis quatuor, mensibus undecim.
Joannes papa, sedit annis decem, mense uno.
Martinus papa, sedit anno uno.
Adrianus papa, sedit anno uno, mensibus tribus.
Stephanus papa, sedit annis sex.
Formosus papa, sedit annis quatuor, mensibus septem.
Bonifacius papa, sedit annis duodecim.
Stephanus papa, sedit anno uno, mense uno, diebus quindecim.
Romanus papa, sedit annis quatuor.
Theodorus papa, sedit anno uno.
Joannes papa, sedit anno uno.
Benedictus papa, sedit annis quatuor, mensibus **C**
sex.
Leo quintus papa, sedit mensibus duobus.
Christophorus papa, sedit mensibus sex.
Sergius papa, sedit annis sex, mensibus quatuor.
Anastasius papa, sedit annis duobus, mense uno.
Lande papa, sedit mensibus quinque.
Joannes papa, sedit annis quatuor, mensibus duobus.
Leo sextus papa, sedit annis septem, diebus quindecim.
Stephanus papa, sedit annis duobus, mense uno.
Joannes papa, sedit annis tribus, mensibus decem.
Leo septimus papa, sedit annis tribus, mensibus sex.
Stephanus papa, sedit annis tribus, mensibus quatuor.
Marinus papa, sedit annis tribus, mensibus sex. **D**
Agapetus papa, sedit annis novem, mensibus octo.
Joannes papa, sedit annis quatuor, et mensibus tribus.
Benedictus papa, sedit anno uno, mensibus quinque.
Leo octavus papa, sedit annis duobus, mensibus tribus.
Joannes papa, sedit annis quinque, mensibus undecim.
Benedictus papa, sedit anno uno, mensibus quinque.
Donnus papa, sedit anno uno, mensibus sex.
Bonifacius papa, sedit mense uno.
Benedictus papa, sedit annis novem
Joannes papa, sedit mensibus octo.

Constantinus cum matre Irene, imperatrice post filium suum.

Nunc imperium transfertur ad Francos
Carolus ille imperator Francorum.
Ludovicus, cum Lothario filio.

Lotharius imperator, post patrem suum.

Item Lotharius imperator, cum filio suo Ludovico.

Ludovicus secundus imperator, post patrem suum.

Carolus secundus imperator.
Carolus tertius, imperator.

Arnolphus, secundum quosdam.

Secundum Romanos, isti in Italia imperatores sunt.

C
Ludovicus imperator in Italia.

Berengarius in Italia imperator.

Hugo imperator in Italia.

Guido imperator in Italia, et filius ejus Lambertus.

Berengarius in Italia imperat.

Lotharius in Italia.

Berengarius in Italia cum filio suo Alberto.

Nunc imperant Theutonici.

Otho primus, imperator Theutonicus.

Otho secundus, imperator Theutonicus.

PAPÆ.

IMPERATORES.

Joannes papa, sedit mensibus quatuor.
 Joannes papa, sedit annis decem, mensibus sex.
 Gregorius papa, sedit anno uno, mensibus sex.
 Joannes papa, sedit mensibus decem.
 Silvester papa, sedit annis quatuor, et mensibus quinque.
 Joannes papa, sedit mensibus quinque.
 Joannes papa, sedit annis tribus.
 Sergius papa, sedit annis tribus.
 Benedictus papa, sedit annis undecim, mensibus undecim.
 Joannes papa, sedit annis novem, mensibus sex.
 Benedictus papa, sedit annis quatuordecim.
 Silvester papa, sedit mensibus duobus.
 Gregorius papa, sedit annis duobus, mensibus duobus.
 Clemens papa, sedit mensibus novem.
 Damasus papa Theutonicus, sedit mense uno.
 Leo papa Theutonicus, sedit annis quinque, mensibus quinque.
 Victor papa Theutonicus, sedit annis duobus, mensibus quatuor.
 Stephanus papa Theutonicus, sedit mensibus octo.
 Benedictus papa, sedit annis decem.
 Nicolaus papa, sedit annis tribus, mensibus sex, diebus viginti quinque.
 Alexander papa, sedit annis novem mensibus sex.
 Gregorius papa septimus, sedit annis quindecim, mense uno, et diebus octo.
 Victor papa, sedit mensibus quatuor, diebus septem.
 Urbanus papa, sedit annis undecim, mensibus sex, diebus octodecim.
 Paschalis papa, sedit annis novemdecim.
 Gelasius papa, sedit anno uno, diebus sex.
 Callistus papa, sedit annis quinque, mensibus decem, diebus tredecim.
 Honorius papa, sedit annis quinque, mensibus sex, diebus viginti novem.
 Innocentius papa, sedit annis tredecim, mensibus sex, diebus quatuordecim.
 Celestinus papa, sedit mensibus quinque, diebus undecim.
 Lucius papa, sedit mensibus undecim.
 Eugenius papa, sedit annis octo, mensibus quinque, diebus decem.
 Anastasius papa, sedit anno uno, diebus quinque.
 Adrianus papa, sedit annis quatuor, mensibus novem.
 Alexander papa, sedit annis viginti duobus.
 Lucius papa tertius, sedit annis tribus.
 Urbanus papa, tertius, aedet nunc.

A

Otho tertius, imperator Theutonicus.

Henricus primus, imperator.

Conradus primus, imperator.

Nota quod ante istum Henricum imperatorem fuit alter Henricus rex, Saxo; qui dicitur primus Henricus rex, sed non imperator

B Similiter fuit alter rex Conradus primus; sed non imperator.

Isti vero sunt, primus Henricus, et primus Conradus imperator Theutonicus. Henricus tertius in regno; sed in imperio est Henricus secundus, ratione Henricorum.

Henricus imperator tertius; sed in regno quartus Henricus est, ratione Henricorum.

C Henricus imperator quartus; sed ratione Henricorum est quintus. Iste Henricus cepit papam Paschalem: et iste refutavit Ecclesie annulum, et baculum episcoporum.

L. harius secundus.

Conradus tertius.

Fredericus primus.

Henricus sextus, cum patre suo Friderico regnat.

*Finis catalogi pontificum, et imperatorum Romanorum.**Catalogus regum Italicorum.*

Italus, primus rex Italiae, regnavit annis quadraginta et uno.
 Janus, rex Italiae, regnavit annis viginti septem.
 Saturnus, rex Italiae, regnavit annis triginta quatuor.
 Picus, rex Italiae, regnavit annis triginta et uno.
 Faunus, rex in Laurento, id est in Sabina provincia, regnavit annis viginti novem.

D Latinus, rex in Latio, regnavit annis triginta duobus.

Æneas, rex Italiae, regnavit annis triginta sex.

Ascanius, rex Italiae, regnavit annis triginta sex.

Posthumus Silvius, filius Laviniae, regnavit annis triginta novem.

Æneas Silvius, regnavit annis viginti duobus.

Latinus Silvius, regnavit annis quinquaginta.

Alba Silvius, regnavit annis triginta quatuor.

Capetus Silvius, regnavit annis triginta quatuor. A
 Capys Silvius, regnavit annis viginti septem.
 Calpetus Silvius, regnavit annis tredecim.
 Tiberinus Silvius, regnavit annis octo.
 Agrippa Silvius, regnavit annis quadraginta et uno.

Alladius Silvius, regnavit annis viginti quatuor.
 Aventinus Silvius, regnavit annis triginta sex
 Procas Silvius, regnavit annis viginti tribus.
 Amulius Silvius, rex in Latio ultimus, expulso fra-
 tre suo Numitore, in Alba regnavit annis quatuor
 et quadraginta.

Deinde urbe Roma tempore Numitoris condita,
 Remus et Romulus Romæ regnaverunt : quorum
 mater fuit Rhea Silvia, virgo Vestalis, quam alii
 dicunt Æliam.

Romanorum tempora.

Roma condita est anno ab Adam ter millesimo
 quadringentesimo octuagesimo quarto : anno autem
 ab imperio Nini millesimo trecentesimo : anno vero
 post eversionem Trojæ quadringentesimo decimo
 quarto ; Olympiade tertia, regnante etiam tunc Osee
 in Israel

Post Romulum autem regnavit Romæ Numa Pom-
 pilius, annis quadraginta.

Tullus Hostilius, regnavit annis triginta duobus.
 Ancus Marcius, regnavit annis viginti quatuor.
 Tarquinius Priscus, regnavit annis triginta se-
 ptem.

Servius Tullius, regnavit annis quadraginta
 quatuor.

Tarquinius Superbus, regnavit annis viginti quin-
 que.

Ejecto Tarquinio Superbo regnaverunt consules,
 senatores, dictatores, tribuni, magistri militum,
 per annos quadringentos sexaginta quatuor.

Postea a Julio Cæsare, qui his successit, fuerunt
 imperatores, et Romani pontifices : quemadmodum
 antea descripsimus.

*Jam de regno Assyriorum dicturi sumus, quod cæ-
 pit anno decimo quinto Saruch, proavi Abrahæ.
 Duravit autem usque ad annum quintum Osiæ regis
 Judæorum. Illud regnum habuit triginta et octo reges,
 quorum nomina ordine sequuntur. Duravit autem il-
 lorum regnum in suo statu, annis mille trecentis et*

Catalogus regum Assyriorum.

Illi sunt reges Assyriorum.

Rex Babylonix Nembrot, gigas decem cubitorum.
 Rex Belus Assyriorum.
 Rex Ninus Assyriorum.
 Regina Assyriorum Semiramis, uxor Nini post
 eum.
 Rex Assyriorum Zameis, qui et Ninias, filius
 Nini et Semiramidis.
 Rex Arius Assyriorum.
 Rex Aralius Assyriorum.
 Rex Baleus Xerses Assyriorum.
 Rex Armanitres Assyriorum.

Rex Belochus Assyriorum.
 Rex Baleus junior Assyriorum.
 Rex Altadas Assyriorum.
 Rex Mamitus Assyriorum.
 Rex Mancaleus Assyriorum.
 Rex Spherus Assyriorum.
 Rex Mancaleus alter Assyriorum.
 Rex Sparetus Assyriorum.
 Rex Ascatades Assyriorum.
 Rex Amyntas Assyriorum.
 Rex Belochus junior Assyriorum.
 Rex Belopares Assyriorum.
 Rex Lamprides Assyriorum.
 Rex Sosares Assyriorum.
 Rex Lampares Assyriorum.
 Rex Pannias Assyriorum.
 Rex Sosarmus Assyriorum.
 Rex Mitreus Assyriorum.
 Rex Tautanius Assyriorum.
 Rex Teuteus Assyriorum.
 Rex Tyneus Assyriorum.
 Rex Dercillus Assyriorum.
 Rex Eupales Assyriorum.
 Rex Laosthenes Assyriorum.
 Rex Pyridiades Assyriorum.
 Rex Ophrateus Assyriorum.
 Rex Ophraganeus Assyriorum.
 Rex Astrasapes Assyriorum.
 Rex Tonos Concoleros, qui et Sardanapalus vul-
 gariter nuncupatur.

C Sub isto Sardanapalo periit regnum Assyriorum :
 et Medi subjugaverunt illud, anno ab imperio Nini
 millesimo ducentesimo vigesimo sexto, a regno vero
 partis suis Beli, millesimo trecentesimo quinto; ab
 initio autem Babylonix, vel instauratione sub regina
 Semiramide, millesimo centesimo sexagesimo quar-
 to. Tunc prædictus Sardanapalus novissimus et vi-
 lissimus rex Assyriorum, primam culcitram sæu
 prima pulvinaria adinvenit, et suis manibus fecit,
 ob quam causam principes ejus verecundia moti,
 voluerunt interficere eum; ille autem dixit eis :
 « Non habebitis de me triumphum. » Et hoc dicto,
 projecit in ignem semetipsum, in quo exstinctus
 est.

Catalogus regum Medorum.

Ista sunt nomina regum Medorum, postquam sub-
 jugaverunt sibi regnum Assyriorum :

Primus rex Medorum Arsaces, regnavit annis vi-
 ginti octo. Cui postea successit
 Rex Medorum Sosarmus, cujus regni anno deci-
 mo quinto, Olympias primum apud Ælidem urbem
 Græciæ cæpit nominari. Sosarmo regi successit
 Rex Medidus. Post quem fuit
 Rex Medorum Cardiceas, cui deinde successit
 Rex Medorum Dejoces. Et post eum regnavit
 Rex Medorum Piræortes, qui regnavit annis duo-
 bus et viginti. Cui successit
 Rex Medorum Cyaxares. Et post eum venit
 Rex Astyages.

Istius Astyagis nepos ex filia, Cyrus, rex Persarum, bello eundem avum suum Astyagem devicit, et regnum Medorum subjugavit; avum suum regem Astyagem Hyrcanis præfecit; et ipse regnum Medorum sub regno Persarum constituit. Duraverat autem imperium Medorum ducentis quinquaginta septem annis.

Catalogus regum Persarum.

Isti sunt reges Persarum :

Rex Persarum Cyrus. Cui successit

Rex Persarum Cambyses, quadriminibus; qui et Xerxes secundum Esdras; qui et Nabuchodonosor secundum historiam Judith; qui et Assuerus secundum historiam libri Esther. Post istum Cambysen successit

Rex Persarum Darius, filius Hystaspis, qui templum Domini restauravit. Dario successit filius ejus

Rex Persarum Xerxes. Cui successit alius

Rex Persarum Artaxerxes, post quem venit

Rex Persarum Darius nothus. Deinde

Rex Persarum Magnus Artaxerxes. Cui successit

Rex Persarum Darius Ochus. Dario isti successit

Rex Persarum Arsames, qui et Arses. Cui successit

Rex ultimus Persarum, Darius Codomanus.

Hunc Darium devicit Alexander Macedo : et subjugavit Persas et totum Orientem.

Mortuo Alexandro Magno, principes ejus sic inter se diviserunt imperium : Ptolomæus accepit Ægyptum ; Antipater Græciam ; Seleucus, a quo dicitur Seleucia, accepit Syriam et Babyloniam ; Cassander accepit Lyciam et Pamphiliam ; Antigonus majorem Phrygiam ; quorum unusquisque diadema sibi imposuit :

Catalogus regum Hebræorum.

Saul.

David.

Salomon rex totius Israel.

Roboam in Juda.

Hieroboam in Israel.

Baasa in Israel.

Abiam in Jerusalem.

Rex Asa in Jerusalem.

Rex Josaphat in Jerusalem.

Rex Samariæ, Hela.

Rex Zambri in Samaria.

Rex Amri etiam in Samaria.

Rex Achab in Samaria.

Rex Ochozias in Samaria.

Rex Josaphat in Juda.

Rex Joram in Juda.

Rex Azachias in Juda.

Rex Joachim in Juda.

Rex Ahas in Juda.

Rex Ezechias in Juda.

Jehu rex Samariæ.

Rex Joas in Samaria.

Rex Hieroboam in Samaria.

A Rex Zacharias in Samaria.

he Sellum in Samaria.

Rex Manacho in Samaria.

Rex Phaceja in Samaria.

Rex Osee in Samaria.

Regnante eodem Osee, Salamanassar rex Assyriorum cepit eundem Oseam, et captivum deduxit cum omni populo Samariæ, et posuit eos super fluvium suum Mosim, in terra Medorum.

Rex Ezechias tunc erat in Jerusalem.

Rex Manasses in Jerusalem.

Rex Amon in Jerusalem.

Rex Josias in Jerusalem,

Rex Joas in Jerusalem.

Rex Joachim in Jerusalem.

B Istum captivum duxit Nabuchodonosor, cum omni populo Judæorum in transmigracione Babylonis.

Ab hoc loco in antea deficiunt omnes reges Hebræorum, tam in Jerusalem quam in Samaria, quia in captivitate sunt.

Post quadringentos autem annos iterum reges habuerunt in Jerusalem, post tempora Machabæorum.

Regem scilicet Joannem Hyrcanum.

Regem Aristobolum.

Regem Alexandrum.

Regem iterum Aristobolum.

Regem Hyrcanum iterum.

C Regem Herodem alienigenam, filium Antipatri viri pagani, ex matre Judæa. Cujus tempore natus est Christus Rex regum.

Catalogus regum Trojanorum.

Jupiter rex, et filii ejus.

Dardanus rex primus in Troja.

Trojus, rex secundus in Troja.

Laomedon rex Trojæ

Priamus rex Trojæ.

Anchises rex Trojæ.

Hector rex Trojæ.

Paris rex Trojæ.

Priamus junior rex Trojæ.

Antenor rex Trojæ.

Æneas rex, e Troja

D

Catalogus regum Græcorum.

Rex Jupiter Athenis.

Rex Danaus filius ejus.

Rex Pelops in Græcia.

Rex Atreus in Græcia.

Rex Menelaus in Græcia.

Rex Agamemnon in Græcia.

Rex Philippus, pater Alexandri Magni.

Rex Alexander Magnus.

Tunc subdivisum est ipsum regnum inter duodecim principes Alexandri, usque ad tempora Romanorum, qui omnia regna obtinuerunt.

Catalogus regum Sicyoniarum.

Sicyonia est regio quæ prius vocata est Api.

postea vero mutato nomine, vocata est Peloponnesa.

Regnum Sicyoniorum cœpit anno vigesimo quarto Nachor avi Abraham, perduravit usque ad annum Heli sacerdotis Domini in Silo. Duravit autem hoc regnum per annos noningentos sexaginta duos. Et habuit hos reges viginti sex.

1. Ægialeus	regnavit annis	52
2. Europus		45
3. Selchin		20
4. Apis		25
5. Thelasion		52
6. Ægydius		54
7. Thurimachus		45
8. Leucippus		53
9. Messapius		47
10. Heratus		46
11. Plemnæus		48
12. Orthopolis		63
13. Marathius		56
14. Marathus		20
15. Erichthreus		55
16. Choar		56
17. Epopeus		55
18. Laomedon		40
19. Sicyon		45
20. Polybus		40
21. Inachus		42
22. Phæstus		8
23. Adrastus		4
24. Polyphides		31
25. Pelasgus		20
26. Zeusippus		52

Catalogus regum Ægyptiorum.

Regnum Ægyptiorum, sub Belo patre Nini creptum, sub Nino etiam fuit, et sub uxore sua Semiramide: quibus mortuis, remansit inter principes Ægypti; qui per electionem statuere sibi regem, sub nomine isto dynastiæ. Cujus etiam successores, singuli vocati sunt similiter, dynastiones. Regnum Ægypti ante tempora Abraham habuit quindecim dynastiones, id est reges Ægyptiorum.

In nativitate autem Abraham, jam erant dynastiæ septemdecim. Ex tunc reges Ægypti cœperunt vocari Thebæi. Rursus postea mutato nomine, reges illi vocabantur pastores.

In vigesima autem dynastia, cœperunt vocari Pharaones. Alio quoque nomine vocati sunt Diapoliæ.

Pharaones autem per diversa tempora eorum, fuerunt septemdecim usque ad Cambysem filium Cyri, regis Persarum, qui primus subjugavit Ægyptum. Notandum autem, quod ab illo tempore, quo Joseph descendit in Ægyptum, usque ad nativitatem Mosis, reges, id est Pharaones, quinque in Ægypto fuerunt, quorum nomina sunt hæc:

- Rex Amois, regnavit annis quindecim.
- Rex Nembrot, qui regnavit annis tredecim.
- Rex Amenophis, regnavit annis viginti et uno.
- Rex Memphres, regnavit annis viginti duobus.

Rex Mesphat, regnavit annis viginti sex.

Sub quo rege, Aram filius Levi, anno ætatis suæ sexagesimo quinto, genuit Moscn. Quem filia Pharaonis nomine Termut, collectum de flumine educavit. Qui etiam Israel de Ægypto eduxit.

Catalogus regum Ægypti et Antiochiæ post mortem Alexandri Magni.

Post mortem igitur Alexandri, successit in Ægypto primus Ptolemæus, cognominatus Soter. Qui regnavit in Ægypto annis novemdecim. Secundus rex Ptolemæus Ægypti, vocatus est Philadelphus. Tertius Ptolemæus, vocatus est Evergetes. Quartus Ptolemæus, vocatus est Philopator. Adversus istum Philopatorem surrexit Antiochus Magnus, qui et occidit eum, subjugavitque Ægyptum, et Judæam, et Persidem, et regnavit annis triginta sex. Iste habuit duos filios, Seleucum et Soter. Seleuco illo qui erat major natu, Romæ existente in obsidatu, frater ejus Seleucus minor natu, successit Patri in imperio Antiochiæ, et est cognominatus Epiphanes. Iste Epiphanes filium fratris sui Demetrium ejecit e regno. Iste Epiphanes usque adeo oppressit Judæos, ut in templo Domini idola ponerent, et ea adorarent. Tunc surrexit Matathias pater Machabæorum contra Antiochum, et post eum Judas Machabæus. Antiochus Epiphanes regnavit annis duodecim: cui successit filius ejus Eupator, et regnavit annis duodecim. Huic successit in Antiochia Demetrius rex, filius Soter. Sub istius Demetrii imperio occisus est Judas Machabæus. Hunc Demetrium occidit Alexander. Cujus patrem præfatum Eupatorem ipse occiderat, et ipse regnat pro eo. Istum Alexandrum postea occidit Demetrius Creticus, filius prædicti Demetrii, et regnat pro eo. Postea filius istius Alexandri vocatus Antiochus Magnus, receptus est in regnum Antiochiæ, et fugavit inde Demetrium. Tryphon autem princeps Antiochi pueri, occidit ipsum puerum Dominum suum, unde et ipse regnavit pro eo, cum adhuc Demetrius quem ille puer ejecerat, captus apud Artaxem regem Arabum teneretur. Tryphone autem in prælio armis attrito, surgit Demetrius, filius Demetrii captivi, et receptus in regnum Antiochiæ, imperat. Tryphon vero isto Demetrio, Joannes Hyrcanus de progenie Machabæorum, præsummus sacerdos. Cujus filius Aristobulus, primus rex Judæorum post captivitatem Babylonie est constitutus. Cui successit Alexander filius ejus rex Judæorum. Alexandro autem successit filius Aristobulus.

Et ipse regnavit pro eo, cum adhuc rex Demetrius expulsus, apud Arabes captus defineretur. Tryphone autem a Machabæis in prælio nimis confecto, Demetrius filius Demetrii captivi recipitur in regnum. Tryphon vero fuga lapsus, abiit in Persidem.

Eo tempore Aristobulus ex genere Machabæorum, factus est rex Judæorum primus, scilicet post transmigrationem Babylonie quadringentis quadraginta septem annis.

Aristobulo succedit alter Aristobulus, quem occidit consul Pompeius, et fecit Antipatrem procuratorem Judææ.

Cui succedit Herodes filius ejus in regnum.

Eo tempore natus est Christus Dominus: et subactum est regnum Judæorum; Antiochia jam dudum a Romanis subjugata.

Catalogus regum Argivorum.

Regnum Argivorum inceptum est eo anno, quo natus est Jacob et Esau filii Isaac, sub primo rege eorum Inacho. Duravit autem usque ad annum decimum quintum illius mulieris prophetæ, quæ vocabatur Debora, in Israel. Permansit etiam regnum Argivorum in suo statu, per annos ducentos sexaginta quatuor. Dissipatum vero est, atque destructum sub Græcorum rege Danao, a quo omnes Græci, usque hodie, Danaï sunt vocati.

Eodem tempore rex Phoroxæus, filius Inachi, primi regis Atheniensium et uxor ejus Niobe, primas leges Græcis dederunt apud Athenas, et primi statuerunt causas sub iudice agitari; et locum iudicii appellaverunt forum.

Catalogus regum Babyloniorum.

Regnum Babylonix computatum est sub regno Ægyptiorum, vel Assyriorum. Verumtamen sub temporibus Nabuchodonosor, qui non fuit de genere regum Babyloniorum vel Assyriorum, sed fuit quasi extraordinarius, ut puta spurius, ex incerto coitu procreatus. Cœpit Babylonix imperium præeminere usque ad tempora Cyri Regis Persarum et Medorum, qui Babyloniam subjugavit, et imperio Persarum adjunxit. Ponemus ergo catalogum regum Babyloniorum ab ipso Nabuchodonosor, usque Cyrum:

Rex Nabuchodonosor, qui Jerusalem destruxit, et Judæos omnes captivavit.

Rex Nabuchodonosor filius primi.

Rex Evilmerodach etiam filius illius.

Rex Regusar, filius Evilmerodach.

Rex Labosar, etiam filius Evilmerodach.

Rex Balthasar, etiam filius Evilmerodach.

Iste Balthasar vidit manum scribentem in pariete. Quam visionem Daniel interpretatus est, dicens quia divideretur regnum ejus, et ipse rex gladio periret. Quo dicto, sequenti nocte venit Darius rex Medorum, et Cyrus nepos ejus ex filia, rex scilicet Persarum, et occiderunt regem Balthasar, et totum regnum Babylonix obtinuerunt.

Catalogus regum Francorum.

Regum Francorum genealogiam nobilissimam, multis tamen auctoribus ignotam, per catalogum disponemus, incipientes ab Adam usque ad Noe, et a Noe usque ad primum regem Babylonix Nembrot, et ab illo de rege ad regem usque ad reges Trojanos; et inde usque ad Carolum Magnum, et ab illo usque ad Fridericum imperatorem, et filium ejus regem Henricum. Igitur ab Adam ordiamur.

Adam, Seth, Enos, Cainan, Malalehel, Jareth,

Enoch, Mathusalem, Lamech, Noe, Sem filius Noe, Arphaxad filius Sem. Arphaxad genuit Salem, Salem genuit Heber, Heber genuit Phalec, et Irari patrem primi regis Nembrot, in divisione linguarum. Nembrot, primus rex hujus Mundi in Babylonia, genuit octo filios; quorum primus fuit Cres, a quo Creta insula nomen accepit. Cres primus rex Crentensium, genuit Cælium.

Cælius genuit Saturnum.

Rex Saturnus genuit Jovem.

Rex Jupiter genuit Dardanum et Trojum.

Rex Trojus ædificavit Trojam nomine suo, et genuit Laomedonta.

Rex Laomedon genuit Priamum et Anchisen.

Rex Anchises genuit Æneam, a quo omnis nobilitas regum Albanorum et Romanorum descendit.

Rex Priamus major habuit ex sorore sua nepotem Priamum juniorem, qui Priamus, et Antenor cum eo, post Trojæ destructionem, transierunt navigio per mare Illyricum, cum tredecim millibus armatorum per Venetias, ibique civitatem Paduanam ædificaverunt, in qua etiam Antenor habet honorabilem sepulturam. Inde transierunt in Mæotidas paludes, ibi ædificaverunt urbem Sicambriam, a qua ipsi vocati sunt Sicambri. Deinde processu temporum, obtinuerunt Germaniam, a qua vocati sunt Germani. Postmodum quoque ab imperatore Valentiniano vocati sunt Franci, id est feroces. In Germania igitur regnantes, primum regem suum habuerunt filium Priami supra memorati, nomine Priamum, quem imperio Romano rebellem, Romani in prælio occiderunt. Tunc remansit filius Priami, quem vocabant Marcomirum, cujus filium Pharamundum Germani sibi regem creaverunt. Leges etiam tunc, per suos auctores Guisogastaldum et Salagastum compositas, habere cœperunt. Ab illo autem Salagasto Lex Salica nomen accepit. Qua Lege Salica usque hodie usi sunt Franci. Unde et ipsi Franci Salici nuncupantur.

Mortuo autem rege Pharamundo, succedit rex Crinitus filius ejus, a quo reliqui Francorum reges omnes Criniti sunt appellati.

His temporibus Franci accrescere, Romani vero minui cœperunt. Gentes enim quæ fuerant Romanis subjectæ, per seipsas regnare cœperunt. Romani e contra gentibus servire cogebantur.

Gothi enim, cum ipsam Urbem jam essent depulsi, ultra Ligerim fluvium in Gallia considerunt. Burgundiones tunc regem habere cœperunt. Franci etiam Romanos, qui tunc circa fluvium Rhenum habitabant, fugaverunt. Defuncto rege Crinito, successit rex Gildibertus, qui ex regina nomine Bissina genuit Clodovæum.

Rex autem Clodovæus genuit Mirovæum.

Rex Mirovæus genuit alium Mirovæum, a quo reges reliqui omnes Mirovæi sunt appellati in Francia.

Rex Hlricus filius Mirovæi; genuit alium Clodovæum.

Rex iste Clodovæus, fuit primus Christianus rex Francorum, quem sanctus Remigius baptizavit.

Iste Clodovæus Alemannos subjugavit, Gothos, id est Vascones, devicit.

Anno ab Incarnatione Domini septingentesimo quinquagesimo primo, reges Francorum solo nomine regnabant. Erat autem apud eos princeps de cognatione eorum, qui vocabatur ex officio suo majordomus: totum enim illud regnum regebat. Quorum primus dicitur fuisse Arnulphus, qui postea fuit episcopus Metensis.

Cujus filius Ansgisus, post eum fuit majordomus. Post quem fuit filius ejus Pipinus, majordomus, qui cognominabatur Grossus, cujus filius fuit avus Caroli Magni, Carolus Martellus, de quo natus est Pipinus Nanus, dux etiam Francorum et rex, et majordomus, de quo natus est Carolus Magnus, primus Francorum imperator.

Ex tunc fuerunt in Francia imperatores, usque hodie. Quorum

Carolus Magnus, primus imperator fuit.
Ludovicus secundus, Francorum imperator.
Lotharius primus,
Lotharius secundus,
Carolus secundus,
Carolus tertius,
Arnulphus,
Cendebulphus
Ludovicus puer,
Conradus primus,
Henricus primus,
Otho primus,
Otho secundus,
Otho tertius,
Henricus secundus,
Conradus secundus,
Henricus tertius,
Henricus quartus,
Henricus quintus,
Lotharius Saxo,
Conradus tertius,
Fridericus primus,
Henricus sextus, filius Friderici.

Ecce habes, lector, ab Adam usque ad Fridericum et filium ejus Henricum, plenam genealogiam et plenum catalogum regum, sive imperatorum Francorum. Deo gratias.

Catalogus regum Gothorum.

Gothorum gens est diversa. Sunt enim Wisigothi, quos nos vocamus Vascones, circa provinciam Catalauniam et Aragonam. Sunt etiam Austrogothi, in plaga australi. Quorum omnium una est origo: sed propter diversa climata, eorum nomina seu cognomina sunt diversa. Quorum reges fuerunt isti:

Rex Theodericus primus,

Rex Theodericus secundus,
Rex Theobaldus,
Rex Alaricus,
Rex Dalaricus,
Rex Witigous,
Rex Vigivus,
Rex Sigismundus,
Et alii quidam.

Catalogus regum Lombardorum.

Lombardi olim in patria sua, a qua prius venerunt, vocati sunt Vinuli, in plaga Australi in provincia Scatinavia. Unde venientes, in principio duos duces habuerunt, Ivor, et Agion, et matrem eorum Gamaram. Quibus mortuis, creant sibi Lombardi regem Agilmundum, filium Agionis, qui regnat annis triginta tribus. Quo defuncto, creant sibi regem Lamisonem. Quo defuncto, Lecha rex regnat pro eo. Qui cum quadraginta annorum spatio regnasset, successit ei filius Gildeoc.

Quo defuncto succedit rex Classo, filius ejus. Quo defuncto, succedit filius ejus Guado. Quo defuncto, succedit filius ejus Gualtari, octavus in regno Lombardorum.

Rex Gualtari cum septem annis regnasset, obiit. Cui successit Aldoinus, nonus rex Lombardorum. Iste Aldoinus, primus perduxit Lombardos in Pannoniam. Eo tempore Justinianus imperator legum multipliciter abbreviavit. His diebus sanctus Benedictus abbas erat in Sublacu. Mortuo igitur rege Alduino, filius ejus Alboinus succedit, decimus regum Lombardorum. Iste interfecit Cunimundum regem Gepidorum, et filiam ejus Rosimundam accepit uxorem, et de capite ipsius regis Cunimundi, fecit sibi scyphum ad bibendum parari. In quo etiam fecit ut filia propinaret, dicens ei: « Bibe cum patre tuo. » Illa autem ultra injuriam suam et patris, fecit eum occidi, sicut in libri hujus corpore continetur.

Igitur cum ubique Lombardorum victoriae personarent, rege Alboino adhuc in Pannonia manente, Narsis praefectus Italiae, et Carthularius imperialis, vocat ipsum Alboinum cum omnibus Lombardis in Italiam. Ubi mortuo Alboino, succedit Luprandus. Quo mortuo succedit Agistulphus. Quo mortuo, succedit Desiderius.

Desiderium illum cepit et in exilium deportavit Carolus Magnus imperator. Extunc imperatores et reges Francorum tenuerunt Lombardiam sibi subjugatam, usque ad tempora Friderici imperatoris, et filii ejus regis Henrici Sexti.

Quorum temporibus, ego Gotfridus, istiusmodi librum composui et conscripsi, ad honorem Dei, et Ecclesiae atque imperii, et ad omnium lectorum perpetuam utilitatem. Precor igitur omnes hujus libri lectores, ut amore Dei et summæ charitatis intuitu, benedicant animæ meæ et parentum meorum. Amen.

Finis catalogorum omnium regum.

CATALOGUS PAPARUM ET IMPERATORUM SYNCHRONUS.

Dominus Jesus Christus, primus et summus pontifex, sedit in hoc mundo, annis triginta duobus, et mensibus tribus, ante ascensionem suam.

Petrus apostolus in partibus Orientis prædicando, sedit annis quatuor. In episcopatu vero Antiochiæ, sedit annis octo. Romæ autem in papatu, sedit annis viginti quinque, mensibus duobus, diebus quatuor.

Distinctio temporum.

Octavianus imperator Augustus fuit tempore Petri apostoli, et imperat annis quinquaginta sex.

Tiberius provigans Octaviani fuit tempore Petri, et imperat annis tredecim.

Gaius Galigula fuit tempore Petri, et imperat annis tribus, mensibus decem, diebus octo.

Claudius imperat tempore Petri, annis quatuordecim, mensibus octo. Tempore Claudii venit Petrus apostolus Romam, ubi sedit annis viginti quinque. Et cum eo Linus fuit coadjutor Petri in papatu annis novem, mensibus tribus, diebus duodecim.

Cletus cum Lino coadjutor Petri, sedit annis duodecim, mense uno, diebus decem. Isti duo, Linus scilicet et Cletus, fuerunt coepiscopi, et coadjutores Petri. Unde Joannes apostolus tertio scribit omnibus episcopis Galliæ et Germaniæ, sic : « Petrus princeps apostolorum, adjutores sibi ascivit Linum et Cletum; non tamen pontificium aut potestatem ligandi atque solvendi tradidit eis, sed in exterioribus eum juvabant. »

Nero imperator, tempore Petri fuit, et imperavit annis tredecim, mensibus novem.

Galba et Vitellius, et Otho, post Neronem invadunt imperium, et se invicem bellis et contentionibus cito extinguunt. Quibus succedit Vespasiana.

Distinctio temporum.

Clemens primus papa, post Petrum, sedit annis novem, mense uno. Tunc cessavit papatus diebus viginti uno, post obitum suum.

Vespasianus tempore Clementis, imperat annis novem, mensibus undecim, diebus viginti duobus. Cujus tempore colossus erectus est, qui fuit altus centum et octo pedum. Tunc urbs Adventia condita est apud Allobrogos, super Ararim fluvium. Vespasianus obiit fluxu ventris.

Titus tempore Clementis, imperat annis duobus, mensibus duobus, et fecundissimus fuit.

Domitianus frater Titi, tempore Clementis imperat annis quindecim, mensibus quinque, diebus duobus. Iste superbus præcepit Deum et Dominum se vocari; christianos persecutus est, et Joannem evangelistam in Patrum insulam relegavit. Omne genus David regis interfecit. Eo tempore capitolium Romæ, et forum, et porticus, et stadium, et thermæ Trojanæ, et Pantheon, ædificata sunt. Domitianus

A a suis in palatio occiditur. Cadaver ejus in plateas turpiter tractum est a populo Romano.

Nerva tempore Clementis, imperat anno uno, mensibus quatuor. Iste omnia quæ Domitianus fecerat, damnavit : et quæ ille damnaverat, absolvit. Unde Joannes tunc ab exilio rediit, ubi scripserat Apocalypsim.

Distinctio temporum.

Anacletus papa, sedit annis novem, mensibus duobus, diebus undecim. Cessat diebus tredecim.

Trajanus tempore Anacleti, imperat annis novemdecim, mensibus sex, diebus quindecim.

Distinctio temporum.

Evaristus papa, sedit annis novem, mensibus decem, diebus duobus. Cessat diebus novemdecim.

Adrianus imperator tempore Evaristi, regnat annis viginti, mensibus undecim. Tunc tertia persecutio fuit Christianorum, satis gravis.

Distinctio temporum.

Alexander papa, sedit annis decem, mensibus septem. Cessat diebus viginti quinque papatus Romæ post eum.

Ælius imperator tempore Alexandri papæ, regnat annis viginti, mensibus undecim. Iste Jerusalem a se reparatam, vocavit nomine suo Æliam; et Judæos omnes, in remotissimis partibus, exilio relegavit, ne in ea amplius habitarent, et ne civitas Jerusalem vocaretur in æternum, sed Ælia.

Distinctio temporum.

Xystus papa, sub Decio imperatore, sedit annis decem, mensibus quinque. Cessat diebus duobus.

Decius imperator, tempore Xysti, regnavit anno uno. Orosius dicit, annis tribus.

Distinctio temporum.

Telesphorus papa, sedit annis undecim, mensibus quinque, diebus viginti et uno, sub Antonino. Cessat diebus septem.

Antoninus Pius imperator, sub Telesphoro papa, imperat annis viginti duobus, mensibus tribus. Eo tempore Galenus medicus claruit, Pergami natus.

Hyginus papa, sub Antonino imperatore, fedit annis quatuor, mense uno, diebus quatuor.

Distinctio temporum.

Marcus Antoninus tempore Aniceti, annis novemdecim, mensibus quatuor, die uno, cum fratre suo Læcio Aurelio. Lucius iste apoplexia moritur. Antoninus vero filium suum Commodum vocat ad imperium. Isti leges asperas temperaverunt, et scripta sacralia omnia in foro publico incenderunt.

Anicetus papa, sub Marco imperatore, sedit annis undecim, mensibus sex, diebus tribus. Cessat papatus diebus decem.

Item sub Marco Pius papa, sedit annis decem.

mensibus quatuor, diebus quatuor. Cessat cathedra A post obitum ejus, diebus tredecim.

Item sub eodem Marco imperatore, Soter papa, sedit annis novem, et mensibus septem. Cessat diebus viginti et uno.

Eleutherus papa sedit annis quindecim, mensibus novem, diebus tribus. Cessat diebus decem post eum cathedra papalis, sub Commodo.

Commodus imperator, tempore Eleutheri, regnat annis tredecim.

Ælius imperator Pertinax, sub Eleuthero, infra sex menses occiditur. Post hunc, Julianus mensibus septem imperat, eumque Severus occidit, et ipse fit imperator.

Distinctio temporum.

Victor papa sedit annis undecim. Cessat diebus B duodecim sub Severo, cathedra Petri.

Severus imperator, sub papa Victore, regnat annis novemdecim. Iste in Britannia partem insulæ, a mari usque ad mare, vallo munivit, quod erat in longitudine centum triginta milliarium, et multis turribus communitum. Severus ille imperator, apud Eboracum sepultus est.

Distinctio temporum.

Severinus papa sedit annis octo, mensibus septem, diebus decem, sub Aurelio. Cessat diebus sex.

Antoninus Aurelius Caracalla, tempore Severini, imperat annis septem. Iste asperior Severo patri suo fuit, et a Persis occisus est.

Distinctio temporum.

Callistus primus, papa, sedit annis sex, mensibus duobus, diebus decem. Cessat diebus sex.

Alexander imperator, tempore papæ Callisti Primi, regnat annis duodecim. Iste vicit Xersem, magnam regem Persarum, in prælio.

Distinctio temporum.

Urbanus papa, primus, sedit annis quatuor, mensibus decem, diebus duodecim. Cessat cathedra, diebus triginta post obitum ejus.

Macrinus, tempore Urbani, imperat anno uno. Cujus historia non habetur.

Distinctio temporum.

Pontianus papa sedit annis novem, mensibus sex, diebus duobus. Cessat diebus decem.

Marcus Aurelius Antoninus, tempore Pontiani, imperat annis tribus. Iste in stupro et in omni turpitudine mortuus est, et turpem famam reliquit.

Anteros papa, sedit annis duodecim, mense uno, diebus duodecim. Cessat diebus octo.

Maximus imperator, tempore Anteri, regnat annis tribus, et persequitur Christianos.

Distinctio temporum.

Fabianus papa sedit annis quatuordecim, mensibus undecim, diebus undecim.

Gordianus, tempore Fabiani, imperat annis septem. Iste puer a suis deceptus, in Parthico bello occisus est. Eo tempore claruit Origenes.

PATROL. CXCVIII.

Distinctio temporum.

Cornelius papa sedit annis duobus, mensibus duobus, diebus tribus. Cessat post illum cathedra, diebus triginta et uno.

Philippus imperator, cum filio suo Philippo, est primus Christianus imperator, tempore Cornelii papæ, imperat annis septem. Anno autem ejus quarto completus est annus millesimus ab Urbe condita, propter quod facti sunt Romæ ludi theatrales in Campo Martio tribus diebus, et tribus noctibus. Istum Philippum, et filium ejus Philippum occidit Decius in dolo, et ipse factus est imperator, et persecutor Christianorum, in odium ejus Philippi.

Distinctio temporum.

Lucius papa, primus, sedit annis tribus, mensibus quatuor, diebus tribus. Cessat diebus triginta et uno.

Decius imperator, tempore Lucii, regnat annis tribus, et persequitur Christianos. Fuit autem septima persecutio.

Distinctio temporum.

Stephanus papa sedit annis octo, mensibus sex, diebus duobus. Cessat diebus duodecim.

Gallus cum Volusiano, tempore Stephani primi papæ, imperat annis duobus, mensibus quatuor. Isti duo imperatores in dolo sunt occisi ab Æmilianio. Ipse quoque Æmilianus postea occisus est, quarto mense. Eo tempore Cornelius papa corpora sanctorum de Catacumba levavit et dedicavit.

Distinctio temporum.

Xystus papa secundus sedit annis duobus, mensibus sex, diebus quindecim. Cessat diebus triginta quinque.

Valerius cum filio suo Galleno, nunc regnat annis quindecim. Et est persecutio octava in Christianos facta per illos. Eo tempore Germani, id est Theutonici, Galliam pervagati Italiam devastant. Nunc etiam gens Gothorum Macedoniam, Græciam, Pontum et Asiam depopulantur. Imperator Valerius a Sapore Persarum rege capitur et caecatur. Qui, dum vixit, talem poenam portavit, ut regem Persarum equum ascensurum ipse proprio suo dorso semper levaret super equum.

Dionysius papa, sub eodem Valerio, sedit annis quinque, et mensibus duobus. Cessat post eum pontificatus, diebus quinque.

Felix papa, sub eodem Valerio imperatore, sedit annis quatuor, mensibus quatuor, diebus quinque. Cessat post eum cathedra papalis, diebus quinque.

Distinctio temporum.

Eutychianus papa sedit mensibus decem, et die uno, tempore imperatoris Claudii.

Claudius, tempore Eutychiani, imperat anno uno, mensibus novem. Iste Gothos, Macedoniam et Illyricum vastantes, incredibili strage delevit. Et propter hoc, ei clypeum aureum, et hastam auream senatus in Capitolio dare decrevit.

Distinctio temporum.

Gajus papa sedit annis undecim, mensibus quatuor, diebus duodecim. Cessat papalis cathedra post eum diebus sex.

Aurelianus, tempore Gaji papæ, imperat annis quinque, et mensibus sex. Iste Gothos summa virtute depressit, et Romam muris firmiter cinxit, et Solis templum construxit. In Christianos ille nonam persecutionem concitavit. Et ipse tandem occisus est.

Tacitus imperator, similiter Gaji papæ tempore, regnat mensibus sex.

Item Florianus, sub eodem Gajo, regnat mensibus tribus.

Probus, sub eodem Gajo papa, imperat annis sex, et mensibus quatuor.

Distinctio temporum.

Marcellinus papa sedit annis novem, mensibus quinque, diebus duodecim. Cessat diebus sex.

Carus imperator, cum filiis suis Carino, et Numeriano, tempore Marcellini papæ, imperat annis tribus. Iste devictis Persis cum esset supra fluvium Tigridem, cum duobus filiis suis, ictu fulminis occisus est.

Marcellus papa sedit annis novem, mensibus quinque, et diebus viginti uno. Cessat sedes papalis, diebus viginti.

Diocletianus et Maximianus, tempore Marcelli, imperat annis viginti. Diocletianus socium suum Maximianum suscepit in imperium, eumque in Africam direxit, ut eam defenderet a Quingentianis. Fraterrea plures Cæsares sibi elegit, videlicet Constantium, Licinium, et Galerium. Ipse etiam Diocletianus tanquam Deum se adorari præcepit, et ipse prior gemmas in vestibus, et in calceamentis portavit. Prius enim reges alii, sola purpura utebantur. Diocletianus iste in Oriente, et Maximianus in Occidente, omnes ecclesias Christianorum præcipiunt devastari, et libros comburi, et Christianos omnes occidi. Ista persecutio decima, omnibus aliis immanior, et diuturnior fuit. Diocletianus ille apud Nicomediam, et Maximianus Mediolani, purpuram deposuerunt.

Distinctio temporum.

Eusebius papa sedit annis duobus, mensibus duobus. Ipse autem et superscripti papæ omnes martyres fuerunt.

Constantius et Galerius, et Licinius Cæsares, Diocletiani, tempore Eusebii papæ fuerunt, et imperium Romanum rexerunt.

Distinctio temporum.

Miltiades papa sedit annis septem, mensibus septem in papatu.

Valerius, et Constantius, et Licinius Cæsares supra memorati, regnant, tempore Miltiadis papæ, annis duobus, quorum Constantius Hispaniam subegit, et de Alemannis triumphavit, et filiam regis Britanniae, nomine Helenam, defuncto prius patre

A ejus, nomine Johel, accepit uxorem, de qua genuit Constantinum. Quamvis alii asserant ipsum Constantinum fuisse spurium filium Helenæ, puellæ tabernariæ, in sinibus Persarum genitum; dum pater ejus Constantius, pro colligendis tributis publicis, legatione in Perside fungeretur. Ipse Constantius pater, in Anglia apud Elboracum dicitur esse sepultus.

Eodem tempore Maxentius filius Maximiani, Romæ creatus est imperator: quem Constantius postea a Romanis vocatus, juxta pontem Milvii interfecit; et ipse regnavit annis triginta, mensibus decem. Regnum vero Britanniae Tacherio avunculo suo reliquit. Et prius quidem Christianos persecutus est, postea vero per Sylvestrum papam accepit sacrum baptismum.

Sylvester papa sedit annis viginti tribus, mensibus decem. Cessat diebus quindecim.

Iste Sylvester, anno quarto imperii Constantini, factus est papa, et eum baptizavit. Sed, sicut Trpartita narrat historia, et Eusebius Cæsariensis in Chronicis testatur, ipse postea rebaptizatus est a quodam Eusebio Ariano, episcopo Nicomediæ, in villa quæ vocatur Aquilona.

Constantinus, tempore Sylvestri et Martini papæ, imperat annis triginta, mensibus decem. De quo satis diffuse in corpore hujus libri, sub tractatu imperatorum, locuti sumus.

Marcus papa sedit annis duobus, mensibus octo, diebus viginti. Cessat diebus quindecim. Iste Marcus papa, fuit temporibus Constantini imperatoris.

Distinctio temporum.

Julius papa sedit annis undecim, mensibus duobus, diebus sex. Cessat diebus quindecim.

Constantius cum Constantino et Constante, imperant, tempore Julii papæ, annis viginti quatuor, mensibus quinque, diebus viginti tribus; quorum Constans, edomitis Gallis, et in pace receptis, in Hispania occisus est. Constantinus autem, dum fratri suo Constantio bellum inferre pararet, juxta Aquileiam est occisus. Sic ad Constantium monarchia pervenit: qui in hæresim Arianorum lapsus, et ab eis rebaptizatus, gravissimam Catholicis intulit persecutionem. Cujus auxiliis, Ariani omnes Catholicos episcopos carceribus et aliis variis tormentis sunt demoliti. In qua persecutione, Athanasius Alexandrinus episcopus, Hilarius Pictaviensis, et Eusebius Vercellensis, constantissimi et invincibiles apparuerunt. Eo tempore claruit Basilius Cæsariensis, Victorinus rhetor, et Priscianus et Donatus grammatici.

Distinctio temporum.

Felix papa, vivente Liberio papa, et in exilio posito, ab hæreticis constitutus, sedit anno uno, mensibus quatuor, diebus duobus. Cessat cathedra diebus triginta octo.

Liberio autem ab exilio Constantii imperatoris, post biennium reverso, et in papatum restituto, Felix qui ei viventi fuerat subrogatus, aliæ civitati

prælatu est. Quare autem idem Felix in Catalogo A catholicorum apostolicorum scriptus sit, ego ignoro. Vos autem, Romanos interrogate, si placet

Distinctio temporum.

Julianus apostata, temporibus Liberii et Felicii pap., imperavit annis duobus, mensibus sex. Iste a puero fuit Christianus, et Ecclesiæ Romanæ subdiaconus. Sed postmodum ad idolorum cultum conversus, et apostata pessimus factus, persecutus est Christianos, et in odium Christi templum Hierosolymis reparari præcepit. De Juliani autem vita et morte, in corpore hujus libri largius continetur. Tempore Juliani claruit Didymus, et Basilius Cæsariensis episcopus.

Distinctio temporum.

Damasus papa sedit annis octodecim, mensibus quatuor, die uno. Cessavit sedes papalis post cum diebus viginti.

Jovianus, tempore Damasi papæ, imperat annis octo. Iste omnem exercitum Constantii ad fidem catholicam revocavit.

Distinctio temporum.

Syricius papa sedit annis quindecim, mensibus undecim. Cathedra non cessat.

Valentinianus tempore Syricii, imperat annis undecim.

Valens, filius Valentiniani, sub eodem papa Syricio, imperat annis quatuor.

Gratianus imperator, cum fratre suo Valente, imperat, sub eodem papa, annis sex. C

Distinctio temporum.

Anastasius papa sedit annis tribus, mensibus decem, diebus duodecim. Cessavit post eum pontificatus diebus viginti et uno.

Valentinianus secundus imperat, tempore Anastasii papæ, annis duodecim.

Distinctio temporum.

Innocentius papa sedit annis undecim, mensibus duobus, diebus viginti uno. Tunc Roma ab Alarico rege Gothorum capta est, ipso papa tunc Ravennæ commorante.

Theodosius imperavit annis viginti septem, tempore Innocentii papæ primi.

Distinctio temporum.

Sosimus papa sedit anno uno, diebus undecim. Cessat diebus undecim.

Arcadius, cum Honorio et Theodosio et Valentiniano, imperat annis triginta duobus sub eodem papa.

Distinctio temporum.

Bonifacius papa sedit annis tribus, mensibus octo, diebus septem. Cessat diebus novem.

Honorius et Arcadius, tempore Bonifacii papæ, imperant annis viginti uno.

Cælestinus papa sedit annis septem, mensibus decem, diebus septemdecim. Cessat diebus viginti. Iste vero Scotis in Christo credentibus primum mitit episcopum, nomine Palladium.

Distinctio temporum.

Valentinianus cum Martiano, imperat annis novem.

Xystus papa, sub eodem Valentiniano, sedit annis octo, mense uno. Cessat diebus viginti duobus.

Distinctio temporum.

Leo papa sedit annis undecim, mense uno, diebus tredecim. Cessat diebus septem. Tunc facta est quarta synodus sexcentorum triginta Patrum sub Martino imperatore contra Eutychen: ubi concessum est Theotocon, id est Dei matrem esse Mariam, et prohibitum est dicere duas in Christo esse personas. Eo tempore Atila intrat Italiam: ad quem egressus Leo papa, ut Urbem non ingrederetur, obtinuit: unde Atila frenum retro convertit.

Distinctio temporum.

Martianus post Valentinianum sub Leone papa, imperat annis sex.

Distinctio temporum.

Hilarius papa sedit annis septem, mensibus tribus, diebus decem. Cessat diebus decem.

Leo imperator regnat annis septem in Constantinopoli.

Distinctio temporum.

Simplicius papa sedit annis quindecim, mense uno, diebus septem.

Zeno imperator, tempore Simplicii papæ, regnat annis septemdecim.

Felix papa sedit annis octo, mensibus sex, diebus septem. Cessat diebus quinque. Iste fuit sub Zenone.

Distinctio temporum.

Gelasius papa sedit annis quatuor, mensibus octo, diebus octodecim. Cessat diebus septem. Hoc tempore, Gensericus, rex Gothorum, capit urbem Romam, et per dies quatuordecim omnibus bonis expoliat; sed hominibus ad ecclesias confugientibus parci; et ita locupletatus recedit.

Anastasius imperator, tempore Gelasii, regnat annis septemdecim.

Synamachus papa sub Anastasio, sedit annis novem, diebus septemdecim.

Distinctio temporum.

Hormisdas papa sedit annis novem, diebus septemdecim. Cessat diebus sex.

Justinus Senior, sub Hormisdas, regnat annis septem

Joannes papa sub Justino, sedit annis duobus, mensibus novem, diebus sedecim. Cessat diebus quinquaginta octo. Iste a Theoderico Gothorum rege carcerali inedia maceratus, post diuturnam pœnam peremptus est.

Mercurius papa sedit sub Justiniano.

Bonifacius papa sedit annis duobus, diebus viginti sex. Cessat diebus septuaginta sex

Distinctio temporum.

Joannes papa secundus, sub Justiniano, sedit annis duobus, mensibus quatuor, diebus sex. Cessat diebus sex.

Agapetus papa sub illo sedit annis undecim, A que, diebus octodecim. Cessat anno uno, diebus mensibus decem, diebus undecim. Cessat diebus viginti septem.

Silverius papa sedit anno uno, mensibus quinque, diebus undecim. Cessat diebus sex.

Vigilius papa sedit annis septemdecim, mensibus sex, diebus viginti et uno. Cessat diebus viginti quinque. Nunc fit quinta synodus sub Justiniano, contra Theodorum.

Fabianus papa, sedit anno uno, mensibus quinque, diebus tredecim.

Distinctio temporum.

Pelagius papa, sub Justino imperatore, sedit annis undecim, mensibus decem, diebus viginti septem.

Benedictus papa, sub eodem Justino, sedit annis quatuor, mensibus duobus. Cessat mensibus tribus.

Justinus imperat annis septem.

Joannes papa, sub Justino, sedit annis duodecim, mensibus undecim, et diebus viginti sex.

Distinctio temporum.

Tiberius imperat annis sex.

Benedictus papa, sub Tiberio, sedit annis quatuor, mensibus duobus.

Distinctio temporum.

Mauricius imperat annis viginti uno.

Pelagius papa, secundus, sub Mauricio, sedit annis decem, mensibus duobus, diebus decem. Cessat mensibus septem.

Gregorius papa, sub Mauricio, sedit annis tredecim, mensibus sex, diebus decem. Cessat mensibus quinque. Iste convertit Anglos.

Distinctio temporum.

Phocas imperator regnat annis octo.

Bonifacius papa, tertius, sedit annis novem, diebus viginti duobus. Cessat diebus triginta sex. Tunc consecratum est Pantheon.

Distinctio temporum.

Heraclius imperator, cum filio suo Constantino, imperat annis triginta sex. Per eundem Heraclium facta est exaltatio sanctæ crucis.

Bonifacius quartus, papa, sub Heraclio, sedit annis quinque, mensibus decem. Cessat diebus quatuordecim.

Deusdedit papa, sub Heraclio, sedit annis tribus, mense uno. Cessat diebus sexaginta septem.

Honorius papa sedit annis duodecim, mensibus undecim, diebus sexdecim. Cessat anno uno, mensibus septem, diebus octodecim.

Severinus papa sedit annis duobus, diebus quatuor. Cessat mensibus quatuor, diebus viginti sex.

Joannes papa sedit anno uno, mensibus octo, diebus novemdecim. Cessat diebus quadraginta tribus.

Distinctio temporum.

Constantinus imperator filius Heraclii.

Theodorus papa sedit annis sex, mensibus quin-

que, diebus octodecim. Cessat anno uno, diebus duobus

Martinus papa sedit annis sex, mensibus duobus, diebus viginti septem. Cessat anno uno, diebus viginti.

Eugenius papa sedit annis duobus, mensibus novem, diebus viginti quatuor. Cessat mensibus duobus, die uno.

Vitallianus papa sedit annis quatuordecim, mensibus sex. Cessat anno uno, diebus tredecim.

Distinctio temporum.

Constantinus junior, imperator.

Deodatus sedit annis tribus, mensibus duobus, diebus quinque. Cessat diebus octo.

Donnus papa sedit anno uno, mensibus quinque, diebus decem. Cessat diebus duobus. Iste construxit locum qui dicitur Paradisus ante ecclesiam S. Petri.

Agatho sedit annis duobus, diebus quatuor. Cessat anno uno, mensibus quinque, et diebus quinque. Nunc sexta synodus celebratur Constantinopoli centum quinquaginta episcoporum, sub Constantino pronepote imperatoris, contra Georgium patriarcham.

Leo papa sedit mensibus decem, diebus sexdecim. Cessat diebus duodecim.

Benedictus papa sedit mensibus duobus, diebus viginti.

Joannes papa sedit anno uno, diebus novem. Cessat mensibus duobus, diebus octodecim.

Conon papa sedit mensibus undecim. Cessat mensibus quatuor, diebus viginti duobus

Distinctio temporum.

Justinianus junior, imperator.

Bergius papa sedit annis tredecim, mensibus novem.

Leo papa sedit sub Justiniano Juniore annis duobus, mensibus novem.

Distinctio temporum.

Joannes papa sedit annis tribus, mensibus duobus, diebus sedecim. Cessat mense uno, diebus tredecim.

Joannes alius, papa, sedit annis duobus, mensibus septem. Cessat mensibus octo.

Sisianus papa, sedit diebus viginti. Cessat mense uno, et diebus novemdecim.

Distinctio temporum.

Justinianus imperator.

Constantinus papa sedit annis septem, diebus viginti. Cessat anno uno et diebus quadraginta.

Philippus imperator regnat tempore ipsius Constantini papæ.

Distinctio temporum.

Anastasius imperator regnat tempore Gregorii papæ.

Gregorius papa, sub ipso Anastasio, sedit annis quindecim, diebus viginti duobus. Cessat diebus triginta quinque.

Distinctio temporum.

Theodosius imperator. Sub eo sedit Gregorius papa, tertius, annis decem, mensibus novem, diebus viginti quatuor. Cessat diebus octo.

Leo imperator, cum Constantino filio suo, regnat tempore ipsius Gregorii papæ.

Distinctio temporum.

Constantino cum filio suo Leone imperante.

Zacharias papa sedit annis decem, mensibus octo.

Distinctio temporum.

Stephanus papa sedit annis quinque, mensibus tribus. Cessat diebus triginta quinque. Tempore ipsius Stephani papæ, Pipinus dux Francorum factus est rex Galliarum et patricius Romanorum. Hildericus vero qui prius fuerat rex Francorum, ignavus et inutilis, tonsus et monachus est.

Paulus papa, tempore Pipini regis et patricii, sedit annis quinque, mense uno. Cessat anno uno. Tempore ipsius Pauli et Pipini, Leo imperat.

Distinctio temporum.

Stephanus papa, tempore Caroli regis Francorum et patricii Romanorum, sedit annis tribus, mensibus sex.

Adrianus papa, tempore Caroli regis et patricii, sedit annis quatuordecim, mensibus decem, diebus viginti septem.

Leo papa, tertius, imperante Constantino in Græcia, cum matre sua Irene, et regnante Carolo Magno in Francia, sedit annis viginti, mensibus sex. Iste primum Carolum Magnum pro imperatore suscepit, et laudes imperiales solemniter ei Romæ cantavit. Nunc septima synodus Nicæna sub Constantio, et Irene imperatrice, matre ejus, celebrata est de imaginibus sanctorum. Carolus Magnus imperator, tempore papæ Leonis, et deinceps tertii, imperat annis quadraginta sex.

Distinctio temporum.

Ludovicus imperator, filius Caroli Magni, imperat post patrem cum filio suo Lothario.

Stephanus papa, tertius, sub Ludovico et Lothario, sedit annis septem.

Paschalis papa, sedit annis sex.

Eugenius papa, sedit annis sex.

Valentinus papa, sedit annis undecim, sub eodem imperatore.

Distinctio temporum.

Lothario imperante, post patrem suum Ludovicum.

Gregorius quartus, papa, sedit annis quatuordecim.

Sergius papa sedit annis tribus.

Leo papa sedit annis octo, mensibus quinque, sub eodem Lothario et filio ejus Ludovico.

Benedictus papa, sub eodem, sedit annis duobus.

Distinctio temporum.

Ludovicus imperator, regnat post patrem suum.

A Paulus papa, sub eodem Ludovico, sedit annis decem, mensibus duobus. Cessat anno uno.

Stephanus papa sedit annis quatuor.

Nicolaus papa sedit annis decem, mense uno.

Adrianus papa sedit annis quatuor, mensibus undecim.

Distinctio temporum.

Carolus secundus, imperator, post Ludovicum secundum regnat.

Joannes papa sedit annis decem, mense uno, sub Carolo secundo.

Distinctio temporum.

Carlomannus imperat post Carolum secundum.

B Marinus papa, sub Carlomanno, sedit anno uno, mensibus tribus.

Adrianus tertius, papa, sedit anno uno, mensibus tribus.

Stephanus papa, sedit annis quatuor.

Distinctio temporum.

Arnulpho imperatore, secundum quosdam.

Formosus papa sedit annis quatuor, mensibus septem

Bonifacius papa sedit annis duodecim.

Stephanus papa sedit anno uno, mense uno, diebus octodecim.

Romanus papa sedit annis quatuor.

Theodorus papa sedit anno uno.

Joannes papa sedit annis duobus.

Distinctio temporum.

C Ab hoc loco in antea ponimus, secundum sententiam Romanorum, illos imperatores, qui in sola Italia leguntur regnasse. Ludovicus imperat in Italia.

Christophorus papa, sub Ludovico, sedit mensibus sex.

Sergius papa, sub eodem Ludovico, sedit annis sex, mensibus quatuor.

Distinctio temporum.

Berengario imperante in Italia, Anastasius papa sedit anno uno, mense uno.

Lando papa sedit mensibus quinque, sub isto Berengario.

D Joannes papa sedit annis quatuor, mensibus duobus, sub Berengario primo.

Distinctio temporum.

Hugone imperante in Italia.

Leo papa sedit annis septem, diebus quidecim.

Distinctio temporum.

Guidone imperante in Italia, et filio ejus Lamberto.

Stephanus papa, sedit annis duobus, mense uno.

Joannes papa, sub eisdem, sedit annis quatuor, mensibus decem.

Distinctio temporum.

Berengario secundo, imperante in Italia, Leo papa sedit annis tribus, mensibus sex.

Distinctio temporum.

Lothario imperante in Italia.

Stephanus papa sedit annis tribus et mensibus iv.

Distinctio temporum.

Berengario tertio imperante in Italia, cum filio suo Alberto.

Marinus papa sedit annis tribus, mensibus sex.

Distinctio temporum.

Ab hoc tempore in antea incipiunt soli Theutonici imperare.

Othone primo Theutonico imperatore

Benedictus sedit anno uno, mensibus quinque.

Leo papa, sub eodem Othone primo, sedit anno uno, mensibus tribus.

Joannes papa, sub eodem Othone, sedit annis quinque, mensibus undecim.

Distinctio temporum.

Othone secundo, imperatore, Benedictus papa, sedit anno uno, mensibus quinque.

Donnus papa sedit anno uno, mensibus sex.

Bonifacius papa sedit mense uno.

Benedictus papa sedit annis novem.

Joannes papa sedit mensibus octo.

Joannes papa sedit mensibus quatuor.

Distinctio temporum.

Othone tertio Theutonico imperatore.

Joannes papa sedit annis decem, mensibus sex.

Gregorius papa sedit anno uno, mensibus sex.

Joannes papa sedit mensibus decem.

Silvester papa sedit annis quatuor, mensibus quinque. Iste vocabatur Gilbertus.

Joannes papa sedit mensibus decem

Joannes papa sedit annis tribus.

Sergius papa sedit annis tribus.

Distinctio temporum.

Nota quia plures sunt Henrici reges quam Henrici imperatores. Unde, cum legitur Henricus imperator primus, ratione imperii, primus quidem est; sed ratione Henricorum, secundus est; fuit enim unus rex Henricus ante istum. Idem intellige de Conradis.

Henricus primus imperator, cognomine Claudus, qui inter Henricos notatur secundus. Cujus tempore Benedictus papa sedit annis undecim, mensibus undecim. Joannes papa sedit annis vi, mensibus ix.

Distinctio temporum.

Conrado primo imperante, qui inter Conrados notatur secundus, Benedictus papa, sedit annis xiv.

Silvester papa, sub eodem Conrado, sedit mens. ii.

Gregorius papa, sub eodem, sedit anno uno, mensibus sex.

Clemens papa, sub eodem Conrado, sedit mens. ix.

Damasus papa, Theutonicus, sedit mense uno.

Leo papa, Theutonicus, sedit annis v, mens. v.

Victor papa, Theutonicus, sedit annis duobus, mensibus quatuor.

Stephanus papa, Theutonicus, sedit mensibus octo. Omnes sub eodem Conrado secundo.

A

Distinctio temporum.

Henricus secundus imperator: sed, ratione Henricorum regum, tertius numerandus est. Fuerat enim ante omnes Henricos et ante omnes Othones, quidam Henricus rex, ut diximus, sed non imperator, de gente Saxonica; cognominatur Auceps. Similiter fuit ante omnes Conrados primus Conradus, rex Theutonicorum: sed non erat imperator. Tempore autem istius Henrici secundi imperatoris, Benedictus papa sedit annis decem.

Nicolaus papa sedit annis tribus, mensibus sex, diebus viginti quinque.

Distinctio temporum.

Henricus imperator tertius: sed, ratione Henricorum, quartus est numerandus. Tempore istius

Henrici, Alexander papa sedit annis novem, mens. vi.

Gregorius septimus, papa, sedit annis quindecim, mense uno, diebus octo.

Victor papa sedit mensibus quatuor, diebus vii.

Urbanus papa sedit annis undecim, mensibus sex, diebus octodecim

Distinctio temporum.

Henricus imperator quartus, qui ratione Henricorum numeratus est quintus. Iste est Henricus qui cepit papam Paschalem Romæ, et iste refutavit Ecclesie Romanæ annulum et baculum episcoporum.

Paschalis papa, sub eo, sedit annis novemdecim.

Gelasius papa sedit anno uno, diebus sex

Callistus papa sedit annis quinque, mensibus sex, diebus tredecim.

Honorius papa sedit annis quinque, mensibus sex, diebus viginti octo.

Distinctio temporum.

Lotharius secundus, imperator, regnavit annis duodecim, fuit Saxo.

Innocentius papa sedit annis tredecim, mensibus sex, diebus quatuordecim.

Celestinus papa sedit mensibus quinque, diebus xi.

Lucius papa, sedit mensibus undecim.

Distinctio temporum.

Conradus, rex Theutonicorum et Romanorum, regnat annis quatuordecim.

Eugenius papa, tempore Conradi tertii, sedit annis octo, mensibus quinque, diebus decem.

Distinctio temporum.

Fridericus primus, imp. imperat nunc an. xxxvii.

Anastasius papa, tempore Friderici, sedit anno uno, diebus quinque, vivente etiam Eugenio suprad.

Fridericus secundus regnat.

Adrianus papa sedit annis quatuor, mensibus novem. Iste unxit Fridericum in imperatorem.

Alexander papa sedit annis xvii, imperante Friderico, et regnante cum patre filio ejus Henrico vi.

Lucius papa, imperante Friderico, et filio ejus Henrico regnante, sedit annis tribus.

Urbanus tertius, papa, sedit similiter imperante Friderico, et regnante filio ejus Henrico: sedet nunc feliciter. Amen.